

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΖΙΚΟΥ/3α

ΣΚ 900-21

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014
ΤΥΠΟΓΡ. ΕΛΛΗΝ. ΣΤΡΑΤΟΥ

ΠΡΟΣ : ΓΕΣ/ΔΠΖ/3α
ΤΥΕΣ

ΚΟΙΝ : ΓΕΣ/ΔΕΝΔΗΣ - ΔΕΠΛΗ
ΓΕΣ/ΔΙΠΑ - ΔΕΚΠ/5α

ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ/5α
Τηλέφ. (Εσωτ.): 2309
Φ.073.15/2/336891
Σ.310
Αθήνα, 13 Φεβ 15

ΑΠΟΦΑΣΗ

«Έγκριση Στρατιωτικού Κανονισμού 900-21 «Ιστορία του Πεζικού»

Έχοντας υπόψη:

- α. Τον Διακλαδικό Κανονισμό 0-3/2005 «Στρατιωτική Αλληλογραφία»
- β. Τον ΣΚ 40-5/2010/ΓΕΣ/ΔΕΚΠ «Στρατιωτικά Δημοσιεύματα».
- γ. Την Φ.073/5/441991/Σ.721/30 Ιαν 15/ΓΕΣ/ΔΠΖ/3α με την οποία προτείνεται η κύρωση του ΣΚ 900-21.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

1. Την Κύρωση του ΣΚ 900-21, με τίτλο «Ιστορία του Πεζικού» και την εκτύπωσή του, από το ΤΥΕΣ σε:

α. 800 έγχρωμα αντίτυπα, διαστάσεων 17,5 X 25, σε λευκό χαρτί σατινέ, σύμφωνα με τον πίνακα διανομής του Παραρτήματος «Α».

β. 200 έγχρωμα αντίτυπα, διαστάσεων 17,5 X 25 σε λευκό χαρτί βέλβετ, με σκληρό εξώφυλλο.

2. Στο ΓΕΣ/ΔΠΖ αναθέτουμε:

α. Την προώθηση του ΣΚ 900-21 στο ΤΥΕΣ, και την επίβλεψη ως προς την ορθή εκτύπωση αυτού.

β. Την αποστολή στο ΓΕΣ/ΔΕΠΛΗ, σε ηλεκτρονική μορφή (PDF), του ΣΚ 900-21, για τη δημιουργία ηλεκτρονικού αρχείου, μετά από έγκριση του ΓΕΣ/ΔΙΠΑ, για την εισαγωγή του στη βιβλιοθήκη των ΣΔΗΜ της ενδοδικτυακής πύλης (PORTAL) του ΓΕΣ και στο ΣΔΕΠ.

3. Βαθμός ασφαλείας: Αδιαβάθητο:

4. Προτεραιότητα εκτύπωσης: "Α"

5. Διανομή με μέριμνα του ΤΥΕΣ/Β'ΔΝΣΗ, όπως το Παράρτημα «Α».

6. Διευκρινίσεις, που τυχόν απαιτηθούν, να δοθούν από το ΓΕΣ/ΔΠΖ (τηλ. 2381), το οποίο να προσκομίσει στο ΤΥΕΣ το σχέδιο του υπόψη κανονισμού και σε ηλεκτρονική μορφή (Office-Word) για εκτύπωση.

7. Παρακαλούμε για τις ενέργειές σας.
8. Χειριστής θέματος: Αλχίας (ΠΖ) Μπακαβέλλος Αθανάσιος τηλέφ. (εσωτ.): 2309.

Ακριβές Αντίγραφο

Αντιστράτηγος Χρίστος Μανωλάς
Αρχηγός / ΓΕΣ

Αλχίας (ΠΖ) Αθανάσιος Μπακαβέλλος
ΔΕΚΠ/5α

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«Α» Πίνακας Αποδεκτών του ΣΚ 900-21

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΣΤΗ
Φ.073.15/2/336891/Σ.310

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΙΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΣΚ 900-21 ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

A/A	ΜΟΝΑΔΑ	ΚΩΔΙΚΟΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ	ΑΝΤΙΤΥΠΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ
1	ΓΕΣ	A0300-0381	81	1	81
2	1η ΣΤΡΑΤΙΑ	A0411	1	6	6
3	ΑΣΔΕΝ	A0416	1	6	6
4	Γ' ΣΣ - Δ' ΣΣ	A0410	2	6	12
5	ΑΣΔΥΣ	A0417	1	6	6
6	I ΜΠ	A0421	1	4	4
7	II-XII-XVI Μ/Κ ΜΠ	A0422	3	4	12
8	95 - 98 ΑΔΤΕ	A0431	2	4	8
9	5 ΤΑΞ ΠΖ	A0441	1	3	3
10	8 Μ/Π ΤΑΞ	A0421	1	3	3
11	9-29 Μ/Π ΤΑΞ ΠΖ	A0441	2	3	6
12	3 - 7 - 30 - 31 - 33 - 34 - 50 Μ/Κ ΤΑΞ ΠΖ	A0442	7	3	21
13	79 - 80 - 96 ΑΔΤΕ ΣΔΙ	A0451	4	3	12
14	71 Α/Μ ΤΑΞ	A0444	1	3	3
15	ΕΛΔΥΚ	A0731	1	4	4
16	ΕΛΔΥΚ/3/1	A0732	1	2	2
17	ΑΔΙΣΠΟ - ΣΔΙΕΠ	A0810	2	5	10
18	ΣΣΕ - ΣΜΥ	A0820	2	20	40
19	ΣΠΖ	A1111	1	20	40
20	ΣΕΑΠ	A1112	1	20	20
21	1 - 10 - 15 ΣΠ, 5/42 ΣΕ, 22 - 38 ΔΤΕ, ΤΣ/21 Μ/Κ ΣΠ, ΤΔ/41 ΣΠ	A1120	8	6	48

A-2

22	ΤΠ-Μ/Κ ΤΠ - ΤΕ - ΤΠ ΚΕΝ	A1130	71	5	355
23	ΔΑΝ	A1140	4	4	16
24	Τ/ΓΕΣ		1	2	2
25	ΤΥΕΣ (ΑΠΟΘΕΜΑ)				80
		ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ			800

Ακριβές Αντίγραφο

Αντιστράτηγος Νικόλαος Δεβετζής
Α΄ Υπαρχηγός / ΓΕΣ

Αλχίας (ΠΖ) Αθανάσιος Μπακαβέλλος
ΔΕΚΠ/5α

ΠΙΝΑΚΑΣ
ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΔΙΑΤΑΓΩΝ

Α/Α Τροποποίησης	Αριθμός και Ημερομηνία Δής Τροποποίησης	Ημερομηνία Καταχώρισης Τροποποίησης	Αυτός που καταχώρησε την τροποποίηση		
			Βαθμός	Ονοματεπώνυμο	Μονογραφή

ΟΔΗΓΙΕΣ:

1. Οι μεταβολές στον παρόντα Κανονισμό επιφέρονται μόνο κατόπιν διαταγής του Αρμόδιου Φορέα Ελέγχου.

2. Στον παραπάνω πίνακα καταχωρείται κάθε σχετική διαταγή για να επιβεβαιωθεί η εγγραφή της τροποποίησης.

ΟΠΟΥΔΗΠΟΤΕ
ΜΑΧΟΝΤΑΙ ΓΕΝΝΑΙΟΙ
ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΙ
ΑΠΘΟΝΗΣΚΟΥΝ ΔΙΑ
ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

ΘΑ ΜΕ ΕΥΡΗΣ.

ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΠΡΟΤΥΠΙΟΝ
ΤΗΣ ΑΜΥΝΗΣ ΤΟΥ
ΕΘΝΟΥΣ.
ΕΙΜΑΙ ΠΑΝΤΑ ΕΤΟΙΜΟΝ.
ΤΩΡΑ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΤΕ.

ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΠΕΖΙΚΟΝ

Ο ΚΥΡΙΑΡΧΟΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Ιστορική ρήση που ανευρέθη στο πολεμικό στρατηγείο του 15ου Συντάγματος
Πεζικού, μετά τις ηρωικές επιχειρήσεις του στη Μ. Ασία.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΕΖΙΚΟΥ

Ως Διευθυντής του Όπλου του Πεζικού αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά και υπερηφάνεια όταν κρατώ στα χέρια μου μια εργασία η οποία περιγράφει με γλαφυρότητα, αλλά και ιστορική ακρίβεια, την πορεία του Πεζικού από συστάσεώς του μέχρι σήμερα. Μια πορεία άρρηκτα δεμένη με την ιστορική πορεία της πατρίδος μας.

Δράττοντας την ευκαιρία που μου δίδεται, θέλω να επισημάνω ότι οι άνδρες του Πεζικού εμφορούμενοι πάντα από το ρητό που αναγράφεται στο έμβλημά του «**επιδιώκοντας τη δόξα και την αρετή, και αποφεύγοντας την αλαζονεία**», θυσιάστηκαν υπέρ βωμών και εσίων, κατά χιλιάδες στην πορεία της ιστορίας. Οι άνδρες του Πεζικού ούτε στιγμή δεν σκέφτονταν ότι μπορεί και να κάνουν κάτι διαφορετικό από την υπέρτατη θυσία.

Η αποστολή του Πεζικού είναι να μάχεται εκ του συστάδην, σε οποιοδήποτε έδαφος, κάτω από οποιοσδήποτε καιρικές συνθήκες, μέρα ή νύχτα, να κατακτά έδαφος, να καταστρέφει ή να αιχμαλωτίζει τον εχθρό, να τον καταδιώκει από τις θέσεις του και να εξασφαλίζει τη διατήρηση του αποκτηθέντος εδάφους με την πεποίθηση ότι την πατρίδα «**ουκ ελλάττω παραδώσουν**» και αυτό πιστεύω ότι βλέπει ο αναγνώστης σε κάθε σελίδα αυτού του βιβλίου.

Το εγχειρίδιο αυτό συντάχθηκε για να παρέξει **ενημέρωση** στα στελέχη του Πεζικού, για το Όπλο στο οποίο έχουν την τιμή να υπηρετούν, να αποτελέσει το **έναυσμα για περαιτέρω μελέτη**, για την εξέλιξη στη συγκρότηση, οργάνωση, εξοπλισμό, τακτική και την προσφορά του Όπλου στην πατρίδα.

Προτρέπω όλους εμάς, τους ανήκοντες στη μεγάλη οικογένεια του Πεζικού, να αποτίσουμε φόρο τιμής σε όσους υπηρέτησαν κάτω από το ίδιο έμβλημα και θυσιάστηκαν για την τιμή των ελληνικών όπλων και να αντλήσουμε παραδείγματα από την ιστορική πορεία τους.

Συγχαίρω τους συντελεστές αυτού του εξαιρετικού έργου.

Υποστράτηγος Απόστολος Κωστόπουλος
Διευθυντής Πεζικού

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ		
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α		
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1	Γενικά	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β		
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΖΙΚΟΥ		
2	Ιδιότητες Πεζικού	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ		
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΠΟΧΗΣ		
3	Το Πεζικό στη Μυκηναϊκή Εποχή.....	12
4	Το Πεζικό των Ελληνικών Πόλεων (1100-336 π.Χ.)	13
5	Το Πεζικό των Μακεδόνων.....	21
6	Ρωμαϊκό Πεζικό	25
7	Το Πεζικό στο Βυζαντινό Στρατό.....	28
8	Το Πεζικό το Μεσαίωνα στην Ευρώπη	32
9	Το Πεζικό (17ος-19ος μ. Χ. αιώνας).....	34
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ		
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ		
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ		
ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟ ΝΕΟΣΥΣΤΑΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ		
10	Στρατιωτικά Τμήματα πριν την Επανάσταση του 1821.....	37
11	Πρώτες Προσπάθειες Στρατιωτικής Οργάνωσης	38
12	Οι Προσπάθειες του Φαβιέρου.....	41
13	Το Πεζικό την Περίοδο του Καποδίστρια (1828-1831).....	45
14	Οργάνωση του Πεζικού Κατά τα Έτη 1833-1836.....	51

ΤΜΗΜΑ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΟΘΩΝΟΣ		
15	Οργάνωση του Πεζικού Κατά τα Έτη 1836-1843.....	53
16	Οργάνωση του Πεζικού Κατά τα Έτη 1843-1863.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΕΖΙΚΟΥ – ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ (1863-1903)		
17	Περίοδος 1864 έως 1876	60
18	Περίοδος 1877 έως 1897	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ		
19	Οργάνωση του Πεζικού 1900 έως 1912.....	73
20	Το Πεζικό κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους.....	78
21	Το Πεζικό στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	83
22	Μικρασιατική Εκστρατεία (1919-1922).....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΕΩΣ ΤΟ 1939		
23	Μεταβολές στην Οργάνωση	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ		
24	Ελληνοϊταλικός Πόλεμος	111
25	Το Πεζικό στον Ελληνογερμανικό Πόλεμο	114
26	Οργανωτικές Εξελίξεις Πεζικού Περιόδου 1941 έως 1944.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ		
27	Οργανωτικές Εξελίξεις Περιόδου 1945-1949	120
28	Επιχειρήσεις Περιόδου 1946-1949.....	125
29	Το Πεζικό μετά τη Λήξη των Εσωτερικών Αντιπαραθέσεων.....	129
30	Το Πεζικό στον Πόλεμο της Κορέας.....	130
31	Το Πεζικό την Περίοδο 1950-1974	131

ΤΜΗΜΑ	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	ΣΕΛΙΔΑ
32	Το Πεζικό στις Επιχειρήσεις της Κύπρου.....	134
33	Οργανωτικές Εξελίξεις Πεζικού από το 1960 μέχρι Σήμερα	135
34	Ειρηνευτικές Αποστολές	141

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ
ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

35	Σύντομο Ιστορικό Διεύθυνσης Πεζικού.....	143
36	Διατελέσαντες Διευθυντές Διεύθυνσης Πεζικού/ΓΕΣ.....	145
37	Σύντομο Ιστορικό Σχολής Πεζικού	147
38	Στοιχεία Οργανώσεως Σχολής Πεζικού.....	149
39	Διατελέσαντες Διοικητές Σχολής Πεζικού	151
40	Σύντομο Ιστορικό Σχολής Εφέδρων Αξκών Πεζικού.....	153
41	Στοιχεία Οργανώσεως ΣΕΑΠ	154
42	Διατελέσαντες Διοικητές ΣΕΑΠ.....	155
43	Άγιος Γεώργιος (Προστάτης ΣΞ πλην Πυροβολικού).....	156
44	Οχήματα Σύγχρονου Πεζικού	158
45	Οπλισμός Σύγχρονου Πεζικού	160
46	Σαλπίσματα - Εμβατήρια.....	165
47	Επίλογος	174

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

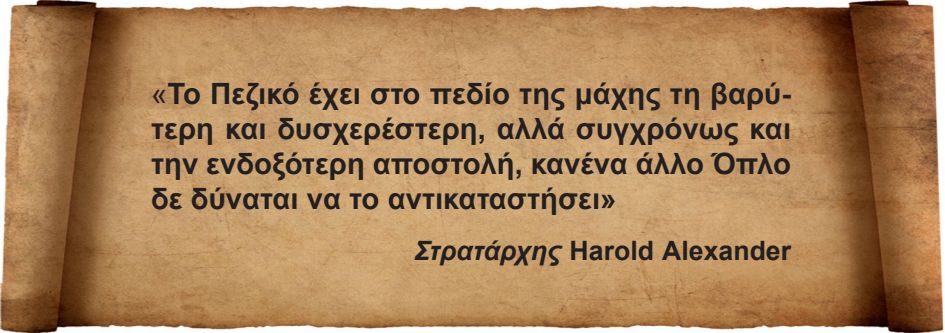
(Πρωινές ώρες): Την 06:30 ώραν ήρξατο τρομακτικόν και καταγιστικόν πυρ του εχθρικού Πυροβολικού και όπλων. Η πρώτη ομοβροντία μας βαρέως Πυροβοληρχίας ερρίφθη ακριβώς την 06:30 ώραν επί του υψώματος 731, όπου ο Σταθμός Διοικήσεώς μου, ήτο το σύνθημα της ενάρξεως της βοής.

Ο βομβαρδισμός συνεχίζεται με αυξάνουσαν έντασιν. Σμήνη αεροπλάνων ρίπτουν συνεχώς τα φορτία των επί των υψωμάτων 731 και 717. Το ύψωμα 731, όπου το Τάγμα μου, σείεται συνεχώς, σκόνη, φωτιά και καπνός, η ατμόσφαιρα είναι βαρειά, δύσκολα αναπνέει κανείς από τα αέρια των εκρήξεων, κόλασις πυρός, μας περιβάλλησαν καπνοί και αι φλόγες, δεν μπορούμε να διακρίνουμε τι γίνεται εις απόστασιν 10 μέτρων. Το ύψωμα 731 ήτο δασωμένον με δέντρα ύψους 4-5 μέτρων, εντός διώρου έμεινε γυμνόν. Τα συρματοπλέγματά μας κατεστράφησαν, τα χαρακώματα ισοπεδώθηκαν, οι στρατιώται καθύπτονται εις τας οπάς των οβίδων και αγωνίζονται απεγνωσμένα να επανορθώσουν τας ζημίας, ιδίως να προστατεύσουν τα πολυβόλα και οπλοπολυβόλα από την καταστροφήν, από τις πέτρες και χύματα που εχείροντο από τας εκρήξεις. Τα υπάρχοντα επί του υψώματος 731 δύο πολυβόλα των 6,5 και αντιαρματικός ουλαμός των 37 κατεστράφησαν ορλοτελής.

Περί την 07:30 ώραν κατόρθωσα να επικοινωνήσω τηλεγραφικώς δια λίγα λεπτά με τον Συνταγματάρχην Κετσεάν, επίσης μετά του Διοικητού του Συγκροτήματος Συνταγματάρχου Τεωργούλα Ν, οι οποίοι αγωνιούσαν να πληροφορηθούν την κατάστασίν μας. Με ερώτησαν εάν οι άνδρες του Τάγματος κρατούν τας θέσεις των, τους απάντησα ότι οι Λόχοι ευρίσκονται εις τας θέσεις των. Μου διεβίβασεν την εξής Διαταγήν γραπτήν: **«Επί των θέσεων σας θ' αμυνθήτε μέχρι εσχάτων, Η Πατρίς, η Ανωτάτη Διοίκσις απαιτεί να κρατήσθε υψηλά την τιμήν των όπλων.»**

...Του απήντησα: **οτιδήποτε και αν συμβή δεν θα εγκαταλείψωμεν το 731 και έχω πεποιθήσιν ότι δεν θα περάσουν οι Ιταλοί.**

(Απόσπασμα από το Ημερολόγιον του Δκτη του ΙΙ/5ου ΣΠ (9 Μαρ 1941))

«Το Πεζικό έχει στο πεδίο της μάχης τη βαρύτερη και δυσχερέστερη, αλλά συγχρόνως και την ενδοξότερη αποστολή, κανένα άλλο Όπλο δε δύναται να το αντικαταστήσει»

Στρατάρχης Harold Alexander

Αγαπώ τους στρατιώτες του Πεζικού, γιατί κάνουν την πιο άχαρη δουλειά. «Τρώνε» όλη τη λάσπη, τη βροχή και τον άνεμο. Δεν έχουν ανέσεις και μαθαίνουν να ζουν ακόμη και χωρίς τα απολύτως αναγκαία. Και σε τελική ανάλυση, είναι εκείνοι που αν δεν υπήρχαν, κανένας πόλεμος δε θα μπορούσε να κερδηθεί.

(Έρρι Πάιλ, Αμερικανός πολεμικός ανταποκριτής)

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ – ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΜΗΜΑ 1

ΓΕΝΙΚΑ

1. Σκοπός

Σκοπός του παρόντος στρατιωτικού κανονισμού είναι η παροχή στοιχείων σχετικά με την ιστορία και τις χαρακτηριστικές ιδιότητες του Πεζικού. Επιδίωξη αποτελεί η γνωστοποίηση της προσφοράς και της θυσίας του Όπλου του Πεζικού στην πατρίδα, μέσα από τις ένδοξες σελίδες μαχών και πολέμων.

2. Περιεχόμενο

Αρχικά, αναφέρονται οι χαρακτηριστικές ιδιότητες και οι μέθοδοι ενεργείας του Πεζικού, στη συνέχεια παρέχονται πληροφορίες για την οργανωτική εξέλιξη του από την αρχαιότητα μέχρι την Ελληνική Επανάσταση του 1821 και τέλος, παρουσιάζεται η συμμετοχή του ελληνικού Πεζικού σε εκστρατείες και μάχες, κατά τη σύγχρονη ιστορία του έθνους μας, από την Επανάσταση του 1821 μέχρι σήμερα. Γίνεται, δηλαδή μια εξιστόρηση της οργανωτικής εξέλιξης του Όπλου του Πεζικού και μια επιγραμματική αναφορά στη συμμετοχή του στις πολεμικές επιχειρήσεις και μάχες, στις οποίες έλαβε μέρος σε όλες τις περιόδους, για να καταδειχθεί ο πρωταρχικός ρόλος που διαδραμάτισε κατά τη διεξαγωγή των πολέμων. Τέλος, παρατίθενται τα σύγχρονα οπτικά συστήματα και μέσα του Πεζικού κατά την περίοδο συγγραφής του παρόντος κανονισμού.

3. Αποστολή

Αποστολή του Πεζικού είναι να μάχεται εκ του συστάδην, σε οποιοδήποτε έδαφος, κάτω από οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες, ημέρα ή νύχτα, να κατακτά έδαφος, να καταστρέφει ή να αιχμαλωτίζει τον εχθρό, να τον καταδιώκει από τις θέσεις του και να εξασφαλίζει τη διατήρηση του αποκτηθέντος εδάφους.

4. Το Έμβλημα του Πεζικού και η Σημασία του

α. Συμβολισμός Εμβλήματος

Κόκκινο Χρώμα
Το αίμα των ανδρών του Πεζικού, που θυσιάστηκαν στους ιερούς αγώνες του έθνους.

Τυφέκιο-Σπάθη
Τα βασικά όπλα του Πεζικού, που θεσπίστηκαν με το Βασιλικό Διάταγμα της 2ας Μαρτίου 1833.

Λυχνία

Σύμβολο λατρείας του Θεού και εκδήλωσης τιμής στους νεκρούς.

β. Σημασία Εμβλήματος

Το έμβλημα, που το συνθέτουν το τυφέκιο, η σπάθη και η λυχνία, σε συνδυασμό με το επιγραφόμενο σ' αυτό αρχαίο γνωμικό «ΔΙΩΚΕ ΔΟΞΑΝ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΝ», το οποίο αποδίδεται στο φιλόσοφο Μένανδρο (342 - 292 π. Χ.) μέσα από το έργο του «ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ ΓΝΩΜΑΙ», όπου η πλήρης απόδοσή του είναι «ΔΙΩΚΕ ΔΟΞΑΝ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗΝ, ΦΕΥΓΕ ΨΟΓΟΝ», που σημαίνει: «Να επιδιώκεις τη δόξα και την αρετή, απόφυγε την αλαζονεία», δεν αποτελεί έναν απλό συμβολισμό, αλλά έχει άμεση σχέση με το έργο και την αποστολή του Πεζικού, καθώς:

(1) **Η Δόξα** αποκτάται με την αυτοθυσία και την τόλμη, κερδίζεται με το τυφέκιο και τη σπάθη από αυτούς που έχουν αναπτύξει στο έπακρο τις ηθικές τους δυνάμεις κι έχουν αποκτήσει τις απαραίτητες γνώσεις με τη μελέτη και την άσκηση. Εδραιώνεται με το αίμα της στρατιάς των νεκρών του Πεζικού, που συμβολίζεται στο έμβλημα με το κόκκινο φόντο.

(2) **Η Αρετή** αποτελεί το κόσμημα των γενναίων. Εκδηλώνεται με την ηθική, το δίκαιο, την τιμιότητα, την καλοσύνη και το σεβασμό των αντιπάλων και ολοκληρώνεται με την υλοποίηση του συμβολισμού της λυχνίας, δηλαδή την πίστη στον Θεό και την απόδοση τιμής στους νεκρούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΤΜΗΜΑ 2 ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. Χαρακτηριστικά

α. Το Πεζικό, είναι το κατεξοχήν Όπλο του εκ του συστάδην αγώνα. Τα κύρια χαρακτηριστικά του είναι η ευκαμψία, η συνοχή και η ικανότητα να μάχεται επί παντοδαπού εδάφους, για μεγάλο χρονικό διάστημα, μέρα και νύχτα. Εκπληρώνει την αποστολή του με συνδυασμό του πυρός, της κίνησης και του ψυχικού κλονισμού του αντιπάλου, ο οποίος επιφέρεται με την κρούση του.

β. Στην ανάληψη πρωτοβουλίας, κατά την επίθεση, ο αγώνας του Πεζικού χαρακτηρίζεται από την τολμηρή κίνηση σε συνδυασμό με τη σωστή χρησιμοποίηση του πυρός, του εδάφους και του ελιγμού, διότι:

(1) Με τη χρησιμοποίηση του πυρός επιφέρει απώλειες στον εχθρό, τον καθλώνει στις θέσεις του και μειώνει την αποτελεσματικότητα των πυρών του.

(2) Με την κίνηση εκμεταλλεύεται τα αποτελέσματα των πυρών του, για να προσεγγίσει τον εχθρό και να πετύχει την καταστροφή του.

(3) Με το συνδυασμό του πυρός και της κρούσεως, η οποία επιφέρει τη φυσική προσέγγιση των τμημάτων εφόδου στις εχθρικές θέσεις, επιτυγχάνεται η καταστροφή του εχθρού και η κάμψη της θέλησής του για άμυνα.

(4) Με την κατάλληλη χρησιμοποίηση του εδάφους, μειώνει τα αποτελέσματα των εχθρικών πυρών.

γ. Κατά την άμυνα, το Πεζικό, χρησιμοποιεί το έδαφος σε συνδυασμό με το πυρ, τα κωλύματα και την έγκαιρη και τολμηρή αντεπίθεση, για να πετύχει την απόκρουση της επίθεσης του εχθρού ή την καταστροφή του.

δ. Υπό πυρηνικές συνθήκες, το Πεζικό, χρησιμοποιεί το έδαφος όχι ως σκοπό, αλλά ως μέσο για την εφαρμογή του ελιγμού. Η άμυνα δε διαφέρει καθόλου από την επίθεση, από πλευράς κινητικότητας και ενεργητικότητας. Δεν προσκολλάται στο έδαφος, αλλά επιζητά τη διατήρησή του με τον ελιγμό και την καταστροφή του αντιπάλου. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές είναι απαραίτητη η υποστήριξή του με άρματα και τεθωρακισμένα οχήματα μάχης (ΤΟΜΑ).

ε. Ο Πεζός στρατιώτης είναι αυτός που έρχεται σε άμεση επαφή με τον εχθρό και ακάλυπτος, συνήθως, δίνει τη μάχη για την εξασφάλιση ή την κατάληψη των εδαφών. Για το λόγο αυτό, το Πεζικό είχε τις περισσότερες απώλειες σε έμπυχο δυναμικό, γεγονός το οποίο αποδεικνύεται ιστορικά. Σήμερα, είναι το κυριότερο και βασικότερο από τα Όπλα του Στρατού Ξηράς (ΤΘ, ΠΒ, ΜΧ, ΔΒ, ΑΣ). Το Πεζικό δοκιμάζεται περισσότερο από όλα τα Όπλα, ψυχικά και σωματικά, από τις κακουχίες του πολέμου και το άγχος της μάχης.

στ. Επίσης, ο κίνδυνος για το στρατιώτη του Πεζικού είναι αμεσότερος και μεγαλύτερος από ότι στους στρατιώτες των υπόλοιπων Όπλων.

(1) Μόνο ο στρατιώτης του Πεζικού βρίσκεται συνεχώς κάτω από μόνιμη απειλή για τη ζωή του. Παραμένει στο πεδίο της μάχης, **αγρυπνώντας μέρα και νύχτα**, πάντα σε υπερδιέγερση, αναγκασμένος να κάνει ευρεία χρήση της πρωτοβουλίας του και τελικά να είναι ο αφανής ήρωας, ο άγνωστος στρατιώτης.

(2) Ο στρατιώτης του Πεζικού ζει και **μάχεται κάτω από δυσμενείς συνθήκες καιρού και εδάφους**. Υπομένει όλων των ειδών τις στερήσεις και τους κόπους και υφίσταται την ισχύ του πυρός και τη φρίκη του πολέμου.

(3) Το Πεζικό, στο πεδίο της μάχης, έχει τη δυσκολότερη, αλλά συγχρόνως και την ενδοξότερη αποστολή, από όλα τα Όπλα. Για την άριστη εκτέλεση της αποστολής του, ο στρατιώτης του Πεζικού πρέπει να είναι ευέλικτος, να γνωρίζει να χρησιμοποιεί το μέγιστο της απόδοσης των μέσων πυρός του, να είναι άριστα εκπαιδευμένος στη χρησιμοποίηση του εδάφους. Πρωτίστως, όμως, πρέπει να έχει αρετές, οι οποίες είναι: Η ανδρεία, η καρτερία, η επιμονή και η συναίσθηση του καθήκοντος. **Είναι ο βασιλιάς της μάχης και σε αυτό ανήκει το μεγαλύτερο μέρος της δόξας.**

Εικόνα 1: Τμήμα του Πεζικού βάλλει κατά του εχθρού

(4) Ο στρατιώτης του Πεζικού, πρέπει να είναι υπερήφανος για την αποστολή του, διότι είναι αυτός που έρχεται σε άμεση επαφή με τον εχθρό και υπόκειται στις κακουχίες του πεδίου της μάχης λόγω του εδάφους και των καιρικών συνθηκών. Είναι αυτός που, αν και βλέπει δίπλα του την απώλεια συμπολεμιστών και φίλων του, συνεχίζει να μάχεται υπέρ «βωμών και εσιών», επιδιώκοντας την τελική νίκη. Ο ηγήτορας του Πεζικού καλείται σε ένα πεδίο, το οποίο κυριαρχείται από το πυρ και από τον όλεθρο της μάχης, να αντιμετωπίσει κρίσιμες καταστάσεις επιλύοντας σοβαρά τακτικά προβλήματα, σε πολύ σύντομο χρόνο, με πλήρη πνευματική διαύγεια, ψυχική ηρεμία και αυτοκυριαρχία και να οδηγήσει τον πεζό στρατιώτη στη νίκη .

ζ. Άπαντες, οι γύρω από τον ηγήτορα του Πεζικού συνάδελφοι των λοιπών όπλων, είναι σύμβουλοί του και υποστηρίζοντες τον ελιγμό του. Μια επιχείρηση θεωρείται ότι έχει ολοκληρωθεί, μόνο με την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού (ΑΝΣΚ), από το Πεζικό. Το πνεύμα του Πεζικού, το οποίο απορρέει από την αποστολή του, είναι το πνεύμα της θυσίας, το οποίο και του δίνει κυρίαρχη θέση έναντι των άλλων όπλων. Η κυριαρχία, όμως, αυτή της θέσης του δεν ανάγεται στη σφαίρα των υλιστικών επιδιώξεων ή ατομικών συμφερόντων, αλλά στο ρόλο, τον οποίο διαδραματίζει το Πεζικό στο πεδίο της μάχης.

2. Δυνατότητες

Το Πεζικό δύναται:

α. Να κατακτά και να διατηρεί το έδαφος, καταδιώκοντας τον εχθρό, με αγώνα εκ του συστάδην.

β. Να ελίσσεται στο έδαφος, ενδεχομένως χωρίς να μπορούν τα υπόλοιπα όπλα να το πλησιάσουν.

γ. Να αναπτύσσεται σε λεπτούς και αθέατους σχηματισμούς, προς εκμετάλλευση και της ελάχιστης πτυχής του εδάφους, για να προσεγγίσει και να προσβάλλει τον εχθρό, αιφνιδιαστικά, στις θέσεις του.

δ. Να διαθέτει σημαντική τακτική ευκινησία, πολύ απαραίτητη σε πυρηνικές συνθήκες, προικοδοτούμενο με ανάλογα μέσα.

ε. Να διαθέτει ισχυρή αντιαρματική (Α-Τ) άμυνα σε μικρές, μεσαίες και μεγάλες αποστάσεις.

3. Περιορισμοί

α. Όταν το Πεζικό δε μάχεται ως μηχανοκίνητο τότε:

(1) Η ταχυκίνησή του, κατά τον αγώνα, περιορίζεται στην ταχύτητα του πεζού.

(2) Η ικανότητα αντιμετώπισης ταχυκίνητου εχθρού είναι περιορισμένη.

β. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να ενεργεί μόνο του. Για να πετύχει αποφασιστικά αποτελέσματα, πρέπει να ενισχυθεί και υποστηριχθεί επαρκώς από μονάδες των άλλων Όπλων (Πυροβολικό, Τεθωρακισμένα, Μηχανικό και ενδεχομένως από Αεροπορία και Ναυτικό).

γ. Η μαχητική ικανότητα του Πεζικού ελαττώνεται σημαντικά όταν ενεργεί συνεχώς και για μεγάλο χρονικό διάστημα σε δύσκολο έδαφος και κάτω από δύσκολες καιρικές συνθήκες.

δ. Το Πεζικό, είναι ευπρόσβλητο στις επιθέσεις από αέρα και στις πυρηνικές προσβολές και ως εκ τούτου πρέπει να περιορίζει τις συνέπειες των επιθέσεων αυτών με τη διασπορά, την απόκρυψη, την παραλλαγή και την οργάνωση του εδάφους. Τα ατομικά ορύγματα, υπό πυρηνικές συνθήκες, αποκτούν ιδιαίτερη αξία για την προστασία του Πεζικού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΤΜΗΜΑ 3 ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΗ ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

1. Γενικά

α. Από αρχαιοτάτων χρόνων το Πεζικό αποτελούσε τη βάση του στρατού κάθε οργανωμένης κοινωνίας, καθόσον η συγκρότηση, ο εξοπλισμός και η συντήρηση δυνάμεων Πεζικού κόστιζε λιγότερο από τον εξοπλισμό και τη συντήρηση ιππικού. Η συντήρηση ιππικού αποτελούσε διαχρονικά προνόμιο μόνο των πλουσίων (ατόμων, φεουδαρχών, βασιλέων, κλπ) και οι περισσότερες οργανωμένες κοινωνίες δεν μπορούσαν να διατηρούν ιππικές δυνάμεις σε αριθμούς ικανούς για την επιβολή της θελήσεώς τους στον δυνητικό αντίπαλο.

β. Το Πεζικό ήταν η κύρια δύναμη κρούσης του κάθε αντιπάλου, οπλισμένο με αμυντικά και επιθετικά όπλα διεξήγαγε τον αγώνα με την κίνηση και την ισχυρή κρούση. Γι' αυτόν το λόγο συγκροτούσε πολύ πυκνούς και μαζικούς σχηματισμούς, ώστε να διαθέτει ισχυρή δύναμη κρούσης. Τον κύριο όγκο των μονάδων κρούσης αποτελούσε το **βαριά οπλισμένο Πεζικό**, που τασσόταν συνήθως σε αρκετά βαθείς σχηματισμούς και στο κέντρο της παράταξης. Το **ελαφρύ Πεζικό** τασσόταν πριν από την εμπλοκή, στο μέτωπο ή στα πλευρά και, όταν άρχιζε η μάχη, επεδίωκε να επιφέρει όσο το δυνατό μεγαλύτερες απώλειες στον εχθρό και σε όλη τη διάρκεια της μάχης εξακολουθούσε να παρενοχλεί τον εχθρό με τα μέσα που διέθετε.

2. Το Πεζικό Συγκροτημένο σε Τακτική Μονάδα¹

α. Στη Μυκηναϊκή εποχή η έκβαση του πολέμου εξαρτιόνταν περισσότερο από τον ηρωισμό και τη δεξιότητα των αρχηγών των αντιμαχομένων, των «ηρώων». Οι στρατιώτες που επάνδρωναν τα τμήματα που ακολουθούσαν τους αρχηγούς, ούτε με ρυθμό, ούτε με τάξη «στοιχηδόν» κινούνταν, με αποτέλεσμα να μάχονται χωρίς τάξη, «φύρδην» και ελάχιστα να συντελούν στην έκβαση της μάχης. Γι' αυτό και σε αυτή την περίοδο δεν αναφέρονται γενικές συμπλοκές αλλά μόνο οι συμπλοκές των αρχηγών.

β. Ο ήρωας (αρχηγός) έφερε ως αμυντικά όπλα, περικεφαλαία, ασπίδα, θώρακα και κνημίδες, ενώ ως επιθετικά όπλα, δύο δόρατα, ένα για να ρίχνει από μακριά και ένα για να πλήττει από κοντά, μακρύ ξίφος και μαχαίρι. Επιτίθονταν δε κατά του εχθρού, επιβαίνοντας σε άρμα που το έσερναν δύο άλογα και μπορούσαν να επιβιβασθούν και δύο ακόμη άνδρες, ο κυρίως αγωνιστής και ο ηνίοχος. Ενίοτε αγωνίζονταν και πεζός, αλλά έχοντας κοντά του το άρμα, για να καταδιώξει τον εχθρό που θα υποχωρούσε ή να υποχωρήσει ο ίδιος αν το απαιτούσε η τακτική κατάσταση. Οι Μυκηναίοι είχαν αναπτύξει σημαντική μεταλλουργία και κατά συνέπεια κατασκεύαζαν εξαιρετικής ποιότητας και τέχνης όπλα αμυντικά και επιθετικά. Βλέπουμε σε διάφορες παραστάσεις εκτός από

¹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Α1', Αθήνα 1978, 111.

την οκτώσχημη ασπίδα και την ημικυλινδρική, που σκέπαζε ολόκληρο το σώμα του πεζού και καθιστούσε μη απαραίτητο το θώρακα, κάνοντας πιο ευέλικτο τον σπλίτη. Οι πανοπλίες στο τέλος των μέσων μυκηναϊκών χρόνων είχαν γίνει πολύ βαριές και σκέπαζαν σχεδόν όλο το σώμα.

γ. Οι στρατιώτες ήταν πάντοτε πεζοί, ονομάζονταν «πρυλέες»² και έφεραν όπλα όμοια με του ήρωα, αλλά, όχι τόσο πολυτελή. Οι τοξότες μεταξύ των πεζών, ήταν ολιγάριθμοι. Τα όπλα κατασκευάζονταν από χαλκό και στο τέλος της περιόδου από σίδηρο. Την περίοδο αυτή, οι πόλεις ήταν συνήθως κτισμένες σε απόκρημνες περιοχές και οχυρωμένες, οπότε, οι επιτιθέμενοι έπρεπε να επιλύσουν και το πρόβλημα της εκπόρθησης, είτε με αποκλεισμό, είτε με εξαπάτηση, λόγω μη ύπαρξης πολιορκητικών μηχανών. Ο Τρωικός πόλεμος είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, της οργάνωσης και χρησιμοποίησης του Πεζικού αυτής της περιόδου.

3. Η Φάλαγγα³

Ανεξάρτητα από την καταλυτική ή όχι συμμετοχή των πεζών σε μια μάχη, αυτοί συμμετείχαν ομαδικά σε αυτή και αποτελούσαν ομοιογενείς μονάδες στα πλαίσια της συνολικής παράταξης των αντιμαχομένων. Στον Όμηρο απαιντάται για πρώτη φορά η λέξη φάλαγγα, με την έννοια του στρατιωτικού σχηματισμού, τάξης, στρατού παρατεταγμένου για μάχη, «φάλαγγες Τρώων» στίχος Γ77, «φάλαγγες ανδρών» στίχος Τ158. Ο Όμηρος πάλι μας δίνει και το επίρρημα «φαλαγγηδόν» στίχος Ο360, προς υποδήλωση ανδρών παρατεταγμένων σε σχήμα φάλαγγας. Το κατ' εξοχήν πολεμικό έπος η «Ιλιάδα», όπως φαίνεται από τα παραπάνω, προσδίδει στη λέξη τη σημασία της οργανικής στρατιωτικής μονάδας, που έχει κάποιο σχηματισμό. Ο σχηματισμός προϋποθέτει εκπαίδευση και διοίκηση από κάποιον υπεύθυνο αρχηγό.

ΤΜΗΜΑ 4

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (1100 έως 336 π. Χ.)

1. Η Τέχνη του Πολέμου στην Ξηρά⁴

Η μορφή του στρατού ξηράς στη διάρκεια αυτής της μεγάλης περιόδου, παρουσιάζει διαφορές, τόσο από περιοχή σε περιοχή, όσο και από περίοδο σε περίοδο, που οφείλονταν στο έδαφος, στις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες κάθε εποχής, στους πολιτικούς θεσμούς, στο μέγεθος των κρατών και στην επινοητικότητα των πολιτών τους. Οι κυριότερες μεταβολές του στρατού, αφορούσαν στη διαμόρφωση της **φάλαγγας των οπλιτών** και την κυριαρχία της για πολλούς αιώνες, στη δημιουργία νέων **ελαφρών σωματών Πεζικού** και κυρίως στη διαμόρφωση της **μακεδονικής φάλαγγας**.

² Ομήρου Ιλιάδα, Ε 744, Λ 49, Μ 77, Ο 517, Φ 90.

³ Σαράντος Καργάκος, *Από τη Σπαρτιατική Φάλαγγα ως τη Ρωμαϊκή Λεγεώνα*, Αεροπορική Επιθεώρηση 7. 89, Ιουλ 2010.

⁴ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ2', Αθήναι 1972, 206-212.

α. Φάλαγγα Οπλιτών

(1) Η φάλαγγα αποτέλεσε τη βασική στρατιωτική δύναμη των ελληνικών πόλεων και ήταν ένας **πυκνός, συμπαγής, τακτικός σχηματισμός θωρακισμένων οπλιτών**, που συμπαρατάσσονταν σε αλληπάλληλους ζυγούς, με ανάπτυξη τόσο σε έκταση, όσο και σε βάθος. Ήταν υποταγμένοι στην αυστηρή πειθαρχία των ζυγών και των στοίχων και αποτελούσε, με τον ομοιόμορφο οπλισμό της και την επιτήδεια συγκρότησή της, ισχυρότατο σώμα κρούσης, που μάχονταν εκ του συστάδην και έκρινε κατά κανόνα την έκβαση της μάχης.

(2) Η εφαρμογή της αντιλαβής στην ασπίδα, συνέβαλε αποφασιστικά στη διαμόρφωση της φάλαγγας, αφού έκανε την ασπίδα σταθερότερη στην κάλυψη του δεξιού πλευρού του σώματος, του συμπαραστάτη στα αριστερά του ίδιου ζυγού και έδινε τη δυνατότητα για συμπαγή συγκρότηση της φάλαγγας. Ουσιαστικά, η «αντιλαβή» μαζί με την «πόρπακα»⁵ (διπλή λαβή της ασπίδας) ήταν η καθοριστική τεχνική βελτίωση, η οποία μετέτρεψε τη φάλαγγα οπλιτών σε τακτική μονάδα.

(3) Ο βασικότερος λόγος ανάπτυξης της φάλαγγας ήταν αφενός η οικονομική ανάπτυξη των γεωργών, οι οποίοι απέκτησαν τη δυνατότητα προμήθειας του εξοπλισμού τους, άρα απέκτησαν το δικαίωμα να υπερασπίζονται και αυτοί την πόλη τους και να συμμετέχουν στα κοινά. Όπως έλεγε ο Αριστοτέλης⁶, οι αρχές της «πολιτείας των οπλιτών» απέρρεαν από τη συγκρότηση της φάλαγγας οπλιτών.

(4) Ο ατομικός οπλισμός των οπλιτών της φάλαγγας περιελάμβανε τα αμυντικά (η ασπίδα, το κράνος, ο θώρακας και οι κνημίδες) για την προστασία τους και τα επιθετικά (το δόρυ και το ξίφος) όπλα, κατάλληλα για όλες τις φάσεις του εκ του συστάδην αγώνα.

(5) Η επικράτηση της φάλαγγας άλλαξε και τα ήθη του πολέμου. Ο ατομικός αγώνας και η επιδίωξη προσωπικής αριστείας, καθώς και το μένος του μαχητή, αντικαταστάθηκαν από την ομαδική απρόσωπη πολεμική δράση, την τάξη και τη σωφροσύνη. Από τακτικής πλευράς, η φάλαγγα των οπλιτών εισήγαγε την κίνηση των πεζών σε σχηματισμό.

(6) Σε γενικές γραμμές, η ελληνική φάλαγγα είχε σχήμα επιμήκους «πλινθίου». Κατά τη μάχη, το σύνολο της φάλαγγας χωριζόταν σε δύο μέρη: Το «δεξιόν κέρας» και το «ευώνυμον κέρας». Το μέσον της παρατάξεως λεγόταν ομφαλός ή στόμα ή αραρός (από το ρήμα αραρίσκω = σχηματίζω,

⁵ Αρχικά η ασπίδα ονομαζόταν όπλον και από αυτήν πήρε το όνομά του ο πεζός στρατιώτης, που τη χρησιμοποιούσε (οπλίτης). Ήταν συνήθως στρογγυλή, με διάμετρο περίπου 0,9 μ, μπρούτζινη ή χάλκινη ή αποτελούταν από επάλληλους δίσκους δέρματος ραμμένους μεταξύ τους και στερεωμένους σε ξύλινο ή μεταλλικό σκελετό. Η εξωτερική πλευρά ήταν πάντοτε κυρτή και έφερε στο κέντρο τον ομφαλόν, που μερικές φορές είχε κάποια παράσταση, το επίσημον, ή κάποιο ρητό. Αρχικά τα επίσημα ήταν ατομικά και χρησιμοποιούνταν στην αναγνώριση του κατάφρακτου οπλίτη μέσα από την πανοπλία του. Με την επικράτηση όμως των δημοκρατικών πολιτευμάτων το επίσημον έγινε ομοιόμορφο και αντιπροσωπευτικό της πόλης. Η εσωτερική πλευρά είχε μία λωρίδα με υποδοχή στο μέσο της ασπίδας (πόρπαξ), από όπου ο οπλίτης πενούσε το βραχίονα, και ένα δερμάτινο ιμάντα (αντιλαβή) όχανον) στο εσωτερικό χέιλος, από όπου πενούσε το αριστερό χέρι.

⁶ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ2', Αθήναι 1972, 121.

συγκροτώ)⁷. Υπό ιδανικές συνθήκες είχε βάθος 16 ζυγών. Συνήθως, αποτελούνταν από 8-12 ζυγούς και είχε την ικανότητα να ελίσσεται στο πεδίο της μάχης ως συμπαγής όγκος πολεμιστών, χωρίς να διασπάται και να εφαρμόζει την τεχνική του «**ωθισμού**» που ήταν ακαταγώνιστη και μπορούσε να ηττηθεί μόνο από όμοια και ισχυρότερη φάλαγγα. Ο βασικός νεωτερισμός, λοιπόν, ήταν η κίνηση των πεζών σε σχηματισμό, που επέτρεπε στους διοικητές τον ελιγμό στην εξέλιξη της μάχης.

(7) Πλάγια φάλαγγα λεγόταν αυτή που το μήκος της παρατάξεως ήταν μεγαλύτερο του βάθους. Όταν το βάθος γινόταν μικρότερο από τους 16 ζυγούς, η παράταξη λεγόταν «εν λεππισμώ». Όταν, όμως, το βάθος ήταν πολλαπλάσιο του μετώπου τότε η φάλαγγα λεγόταν **ορθή** ή ορθία και αυτό γινόταν συνήθως όταν το στράτευμα κινούνταν σε πορεία. Ενδιαφέρον έχει η **αμφίστομος** φάλαγγα, δηλαδή ο σχηματισμός που έπαιρναν τα δύο αυτής τμήματα (αντίνωτα), όταν δεχόταν επίθεση κατά μέτωπο και κατά το δεξιό και το αριστερό κέρας. Τέλος, **αντίστομος** λεγόταν η φάλαγγα που δεχόταν επίθεση και από το μέτωπο και από τα νώτα.

(8) Η ελληνική φάλαγγα στην κλασική της μορφή αποτελείτο από τέσσερα μέρη, για αυτό και λεγόταν τετραφαλαγγία με συνολική δύναμη (υπό ιδανικές συνθήκες) 16.384 ανδρών. Η τετραφαλαγγία χωριζόταν σε δύο διφαλαγγαρχίες (8.192 άνδρες). Η διφαλαγγαρχία, με την σειρά της, χωριζόταν σε δύο φαλαγγαρχίες (δύναμη 4.000 περίπου ανδρών) και περιελάμβανε δύο μεραρχίες. Κάθε μεραρχία σχηματιζόταν από δύο χιλιαρχίες. Ο διοικητής της μεραρχίας λεγόταν μεράρχης και της χιλιαρχίας χιλιάρχης⁸.

(9) Τα μειονεκτήματα της φάλαγγας ήταν ότι μπορούσε να πολεμήσει μόνο σε αναπεπταμένα εδάφη χωρίς διαμερισματώσεις, όχι ορεινά και οι αποστολές της, εξαρτιόνταν από τον οπλισμό των οπλιτών και το είδος τους. Σε κάθε περίπτωση, η φάλαγγα οπλιτών αποτέλεσε ισχυρότατο πολεμικό όργανο και συνέβαλε αποφασιστικά στην ήττα των Περσών, κατά τους Μηδικούς πολέμους.

β. Ελαφρύ Πεζικό⁹

(1) Άλλοι πεζοί στρατιώτες που ήταν ελαφρά οπλισμένοι ονομάζονταν «ψιλοί» και ήταν ακοντιστές, τοξότες ή σφενδονήτες, ανάλογα με το όπλο που έφεραν. Οι οπλίτες αυτοί αποτελούσαν τους στρατούς των ελληνικών πόλεων κυρίως την περίοδο από τον 10ο αι. έως τον 8ο αι. και προέρχονταν από τους φτωχούς πολίτες της πόλης και τα όπλα τους, ήταν αυτά που χρησιμοποιούσαν κυρίως στο κυνήγι. Δε διέθεταν αμυντικά όπλα, καθώς η αποστολή τους ήταν να παρενοχλούν τον εχθρό από μακριά και να μην εμπλέκονται μαζί του σε αγώνα εκ του συστάδην. Σπάνια, είχαν μικρό ξίφος ως επικουρικό, σε περίπτω-

⁷ Σαράντος Καργάκος, *Από τη Σπαρτιατική Φάλαγγα ως τη Ρωμαϊκή Λεγεώνα*, Αεροπορική Επιθεώρηση 7. 89, Ιουλ 2010.

⁸ Σαράντος Καργάκος, *Από τη Σπαρτιατική Φάλαγγα ως τη Ρωμαϊκή Λεγεώνα*, Αεροπορική Επιθεώρηση 7. 89, Ιουλ 2010.

⁹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους τ.Γ2*, Αθήναι 1972, 210-212.

ση που αναγκάζονταν να εμπλακούν σε αγώνα σώμα με σώμα και ακόμα σπανιότερα ασπίδα, συνήθως μικρή και στρογγυλή.

(2) Είχαν σοβαρότερη συμμετοχή στον πόλεμο μέχρι το 700 π.Χ., οπότε εμφανίστηκε η φάλαγγα των οπλιτών, αλλά και μετά από αυτήν αποτελούσαν την κύρια δύναμη ορεινών περιοχών της Ελλάδος, όπου η φάλαγγα ούτε μπορούσε να συγκροτηθεί λόγω κόστους ούτε να πολεμήσει λόγω χώρου.

(3) Παρά ταύτα, συνήθως στρατεύονταν οι πολίτες ως ακοντιστές, ενώ τμήματα τοξοτών και σφενδονητών στρατεύονταν σπανιότερα, καθόσον τα δύο τελευταία όπλα απαιτούσαν μακρόχρονη εξάσκηση, η οποία δεν γίνονταν γιατί, είτε οι φτωχοί πολίτες δεν είχαν χρόνο, είτε οι πόλεις τους δεν επιθυμούσαν να έχουν μεγάλη εξοικείωση με τα όπλα οι πολίτες τους. Έτσι συνήθως προσελάμβαναν ειδικούς μισθοφόρους όταν τους χρειαζόνταν. Ήταν ξακουστοί οι Κρήτες τοξότες, ενώ εξαιρετικής ικανότητας ακοντιστές ήταν οι Θεσσαλοί, οι Αρκάδες και οι Θράκες.

(4) Γενικά τα σώματα του ελαφρού Πεζικού δεν είχαν αξιόλογη δράση από τον 7ο αι. έως του Μηδικούς πολέμους, καθόσον δεν θεωρούνταν αποτελεσματικά στην μάχη εκ παρατάξεως.

(5) Αργότερα και ειδικότερα κατά τον 5ο αι., αυξήθηκαν αριθμητικά και μετείχαν στις πολεμικές επιχειρήσεις σε ευρύτερη κλίμακα. Οι Αθηναίοι, δημιούργησαν μόνιμο σώμα 1.200 τοξοτών κατά τα μέσα του 5ου αι. και στις παραμονές του πελοποννησιακού πολέμου διέθεταν 1.600 τοξότες, ενώ στην εκστρατεία στη Σικελία (415 π.Χ.) περιλαμβάνονταν και σώμα 700 Ροδίων σφενδονητών. Η αξία των ελαφρών πεζικών τμημάτων αναγνωρίστηκε στον 4ο αι. και συμμετείχαν στην οργάνωση του στρατού των πόλεων.

γ. Πελαστές¹⁰

(1) Ενδιάμεσο στρατιωτικό σώμα Πεζικού ανάμεσα στους φιλους και τους οπλίτες, ήταν το σώμα των πελαστών, όπως διαμορφώθηκε από τον Αθηναίο στρατηγό Ιφικράτη στις αρχές του 4ου αι. Ήταν αρχικά Θράκες μισθοφόροι αλλά και πολίτες των ελληνικών πόλεων, οπλισμένοι με ακόντιο και μικρή ασπίδα η οποία τους επέτρεπε να το ρίχνουν με επιδεξιότητα. Το όνομά τους προήλθε από τη μικρή ασπίδα «**πέλιτη**» (λέξη θρακικής προέλευσης) που θα είχε γύρο «**ίτυ**», και ήταν μικρού βάρους. Χρησιμοποιήθηκαν από Βοιωτούς και Αθηναίους ήδη από τον 5ο αι. στη μάχη του Δηλίου (425 π.Χ.) επί συνόλου 18.500 Βοιωτών, οι 500 ήταν πελαστές.

(2) Ο Ιφικράτης, θέλοντας να δημιουργήσει νέο **σώμα Πεζικού** το οποίο θα διέθετε, κατά το δυνατόν, την ισχύ των οπλιτών και την ευελιξία των φιλών, δημιούργησε στις αρχές του 4ου αι. μόνιμο, αριθμητικά αξιόλογο σώμα πελαστών από επαγγελματίες πολεμιστές. Αύξησε το μήκος του ακοντίου, οπότε μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως δόρυ με εξαιρετική απόδοση στον αγώνα εκ του συστάδην, καθώς ήταν μακρύτερο από το δόρυ των οπλιτών.

¹⁰ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ'2', Αθήναι 1972, 212.

Αύξησε το μήκος του ξίφους και τους εφοδίασε με ειδικά ψηλά υποδήματα, τις «ιφικρατίδες»¹¹, που προστάτευαν τις κνήμες, και με ελαφρό θώρακα από δέρμα και λινό. Με τη συστηματική εκπαίδευση το σώμα των πελταστών ήταν ικανό να προχωρά και να αποσύρεται σε οποιοδήποτε έδαφος, καθιστάμενο ικανό να κινείται παντού και να επιτυγχάνει τον αιφνιδιασμό. Με τις νίκες του κατά των Σπαρτιατών απέκτησε μεγάλη φήμη και σύντομα και οι άλλες ελληνικές πόλεις προχώρησαν στη συγκρότηση ανάλογων τμημάτων.

δ. Τακτική Χρησιμοποίηση Μονάδων Πεζικού¹²

(1) Στην περίοδο από τον 11ο αι. έως και τα μέσα του 7ου αι., οι βαριά οπλισμένοι πολεμιστές και οι ελαφρά οπλισμένοι πολεμιστές μάχονται ανάμικτοι. Οι ίδιοι χρησιμοποιούν και αγχέμαχα και εκηβόλα όπλα, κάποτε και πέτρες. Οι βαριά οπλισμένοι, είχαν ως επιθετικό οπλισμό, δόρυ και ξίφος ή μόνο ξίφος ή μόνο δόρυ. Οι ίδιοι είχαν ως αμυντικό οπλισμό, άλλοι θώρακα και ασπίδα και άλλοι μόνο θώρακα ή μόνο ασπίδα, άλλοι φορούσαν μεταλλικό κράνος και άλλοι όχι. Είχαν δε κρεμασμένη την ασπίδα από τους ώμους, για να έχουν και τα δύο χέρια ελεύθερα με τα οποία κρατούσαν δύο η ακόμα και τρία ακόντια. Οι μάχες αποτελούσαν συχνά, σειρά μεμονωμένων συμπλοκών. Η πολύ πυκνή φάλαγγα, αποτελεί τη βασική τακτική χρησιμοποίησής της στον αμυντικό αγώνα.

(2) Στην περίοδο από τα μέσα του 7ου αι. μέχρι το 479 π.Χ., το Πεζικό είναι πιο οργανωμένο. Ο οπλισμός τυποποιείται, η ασπίδα κρατιέται σταθερά στο αριστερό χέρι και ένα δόρυ στο δεξιό (από τα ευρήματα φαίνεται ότι ένα ακόμη δόρυ ήταν αναρτημένο στο αριστερό). Η φάλαγγα οπλιτών έχει τον κυρίαρχο ρόλο στον αγώνα και παρατάσσεται ξεχωριστά από το ελαφρύ Πεζικό και το ιππικό όπου υπάρχει, με τα οποία έχει διαφορετικές και διακριτές αποστολές. Η διεξαγωγή της μάχης έχει κανόνες σεβαστούς από τους αντιμαχόμενους. Η φάλαγγα αυτή την περίοδο παρατάσσεται με τους άνδρες σε στοίχους βάθους 8 ανδρών, βαριά και ομοιόμορφα οπλισμένους, σε κανονισμένη σταθερή απόσταση. Η απόσταση ήταν 1μ από τον διπλανό μετρούμενη από το αριστερό χέρι καθενός, στο αριστερό χέρι του «συμπαραστάτη» του και 1μ από τον μπροστά μετρούμενη από το στήθος καθενός. Το διάστημα αυτό ήταν μικρότερο από τη διάμετρο της ασπίδας, γεγονός που προήγαγε τους δεσμούς μεταξύ των οπλιτών, αφού κάθε ένας, προστάτευε με την ασπίδα του τον συμπαραστάτη του.

(3) Στην περίοδο από το 479 π.Χ. έως το 336 π.Χ., η τακτική εμφανίζεται πιο σύνθετη, επηρεασμένη από την προηγμένη τεχνική. Η στρατηγική και η τακτική, παίζουν καθοριστικό ρόλο στο πεδίο της μάχης. Το ιππικό και το ελαφρύ Πεζικό, αποκτούν μεγαλύτερη σημασία στη μάχη και ιδιαίτερα το νέο σώμα των πελταστών, εις βάρος της φάλαγγας οπλιτών. Η φάλαγγα εξακολουθεί όμως να είναι ο βασικός στρατιωτικός σχηματισμός και να κυριαρχεί στα πεδία των μαχών. Παράλληλα αναπτύσσεται η πολιορκητική και η οχυρωτική.

¹¹ Οι ιφικρατίδες παρουσίαζαν το πλεονέκτημα ότι φοριούνταν με μια κίνηση στο πόδι, γεγονός πολύ σημαντικό για την ταχεία προετοιμασία του στραιώτη σε περίπτωση αιφνιδιασμού.

¹² ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ2', Αθήναι 1972, 217-226.

Προς το τέλος της περιόδου παρουσιάζονται νέα σπουδαιότατα στοιχεία πολεμικής τέχνης, με τη μακεδονική φάλαγγα, το βαρύ ιππικό και κυρίως την ανώτερη οργάνωση του μακεδονικού στρατού.

ε. Το Πεζικό στο Στρατό της Σπάρτης¹³

(1) Οι νέοι Σπαρτιάτες λάμβαναν δημόσια στρατιωτική αγωγή από το 7ο έτος της ηλικίας τους. Από το 18ο έτος έως και το 60ό έτος της ηλικίας τους βρίσκονταν σε διαρκή επιστράτευση, προκειμένου να αντιμετωπίσουν είτε εξωτερικούς εχθρούς είτε να μην επιτρέψουν την επανάσταση των ειλωτών. Η ζωή κάθε νέου ήταν αφιερωμένη στη γυμναστική και στη στρατιωτική άσκηση. Με αυτόν τον τρόπο η Σπάρτη, κατάφερε να αποκτήσει έναν στρατό μοναδικό για τις στρατιωτικές του αρετές, τη σιδηρά πειθαρχία, την αντοχή και τη μαχητική ικανότητα.

(2) Τη βασική δύναμη του στρατού των Σπαρτιατών αποτελούσαν οι οπλίτες, **το βαρύ Πεζικό**, διαιρεμένο σε μονάδες, ανάλογα με τις φυλές αρχικά και ανάλογα με τις κώμες της Σπάρτης αργότερα. Το σύνολο των Σπαρτιατών και μετά το 464 π.Χ. και των περίοικων, χωρίς καμία εξαίρεση, ήταν υποχρεωμένοι στην αναγκαστική στρατολόγηση. Οι περίοικοι υπηρετούσαν σε μικτές μονάδες στις οποίες οι Σπαρτιάτες ήταν οι επίλεκτοι μαχητές και οι βαθμοφόροι. Ένα χαρακτηριστικό του σπαρτιατικού στρατού ήταν ότι περιελάμβανε τμήμα επίλεκτων πολεμιστών, τους «ιππείς», οι οποίοι όμως ήταν πεζοί και αποτελούσαν τη φρουρά του βασιλιά.¹⁴

(3) Η ανώτερη στρατιωτική μονάδα, αρχικά καλούνταν λόχος και υπήρχαν 5 λόχοι, ένας από κάθε κώμη της Σπάρτης (οι οποίοι στη συνέχεια έγιναν 6). Αργότερα, ο στρατός αναδιοργανώθηκε και η βασική μονάδα λεγόταν «μόρα». Η κάθε «μόρα» διαιρούσαν σε 4 λόχους, κάθε λόχος σε 4 πεντηκοστίες και κάθε πεντηκοστή σε 4 ενωμοτίες των 32 οπλιτών, οι οποίοι παρατάσσονταν σε μέτωπο 4 και βάθος 8 ανδρών. Οι διοικητές των ανάλογων τμημάτων καλούνταν, πολέμαρχος, λοχαγός, πεντηκόνταρχος και ενωματάρχης, αντίστοιχα. Ο διοικητής της ενωμοτίας στέκοταν στην κορυφή του στοίχου και λεγόταν πρωτοστάτης ενώ ο τελευταίος άνδρας λεγόταν ουραγός. Όταν η φάλαγγα έκανε μεταβολή, ο ουραγός γινόταν πρωτοστάτης, γι' αυτό και οι δύο άνδρες ήταν εξαιρετικής μαχητικής αξίας.

(4) Μια ακόμα στρατιωτική μονάδα Πεζικού στη Σπάρτη, ήταν οι Σκιρίτες. Μονάδα 600 πεζών από την περιοχή της Αρκαδίας η οποία ήταν μονάδα ειδικών αποστολών. Αυτοί αποτελούσαν την εμπροσθοφυλακή κατά την πορεία, ανελάμβαναν τη νυκτοφυλακή, την ανίχνευση του εδάφους και πρώτοι αυτοί άρχιζαν την επίθεση.

(5) Ο οπλισμός του Πεζικού των αρχαίων Σπαρτιατών περιελάμβανε θώρακα, κράνος και ασπίδα (αμυντικός οπλισμός), μακρύ δόρυ (3-4 μ) και κοντό ξίφος (επιθετικός οπλισμός). Οι σπαρτιάτες στις μάχες φορούσαν κόκκινο μανδύα «φοινικίδα» για να μη φαίνεται το αίμα όταν τραυματίζο-

¹³ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ'2', Αθήναι 1972, 214-215.

¹⁴ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ'2', Αθήναι 1972, 215.

νταν. Επίσης, πάνω στην περικεφαλαία έφεραν λοφίο, που τους έκανε πιο εντυπωσιακούς. Η λακωνική ασπίδα έφερε στην εξωτερική της πλευρά ένα τεράστιο Λ. Ο στρατός τους αποτελούνταν, αρχικά, από Πεζικό και μόνο κατά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο (425 π.Χ.) φαίνεται ότι ενισχύθηκε και από σχετική δύναμη Ιππικού (400 ιππείς).

(6) Η σπαρτιάτικη φάλαγγα ήταν μια συμπαγής σιδηροφορεμένη μάζα, σε σχήμα ορθογωνίου παραλληλογράμμου, που βάδιζε με ρυθμικό βήμα στη μάχη υπό τον ήχο αυλών ή άλλων οργάνων¹⁵.

στ. Το Πεζικό στο Στρατό της Αθήνας¹⁶

(1) Στην αρχαία Αθήνα, η στράτευση των πολιτών ήταν συνδεδεμένη με τα πολιτικά τους δικαιώματα. Υπόχρεοι ήταν όλοι οι άρρενες πολίτες, πλην βουλευτών και κρατικών υπαλλήλων. Η υποχρέωση διαρκούσε από το 18ο έως το 60ό έτος της ηλικίας τους. Από το 18ο έως το 20ό έτος γινόταν η στρατιωτική εκπαίδευση αλλά και η διαμόρφωσή τους ως Αθηναίων πολιτών. Από το 18ο – 20ό έτος και από το 51ο έως το 60ό επάνδρωναν ένα είδος εθνοφρουράς και επιστρατεύονταν για την άμυνα της Αττικής.

(2) Η στρατολόγηση των Αθηναίων γίνονταν από τις φυλές. Κάθε φυλή συγκροτούσε μια μονάδα που ονομαζόταν «τάξις» και τη διοικούσε ο στρατηγός της φυλής. Κάθε τάξη είχε 10 λόχους, που τους διοικούσαν οι λοχαγοί. Υποδιαίρεση του λόχου, ήταν οι δεκάδες και οι πεντάδες. Το σύστημα αυτό στρατολόγησης αφορούσε το **βαρύ Πεζικό**, τη φάλαγγα οπλιτών, που αποτελούσε την κύρια δύναμη του στρατού των Αθηναίων. Σε αυτή στρατεύονταν οι Αθηναίοι των ανωτέρων τάξεων που μπορούσαν να προμηθευτούν το δαπανηρό οπλισμό του οπλίτη. Οι θήτες στρατεύονταν σπάνια ως ψιλοί και συνήθως υπηρετούσαν στο στόλο.

(3) Στα μέσα του 5ου αι. οργάνωσαν και το ελαφρύ Πεζικό με 1.200 τοξότες. Ύστερα όμως από τις βαριές απώλειες που είχε κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο αντικαταστάθηκε από μισθοφόρους. Στις αρχές του 4ου αι., ο Ιφικράτης οργάνωσε το νέο σώμα των πελταστών. Ο στρατός των Αθηναίων αποτελούνταν από Πεζικό και μόνο μετά από τους

Εικόνα 2: Σχηματισμός Μάχης Αθηναίων (Αγγειογραφία)

¹⁵ Αεροπορική Επιθεώρηση 7, Από τη Σπαρτιατική Φάλαγγα ως τη Ρωμαϊκή Λεγεώνα. τ. 89, Ιουλ 2010

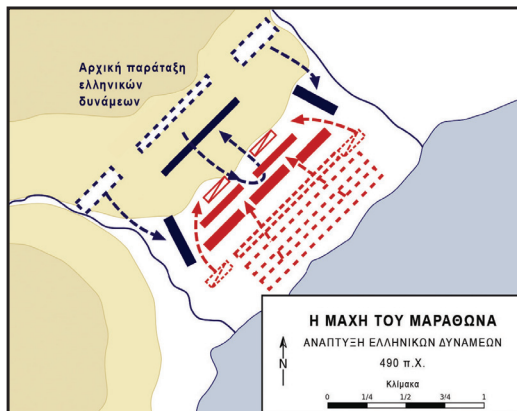
¹⁶ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, τ. Γ2', Αθήναι 1972, 216-217.

Μηδικούς πολέμους συγκρότησαν αρχικά μια δύναμη 360 ιππέων και το 440 π.Χ. έφτασε τους 1.000 ιππείς.

(4) Το Πεζικό των Αθηναίων ήταν εξοπλισμένο, με κράνος, θώρακα, ασπίδα, δόρυ (με σιδερένια ή χαλύβδινη αιχμή) και ξίφος. Το δόρυ ήταν μήκους 2 μέτρων και ήταν ελαφρύ και εύκολο στο χειρισμό.

(5) Την αθηναϊκή παράταξη αποτελούσαν λόχοι συμπαραταγμένοι, οι οποίοι σχημάτιζαν φάλαγγα δέκα αλληπάλληλων ζυγών, με διάστημα και βάθος από άνδρα σε άνδρα, ενός βήματος (εικόνα 2). Ο Μιλτιάδης επινόησε το «βήμα εφόδου», που συνδυαζόταν με την «πολεμική κραυγή», δηλαδή οι Αθηναίοι εκτελούσαν επίθεση κραυγάζοντας πολεμικές ιαχές, όπως **«αλαλά, ελελεύ»** κ.λπ.

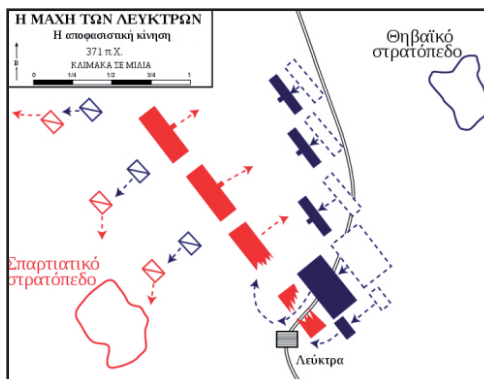
(6) Η Μάχη του Μαραθώνα 490 π.Χ. αποτελεί ένα μνημείο εφαρμογής νέων τακτικών Πεζικού (της φάλαγγας οπλιτών), στο πεδίο της μάχης μετά από σωστή εκτίμηση της καταστάσεως. Ειδικότερα, ο Μιλτιάδης δε διατήρησε το ίδιο βάθος ζυγών σε όλο το μέτωπο, (οικονομία δυνάμεων και συγκέντρωση σε επιλεγμένο σημείο), έκανε κατανομή των αποστολών και κάθε τμήμα της παράταξης έλαβε διαφορετική αποστολή. Εισήγαγε την κίνηση τμημάτων της φάλαγγας σε περισσότερες της μιας κατευθύνσεις. Η αθηναϊκή φάλαγγα σε αυτή τη μάχη, δε βασίζεται στην αρχή της πυκνότητας αλλά στην αρχή της ευκαμψίας και της δυνατότητας ελιγμών. Τα ελληνικά άκρα απώθησαν τα περσικά, ενώ το κέντρο υποχωρούσε ελάχιστα, ώστε να σχηματισθεί ένα είδος ηλάγγας (=τανάλιας), που μέσα στις δαγκάνες της (διπλής υπερκέρασης), έκλεισε τον περσικό στρατό. Ο ελιγμός αυτός θα βρει αργότερα πολλούς μιμητές. Θα τον επαναλάβει ο Αννίβας στις Κάννες, ο Μπλύχερ στο Βατερλό, ο Μόλτκε στο Σεντάν, ο Λούντεντορφ στις Μαντζουριανές λίμνες, ο Αϊζενχάουερ στη Μάχη της Γαλλίας.

ζ. Το Πεζικό στο Στρατό της Θήβας

(1) Μετά την παρακμή της Αθήνας και της Σπάρτης, η Θήβα αναλαμβάνει την ηγεμονία των ελληνικών πόλεων, το πρώτο μισό του 4ου αι., χάρη στη στρατιωτική της ισχύ, δημιούργημα των περίφημων στρατηγών Επαμεινώνδα και Πελοπίδα. Στη Μάχη των Λεύκτρων ο Επαμεινώνδας καινοτόμησε εφαρμόζοντας νέα τακτική διάταξη, την περίφημη «Λοξή Φάλαγγα», η οποία πήρε το όνομά της από το γεγονός ότι η παράταξη των Θηβαίων δεν ήταν παράλληλη με την εχθρική, όπως συνηθιζόταν μέχρι τότε, αλλά είχε λοξή θέση απέναντι από αυτή.

(2) Ο Επαμεινώνδας συνέλαβε, πρώτος στην ιστορία, τη σημασία της αρχής της οικονομίας των δυνάμεων, του τακτικού δόγματος και της κατανομής των αποστολών, με σκοπό την επιτυχία του επιδιωκόμενου σκοπού στο πεδίο της μάχης. Αυτή ακριβώς ήταν η μέθοδος, με την οποία αριθμητικά μικρότεροι, αλλά καλά διοικούμενοι στρατοί κατόρθωσαν να νικήσουν στρατούς, οι οποίοι υπερείχαν αριθμητικά, αλλά ήταν άσχημα οργανωμένοι ή κακώς διοικούμενοι.

(3) Στο πεδίο της μάχης των Λεύκτρων, ο Επαμεινώνδας εφαρμόσε τη λοξή φάλαγγα η οποία θα εξελιχθεί αργότερα από το Φίλιππο. Η τακτική της λοξής φάλαγγας συνίσταται στην πύκνωση-ενίσχυση του ενός κέρατος της παράταξης, με εκλεκτά τμήματα και εξαπόλυση επιθέσεως σαν σφήνα, προς το ασθενέστερο σημείο του αντιπάλου. Πύκνωσε δηλαδή το αριστερό κέρασ (του έδωσε βάθος 50 ανδρών, ενώ οι Σπαρτιάτες διατήρησαν την ισοπαχή διάταξη των 8 ανδρών σε όλη την έκταση του μετώπου) και του έδωσε κατά την επίθεση τη μορφή σφήνας. Έτσι βέβαια αδυνατίζε το δεξιό. Για την προστασία του χρησιμοποίησε το εκλεκτό Βοιωτικό ιππικό που και σ' αυτό έδωσε επιθετική αποστολή. Ωστόσο, την κύρια αποστολή είχε το αριστερό κέρασ, που όσο προχωρούσε στις γραμμές των Σπαρτιατών, από λοξή η φάλαγγα γινόταν λοξότερη, έτσι που να συντελείται μια πλήρης μετάθεση του κέντρου βάρους της μάχης¹⁷. Αφού δημιουργούσε ρήγμα στο αριστερό, ο Επαμεινώνδας έστρεψε προς το κέντρο τη φάλαγγα και έθεσε, όπως έπραξε και στη Μαντινεία (362 π.Χ.) τους Σπαρτιάτες μεταξύ σφύρας και άκμονος. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκε ο Επαμεινώνδας¹⁸.

ΤΜΗΜΑ 5

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

1. Το Πεζικό την Περίοδο του Φιλίππου Β¹⁹

α. Πριν από το Φίλιππο, οι προκάτοχοί του χρησιμοποιούσαν κυρίως το ιππικό, είχαν παραμελήσει το Πεζικό και επιστράτευαν μικρό αριθμό, από τους άνδρες που είχαν την ηλικία, τις ικανότητες και τα κοινωνικά προσόντα για να υπηρετήσουν ως «οπλίτες» ή ως «ψιλοί». Ο Φίλιππος επιδόθηκε στην αναδιοργάνωση του μακεδονικού στρατού και από απαρχαιωμένο πολεμικό όργανο το κατέστησε πραγματικά πρωτοποριακό.

¹⁷ Σ. Ι. Καργάκος, *Ιστορία της Αρχαίας Σπάρτης*, τ. Β', 428.

¹⁸ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ2', Αθήνα 1972, 31-32.

¹⁹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τ. Δ', Αθήνα 1973, 18.

β. Οι Μακεδόνες ευγενείς ήταν οι φίλοι του βασιλιά, οι «εταίροι» και απάρτιζαν στο στρατό την επίλεκτη μονάδα θωρακισμένων ιππέων. Οι μικρογαϊοκλήμονες μακεδόνες που υπηρετούσαν, στο πεζικό πήραν την χαρακτηριστική ονομασία «**πεζέταιροι**». Άγνωστο πότε καθιερώθηκε αυτός ο όρος. Στην περίοδο όμως της βασιλείας του Φιλίππου Β΄ όταν εξασφαλίσθηκαν οι πλούσιες πηγές των ορυχείων της Θράκης, δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη συγκρότηση των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων σε τακτικές στρατιωτικές μονάδες Πεζικού.

γ. Αυτοί αποτελούσαν το βαρύ Πεζικό «πεζέταιροι». Φορούσαν κράνος είτε αττικού τύπου με μικρό λοφίο, είτε μακεδονικού τύπου με μεγάλο λοφίο και γύρο, που λεγόταν «καυσία» και ίσως ελαφρό θώρακα και περικνημίδες. Κρατούσαν ασπίδα από ορείχαλκο πολύ κυρτή, πολύ μικρή (διάμετρο 0,60μ περίπου) και ελαφριά και χειρίζονταν ένα δόρυ τη «σάρισα», μήκους 12-16 πήχων (5,32-7,10μ), καθώς και μια σπάθη με κοντή και πλατιά λεπίδα, που κατέληγε σε οξεία αιχμή. Η μεγαλύτερη μονάδα των πεζεταίων λεγόταν τάξη και αποτελούνταν από 1.000-1.500 άνδρες κατανεμημένους σε λόχους. Επιπλέον, συγκροτήθηκε και το σώμα των Υπασπιστών, ελαφρύ Πεζικό με ακόντιο και ασπίδα και εκτελούσαν αποστολές όμοιες με των πελταστών της εποχής του Ιφικράτη.

2. Δημιουργία Τακτικού Στρατού

α. Ο Φίλιππος κατόρθωσε, οργανώνοντας το λαό με την υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία σε ενιαίο στρατό, να εξουδετερώσει ομαλά - χωρίς να έρθει σε σύγκρουση με τους ευγενείς και να προκαλέσει την εξέγερσή τους - τις αποκεντρωτικές τάσεις των ευγενών και να κάνει τη Μακεδονία ένα πρόπλασμα εθνικού κράτους²⁰.

β. Για την οργάνωση της στρατολόγησης ο Φίλιππος χώρισε τη Μακεδονία σε 12 στρατολογικές περιφέρειες και οι στρατιωτικές μονάδες αντιστοιχούσαν σε αυτή τη διαίρεση. Οι μεγαλύτερες μονάδες των εταίων λέγονταν ίλες, των πεζεταίων τάξεις και των υπασπιστών χιλιαρχίες. Υπήρχαν και δύο εκλεκτά τάγματα, τα αγήματα (ένα από εταίρους και ένα από υπασπιστές), τα οποία λειτουργούσαν ως σχολεία εφαρμογής για τα στελέχη του στρατού.

γ. Το σύστημα στελέχωσης του στρατού του Φιλίππου προέβλεπε την εκπαίδευση των ευγενών από νεαρή ηλικία, όταν γίνονταν «βασιλικοί παίδες», και την ανάθεση σε αυτούς των καθηκόντων του διοικητή ίλης (ίλαρχος), τάξεως (ταξίαρχος), χιλιαρχίας (χιλίαρχος), και το βαθμό του στρατηγού. Οι κατώτεροι μέχρι το βαθμό του Λοχαγού προέρχονταν από το στράτευμα. Οι τοποθετήσεις και οι προαγωγές ανήκαν στη δικαιοδοσία του βασιλιά. Επίσης, εγκαινίασε τη διαδικασία της επιστράτευσης σε καιρό ειρήνης για την εκπαίδευση των οπλιτών.

δ. Ένας ακόμη νεωτερισμός του Φιλίππου ήταν ότι ενίσχυε, όπως και οι Θηβαίοι, ένα από τα άκρα της παρατάξεως και ανέθετε σε ένα τμήμα του στρα-

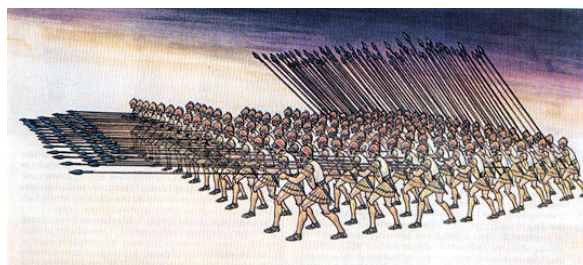
²⁰ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Γ΄, Αθήναι 1972, 214.

τού του να επιφέρει το αποφασιστικό πλήγμα εναντίον του εχθρού, με τη διαφορά ότι αυτός μετέθεσε αυτή την αποστολή από το Πεζικό στο βαρύ ιππικό. Αυτό τον ελιγμό εφαρμόσε και στη μάχη στη Χαιρώνεια (338 π.Χ.), όπου νίκησε τον ενωμένο στρατό των Αθηναίων, Θηβαίων, Κορινθίων κ.λπ., και ανέλαβε την ηγεμονία των ελληνικών πόλεων.

3. Μακεδονική Φάλαγγα

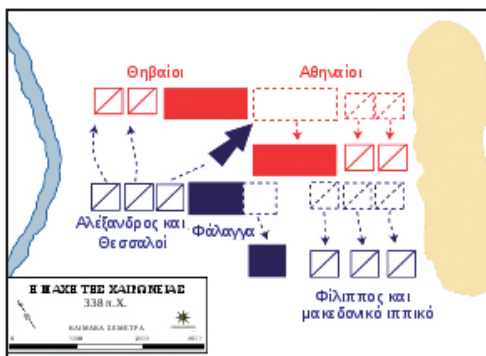
α. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της μακεδονικής φάλαγγας συνίσταται στον ατομικό οπλισμό του φαλαγγίτη και στη διάταξη μάχης της φάλαγγας όπως περιγράφηκε στις προηγούμενες παραγράφους.

β. Οι φαλαγγίτες τάσσονταν σε βάθος 16 ζυγών και σε τάξη αραιότερη. Είχαν μεταξύ τους απόσταση 1μ στην επίθεση και 0,50μ στην άμυνα. Οι πρώτοι πέντε ζυγοί κρατούσαν τις σάρισες προτεταμένες με αποτέλεσμα ο εχθρός να προσκρούει σε ένα αδιαπέραστο τοίχος από σάρισες 4,5μ. μακριά από τους πρώτους άνδρες της φάλαγγας. Οι πίσω ζυγοί κρατούσαν τη σάρισα όρθια αλλά με κλίση προς τα εμπρός, στηρίζοντάς την στον ώμο του προπορευόμενου, με αποτέλε-

σμα και πάνω από τη φάλαγγα να δημιουργείται ένα δάσος από αιχμές. Όταν σκοτωνόταν ή πληγωνόταν στρατιώτης από τις πρώτες γραμμές, τότε τη θέση του, με προτεταμένη τη σάρισα, έπαιρνε ο όπισθεν αυτού ερχόμενος στρατιώτης. Έτσι, στις πέντε πρώτες γραμμές δεν υπήρχε σε ώρα μάχης κανένα κενό. Κατά τη διάρκεια της μάχης, δεν στηρίζονταν μόνο στην ορμητική πρώτη προσβολή και τον «ωθισμό», όπως η φάλαγγα σπλιτών, αλλά στη συνεχή κίνηση προς τα εμπρός που εξασφάλιζε ο «κινούμενος φράχτης» αιχμών, συντρίβοντας τον αντίπαλο. Παράλληλα, η έλλειψη αμυντικού οπλισμού (θώρακας, μεγάλη ασπίδα) δεν αποτελούσε μειονέκτημα για τη μακεδονική φάλαγγα, καθόσον οι αντίπαλοι δεν έφταναν ποτέ σε απόσταση προσβολής από τους Μακεδόνες.

γ. Πρόσθετος παράγοντας ευκαμψίας των πεζεταίρων, ήταν η κατανομή τους σε λόχους και τάξεις, γεγονός που επέτρεπε εύκολα τη διάσπαση της φάλαγγας σε επιμέρους τμήματα αυτής, τα οποία θα πολεμούσαν ανεξάρτητα. Οι πεζεταίροι συνεργάζονταν και με τα άλλα τμήματα του μακεδονικού στρατού (εταίροι, υπασπιστές), ώστε να επιτευχθεί το αποφασιστικό αποτέλεσμα. Παρά ταύτα, η φύση αυτή καθεαυτή της φάλαγγας (πυκνοί σχηματισμοί, κίνηση «στοιχδόν», πειθαρχία, ομαδική προσπάθεια), ήταν το βασικό μειονέκτημά της, δεν

μπορούσε να πολεμήσει σε ορεινά εδάφη. Το οποιοδήποτε εμπόδιο που διασπούσε τη συνοχή της, μείωνε δραστικά τη μαχητική της απόδοση.²¹

δ. Ο Φίλιππος τάσσονταν πάντα επικεφαλής των πεζεταίρων, των οποίων η διοίκηση στη μάχη απαιτούσε ιδιαίτερες ικανότητες, καθόσον έπρεπε στην εξέλιξη της μάχης να αλλάζει συνεχώς μεθόδους και αποστολή, ανάλογα με τις κινήσεις του εχθρού. Το βασικότερο μειονέκτημα της μακεδονικής φάλαγγας ήταν ότι απαιτούσε συνεχή εκπαίδευση των στρατιωτών, ώστε να μπορούν ταχύτατα να αλλάζουν μέτωπο σηκώνοντας τη σάρισα κατακόρυφα, αλλαγή μετώπου και πρόταξη της σάρισας και πάλι.

4. Το Πεζικό την Περίοδο του Αλεξάνδρου²²

α. Ο Αλέξανδρος παρέλαβε από τον πατέρα του ένα πολύ καλά οργανωμένο, πειθαρχημένο, καλά εκπαιδευμένο και με υψηλό ηθικό στρατό, ο οποίος στελεχώνονταν από εμπειροπόλεμους αξιούχους. Και την εποχή του Μ. Αλεξάνδρου οι δύο τύποι του βαρέως και ελαφρού Πεζικού, «φαλαγγίτες» και «υπασπιστές», αποτελούσαν το Πεζικό. Για την οργάνωση όμως της εκστρατείας, ο Αλέξανδρος συγκρότησε και άλλα σώματα και υπηρεσίες, για την υποστήριξη των επιχειρήσεων, όπως το μηχανικό, υπηρεσία πληροφοριών και τοπογράφων, επιμελητεία, διαβιβάσεις, μεταφορές και υγειονομική υπηρεσία.

β. Στην παραπάνω οργάνωση του στρατού μπήκε επιπλέον η σφραγίδα της μεγαλοφυΐας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, κατά τη διάρκεια της μεγάλης εκστρατείας με την τακτική συγκρότηση και χρησιμοποίηση των δυνάμεών του. Τα κύρια χαρακτηριστικά του στρατού του ήταν η ευκινησία και ο συνδυασμός των προσπαθειών Πεζικού και Ιππικού το οποίο ήταν σε ασυνήθιστα υψηλή αναλογία (Ιππικό προς Πεζικό, 1:6) για την εποχή. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση της μάχης στο Γρανικό ποτ. (334 π.Χ.)²³ όπου ο Μ. Αλέξανδρος επικεφαλής του βαρέως ιππικού και ελαφρού Πεζικού, κίνησε τη φάλαγγα μέσα στο ποτάμι λοξά αριστερά και προσέβαλε το ασθενές κέντρο της παράταξης των Περσών, ενώ ταυτόχρονα απασχολούσε με ιππικό το ισχυρό αριστερό τους.

γ. Μετά την περίοδο του Μ. Αλεξάνδρου τα ελληνιστικά βασίλεια που προέκυψαν διατήρησαν την οργάνωση και την τακτική του μακεδονικού στρατού. Διατήρησαν δηλαδή τη μακεδονική φάλαγγα στην οποία υπηρετούσαν κατά το δυνατόν Μακεδόνες στην καταγωγή, οι οποίοι οπλίζονταν και εκπαιδεύονταν όπως οι πρόγονοί τους, καθώς και τα τμήματα υπασπιστών και εταίρων. Με την πάροδο των ετών η συμμετοχή Μακεδόνων οπλιτών στη φάλαγγα, έβαινε συνεχώς φθίνουσα όπως βέβαια και η απόδοση της φάλαγγας στη μάχη (γινόταν δυσκίνητη και με μειωμένη απόδοση του ελαφρού Πεζικού και ιππικού που προστάτευε τα πλευρά της), με αποτέλεσμα να ηττηθεί τελικά από τη ρωμαϊκή λεγεώνα²⁴.

²¹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Δ', Αθήναι 1973, 16-54.

²² ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Δ', Αθήναι 1973, 50-54.

²³ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Δ', Αθήναι 1973, 414-516.

²⁴ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΣΤ', Αθήναι 1973, 60-64.

5. Το Τέλος της Οπλιτικής Φάλαγγας

Μετά την ήττα των ελληνιστικών βασιλείων από τους Ρωμαίους, παύει και η χρήση της οπλιτικής φάλαγγας ως σχηματισμού μάχης του Πεζικού, μετά την επί 12 αιώνες τουλάχιστον χρησιμοποίησή του και δίνει τη θέση του στη λεγεώνα. Ειδικότερα, στον αγώνα κατά των μακεδονικών φαλάγγων, οι Ρωμαίοι μετά τις πρώτες ήττες τους άλλαξαν τακτική και επεδίωκαν, με μικρά τμήματα ελαφρώς οπλισμένων και ευκίνητων λεγεωνάριων, να διεισδύουν στα διάκενα που είχαν προκύψει από τη διάσπαση της συνοχής της μακεδονικής φάλαγγας σε ημιορεινά εδάφη και να προσβάλλουν τα τμήματα από τα πλευρά.

ΤΜΗΜΑ 6 ΡΩΜΑΪΚΟ ΠΕΖΙΚΟ

1. Γενικά²⁵

α. Ο ρωμαϊκός στρατός αποτελούνταν αρχικά από στρατολογούμενους πολίτες της αυτοκρατορίας, οι οποίοι παρέμεναν υπό τα όπλα, για όσο διαρκούσε μια επιχείρηση και στη συνέχεια επέστρεφαν στις ασχολίες τους. Αυτοί οι πολίτες ανάλογα με την προέλευσή τους, Ρωμαίοι ή μη Ρωμαίοι, υπηρετούσαν αντίστοιχα, στις λεγεώνες (legions) και τα συμμαχικά σώματα (auxilia). Το ιππικό, οι τοξότες, οι σφενδονήτες και οι τακτικές μονάδες Πεζικού, συγκροτούνταν κυρίως από μη ρωμαίους πολίτες, αλλά ήταν ιδιαίτερα αξιόμαχα τμήματα.

β. Κάθε Ρωμαίος πολίτης ήταν υποχρεωμένος να υπηρετεί στο ρωμαϊκό στρατό και να συμμετάσχει μέχρι το 46ο έτος της ηλικίας του σε 20 εκστρατείες, κάτι που δεν σημαίνει κατά ανάγκη μόνο 20 χρόνια υπηρεσίας, αφού κάποιες εκστρατείες ήταν μακροχρόνιες. Η διάρκεια της θητείας αναπροσαρμόστηκε πολλές φορές από τα 16 έως και 25 χρόνια. Οι Ρωμαίοι στρατιώτες ήδη από το 400 π.Χ. λάμβαναν και μισθό για τις στρατιωτικές τους υπηρεσίες.

2. Η Λεγεώνα²⁶

α. Η λεγεώνα ήταν μια μονάδα Πεζικού στα πρότυπα της φάλαγγας. Αρχικά, απαρτιζόνταν από τάξεις ανάλογα με την ηλικία και την ικανότητα των στρατιωτών που επιστρατεύονταν. Οι πλουσιότεροι εντάσσονταν στο ιππικό, και οι φτωχότεροι στο Πεζικό «ψιλοί» και λεγόταν «γροσφομάχοι». Οι υπόλοιποι άνδρες της λεγεώνας διαιρούνταν σε τρεις ηλικίες. Οι νεότεροι σε ηλικία ονομάζονταν «άστατοι», συγκροτούσαν 10 τάξεις (ή σπείρες, ή σημαίες) της λεγεώνας και τάσσονταν μπροστά. Οι αμέσως γηραιότεροι συγκροτούσαν επίσης 10 τάξεις, ονομάζονταν «πρίγκιπες» και τάσσονταν αμέσως πίσω από τους άστατους. Πίσω από τους πρίγκιπες τάσσονταν οι «τριάριοι» (βετεράνοι στρατιώτες) οι οποίοι επίσης συγκροτούσαν 10 τάξεις. Κάθε τάξη άστατων και πριγκίπων αποτελούνταν από 120 άνδρες, ενώ κάθε τάξη τριαρίων από 60 άνδρες και

²⁵ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Ε', Αθήναι 1974, 24.

²⁶ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΣΤ', Αθήναι 1976, 64.

διοικούνταν από ταξίαρχο ή εκατόνταρχο, ή κεντυρίωνα. Η δύναμη της λεγεώνας έφτανε 4.200 πεζούς άνδρες και 300 ιππείς.

β. Η λεγεώνα παρατάσσονταν, με τις τάξεις σε σχήμα άβακα (σκάκι). Κάθε τάξη τασσόταν σε μέτωπο 20 ανδρών και βάθος 6, αφήνοντας μεταξύ τους κενό χώρο, ίσο με το μέτωπό τους. Στη δεύτερη σειρά και με ίδια διάταξη και αποστάσεις, αλλά με τρόπο ώστε να έχουν εμπρός τους, τα μεταξύ των τάξεων των άστατων διάκενα, τάσσονταν η επόμενη τάξη (πριγκίπτες). Στην τρίτη σειρά και με ίδια διάταξη και αποστάσεις, αλλά με τρόπο ώστε, να έχουν εμπρός τους τα μεταξύ των τάξεων των πριγκίπων διάκενα (επομένως έχοντας εμπρός τους τις τάξεις των αστάτων), τάσσονταν οι τριάριοι. Μπροστά από όλη τη λεγεώνα τάσσονταν οι γροσφομάχοι, που άνοιγαν τη μάχη. Περεταίρω, οι τάξεις υποδιαιρούνταν σε αριστερό και δεξιό λόχο. Στη δύναμη της λεγεώνας πρέπει να προστεθεί και το ιππικό της λεγεώνας το οποίο όμως ήταν μικρό σε αριθμό (300 ιππείς κατανεμημένοι σε 10 ίλες των 30).

γ. Σκοπός της διάταξης αυτής ήταν, η ευελιξία στη μάχη (τα κενά τετράγωνα παρείχαν ευχέρεια κινήσεων και πολλαπλών μετασχηματισμών, τριγώνου, κύκλου, κ.λπ.) και η διευκόλυνση της προχώρησης ή της υποχώρησης κάθε τμήματος ανάλογα με την εξέλιξη, ενώ έδινε στη λεγεώνα, οπτικά διπλάσιο όγκο από ότι αν είχε πυκνή διάταξη.

δ. Η οργάνωση, η συγκρότηση, ο εξοπλισμός και η σύνθεση της λεγεώνας υπέστη πολλές μεταβολές κατά τη διάρκεια του βίου της αυτοκρατορίας, οι οποίες όμως δεν αλλάζουν ούτε τη βασική δομή, ούτε την τακτική της χρησιμοποίησης. Βλέπουμε δηλαδή στο 2ο αι. μ.Χ. η κάθε λεγεώνα να αποτελείται πλέον όχι από τάξεις, αλλά 10 κοόρτες (στις οποίες στρατεύονται μόνο Ρωμαίοι πολίτες), κάθε μια από τις από τις οποίες αποτελείται από 6 εκατονταρχίες των 80-100 ανδρών. Κάθε λεγεώνα διοικείται από τον ταξίαρχο. Υφιστάμενοι του ταξίαρχου ήταν 6 χιλίαρχοι προερχόμενοι κυρίως από συγκλητικούς με μηδενική ή ελάχιστη πολεμική πείρα. Ουσιαστικά, τις λεγεώνες διοικούσαν οι εκατόνταρχοι, 60 ανά λεγεώνα, οι οποίοι προέρχονταν από το στράτευμα με μακρά πολεμική πείρα. Ο αρχαιότερος εξ αυτών διοικούσε την κοορτή. Ιεραρχικά κατώτεροι των εκατόνταρχων ήταν οι «διάγγελιοι», οι οποίοι αποτελούσαν τους αντικαταστάτες του και προέρχονταν από απλούς στρατιώτες²⁷.

ε. Τα συμμαχικά σώματα (μη Ρωμαίοι πολίτες) αποτελούνταν από Πεζικό, που ήταν οργανωμένο σε σπείρες και ιππικό που ήταν οργανωμένο σε ίλες ή ιππαρχίες. Κάθε κοορτή συμμαχικών σωμάτων, περιελάμβανε 500 άνδρες που κάποιες φορές έφτανε και τους 1000. Τα συμμαχικά σώματα οργανώθηκαν από τους Ρωμαίους σε «Τακτικά Συγκροτήματα» όπως θα λέγαμε σήμερα, με βάση το Πεζικό. Αποτελούνταν δηλαδή κατά τα ¾ από Πεζικό και ¼ από ιππικό και ονομάζονταν ιππικές σπείρες, με χρόνο υπηρεσίας των στρατιωτών σε αυτές τουλάχιστον τα 25 χρόνια.

²⁷ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Η', Αθήναι 1979, 166-169.

στ. Στην περίοδο του αυτοκράτορα Γαΐου Μάριου μια σημαντική καινοτομία που εισήχθη στη λεγεώνα ήταν η καθιέρωση του αετού, ως ενιαίου συμβόλου του στρατού της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας.

3. Οπλισμός

Ο οπλισμός των λεγεωνάριων περιελάμβανε:

α. Το κράνος, το οποίο ήταν ορειχάλκινο, σχήματος ημισφαιρίου με παραγναθίδες, αργότερα γίνεται κωνικό χωρίς παραγναθίδες, ενώ προστέθηκε και μικρό γείσο. Οι «γροσφομάχοι» αντί κράνους έφεραν τη «λυκεία», κάλυμμα κεφαλής από γούνα λύκου.

β. Την ασπίδα (θυρεός-scutum), η οποία έφερε τα διακριτικά της λεγεώνας. Αρχικά, είχε σχήμα ορθογώνιο πλάτους 0,75 μ και μήκος 1,20 μ. Την κρατούσαν από μια μόνο λαβή σε αντίθεση με τις ελληνικές ασπίδες, ώστε να μην εμποδίζει τις κινήσεις τους. Οι γροσφομάχοι ήταν οπλισμένοι με την parga (μια στρογγυλή ασπίδα).

γ. Το θώρακα, μεταλλικές πλάκες, οι οποίες κάλυπταν την καρδιά (καρδιοφύλακας ή στηθαίο) και την κοιλιά, ώστε να προστατεύονται από κτυπήματα.

δ. Τον υσσό, ένα είδος ακοντίου μήκους 1,80 μ., το οποίο κατά τα 60 εκατοστά ήταν μεταλλικό με οξεία και αγκιστρωτή αιχμή και το υπόλοιπο ήταν τετραγωνικής ξύλινης διατομής. Υπήρχε και ένας δεύτερος τύπος υσσού, ελαφρύτερος και έμοιαζε με τα κυνηγετικά ακόντια. Οι ελαφροί υσσοί ρίχνονταν εναντίον του εχθρού και ήταν ικανοί να διαπεράσουν τόσο την ασπίδα, όσο και το θώρακα, ενώ ο βαρύτερος χρησιμοποιούνταν ως αγχέμαχο όπλο. Κάθε άστατος ή πρίγκιπας έφερε θυρεό και δύο υσσούς. Μετά το κάρφωμά του στην ασπίδα, λύγιζε με το βάρος του τον μεταλλικό βραχίονα και δεν επέτρεπε να αφαιρεθεί εύκολα. Η αδυναμία αφαίρεσης του υσσού καθιστούσε τον θυρεό εξαιρετικά βαρύ, με τελικό αποτέλεσμα να αχρηστεύεται.

ε. Το ξίφος, το οποίο ήταν κατασκευασμένο από σφυρηλατημένο σίδηρο, με λεπίδα 50 εκατοστών, ήταν ιβηρικού τύπου. Ήταν το κύριο όπλο, με το οποίο διεξαγόταν η μάχη.

στ. Το δόρυ (hasta), μήκους ενός μέτρου για εκτόξευση ή για στατική άμυνα και τον πέλεκυ.

ΤΜΗΜΑ 7 ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΣΤΡΑΤΟ

1. Γενικά²⁸

α. Ο βυζαντινός στρατός, στο πέρασμα των αιώνων του βίου της αυτοκρατορίας, γνώρισε πολλές οργανωτικές αλλαγές. Αρχικά, το στρατό τον αποτελούσαν, κυρίως μισθοφόροι, οργανωμένοι κατά το ρωμαϊκό πρότυπο. Σταδιακά όμως, το μισθοφορικό σύστημα άρχιζε να εγκαταλείπεται και να δημιουργούνται εθνικές δυνάμεις από τη στρατολόγηση των αγροτών πολιτών της αυτοκρατορίας, «εθνικός στρατός»,²⁹ σύστημα με το οποίο η αυτοκρατορία μεγαλούργησε και στη συνέχεια σταδιακά εγκαταλείφθηκε και άρχισε πάλι η πρόσληψη μισθοφόρων, οι οποίοι τελικά στράφηκαν εναντίον της αυτοκρατορίας.

β. Από την εποχή του Διοκλητιανού, την άμυνα της χώρας είχαν αναλάβει δύο σώματα, οι λιμιτανέοι (= συνοριακοί), στους οποίους είχαν παραχωρηθεί κρατικές γαίες για να τις καλλιεργούν και να ζουν, με αντάλλαγμα την προστασία των συνόρων από βαρβαρικές επιδρομές και οι κομητατήσιοι (= τακτικός στρατός)³⁰. Από τον 5^ο αι., σταδιακά ο θεσμός αποδυναμώνεται και ιδιαίτερα στην ανατολή. Επικεφαλής των δυνάμεων αυτών ήταν οι «στρατηλάται των πεζών» και οι «στρατηλάται του ίππου»³¹. Πλέον των ανωτέρω, είχαν οργανωθεί και μονάδες βαρέως ιππικού στην πρωτεύουσα, οι Σχολές και οι Εξκουβίτορες.

γ. Περί τα μέσα του 4ου αι. ο βυζαντινός στρατός αποτελούνταν κυρίως από Πεζικό, βαρύ Πεζικό, το οποίο παρατάσσονταν στη κύρια γραμμή άμυνας, σε συνδυασμό με ελαφρύ πεζικό (σφενδονήτες, τοξότες, ακοντιστές). Το ιππικό ενεργούσε συμπληρωματικά, σε ρόλους αναγνώρισης, πλαγιοφυλακής, οπισθοφυλακής και με ετοιμότητα να εκμεταλλευτεί τυχόν αδυναμία του εχθρού.

δ. Από τον 5ο αι. αυξάνει σταδιακά η σημασία του ιππικού, χωρίς όμως να χρησιμοποιείται ως αποφασιστικός παράγων στη μάχη. Ταυτόχρονα, το Πεζικό αφήνει τους βαρείς ελασματοκούς θώρακες και εξοπλίζεται με αλυσιδωτούς και φολιδωτούς που είναι ελαφρύτεροι, προκειμένου να γίνουν πιο ευκίνητες οι Μονάδες του. Το ιππικό αποκτά μεγαλύτερη σημασία στο βυζαντινό στρατό, προκειμένου να αντιμετωπίσει το ιππικό των Περσών και κυρίως του Πέρσης ιπποτοξότες, ενώ ταυτόχρονα η πειθαρχία του Πεζικού έχει αρχίσει να μειώνεται, λόγω των χαμηλών μισθών και δύσκολων συνθηκών, χωρίς όμως να πάψει να έχει σημαντικό ρόλο στη μάχη.

ε. Από το 6ο έως τον 10ο αι., το βασικό χαρακτηριστικό του βυζαντινού στρατού ήταν ότι αποτελούνταν κυρίως από ιππικό, το οποίο είχε και το βασικό ρόλο στις μάχες. Η εκστρατεία του Ηρακλείου 622-626 μ.Χ., είναι χαρακτηριστική του κεντρικού ρόλου που αναλάμβανε το ιππικό. Ωστόσο το Πεζικό δεν μπορούσε να λείπει από την οργάνωση του στρατού μιας τέτοιας αυτοκρα-

²⁸ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Η', Αθήναι 1979, 131.

²⁹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Ζ', Αθήναι 1978, 270.

³⁰ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Ζ', Αθήναι 1978, 270.

³¹ John Haldon, *Οι πόλεμοι του Βυζαντίου*, Αθήνα 2004, 38-42.

τορίας, καθόσον επιχειρήσεις στα Βαλκάνια όπου το έδαφος ήταν ορεινό, επιχειρήσεις εναντίων πολυάριθμων περσικών στρατευμάτων, καθώς και η φύλαξη φρουρίων, πόλεων και περασμάτων, απαιτούσαν δυνάμεις Πεζικού³².

στ. Η σημασία όμως του Πεζικού φαίνεται και από τις αναφορές μαχών όπου ιππείς αφίππευαν και πολεμούσαν πεζοί³³, όταν το απαιτούσε η τακτική κατάσταση, προκειμένου να επιτευχθεί το αποφασιστικό αποτέλεσμα σε εκστρατείες όπου συμμετείχε μόνο ιππικό ή τουλάχιστον όχι αρκετό Πεζικό³⁴. Το 10ο αι., αναπτύχθηκε από τον Νικηφόρο Φωκά και το βαρύ θωρακισμένο ιππικό, «οι κατάφρακτοι» αλλά και το Πεζικό βελτιώνεται. Κονταράτοι, οπλισμένοι με δόρατα, σφενδονήτες και ακοντιστές, αποκτούν όλο και μεγαλύτερη σημασία στο Βυζαντινό στρατό, εξαιτίας της αποτελεσματικότητάς τους, στην αντιμετώπιση του εχθρικού Ιππικού σε ορεινά και ανώμαλα εδάφη, αλλά και λόγω του χαμηλού κόστους στον εξοπλισμό και τη συντήρησή τους³⁵.

ζ. Μετά τον 7ο αι., στο Βυζάντιο υπάρχουν δύο κατηγορίες στρατιωτικών σωμάτων, τα τάγματα στην πρωτεύουσα και τα θέματα στις επαρχίες. Τα τάγματα ήταν σώματα μισθοφόρων, βυζαντινών ή ξένων, της ανακτορικής φρουράς (ιππικό) που διοικούνταν από δομέστικους ή δρουγγάριους και τα οποία εξελίχθησαν σε τακτικό στρατό.

2. Το Θέμα ως Στρατιωτικό Σώμα³⁶

α. Ο όρος «θέμα» εμφανίζεται για πρώτη φορά στην εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου, αλλά γίνεται καλύτερα γνωστός ως θεσμός, τον 9ο και 10ο αι., όπου αναφέρονταν στη στρατιωτική, διοικητική, αλλά και τη γεωγραφική οργάνωση του κράτους. Το θέμα συνήθως υποδιαιρούνταν, σε 3 «τούρμες» που διοικούνταν από τους τουρμάρχες. Κάθε τούρμα, υποδιαιρούνταν σε «δρούγγους» που διοικούνταν από τους δρουγγάριους και οι δρούγγοι, υποδιαιρούνταν σε «βάνδα» τα οποία διοικούνταν από τους κόμητες. Τα βάνδα είχαν δύναμη 400 στρατιωτών. Επικεφαλής του θέματος είναι ο στρατηγός, με απεριόριστη εξουσία και εκπρόσωπος του αυτοκράτορα.

β. Ο θεματικός στρατός αποτελείται σε σημαντικό ποσοστό από Πεζικό. Στις εκστρατείες το Πεζικό, «αυτοκρατορικό» και «θεματικό» οργανώνεται σε μονάδες των 1000 ανδρών, τις «τάξεις» που διοικούνται από ταξίαρχο και υπάγονται στη γενική διοίκηση του «οπλιτάρχη» ή «αρχηγέτη», δηλαδή του γενικού αρχηγού των δυνάμεων Πεζικού.

γ. Οι στρατιώτες των θεμάτων ήταν κυρίως ντόπιοι χωρικοί οι οποίοι ονομάζονταν «στρατιώται». Το σύστημα επιστράτευσής τους γινόταν με βάση τα κτήματα που κατείχαν και απαλλάσσονταν από τη φορολογία με την υποχρέωση

³² Η μάχη των Ταγίνων 551 μ.Χ., όπου στο κέντρο παρατάχθηκαν αφίππευμένο βυζαντινό ιππικό.

³³ Στρατηγός Πίσκος εκστρατεύει στο μέτωπο του Δούναβη το 600 μ.Χ. κατά των Αβάρων μόνο με ιππικό.

³⁴ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Η', Αθήναι 1979, 167.

³⁵ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Η', Αθήναι 1979, 167-169.

³⁶ Babuin A, *Τα επιθετικά όπλα των Βυζαντινών κατά την ύστερη περίοδο: 1204 – 1453*, Διδακτορική διατριβή.

να συντηρούν ένα άλογο και τον οπλισμό τους και να συμμετέχουν στις εκστρατείες όποτε κρίνονταν απαραίτητο για την προστασία της επαρχίας και μια φορά κάθε τέσσερα χρόνια σε μια μακρινή εκστρατεία.

δ. Για τη συμμετοχή τους στην εκστρατεία δεν πληρώνονταν. Σε περίπτωση αδυναμίας συμμετοχής τους στην εκστρατεία πλήρωναν 4-6 χρυσά νομίσματα στο κράτος για την πρόσληψη μισθοφόρου στη θέση τους. Εάν κάποιος είχε σοβαρές οικονομικές δυσκολίες, τον απάλλαζε από το φόρο, αλλά τον υποχρέωνε να στρατευθεί στους ελαφρά οπλισμένους πεζούς, τους «απελάτες».

ε. Επιπλέον των παραπάνω μονάδων, υπήρχαν στα θέματα και μικρότερες μονάδες οι «κλεισούρες», οι οποίες έλεγχαν ένα η περισσότερα ορεινά περάσματα με επικεφαλής τον κλεισουράρχη. Με αυτές είναι συνδεδεμένοι οι γνωστοί ακρίτες. Σιγά σιγά οι κλεισούρες εξελίχθηκαν σε θέματα και έπαψαν να αναφέρονται.

στ. Γύρω στο 940-950 μ.Χ., εμφανίζεται ένας νέος τύπος μικρού θέματος γύρω από μια πόλη ή ένα κάστρο και το οποίο αποτελούνταν σχετικά από μικρό αριθμό πεζών στρατιωτών και μεγάλο σχετικά αριθμό αξκών. Όπως το θέμα του Χαρπεζικίου στο οποίο επί συνόλου 700 πεζών οι 69 ήταν Τουρμάρχες.

ζ. Από τον 10ο αι. αρχίζει σταδιακά η αντικατάσταση του εθνικού στρατού από μισθοφορικό, ενώ παράλληλα το 1072 μ.χ. συγκροτείται ένα νέο σώμα ιππικού, το τάγμα των αθανάτων με επίλεκτους Βυζαντινούς πατριώτες για να αντισταθμίσει την επιρροή των ξένων μισθοφόρων

3. Ο οπλισμός του Βυζαντινού Πεζού³⁷

α. Ως αμυντικό εξοπλισμό είχε την ασπίδα (*σκούταρι*), σε διάφορα σχήματα και μεγέθη και η οποία την εξωτερική της επιφάνεια έφερε παραστάσεις και χρώματα που δήλωναν τη μονάδα όπου ανήκε ο στρατιώτης που την έφερε. Η πανοπλία, που περιλάμβανε το σιδερένιο κράνος (*κασσίδιον* ή *κόρυς*), τον σιδερένιο, αλυσιδωτό ή φοιιδωτό θώρακα (*λωρίκιον*), και τα ειδικά προστατευτικά των χεριών (*χειρόμελλα* ή *μανικέλλια*) και των ποδιών (*ποδόψελλα* ή *χαλκότουβα*), φτιαγμένα από μέταλλο, δέρμα ή ξύλο. Επειδή η πανοπλία γενικά ήταν πολύ ακριβή και πολλοί στρατιώτες δεν είχαν τα μέσα να την αποκτήσουν, κατέφευγαν σε απλούστερες λύσεις. Εναλλακτικές λύσεις ήταν τα υφασμάτινα κράνη (*καμελαύκια*) και τα ενδύματα από δέρματα ή σκληρά υφάσματα (*καββάδια*) ως υποκατάστατα του θώρακα. Ορισμένες φορές τα ενδύματα κάτω από το θώρακα ήταν από μετάξι, καθώς οι πυκνοπλεγμένες ίνες του προστάτευαν ιδανικά από τα βέλη.

β. Ως επιθετικό εξοπλισμό διέθετε αγχέμαχα, όπλα και εκηβόλα. Το **ξίφος** (*σπαθίον*), το κατ' εξοχήν επιθετικό όπλο των Βυζαντινών, που κρεμόταν από ιμάντα και φυλασσόταν σε θηκάρι. Η **λόγχη** (*κοντάριον*) ήταν από τα σημαντικότερα όπλα που είχαν στη διάθεσή τους οι μονάδες του Πεζικού. Το **ρόπαλο** (*βαρδούκιον*), από σιδερένια ράβδο ή από γερό ξύλο, πάνω στα οποία ήταν

³⁷ Παγκόσμια Πολεμική Ιστορία, Γιώργος Ψαρουλάκης, *Ο Πόλεμος το Μεσαίωνα*

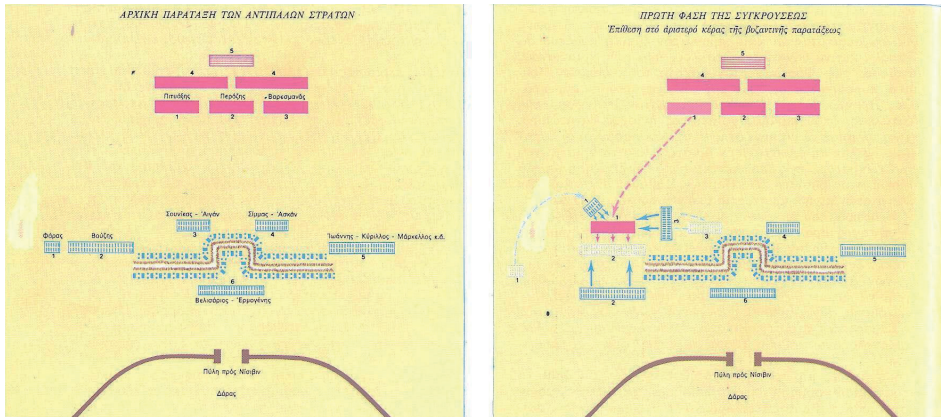
στερεωμένα σιδερένια καρφιά, ήταν όπλο που το χρησιμοποιούσε το βαριά οπλισμένο ιππικό. Το **τσεκούρι** (*πέλεκυς*) είχε μία ή δύο κόψεις και, όταν είχε μία κόψη, ονομαζόταν *τζικούριον*. Οι πολεμιστές μετέφεραν τα τσεκούρια μέσα σε θήκες ζωσμένες γύρω στη μέση τους. Το **τόξο** (*δοξάριον*) ήταν το πιο σπουδαίο εκηβόλο όπλο. Ήταν κατασκευασμένο από ξύλο, κέρατο ή κόκαλο και τένο- ντες ζώων, ενώ η χορδή του φτιαχνόταν από νεύρα ή εντόσθια ζώων ή ακόμα και από φυτικές ίνες. Το μήκος του έφτανε τα 117-125 εκ. και οι δύο του άκρες ήταν καμπυλωμένες. Τα βέλη (*σαγίτες*) είχαν μήκος 70 εκ. και ήταν από λεπτό ξύλο ή καλάμι που κατέληγε σε αιχμή από μέταλλο, γυαλί, κόκαλο ή ξύλο. Τα βέλη τοποθετούνταν ανά 30 – 60 στις φαρέτρες (*κούκουρα*), που κρέμονταν στην πλάτη των πεζικάρων ή στη ζώνη των ιππέων. Ένα τόξο μικρού μεγέθους ήταν το *σωληνάριον*, που έριχνε μικρά βέλη, τις *μιύιες*. Ένα ιδιαίτερα φονικό όπλο ήταν η *τζάγγρα*, ένα κοντό πολύ ισχυρό τόξο, που εκτόξευε μικρότερου μεγέθους και πιο χοντρά από τα κανονικά βέλη για τη διάτρηση της θωράκισης των εχθρών.

γ. Μία άλλη σημαντική κατηγορία όπλων ήταν τα **τειχομαχικά**, όσα δηλαδή χρησιμοποιούνταν στις πολιορκίες κάστρων. Στις πολιορκητικές μηχανές που είχαν στη διάθεσή τους οι πολιορκητές, εκτός από τις σκάλες και τις ξύλι- νες γέφυρες, ανήκει ο *κριός*, με τον οποίον γκρέμιζαν ευπαθή τμήματα των τει- χών, όπως για παράδειγμα τις πύλες. Τον κριό αποτελούσε μια μεγάλη δοκός από σκληρό ξύλο, που στην άκρη της έφερε συμπαγές μέταλλο σε σχήμα κεφα- λής κριού. Ο κριός μεταφερόταν με τη βοήθεια στρατιωτών πάνω σε τροχοφόρο σκαλωσιά, από την οποία κρεμιόταν με αλυσίδα για να κατευθύνεται ελεύθερα στο στόχο. Το *πετροβόλον* ήταν όπλο που εκσφενδόνιζε μεγάλες πέτρες, ώστε να δημιουργούνται ρήγματα στα τείχη. Από τις πιο γνωστές πολιορκητικές μηχανές ήταν οι *ελεπόλεις*, ξύλινοι τροχοφόροι πύργοι, αρκετά ψηλοί ώστε να φτά- νουν στην κορυφή των τειχών. Από την υψηλότερη εξέδρα, οι στρατιώτες μπο- ρούσαν να πολεμήσουν τους υπερασπιστές του τείχους στο ίδιο περίπου ύψος. Οι πολυώροφοι αυτοί πύργοι συχνά μετέφεραν εκηβόλα μηχανήματα, καθώς και τον κριό στο χαμηλότερο επίπεδο. Η *χελώνη* ήταν μηχανή με υπόστεγο πάνω σε ρόδες, η οποία παρείχε κάλυψη στους επιτιθέμενους πολεμιστές. Μ' αυτήν οι στρατιώτες πλησίαζαν τα τείχη, έπλητταν τη λιθοδομή τους ή έσκαβαν το έδαφος δημιουργώντας σήραγγες από κάτω τους.

4. Η Τακτική Χρησιμοποίηση του Πεζικού

α. Είναι σαφές από τα μέχρι τώρα αναφερθέντα, ότι οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες, είχαν αναθέσει τη συντήρηση του στρατού, μέσω του συστήμα- τος στρατολόγησης, στους πολίτες της αυτοκρατορίας. Αυτό είχε σαν αποτέλε- σμα, να είναι οικονομικά συμφέρουσα η διατήρηση υπό τα όπλα, μεγάλου αριθ- μού ιππέων οι οποίοι είχαν τον κύριο ρόλο στις μάχες εκ παρατάξεως στα πεδι- νά εδάφη της αυτοκρατορίας.

β. Επιπλέον, η ανάγκη συντήρησης μεγάλου αριθμού ιππέων κατέ- στη αναγκαία γιατί ο βυζαντινός στρατός είχε να αντιμετωπίσει τις πολυάριθ- μες ιππικές δυνάμεις Περσών, Αράβων και άλλων λαών που περιστοιχίζαν την αυτοκρατορία, ιδιαίτερα στις ανατολικές περιοχές όπου τα εδάφη ήταν αναπε- πταμένα.

Εικόνα 3: Σχεδιάγραμμα της Μάχης στο Δάρας (530 μ.Χ.)

γ. Είναι χαρακτηριστική η μάχη στο Δάρας (530 μ.Χ.) όπου το σύνολο σχεδόν του βυζαντινού στρατού αποτελούνταν από ιππικό. Από τακτικής άποψης ο στρατηλάτης της Ανατολής Βελισάριος εφήρμοσε ένα ευφυές σχέδιο για να υπερισχύσει και να καταστρέψει τον αντίπαλο, ο οποίος είχε συντριπτική υπεροπλία. Ειδικότερα, κατασκεύασε μια τεθλασμένη τάφρο για να εξασφαλίσει την επιμήκυνση του μετώπου του, ενώ στις δύο όχθες της τάφρου παρέταξε μικτά τμήματα Πεζικού και Ιππικού εναλλάξ. Ενίσχυσε τα δύο κέρατα της παρατάξεως του με ιππικό και πέτυχε μια παράξενη για την τακτική νικηφόρα επίθεση από το κέντρο εναντίον των άκρων της παρατάξεως, όπως φαίνεται στην εικόνα 3.

δ. Η χρήση όμως πολλών από τους ιππείς, ως πεζών την ώρα της μάχης, αλλά και η δυσκολία ελιγμών του ιππικού σε ορεινά εδάφη καταδεικνύει ότι οι μονάδες πεζών στρατιωτών, πρέπει να αποτελούν τη σπονδυλική στήλη ενός στρατού. Οι Βυζαντινοί το αντιλήφθηκαν τον 10ο αι., και δημιούργησαν περισσότερες μονάδες Πεζικού, χωρίς βέβαια να υποβαθμίζουν το ιππικό τους το οποίο ενίσχυσαν με μονάδες θωρακισμένων ιππέων.

ΤΜΗΜΑ 8

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΤΟ ΜΕΣΑΙΩΝΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

1. Η Φυσιογνωμία της Μάχης το Μεσαίωνα³⁸

α. Οι μάχες εκ παρατάξεως το Μεσαίωνα δεν ήταν ο κανόνας, αλλά η εξαίρεση. Ο στρατιωτικός διοικητής τις απέφευγε, αφού αποτελούσαν γι' αυτόν την ύστατη λύση, στην οποία κατέφευγε μόνο αφού είχε εξαντλήσει όλες τις εναλλακτικές (ανταρτοπόλεμο, πολιορκία, κλπ). Η εμπλοκή σε τέτοια μάχη γινόταν μόνο αν και οι δύο αντίπαλοι διοικητές ήταν σίγουροι για την νίκη και εφόσον, αυτή η νίκη μπορούσε να επιφέρει αποφασιστικό αποτέλεσμα στον πόλε-

³⁸ Michael lee Lanning, *Οι 100 Μεγαλύτερες Μάχες Όλων των Εποχών*, Αθήνα 2004, 163-166.

μο. Επίσης, σε αυτό τον τρόπο πολέμου, ζωτικό ρόλο είχαν οι αναγνωριστικές επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν πάγια πρακτική από τον 11ο αι. Γι' αυτό το σώμα που κυριαρχεί στα πεδία του μεσαιωνικού πολέμου **δεν είναι το Πεζικό**, αλλά το ιππικό, το οποίο φαίνεται ότι κατέχει κεντρικό ρόλο στους στρατούς της εποχής.

β. Ο κυριότερος λόγος βέβαια, είναι οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο εκείνη στην Ευρώπη. Οι φεουδάρχες, ήταν τα κέντρα της οικονομικής και πολιτικής εξουσίας και οι οποίοι με τα χρήματα που διέθεταν, συγκροτούσαν και συντηρούσαν στρατούς αποτελούμενους από ιππικό και μόνο, το οποίο ήταν σύμβολο εξουσίας. Η κυριαρχία του ιππικού αντιπροσωπεύει την κοινωνική υπεροχή των φεουδαρχών απέναντι στους ελεύθερους αγρότες και στους δουλοπάροικους, οι οποίοι δεν είχαν την οικονομική δύναμη για την αγορά και τη συντήρηση αλόγου ή πανοπλίας και ιπποσκευής, με αποτέλεσμα να είναι ευάλωτοι έναντι των κινδύνων που έκρυβε η εποχή τους, όπου το μόνο σίγουρο ήταν η ανασφάλεια.

γ. Επιπλέον, ήδη από την εποχή της μεσοβυζαντινής περιόδου, παρατηρούμε ότι το Πεζικό παρουσίαζε προβλήματα πειθαρχίας και οι μεγάλοι αριθμοί που το αποτελούσαν κάτω υπό συγκεκριμένες συνθήκες μπορούσαν να καταστήσουν αυτό επικίνδυνο για την κρατική κυριαρχία.

δ. Επίσης, στο Μεσαίωνα **το βασικό είδος πολέμου ήταν οι πολιορκίες, οι ξαφνικές επιθέσεις και οι γρήγορες αναδιπλώσεις**. Ένας τέτοιος τρόπος πολέμου θα ήταν αδιανόητος χωρίς πειθαρχημένες ομάδες στο πεδίο της μάχης. Στις πολιορκίες όμως, οι ιππείς πολεμούσαν αφιππεύοντας, ελλείψει Πεζικού. Το εξαιρετικό στην υπόθεση της κυριαρχίας του ιππικού κρούσης κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα είναι ότι στις περισσότερες από τις λίγες μάχες που έλαβαν χώρα αυτή την περίοδο, το ιππικό αφίππευε και πολεμούσε από τις γραμμές των πεζών. Κονκερέλ (992 μ.Χ.), Χέσπινγκς (1066 μ.Χ.), Δορύλαιο (1098 μ.Χ.), Τινσεμπρέ (1106 μ.Χ.), Μπρεμίλ (1119 μ.Χ.), Μπουργκ Θερούλντ (1124 μ.Χ.), Νορθάλλερτον (1138 μ.Χ.), Λίνκολν (1141 μ.Χ.), Κρεσού (1346 μ.Χ.), Πουατιέ (1356 μ.Χ.), Αζινκούρ (1415 μ.Χ.) είναι μερικά παραδείγματα τέτοιων μαχών. Το Πεζικό επιπλέον, απαιτεί δυνατή και συγκεντρωτική διοίκηση, ώστε να πολεμάει συντεταγμένα, με πειθαρχία, ανεξάρτητα από το μέγεθος των μονάδων του. Στο Μεσαίωνα ουσιαστικά το ιππικό δε βελτιώθηκε, και εμφανίζεται όπως την εποχή του Νικηφόρου Φωκά ως θωρακισμένο ιππικό, απλώς το Πεζικό έγινε χειρότερο.

2. Ο Εκατονταετής Πόλεμος

α. Χαρακτηριστική περίπτωση της χρήσης του Πεζικού ή μάλλον της δευτερεύουσας χρήσης του, στη συγκεκριμένη περίοδο, είναι ο εκατονταετής πόλεμος μεταξύ των Άγγλων και των Γάλλων. Η σύγκρουση μετατράπηκε σε πόλεμο τριβής, που χαρακτηρίζονταν λιγότερο από τις μονομαχίες των ιπποτών και περισσότερο από αιφνιδιαστικές επιθέσεις ανταρτοπόλεμου. Οι μάχες ανάμεσα σε τακτικούς στρατούς σπάνιζαν, ενώ μεγάλο μέρος του πολέμου στρέφονταν κατά των πολιτών, με λεηλασίες, καταστροφές και διωγμούς.

β. Η μάχη του Κρεσού (1346 μ.Χ.)³⁹ όμως, έρχεται να δικαιώσει και πάλι την αξία του Πεζικού στη μάχη εκ παρατάξεως. Σε αυτή, οι Άγγλοι παρέταξαν 7.000 τοξότες και 5.000 πεζούς, και 700 ιππείς, ενώ οι Γάλλοι 12.000 θωρακισμένους ιππείς, 6.000 γενουάτες τοξότες και 20.000 πεζούς (επιστρατευμένοι χωρικοί). Το αποτέλεσμα ήταν οι Γάλλοι να ηττηθούν από τους καλά εκπαιδευμένους, πειθαρχημένους και εμπειροπόλεμους από τους σκωτικούς πολέμους Άγγλους, με απώλειες 1.200 ιππέων και 8.000 πεζών, γεγονός που δείχνει ότι η σωστή χρησιμοποίηση του Πεζικού στις μάχες εκ παρατάξεως, επιφέρει αποφασιστικό αποτέλεσμα. Η μάχη αυτή, έδωσε οριστικά τέλος στη χρήση του Ιππικού ως βασικού σώματος στη μάχη.

ΤΜΗΜΑ 9

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ (17ος έως 19ος μ.Χ. αιώνας)

1. Η Νέα Φάλαγγα Οπλιτών

α. Μελετώντας τις μάχες αυτής της περιόδου στην Ευρώπη, διαπιστώνουμε ότι ένας νέος παράγοντας έχει υπεισέλθει στο πεδίο της μάχης, το τυφέκιο, το οποίο αντικατέστησε τόξα, δόρατα, βαλίστρες και άλλα εκηβόλα όπλα και εκτός από το Πεζικό και το ιππικό, μια νέου τύπου μονάδα μετράται και αναφέρεται στα στρατεύματα που παρατάσσουν οι αντίπαλοι, το πυροβόλο.

β. Μετά την περίοδο του Μεσαίωνα όπου οι φεουδάρχες συγκροτούσαν και συντηρούσαν το στρατό, ερχόμαστε στην περίοδο όπου τα κράτη στρατολογούν τους υπηκόους τους για την επίτευξη των στόχων τους. Το βασικό χαρακτηριστικό των μαχών της περιόδου είναι ότι το Πεζικό αναλαμβάνει και πάλι τον πρώτο ρόλο, συγκροτείται σε μεγάλους αριθμούς, τάσσεται στο κέντρο και πολεμεί σε πυκνές φάλαγγες εκ παρατάξεως, ενώ το ιππικό λόγω της ταχυκινήσας του, αναλαμβάνει αποστολές εφεδρείας, υπερκερωτικού ελιγμού, ή ενίσχυσης του Πεζικού. Ο σχηματισμός αυτός της πυκνής φάλαγγας οπλιτών, αποκαλούνταν «τέρικο»⁴⁰ και δεν διαφέρει από την οπλιτική φάλαγγα της αρχαίας Ελλάδος, παρά μόνο στον οπλισμό. Ο οπλίτης πλέον κρατάει πυροβόλο όπλο, το μουσκέτο.

γ. Οι πυκνοί σχηματισμοί, η μάχη εκ παρατάξεως, η χρήση των πυροβόλων και κυρίως η χρήση του μουσκέτου από τους πεζούς, προκαλεί τρομερές απώλειες κυρίως στο Πεζικό αλλά και το ιππικό των αντιπάλων. Οι τρομερές απώλειες των δυνάμεων του Πεζικού, είναι το κύριο χαρακτηριστικό της περιόδου. Τα παραδείγματα για τον μελετητή πολλά. Στη μάχη του Μπραιτενφελντ (1631 μ.Χ.) μεταξύ καθολικών και προτεσταντών, έπεσαν νεκροί 7.000 καθολικοί επί συνόλου 36.000 που παρατάχθηκαν. Έναν αιώνα αργότερα, στο Μπλένχαιμ (1704 μ.Χ.) σκοτώθηκαν 20.000 Γάλλοι και Βαυαροί, επί συνόλου 60.000. Πολύ αργότερα, στο Βατερλώ (1815 μ.Χ.) σκοτώθηκαν 26.000 Γάλλοι επί συνόλου 70.000 που παρατάχθηκαν στο πεδίο της μάχης. Αυτή είναι γενικά η εικόνα όλων των μαχών της περιόδου 17ου-19ου αι.

³⁹ Michael lee Lanning, *Οι 100 Μεγαλύτερες Μάχες Όλων των Εποχών*, Αθήνα 2004, 271.

⁴⁰ Michael lee Lanning, *Οι 100 Μεγαλύτερες Μάχες Όλων των Εποχών*, Αθήνα 2004, 59,229,273.

δ. Όμως, από τις αρχές ήδη, αυτής της περιόδου διαπιστώνουμε πως έγινε αντιληπτό ότι η μάχη εκ παρατάξεως, δεν ήταν πανάκεια για να καταστραφεί το αντίπαλο στράτευμα, αλλά απαιτούνταν ο ελιγμός και των μονάδων Πεζικού στη μάχη και όχι μόνο του ιππικού. Επίσης ήδη από τη μάχη του Μπραιενφελντ βλέπουμε τους προτεστάντες να πυροβολούν κατά ριπάς, αντί ατομικά, προκαλώντας συνεχείς και μεγαλύτερες απώλειες στις επιτιθέμενες μονάδες Πεζικού και ιππικού, ενώ χρησιμοποιούν βόλια και πυρίτιδα τυλιγμένα σε χαρτί (εμφάνιση του φυσιγγίου), μειώνοντας το χρόνο επαναγέμισης του μουσκέτου.

2. Τα Συμπεράσματα για το Πεζικό από Τρείς Αιώνες Μαχών

α. Δεν έγινε άμεσα αντιληπτή η καταστροφική ικανότητα του νέου όπλου, του μουσκέτου, έστω και αν μέχρι την εφεύρεση της ραβδωτής κάνης, δεν ήταν εύστοχο. Σε κάθε περίπτωση προκαλούσε σημαντικές απώλειες εναντίον πυκνών φαλάγγων.

β. Δεν αξιολογήθηκε σωστά η αποτελεσματικότητα του Πυροβολικού κατά των πυκνών φαλάγγων Πεζικού.

γ. Το νέο όπλο στην πρώτη του μορφή δεν ήταν τόσο αποτελεσματικό για τον επιτιθέμενο όσο για τον αμυνόμενο (στατικό), καθώς ο επιτιθέμενος ήταν δύσκολο να κινείται και να γεμίζει το όπλο του.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ
ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟ ΝΕΟΣΥΣΤΑΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΤΜΗΜΑ 10
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821

1. Αρματολοί και Κλέφτες

α. Μέχρι την κήρυξη της Επανάστασης του 1821, ο ένοπλος αγώνας εναντίον των Τούρκων κατακτητών διεξαγόταν από άτακτα σώματα, τον πυρήνα των οποίων αποτελούσαν, κυρίως, ομάδες που προέρχονταν από τους «Κλέφτες»⁴¹ και τους «Αρματολούς»⁴², κάτω από τη διοίκηση οπλαρχηγών (Καπιτάνων) με πείρα στον κλεφτοπόλεμο (αναρτοπόλεμο), αν και πολλοί από αυτούς είχαν κατά καιρούς υπηρετήσει στον οργανωμένο στρατό των Ιονίων Νήσων ή στην αυλή του Αλή πασά των Ιωαννίνων. Ως αποτέλεσμα, «κλέφτικα σώματα» έδρασαν κυρίως στη νοτιοδυτική Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Στερεά Ελλάδα, την Πελοπόννησο, την Κρήτη και τον Πόντο.

β. Τα άτακτα αυτά σώματα, στερούνταν στρατιωτικής εκπαίδευσης και πειθαρχίας. Οι αρχηγοί τους εξάλλου, μη έχοντας καμία μεταξύ τους ιεραρχία, δύσκολα μπορούσαν να συνεργαστούν για τον κοινό σκοπό. Αυτός ήταν και ο βασικός λόγος που ώθησε τις επαναστατικές αρχές αλλά και τις πρώτες ακόμα κυβερνήσεις να αρχίσουν την οργάνωση του τακτικού στρατού.

2. Πρώτη Προσπάθεια Οργάνωσης Τακτικού Στρατού

Στην πρώτη προσπάθεια οργάνωσης τακτικού στρατού, μεγάλη βοήθεια προσέφεραν οι ελληνικής καταγωγής αξιωματικοί, που υπηρετούσαν σε διάφορους ευρωπαϊκούς στρατούς, καθώς και πολλοί ξένοι στρατιωτικοί, οι γνωστοί «φιλέλληνες»⁴³, οι οποίοι ήρθαν εθελοντικά στην Ελλάδα για να συμμετάσχουν στην απελευθέρωσή της. Τα τμήματα του τακτικού στρατού που οργανώθηκαν στη διάρκεια της επανάστασης, αν και λίγο μετά τη συγκρότησή τους τα περισσότερα από αυτά διαλύονταν, άλλοτε από έλλειψη των απαραίτητων εφοδίων και άλλοτε για πολιτικούς λόγους, υπήρξαν οπωσδήποτε αξιόλογα, υπηρέτησαν την πατρίδα με ζήλο και αυταπάρνηση και απέδειξαν πόσο ωφέλιμη ήταν για το στρατό η οργάνωση, η εκπαίδευση, η τάξη, η πειθαρχία και το πνεύμα συνεργασίας.

⁴¹ Έλληνες επαναστάτες (αντάρτες) στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

⁴² Φρουροί της υπαίθρου (συνήθως μισθοφόροι) την ίδια περίοδο. Πολλές φορές οι «Αρματολοί» γίνονταν «Κλέφτες» και αντιστρόφως.

⁴³ Από το 1821 έως το 1825 αφίχθησαν στην Ελλάδα 940 Φιλέλληνες 313 εκ των οποίων σκοτώθηκαν στη μάχη ή πέθαναν από κακουχίες. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ', Αθήνα 1975, 323.

ΤΜΗΜΑ 11 ΠΡΩΤΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ

1. Γενικά

α. Η Ελληνική Επανάσταση του 1821, ήταν η ένοπλη εξέγερση των Ελλήνων εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με σκοπό την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού και τη δημιουργία ανεξάρτητου εθνικού κράτους. Κατά τη διάρκεια του οκταετούς συνολικά αγώνα των Ελλήνων (1821-1829), διεξήχθησαν, μεταξύ αυτών και των τουρκικών (και άλλων υποτελών στην «Πύλη») στρατευμάτων, πολλές και αιματηρές μάχες.

Εικόνα 4: Επανάσταση του 1821

β. Οι απαρχές του ελληνικού εθνικού κινήματος βρίσκονται στην ώριμη φάση του «Νεοελληνικού Διαφωτισμού», περί το 1800. Η πιο αποφασιστική εξέλιξη για μια συνδυσασμένη και σωστά προετοιμασμένη εξέγερση ήταν η ίδρυση της μυστικής «Φιλικής Εταιρείας» στην Οδησό, το 1814, από τρεις Έλληνες εμπόρους (Νικόλαος Σκουφάς, Αθανάσιος Τσακάλωφ και Εμμανουήλ Ξάνθος). Οι πρωτεργάτες της επαναστατικής ιδέας είχαν επηρεαστεί από το έργο του εθνεγέρτη Ρήγα Φεραίου, ο οποίος οραματίστηκε μια παμβαλκανική εξέγερση των λαών της χερσονήσου, για την αποτίναξη του οθωμανικού ζυγού και για αυτόν τον λόγο επέλεξαν να ξεκινήσουν την επανάσταση από τις παραδουνάβιες αυτόνομες ηγεμονίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, όπου διαβιούσαν διάφορες εθνότητες.

γ. Το σύνθημα της επανάστασης, **«Ελευθερία ή Θάνατος»**, έγινε εθνικό σύνθημα και από το 1838, η 25η Μαρτίου⁴⁴ επέτειος εορτασμού έναρξης της, καθιερώθηκε ως ημέρα Εθνικής Εορτής και αργίας.

⁴⁴ Η επανάσταση γενικεύθηκε στις 25 Μαρτίου, αλλά άρχισε πραγματικά στις 21 Μαρτίου γιατί όπως αναφέρει και ο ιστορικός Φιλήμων «...την 21, αι σημαίαι υψώθηκαν, τα εθνόσημα διανεμήθησαν και οι Τούρκοι στα φρούρια κλείσθηκαν...», αλλά χάρη στο Γάλλο ιστορικό Πουκεβίλ ο οποίος περιέγραψε με φοβερές λεπτομέρειες φανταστικά γεγονότα, διακινήθηκε ο θρύλος της Αγ. Λαύρας. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους Τομ. ΙΒ*, Αθήνα 1975, 84.

2. Η Συγκρότηση των Πρώτων Τακτικών Σωμάτων

α. Το Φεβρουάριο του 1821, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης, (εικόνα 5) κήρυξε την επανάσταση στο Ιάσιο της Μολδαβίας. Εκτός των ατάκτων τμημάτων, που βρίσκονταν υπό τις διαταγές έμπειρων και διακεκριμένων οπλαρχηγών, είχε στη διάθεσή του και τον «Ιερό Λόχο», τον οποίο συγκρότησε και εκπαίδευσε. Αποτελούνταν από ένα τάγμα Πεζικού (δυνάμειως περίπου 500 ανδρών), μία πυροβολαρχία (4 πυροβόλα) και ένα τμήμα 200 ιππέων. Η συγκρότηση έλαβε χώρα στις 3 Μαρτίου 1821, στο Ιάσιο της Μολδαβίας.

β. Ο Ιερός Λόχος διαλύθηκε και οι περισσότεροι από τους Ιερολοχίτες σκοτώθηκαν κατά τη μάχη στο Δραγατσάνι (Βλαχία), στις 8 Ιουνίου 1821, όταν πολέμησαν μόλις τρεις μήνες μετά τη συγκρότησή τους, πριν καταστούν αξιόμαχο τμήμα και βασιζόμενοι μόνο στην πηγαία, ειλικρινή αγάπη για την πατρίδα. Το αίμα τους, ωστόσο, πότισε και ρίζωσε το δέντρο της ελευθερίας.

Εικόνα 5: Αλέξανδρος Υψηλάντης

Εικόνα 6: Δημήτριος Υψηλάντης

γ. Τον Ιούνιο του 1821⁴⁵, έφτασε στην Πελοπόννησο ο Δημήτριος Υψηλάντης (εικόνα 6), αδελφός του Αλέξανδρου, με μια μικρή ομάδα ομογενών και φιλελλήνων και αμέσως άρχισε, κατά το πρότυπο του αδελφού του, να συγκροτεί στην Καλαμάτα ένα τακτικό σώμα δυνάμειως ημι-τάγματος, αποτελούμενο από τρεις λόχους των εκατό ανδρών έκαστος, με τους αναγκαίους βαθμοφόρους, με σκοπό να συμμετάσχει στον Αγώνα. Οι άνδρες της μονάδος, ήταν εξοπλισμένοι με λογχοφόρο τυφέκιο και έφεραν ομοιόμορφη μαύρη στολή και για το λόγο αυτό καλούνταν από τους άτακτους «μαυροφόροι»⁴⁶.

δ. Η πρώτη συμβολή του παραπάνω τμήματος στον αγώνα, ήταν η παρεμπόδιση της απόβασης οθωμανικών στρατευμάτων στα παράλια του Κορινθιακού κόλπου⁴⁷, τα οποία είχαν σταλεί να βοηθήσουν τους πολιορκημέ-

⁴⁵ 8 Ιουν 1821 έφθασε στην Ύδρα και 19 Ιουν 1821 έφθασε στο Άστρος

⁴⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 2.

⁴⁷ Ο Υψηλάντης αναχώρησε με 1000 άνδρες του τακτικού σώματος για τις ακτές του Κορινθιακού κόλπου. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους* τ. ΙΒ, Αθήνα 1975, 175.

νους Τούρκους στην Τρίπολη. Στη συνέχεια, έλαβε μέρος στην πολιορκία της Τρίπολης, αποκρούοντας πολλές από τις απόπειρες εξόδου των πολιορκημένων και η οποία τελικά αλώθηκε, στις 23 Σεπτεμβρίου 1821.

ε. Στα μέσα Ιανουαρίου του 1822, συμμετείχε στις επιχειρήσεις για την κατάληψη της Ακροκορίνθου, ενώ είχε προηγηθεί η γενναία δράση του στην ανεπιτυχή επιχείρηση της κατάληψης του φρουρίου του Ναυπλίου, στα τέλη του 1821, χωρίς τη συμμετοχή των ατάκτων της δυνάμεώς του.

στ. Εξαιτίας, όμως, των μεγάλων στερήσεων και των απωλειών που είχε υποστεί στις μάχες, της απειθαρχίας των ατάκτων σωμάτων, που πολεμούσαν μαζί του και της οικιοθελούς, λόγω πολιτικών αιτιών, απομάκρυνσης του Υψηλάντη από την ηγεσία του, το πρώτο τακτικό σώμα της επανάστασης διαλύθηκε, σχεδόν εξ' ολοκλήρου, στα τέλη του Ιανουαρίου 1822.

3. Το Πρώτο Σύνταγμα Πεζικού

α. Συγκρότηση

(1) Στις 9 Ιανουαρίου 1822 συνήλθε στην Επίδαυρο η Α' Εθνοσυνέλευση, η οποία, δύο μήνες αργότερα, εξέλεξε ως πρόεδρο της πρώτης Ελληνικής Κυβέρνησης τον αγωνιστή της Επανάστασης και πολιτικό, Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο. Ο Μαυροκορδάτος, θεωρώντας αναγκαία την οργάνωση τακτικού στρατού, πρότεινε στο Βουλευτικό, Σχέδιο Νόμου «Περί Οργανισμού Τακτικού Στρατού». Το σχέδιο αυτό, ψηφίστηκε την 1η Απριλίου 1822 και αποτέλεσε τη βάση όλης της μετέπειτα στρατιωτικής νομοθεσίας.

(2) Ειδικότερα, με τον νόμο αυτό, θεσπιζόταν η σύσταση τακτικού στρατού, ο οποίος θα αποτελούνταν από **βαρύ και ελαφρύ Πεζικό**, βαρύ και ελαφρύ Ιππικό, Πυροβολικό πολιορκίας και πεδινό, καθώς και ένα τμήμα Μηχανικού. Συστήθηκαν, δηλαδή τα πρώτα Όπλα στον υπό συγκρότηση Ελληνικό Στρατό, δηλαδή του Πεζικού, Ιππικού, Πυροβολικού και Μηχανικού.

(3) Σύμφωνα με τον παραπάνω νόμο και με το θέσπισμα της 23ης Απριλίου 1822, συγκροτήθηκε το πρώτο σύνταγμα Πεζικού των δύο ταγμάτων. Κάθε τάγμα διέθετε πέντε λόχους των σαράντα ανδρών και μεταξύ των αξιωματικών ήταν και πολλοί φιλέλληνες. Διοικητής ορίστηκε ο Ιταλός Συνταγματάρχης Pietro Tarella (Ταρέλλα). Οι φιλέλληνες που δεν εντάχθηκαν στο νεοσύστατο Σύνταγμα, περίπου 120 άνδρες, αποτέλεσαν ιδιαίτερη διλοχία υπό τον Ιταλό Συνταγματάρχη Andre Dania (Δάνια)⁴⁸.

(4) Τον Μάιο του 1822, δόθηκε από την Κυβέρνηση σε κάθε ένα τάγμα, σημαία, η οποία έφερε τα χρώματα που είχαν ψηφιστεί στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου, δηλαδή **λευκό και γαλάζιο**. Το σύνταγμα έφερε στολές, οι οποίες είχαν ραφτεί στην Ελλάδα και εξοπλίστηκε με ευρωπαϊκά τυφέκια με λόγχη.

⁴⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1997, 5.

β. Συμμετοχή σε Αγώνες

Το πρώτο αυτό ελληνικό σύνταγμα Πεζικού, μαζί με τη διλοχία των φιλελλήνων και ένα σώμα Επτανησίων, εξοπλίστηκε με λογχοφόρα τυφέκια, αλλά συμμετείχε πριν εκπαιδευτεί, στην εκστρατεία που οργάνωσε ο φιλέλληνας Γερμανός Στρατηγός Charles Norman (Νόρμαν) στη δυτική Ελλάδα για να ενισχύσει το Σούλι, το οποίο πολιορκούνταν από τους Τούρκους. Στις 23 Ιουν 1822 τα τμήματα αυτά, με τη συμμετοχή και ισχυρών σωμάτων ατάκτων, κατόρθωσαν να αποκρούσουν και στη συνέχεια να διαλύσουν ισχυρό τμήμα Τουρκαλβανών και Δελιδών ιππέων σε μάχη κοντά στο Κομπότι της Άρτας. Στη μάχη του Πέτα, που επακολούθησε στις 4 Ιουλίου του 1822, δέχθηκε επίθεση από δύναμη 8.000 ανδρών του Κιουταχί και καταστράφηκε σχεδόν ολοκληρωτικά, έχοντας περισσότερους από 200 νεκρούς του τακτικού στρατού, ένας εκ των οποίων ήταν και ο Διοικητής του, Συνταγματάρχης Ταρέλλα και 100 φιλέλληνες.

γ. Τελευταίες Μάχες και Διάλυση του Συντάγματος

Τα υπόλοιπα τμήματα του τακτικού αυτού σώματος, υπό τον Αντισυνταγματάρχη Γκουβερνάτι, σχημάτισαν οχτώ λόχους και τον Αύγουστο του 1822 μετέβησαν στην Αθήνα. Αμέσως, έλαβαν μέρος σε επιχειρήσεις αναλαμβάνοντας τη φύλαξη των στενών «Μεγάλα Δερβένια». Μετά την καταστροφή του Δράμαλη, το σύνταγμα μετακινήθηκε στο Ναύπλιο, όπου συμμετείχε στην πολιορκία του φρουρίου. Εκεί, αρχικά, ενισχύθηκε με την κατάταξη νέων ανδρών και ανασυγκροτήθηκε σε δύο τάγματα των τεσσάρων λόχων, με συνολική δύναμη 400 ανδρών. Καθώς, όμως, η Κυβέρνηση αδυνατούσε να διαθέσει τα απαραίτητα, για τη συντήρησή του, μέσα, το σύνταγμα στηρίχθηκε για μικρό χρονικό διάστημα σε επιτόπιους πόρους και στη συνέχεια αυτοδιαλύθηκε. Οι άνδρες του, μετά από την εξέλιξη αυτή, εντάχθηκαν στα «άτακτα σώματα».

ΤΜΗΜΑ 12

ΟΙ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΤΟΥ ΦΑΒΙΕΡΟΥ

1. Γενικά⁴⁹

α. Σε όλη τη διάρκεια του έτους 1823, δεν έγινε δυνατή η ανασυγκρότηση του «Τακτικού Σώματος» για καθαρά οικονομικούς λόγους. Αυτό πραγματοποιήθηκε, μόλις, τον Ιούλιο του 1824, μετά από αγγλικό δάνειο που έλαβε το κράτος. Σταδιακά και με την κατάταξη εθελοντών, σχηματίστηκε ένα τάγμα Πεζικού, περίπου πεντακοσίων ανδρών, αποτελούμενο από τέσσερις λόχους Πεζικού, ένα λόχο Ευζώνων και έναν λόχο Επίλεκτων. Διοικητής του τοποθετήθηκε ο Δωδεκανήσιος Συνταγματάρχης Παναγιώτης Ρόδιος. Για τη συμπλήρωση των υπόλοιπων θέσεων στελεχών, χρησιμοποιήθηκαν παλαιοί αξιωματικοί του πρώτου συντάγματος Πεζικού. Οι άνδρες ήταν ντυμένοι με ελληνική στολή, που αποτελούνταν από λευκό σακάκι, κοντή φουστανέλα και φέσι.

β. Η Προσωρινή Διοίκηση της Ελλάδας διαπιστώνοντας, από τη συμμετοχή του τακτικού αυτού σώματος στις επιχειρήσεις κατά του Ιμπραήμ, τα

⁴⁹ <http://www.army.gr>, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*.

τακτικά και λοιπά πλεονεκτήματα του τακτικού στρατού, έναντι αυτών των ατάκτων, αποφάσισε την περαιτέρω ενίσχυσή του. Για τον σκοπό αυτό, στις 10 Μαΐου 1825, κατήρτισε Νόμο «Περί Απογραφικής Στρατολογίας», σύμφωνα με τον οποίο θα γινόταν απογραφή και στη συνέχεια στρατολόγηση σε όλη την επικράτεια⁵⁰. Επίσης, διόρισε επικεφαλής των τακτικών στρατευμάτων τον φιλέλληνα Γάλλο Συνταγματάρχη Charles Fabvier (Φαβιέρο) (εικόνα 7).

γ. Ο Φαβιέρος, ανέλαβε τη διοίκηση του τάγματος από τον Συνταγματάρχη Ρόδιο, στις 30 Ιουλίου 1825. Λόγω της αύξησης των εθελοντών που κατατάσσονταν, αυξήθηκε η δύναμή του τακτικού στρατού σε δύο τάγματα (4 λόχοι ανά τάγμα) δυνάμει, περίπου 400 ανδρών το καθένα, με έδρα το Ναύπλιο. Στα τάγματα αυτά, παραδόθηκαν ξανά οι παλαιές σημαίες των πρώτων ταγμάτων, που τους είχαν απονεμηθεί τον Μάιο του 1822.

δ. Προς το τέλος του 1825, μετά την αύξηση αυτή της δύναμης, έγινε ανασυγκρότηση του σώματος, αυξάνοντας τους λόχους του κάθε τάγματος κατά δύο. Έτσι, το Α΄ Τάγμα Αθηνών είχε πλέον οκτώ λόχους, ενώ το Β΄ Τάγμα Ναυπλίου έξι.

Εικόνα 7: Ο Γάλλος Συνταγματάρχης Κάρολος Φαβιέρος

ε. Μετά από αυτό, συγκροτήθηκε στην Αθήνα το Γ΄ Τάγμα των οκτώ λόχων και το Δ΄ Ημι-τάγμα των τεσσάρων λόχων. Η δύναμη του κάθε λόχου έφθανε τους 120-140 άνδρες. Τα τέσσερα τάγματα Πεζικού (Α΄, Γ΄, Δ΄ στην Αθήνα και Β΄ στο Ναύπλιο) αριθμούσαν συνολικά δύναμη 3.400 ανδρών. Επιπλέον, ο Φαβιέρος στρατολόγησε και τμήμα ελαφρού Πεζικού με 250 άνδρες, το οποίο είχε την πειθαρχία και την εκπαίδευση του υπόλοιπου Τακτικού Σώματος, αλλά προοριζόταν για τμήμα ανιχνεύσεως, χρησιμοποιώντας τακτική μάχης κατά ατάκτων. Στο τμήμα, απένειμε την ίδια σημαία και προς διάκρισή τους από τα υπόλοιπα άτακτα σώματα, οι στρατιώτες του έφεραν στο στήθος τους σταυρό από μαύρο ύφασμα, γι' αυτό και ονομάζονταν «Σταυροφόροι».

⁵⁰ Μετά την απογραφή θα κληρώνονταν για κατάταξη, από τον δήμαρχο κάθε Δήμου σε συγκέντρωση των απογραφέντων νέων, 1 ανά 100 νέους, 18-30 ετών με υποχρέωση 3ετούς θητείας.

2. Εκστρατεία της Καρύστου⁵¹

α. Μετά από την εξάντληση του αγγλικού δανείου, η κυβέρνηση βρέθηκε σε δύσκολη θέση, χωρίς να μπορεί να ανταπεξέλθει στα πολεμικά έξοδα. Ο Φαβιέρος, για να αποφύγει τη διάλυση του Σώματος, που είχε συγκροτηθεί από αυτόν και να εξασφαλίσει τον εφοδιασμό του σε τρόφιμα, αποφάσισε την εκστρατεία εναντίον της Καρύστου. Ξεκίνησε με 800 πεζούς, 120 ιππείς και 160 του πυροβολικού, ενώ στο Μαραθώνα όπου στρατοπέδευσε για 17 ημέρες προσκολλήθηκαν 4 λόχοι του τακτικού στρατού και 800 άτακτοι πολλοί από τους οποίους λιποτάκτησαν τις επόμενες ημέρες λόγω των στερήσεων. Η εκστρατεία αυτή, εάν πετύχαινε, θα εξασφάλιζε τη συντήρηση του στρατεύματος από τους πόρους της Εύβοιας.

β. Η εκστρατεία, όμως, αυτή, η οποία εκτελέστηκε κάτω από δύσκολες για το Τακτικό Σώμα συνθήκες, απέτυχε μετά από πολλές ημέρες αγώνα και αιματηρών θυσιών. Το ισχυρότατο φρούριο της Καρύστου (εικόνα 8) ήταν επανδρωμένο με επαρκείς εχθρικές δυνάμεις, οι οποίες είχαν ενισχυθεί περαιτέρω από 4.000 Τουρκαλβανούς και 500 Ιππείς από τη Χαλκίδα.

γ. Στην εκστρατεία αυτή, συμμετείχε το Α΄ Τάγμα Αθηνών και το τμήμα Σταυροφόρων, τα οποία αντιμετώπιζοντας τον πολύ ισχυρότερο αντίπαλο, αλλά και σοβαρά επισιτιστικά προβλήματα, μετά από πολυήμερο ηρωικό αγώνα και σοβαρές απώλειες (πάνω από το μισούς άνδρες), υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την Εύβοια και να επιστρέψουν στην Αθήνα.

δ. Στο μεταξύ ο τακτικός στρατός ενισχύθηκε με έναν λόχο φιλελλήνων, δυνάμει εβδομήντα ανδρών, που μόλις είχε φτάσει από τη Γαλλία

Εικόνα 8: Το Κάστρο Καρύστου όπως είναι σήμερα

3. Μάχη της Ακρόπολης

α. Λόγω της μείωσης της δύναμης του σώματος εξαιτίας των απωλειών από τις επιχειρήσεις, των ασθενειών και των λιποταξιών, διαλύθηκε το Δ΄ Τάγμα και στις 20 Ιουλίου του 1826 ο Φαβιέρος ανασυγκρότησε το Τακτικό Σώμα

⁵¹ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, 416.

με τρία τάγματα, αντί των μέχρι τότε τεσσάρων. Από αυτά, τα Α΄ και Β΄ αποτελούνταν από έξι λόχους, ενώ το Γ΄ από τέσσερις. Η δύναμη του κάθε λόχου ήταν, περίπου, εκατόν είκοσι άνδρες.

β. Τον Αύγουστο της ίδιας χρονιάς, ο Φαβιέρος, συμμετείχε με δύο τάγματα και τον λόχο φιλελλήνων στη μάχη του Χαϊδαρίου, για τη λύση της πολιορκίας της Ακρόπολης, σε συνεργασία με τα άτακτα σώματα υπό τον Γεώργιο Καραϊσκάκη, Αρχιστράτηγο της Ρούμελης. Ο τακτικός στρατός πολέμησε γενναία και πειθαρχημένα επιβεβαιώνοντας την ανάγκη υπάρξεώς του. Αμέσως μετά τη μάχη του Χαϊδαρίου, ο Φαβιέρος μεταστάθμισε στα Μέθανα, όπου οργάνωσε μόνιμο στρατόπεδο με το χαρακτηριστικό όνομα «Τακτικούπολις».

γ. Η σημαντικότερη, όμως, και ηρωικότερη δράση του τακτικού στρατού ήταν στα τέλη του 1826, όταν ο Φαβιέρος, επικεφαλής των δύο ταγμάτων Πεζικού, τους φιλέλληνες και τους πυροβολητές (συνολικά 480 άνδρες), πέρασε με πλοιάρια από τα Μέθανα στο Φάληρο και τη νύχτα της 13ης Δεκεμβρίου κατάφερε να διασπάσει τον εχθρικό κλοιό στην Ακρόπολη, η οποία, λόγω έλλειψης πυρομαχικών, κινδύνευε να καταληφθεί από τον Κιουταχή και να ενισχύσει τη φρουρά της με άνδρες και πυρομαχικά⁵².

δ. Η τολμηρή, όσο και αποφασιστική αυτή ενέργεια, είχε ως αποτέλεσμα την τετράμηνη παράταση της άμυνας της Ακρόπολης, γεγονός σημαντικότατο για τη διατήρηση της επαναστατικής φλόγας στη Στερεά Ελλάδα.

ε. Αναμφισβήτητα η αντίσταση του σπουδαιότατου αυτού φρουρίου της ανατολικής Στερεάς και συμβόλου, συνάμα, της αρχαίας Ελλάδας, έδωσε χρόνο στους Έλληνες, αλλά και ώθηση στις διπλωματικές ζυμώσεις, που κατέληξαν στη ναυμαχία του Ναβαρίνου, με την οποία και επισφραγίστηκε η αναγέννηση του Έθνους.

4. Η Απόβαση της Χίου⁵³

α. Η κατάσταση του Τακτικού Σώματος στις αρχές του 1827, δεν είχε βελτιωθεί καθόλου, τόσο εξαιτίας της έλλειψης χρημάτων και των αντιδράσεων των ατάκτων σωμάτων, όσο και των διαφορών – διαφωνιών μεταξύ των πολιτικών και στρατιωτικών ηγετών. Ο Φαβιέρος, διστάσοντας τον κίνδυνο της διάλυσης του Τακτικού Σώματος, αποδέχτηκε πρόταση της κυβέρνησης να εκστρατεύσει για την απελευθέρωση της Χίου. Για την υλοποίηση της επιχείρησης οργάνωσε ένα σώμα από 600-700 τακτικούς χωρισμένους σε 3 τάγματα, πυροβολικό (4 πεδινά πυροβόλα, 6-7 βαριά πυροβόλα πολιορκίας, 3 όλμους και 150 πυροβολητές) και 200 ιππείς εκ των οποίων μόνο οι 30-60 είχαν ίππους.

β. Η εκστρατεία, όμως, αυτή απέτυχε, παρά τη γενναιότητα που επέδειξε το σώμα, κυρίως λόγω της μη επίτευξης του πλήρους αποκλεισμού της νήσου από το ελληνικό Ναυτικό, το οποίο είχε να εκτελέσει ταυτόχρονα και άλλες αποστολές, με αποτέλεσμα, τον απρόσκοπτο ανεφοδιασμό των Τούρκων από τη Μικρά Ασία.

⁵² ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, 422-425.

⁵³ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, 469-471.

ΤΜΗΜΑ 13

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ (1828 - 1831)

1. Γενικά

Η άφιξη του Καποδίστρια στις 6 Ιανουαρίου του 1828, ως κυβερνήτη της Ελλάδος, σήμανε την αρχή μιας νέας περιόδου για την οργάνωση του τακτικού στρατού. Ο Καποδίστριας κατανόησε, ότι για την επιτυχία του ήταν απαραίτητη η ύπαρξη ενός συμβουλευτικού οργάνου και έτσι συγκρότησε στις 23 Ιανουαρίου 1828 με το Β΄ Ψήφισμα το «Πολεμικό Συμβούλιο», για να επεξεργαστεί τις πολεμικές υποθέσεις και γενικά τα στρατιωτικά ζητήματα. Ανώτερος αρχηγός του στρατού ορίστηκε ο ίδιος ο κυβερνήτης. Από τις αρχές Φεβρουαρίου άρχισε η οργάνωση του στρατού σε τακτικές μονάδες τις χιλιαρχίες. Σε αυτές εντάσσονταν όλοι οι άτακτοι οπλαρχηγοί και έπαιρναν το βαθμό, ανάλογα με τους άνδρες που ενέτασσαν στη νέα Μονάδα. Ο Καποδίστριας έπεισε τον Κίτσο Τζαβέλα να δεχθεί το βαθμό του χιλίαρχου και αποτέλεσε παράδειγμα και για άλλους μεγάλους οπλαρχηγούς. Πολλοί όμως που έμειναν έξω από το οργανωτικό σχήμα του νέου στρατού, δέχθηκαν τιμητικούς βαθμούς και ορίστηκαν σύμβουλοι του κυβερνήτη⁵⁴. Ταυτόχρονα ξεκίνησε και η αναδιοργάνωση του Τακτικού Σώματος από 1.000 σε 3.000 άνδρες. Ο Φαβιέρος παραιτήθηκε από τη διοίκηση του Τακτικού Σώματος, λόγω της διαφωνίας του με την κατάταξη στο νέο σώμα ατάκτων απειροπόλεμων νέων και η οποία ανατέθηκε από την κυβέρνηση στο Βαυαρό Συνταγματάρχη Karl Heideck (Έυδεκ). Ο Έυδεκ συγκέντρωσε όλα τα τμήματα του τακτικού στρατού που επέστρεψαν μετά την αποτυχημένη εκστρατεία στη Χίο, από τα Μέθανα στο Ναύπλιο, χορηγώντας τους νέα στολή, η οποία έμοιαζε με αυτή του Γαλλικού Στρατού.

2. Αναδιοργάνωση του Στρατού - Σύνθεση - Εκπαίδευση Πεζικού⁵⁵

α. Η αναδιοργάνωση των ατάκτων στρατευμάτων, επήλθε όπως αναφέρθηκε με το από 7 Φεβρουαρίου 1828 Διάταγμα (**Οργανισμός Χιλιαρχιών**), με το οποίο τα μέχρι τότε άτακτα σώματα, μετονομάζονται σε «Αεικίνητα» και οργανώνονται σε οκτώ χιλιαρχίες. Κάθε χιλιαρχία υποδιαιρούνταν σε πεντακοσιαρχίες, εκατονταρχίες, πενηκονταρχίες και εικοσιπενταρχίες διοικούμενες από αξιωματικούς και δωδεκαρχίες και πενταρχίες διοικούμενες από υπαξιωματικούς. Η δύναμη της χιλιαρχίας έφτανε τους 1.125 άνδρες. Αποτελούνταν από ένα χιλίαρχο, δύο πεντακοσίαρχους, δέκα εκατόνταρχους, είκοσι πενηκόνταρχους, σαράντα εικοσιπένταρχους, έναν υπασπιστή, ένα γραμματέα, δύο υπογραμματείς, έναν ιατρό, ένα ταμία, ένα φροντιστή, έναν ιερέα, δύο σημαιοφόρους, ογδόντα δωδέκαρχους, 160 πένταρχους, 800 στρατιώτες και δύο σαλπικτές (ένας ανά πεντακοσιαρχία).

⁵⁴ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, 487-489.

⁵⁵ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ΄, Αθήνα 1975, 487-489.

β. Πολύ σύντομα (11 Μαρτίου 1828) συγκροτήθηκαν οι Α, Β', Γ' χιλιαρχίες, ενώ η ανασυγκρότηση συνεχίστηκε. Συνολικά, συγκροτήθηκαν δέκα χιλιαρχίες, ενώ ο ημιτακτικός στρατός συμπληρωνόταν από τη Στραταρχική Φρουρά, από αριθμό ανεξάρτητων πεντακοσιαρχιών, αρχηγιών, μονήρων εκατονταρχιών, από έναν μεγαλύτερο αριθμό σωμάτων τα οποία δρούσαν στα πλαίσια μίας ή περισσότερων χιλιαρχιών, και τέλος, από την «Εκτελεστικήν Δύναμιν - Πολιταρχίαν της Πελοποννήσου» (500 άνδρες), καθώς και μικρές φρουρές στα νησιά. **Συνολική δύναμη 10.000 άνδρες περίπου**, αν και όλες οι χιλιαρχίες που οργανώθηκαν δεν ξεπερνούσαν τους 600 άνδρες κάθε μια, ενώ υπήρχαν πολλά ανεξάρτητα σώματα κυρίως στη Δυτική Στερεά, δυνάμεις έως 150 ανδρών.

γ. Παράλληλα για τη βελτίωση του εφοδιασμού του στρατού οργανώθηκε από τις 29 Μαρτίου το «Γενικόν Φροντηστήριον» επικεφαλής με τριμελή επιτροπή και αποστολή να *«βεβαιώνει εκ συγκρίσεως την οικονομίαν και τους λογαριασμούς όλων των υπηρεσιών όσα ανάγονται εις τα του πολέμου»*⁵⁶.

δ. Ήταν η δεύτερη σοβαρή προσπάθεια οργανώσεως των ατάκτων σωμάτων από την έναρξη του αγώνα. Οι νέοι σχηματισμοί συγκεντρώθηκαν στα Μέγαρα και την Ελευσίνα, όπου στις 16 και 26 Απριλίου αντίστοιχα, έδωσαν τον καθιερωμένο όρκο και παραδόθηκαν οι σημαίες από τον Κυβερνήτη. Οι δυνάμεις αυτές, με τη νέα οργάνωση και σύνθεση, συμμετείχαν στις εκκαθαριστικές επιχειρήσεις της Στερεάς Ελλάδας και η προσφορά τους ήταν σημαντική.

ε. Στις 22 Ιουλίου 1829, τοποθετήθηκε διοικητής του τακτικού στρατού ο Γάλλος Συνταγματάρχης Τρεζέλ (Τρεζέλ), λόγω παραίτησεως του Έυδεκ για λόγους υγείας. Ο Συνταγματάρχης Τρεζέλ, επειδή ήταν ικανότατος αξιωματικός, προήχθη σε Στρατηγό και στην ανασυγκρότηση που προέβη, το Πεζικό αποτελείται από 4 τάγματα των 6 λόχων έκαστο, όπως παρακάτω:

- (1) Α' και Δ' Τάγματα Πεζικού στο Ναύπλιο.
- (2) Β' Τάγμα Πεζικού στην Πάτρα.
- (3) Γ' Τάγμα Πεζικού στη Ναύπακτο.

στ. Παράλληλα, ανασυγκροτήθηκε και το Δ' Τάγμα Πεζικού. Οργανώθηκε, επίσης, η Επιμελητεία, που διαχειριζόταν τα οικονομικά μέσα για τη συντήρηση του στρατεύματος, με επικεφαλής το Γάλλο Επιμελητή Chauke (Σωκέ). Στις 28 Ιουλίου 1829 εξάλλου, συστήθηκε για πρώτη φορά, τμήμα Μηχανικού με την ονομασία «Σώμα Αξιωματικών Οχυροματοποιίας και Αρχιτεκτονικής».

ζ. Μετά την ένδοξη μάχη της Πέτρας Βοιωτίας τον Σεπτέμβριο του 1829, η οποία αποτέλεσε τον επίλογο του αγώνα εναντίον των Τούρκων, ο Καποδίστριας, θέλοντας να μετατρέψει τα άτακτα στρατεύματα σε τακτικά, διέλυσε τις χιλιαρχίες και από αυτές σχημάτισε **13 ελαφρά τάγματα**, των τεσσάρων λόχων και τα τοποθέτησε στη Στερεά Ελλάδα αλλά όχι στη μεθόριο. Ο κάθε λόχος με τη σειρά τους υποδιαιρούνταν σε δύο *ημιλοχίες*, κάθε ημιλοχία σε δύο

⁵⁶ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΒ', Αθήνα 1975, 488.

ενωμοτίες και κάθε ενωμοτία σε δύο δεκανείες. Σύμφωνα με τον κανονισμό, η δύναμη του τάγματος ανερχόταν σε 404 άνδρες. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από ταγματάρχη-διοικητή, υποταγματάρχη, υπασπιστή (με βαθμό υπολοχαγού), καταλυματία (με βαθμό Υπολοχαγού), σημαιοφόρο (με βαθμό ανθυπολοχαγού), σαλπικτές, ιερέα. Κάθε λόχος αποτελούνταν από λοχαγό, υπολοχαγό, ανθυπολοχαγό, λοχία σιπιστή, 4 λοχίες, 8 δεκανείς, 80 στρατιώτες και 3 στρατιωτικούς παίδες.

η. Οι αξιωματικοί, οι οποίοι κρίθηκαν υπεράριθμοι λόγω της συγκεκριμένης αναδιοργάνωσης, μαζί με άλλους παλαιούς οπλαρχηγούς, επάνδρωσαν το σώμα, το οποίο δημιουργήθηκε γι' αυτό το λόγο και το ονόμασαν «Ταξιαρχικό». Οι υπηρετούντες στο σώμα αυτό, θεωρούνταν ότι εκτελούσαν ενεργό υπηρεσία και έπαιρναν κανονικά το μισθό τους. Επιπλέον, οι καταταγέντες στα ελαφρά τάγματα οπλίτες, φορούσαν την ελληνική ενδυμασία (φουστάνελα, φάριο κ.λπ.) (εικόνα 9).

θ. Τον Ιούλιο του 1830 ο Στρατηγός Τρεζέλ, αντικαταστάθηκε στη διοίκηση των τακτικών στρατευμάτων από το Στρατηγό Ζεράρ. Για να οργανωθούν τα ελαφρά και για να εισαχθούν οι οικονομικές υπηρεσίες σε όλα τα τάγματα αποφασίστηκε, ύστερα από πρόταση του Στρατηγού Ζεράρ, η συγκρότηση ενός προτύπου τάγματος εκπαίδευσης. Το τάγμα αυτό, το οποίο ονομάστηκε «Τυπικό Τάγμα», συγκροτήθηκε με το από 7 Δεκεμβρίου 1830 Διάταγμα και το αποτελούσαν αρχικά τέσσερις και έπειτα έξι λόχοι, της δυνάμεως 80-100 ανδρών.

Υπλόγος Τακτικού Στρατού

Αξκός Ελαφρού Τάγματος

Χιλίαρχος «Ατάκτων»

Εικόνα 9: Στολές Αξκών της περιόδου 1828-1832

ι. Η στολή καθορίστηκε να είναι ίδια με αυτή του Γαλλικού Στρατού. Για τον εξοπλισμό του στρατού χρησιμοποιήθηκαν 6.000 τυφέκια, τα οποία ήταν δωρεά της Ρωσίας.

ια. Οπλισμός – Οπλοστάσιο

Τα άτακτα σώματα των οπλαρχηγών του επαναστατικού αγώνα δεν είχαν ενιαίο οπλισμό. Καθένας από τους άνδρες χρησιμοποιούσε τα δικά του όπλα (καριοφίλια, πιστόλες, σπάθες κ.λπ.). Σταδιακά, ο τακτικός στρατός, άρχισε να εξοπλίζεται με λογχοφόρα τυφέκια, ενώ από το Σεπτέμβριο του 1825 άρχισε να λειτουργεί στο Ναύπλιο εργοστάσιο επισκευής και μετασκευής παλιών τυφεκίων και πυροβόλων, καθώς και κατασκευής πυρομαχικών και βλημάτων πυροβολικού, το «Οπλοστάσιον» Ναυπλίου (εικόνα 10) υπό τη διεύθυνση του Γάλλου Συνταγματάρχη Arnaud (Αρνώ) και αργότερα υπό τον Υπολοχαγό Bourcher (Μπουρσέ).

Εικόνα 10: Μηχανισμός τυφεκίου με την επιγραφή Ναύπλιον 1833 (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

ιβ. Εκπαίδευση

(1) Η προσπάθεια εκπαίδευσεως, του υπό σύσταση τακτικού στρατού, είχε αρχίσει ήδη από το Δημήτριο Υψηλάντη με τη συγκρότηση του πρώτου ημιτάγματος στην Καλαμάτα, το 1821. Ως εκπαιδευτές χρησιμοποιήθηκαν Γάλλοι αξιωματικοί. Ωστόσο, η προσπάθεια αυτή δεν απέδωσε πολλά, καθώς το ημίταγμα διαλύθηκε μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα και αφού είχε λάβει μέρος σε πολλές επιχειρήσεις. Λίγο αργότερα, εφαρμόστηκε ο γαλλικός κανονισμός στην εκπαίδευση του πρώτου συντάγματος του τακτικού στρατού, που είχε οργανωθεί με απόφαση της Α' Εθνοσυνελεύσεως. Σημαντικότερη, όμως, και μεγαλύτερης διάρκειας, ήταν η εκπαίδευση του Τακτικού Σώματος του Φαβιέρου από φιλέλληνες αξιωματικούς - κατά τα γαλλικά και πάλι πρότυπα - με την καθοδήγηση του Γάλλου Λοχαγού Mayies (Μαγιέ).

(2) Με τη λήξη του απελευθερωτικού αγώνα και την ανασυγκρότηση του τακτικού στρατού, ο πρώτος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας φρόντισε να διατεθούν Γάλλοι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί της Στρατιάς του Maison (Μαιζόν) ως προγυμναστές.

(3) Από τον Ιούλιο του 1828, με διαταγή του Κυβερνήτη, άρχισε να λειτουργεί στο Ναύπλιο ο «Λόχος Ευελπίδων», έχοντας ως αποστολή την παροχή της αναγκαίας στρατιωτικής αγωγής και επαγγελματικής κατάρτισεως στα μελλοντικά στελέχη του στρατού. Λόγω, όμως, της ακαταλληλότητας του πρώτου Διοικητή, του Κορσικανού πρώην Υπολοχαγού Επιμελητείας

του Αγγλικού Στρατού Romylo de Santelli (Σαντέλλι), αποφασίστηκε η διάλυση του λόχου Ευελπίδων και η ανασυγκρότησή του σε νέες βάσεις, υπό τη διεύθυνση του ικανότατου Λοχαγού Πυροβολικού Πωζιέ, με το όνομα πλέον «Κεντρικών Πολεμικών Σχολείων». Παράλληλα, ο Καποδίστριας, εξέδωσε τον Οκτώβριο του 1829 διάταγμα για το σχηματισμό ενός σώματος «Ακολουθών» και έτσι, από τα πρώτα ακόμη βήματα του νεοσύστατου Κράτους, εγκαινιάστηκε το σύστημα της διπλής προελεύσεως των στελεχών, που τόσο αναπτύχθηκε στη συνέχεια, ιδιαίτερα σε εμπόλεμες περιόδους.

(4) Για την καλύτερη εξάσκηση και εκπαίδευση του τακτικού στρατού δημιουργήθηκε, στις 6 Οκτωβρίου 1829 στα Μέγαρα, στρατόπεδο εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση διαρκούσε σαράντα ημέρες. Για αυτό το χρονικό διάστημα εφαρμόστηκε πλήρως ο γαλλικός κανονισμός εκστρατείας. Στις ασκήσεις συμμετείχαν, υπό τον στρατηγό Τρεζέλ, 2 τάγματα Πεζικού, 2 πυροβολαρχίες και 2 ίλες.

ιγ. Στρατολογία

(1) Τα σώματα των οπλαρχηγών του 1821 στηρίζονταν στην εθελοντική κατάταξη των μαχητών. Όμως, ο τακτικός στρατός για να διατηρήσει σταθερή την απαιτούμενη δύναμή του, έπρεπε να προβεί σε κανονική στρατολογία. Μετά από αυτό, η προσωρινή κυβέρνηση κατήρτισε νόμο το Σεπτέμβριο του 1825, που καθόριζε απογραφή και στρατολογία σε όλη την επικράτεια, με αναλογία ενός στρατιώτη ανά εκατό κατοίκους.

(2) **Οι στρατεύσιμοι κληρώνονταν**⁵⁷ από αυτούς που ήταν ηλικίας 18-30 ετών, με εξαίρεση τους σωματικά ανίκανους και τα μονήρη άρρενα τέκνα. Επιτρεπόταν, μάλιστα, η αντικατάσταση κάθε κληρωτού με όποιον άλλο δεχόταν να στρατευθεί στη θέση του. **Η θητεία ορίστηκε 3ετής**. Ανά έτος, το 1/3 των οπλιτών απαλλασσόταν με κλήρο και έπαιρνε τη θέση τους ίσος αριθμός νέων οπλιτών, ώστε στα τρία χρόνια να ανανεώνεται εντελώς το στράτευμα.

(3) Σύμφωνα με τον νόμο αυτό, καθώς ο πληθυσμός της Ελλάδας υπολογιζόταν τότε περίπου σε 700.000 κατοίκους, έπρεπε να στρατολογηθούν 7.000 άνδρες. Επειδή, όμως, μεγάλο μέρος της χώρας το κατείχαν ή το λεηλατούσαν οι Τούρκοι και επειδή πολλοί νέοι είχαν ήδη ενταχθεί στα άτακτα σώματα ή το ναυτικό, η στρατολογία δεν απέδωσε το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Τον μεγαλύτερο αριθμό των στρατευσίμων έδωσαν τα ελεύθερα ελληνικά νησιά, που δεν είχαν υποστεί σοβαρές καταστροφές από τους Τούρκους.

3. Θάνατος Καποδίστρια

α. Στις 27 Σεπτεμβρίου/9 Οκτωβρίου 1831, δολοφονήθηκε στο Ναύπλιο ο Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας από πολιτικούς του αντιπάλους, με συνέπεια να επικρατήσει πλήρης πολιτική και κοινωνική αναρχία στο εσωτερικό της χώρας, με άμεση επίδραση και στο στρατό. Τα ελαφρά τάγματα γρήγορα διαλύθηκαν, σχηματίζοντας και πάλι ένοπλες ομάδες, με αρχηγούς τους παλιούς οπλαρχηγούς των άτακτων σωμάτων.

⁵⁷ Από αυτή τη διαδικασία επικράτησε και ο όρος «κληρωτός» να αναφέρεται σε οπλίτες οι οποίοι κατατάσσονταν στο στρατό για να εκπληρώσουν θητεία συγκεκριμένης διάρκειας.

β. Ο τακτικός στρατός, που σε όλο σχεδόν το διάστημα μέχρι το θάνατο του Κυβερνήτη είχε μείνει αμέτοχος σε κάθε πολιτική διαμάχη, υπέστη και αυτός τις αρνητικές συνέπειες των τελευταίων θλιβερών γεγονότων. Ο Στρατηγός Ζεράρ, μαζί με τους περισσότερους Γάλλους αξιωματικούς, αποχώρησαν. Επιπλέον, λόγω ελλείψεως των αναγκαίων οικονομικών πόρων για τη συντήρηση του τακτικού στρατού, σημειώθηκε μεγάλη διαρροή των ανδρών του προς τους ατάκτους.

γ. Η Κυβερνητική Επιτροπή που διαδέχθηκε τον Καποδίστρια, διόρισε Διοικητή του Στρατού τον παλιό φιλέλληνα Γάλλο Συνταγματάρχη Graillard (Γκρεγιάρ), με βοηθό τον Υπολοχαγό Πυροβολικού Σκαρλάτο Σούτσο. Παρά τις φιλότιμες προσπάθειες της νέας διοικήσεως, η δύναμη του τακτικού στρατού μειώθηκε στο ελάχιστο και η όλη οργανωτική προσπάθεια των τελευταίων ετών κινδύνευε να καταστραφεί.

δ. Το ίδιο συνέβη και στον τομέα της εκπαίδευσως. Ο Πωζιέ παραιτήθηκε από τη διοίκηση του Κεντρικού Πολεμικού Σχολείου και στη θέση του τοποθετήθηκε ο Βαυαρός Συνταγματάρχης Reineck (Ράϊνεκ), ο οποίος με μεγάλη δυσκολία κατάφερε να το διατηρήσει σε λειτουργία. Η αποχώρηση, εξάλλου, των Γάλλων προγυμναστών και η μη αναπλήρωσή τους από άλλο προσωπικό, είχε ως συνέπεια τη διακοπή της εκπαίδευσως και τη χαλάρωση της πειθαρχίας.

ε. Ωστόσο, τα θεμέλια, που με τόσο μόχθο είχαν τεθεί επί Καποδίστρια στη στρατιωτική οργάνωση και εκπαίδευση, έμειναν ακλόνητα και αποτέλεσαν τη βάση των παραπέρα προσπαθειών για τη στρατιωτική προετοιμασία της χώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΟΘΩΝΟΣ

ΤΜΗΜΑ 14 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1833-1836

1. Όταν έφτασαν στην Ελλάδα οι αντιβασιλείς του Όθωνος, ήταν ακόμη επιστρατευμένοι 5.000 άτακτοι και 700 άνδρες του «τακτικού», οι οποίοι δεν πληρώνονταν από το κράτος και ζούσαν εις βάρος των χωρικών στην ύπαιθρο.

2. Κατά τη διάρκεια της βασιλείας του Όθωνος (εικόνα 11), η οργάνωση του τακτικού στρατού καθιερώθηκε με το ΒΔ της 25ης Φεβρουαρίου 1833, όπως παρακάτω:

α. Συγκροτήθηκαν οκτώ τάγματα **Πεζικού «Γραμμής»** με αριθμούς 1-8 από τα διαλυθέντα τακτικά τάγματα. Το κάθε τάγμα αποτελείτο, από ένα επιτελείο και έξι λόχους, εκ των οποίων ένας **Επίλεκτος**, τέσσερις **Κέντρου** και ένας **Ευζώνων**, με συνολική δύναμη **728 ανδρών**. Επιπλέον, το επιτελείο του τάγματος αποτελούνταν από ταγματάρχη, υπασπιστή (υπολοχαγό), λοχαγό ιματισμού και σπλιισμού, καταλυματία, 2 ιατρούς α΄ και β΄ τάξεως, ανθυπασπιστή, αρχιτυμπανιστή. Κάθε λόχος αποτελούνταν από λοχαγό, υπολοχαγό, ανθυπολοχαγό, επιλοχία, 3 λοχίες, 8 δεκανείς, 3 τυμπανιστές (στο τάγμα Ευζώνων σαλπικτές), 2 ξυλουργούς, 100 στρατιώτες⁵⁸. Με το ίδιο ΒΔ δόθηκε δυνατότητα κατάταξης στο στρατό εθελοντών με 4ετή θητεία, εφόσον πληρούσαν τα καθοριζόμενα κριτήρια.

β. Το Μάρτιο του 1833 (Β.Δ 2/14 Μαρ 1833) συγκροτήθηκαν δέκα τάγματα «Ακροβολιστών» (με ταυτότητες Α΄ έως Ι΄)⁵⁹ από τη διάλυση των ατάκτων⁶⁰ και με διοικητές, τους μέχρι τότε διοικητές των ατάκτων. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από συμβούλιο (επιτελείο) και τέσσερις λόχους, με συνολική δύναμη 204 ανδρών. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από ταγματάρχη, υπασπιστή (υπολοχαγό), καταλυματία, σημαιοφόρο (υπαξιωματικό). Κάθε λόχος αποτελούνταν από λοχαγό, υπολοχαγό, ανθυπολοχαγό, λοχία σπιστή, 2 λοχίες, 4 δεκανείς, 1 τυμπανιστή, 40 ακροβολιστές. Το σώμα των ακροβολιστών επανδρώθηκε από παλαιούς άτακτους και μέχρι το 1836 συνιστούσε ιδιαίτερο πεζικό σώμα. Όσοι εκ των ατάκτων είχαν ενταχθεί στο στρατό μετά την 1 Δεκεμβρίου 1831 δεν είχαν δικαίωμα πρόσληψης στο νέο σώμα⁶¹.

3. Για το Πεζικό, ως βασικά όπλα καθορίστηκαν το τυφέκιο και το σπαθί. Στους λόχους Ευζώνων, οι υπαξιωματικοί και δέκα από τους στρατιώτες, έφεραν

⁵⁸ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 5 / 8 Μαρτίου 1833.

⁵⁹ Διοικητές: Α΄ Μακρυγιάννης, Β΄ Χρ. Φωτομάρας, Γ΄ Αθαν. Κουτσονίκας, Δ΄ Γιαννούσης Πανομάρας, Ε΄ Δήμος Τσέλιος, ΣΤ΄ Κων. Βλαχόπουλος, Ζ΄ Γεωρ. Δυοβουνιώτης, Η΄ Βαγγ. Κοντογιάννης, Θ΄ Διαμαντής Ολύμπιος, Ι΄ Ιωαν. Βελέντζας, Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 11 / 31 Μαρτίου 1833.

⁶⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 6 / 8 Μαρτίου 1833.

⁶¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 5 / 8 Μαρτίου 1833.

ραβδωτές καραμπίνες με λόγχη, η οποίες χρησίμευαν συγχρόνως και σαν σπαθιά. Οι ακροβολιστές ήταν οπλισμένοι με τυφέκιο, το οποίο επίσης έφερε λόγχη. Συμπερασματικά, η δύναμη του Πεζικού ανήλθε σε **7.864 άνδρες** και η σύνθεσή του, βάσει του οργανισμού του 1833, ήταν η ακόλουθη⁶²:

- α. Οκτώ τάγματα Πεζικού (των 6 λόχων) δυνάμει: 5.824 ανδρών.
- β. Δέκα τάγματα Ακροβολιστών δυνάμει: 2.040 ανδρών.

Εικόνα 11: Ο Βασιλιάς Όθων με παραδοσιακή ελληνική ενδυμασία

4. Το ίδιο έτος, με Β.Δ, καθορίστηκαν τα ακόλουθα θέματα:

α. Η οργάνωση της Γραμματείας επί των Στρατιωτικών, η οποία διέθετε δύο τμήματα και είχε ως αποστολή την άμυνα και ασφάλεια της χώρας, καθώς και κάθε θέμα που αφορούσε το στράτευμα και το προσωπικό (στρατιωτικό και πολιτικό). Επίσης, για την αποτελεσματικότερη διεξαγωγή της επιτελικής εργασίας στη Γραμματεία επί των Στρατιωτικών, συστήθηκε, το Δεκέμβριο του 1833, Σώμα Γενικών Επιτελών από τρεις και λίγο αργότερα από έξι αξιωματικούς με επικεφαλής το Σκώτο Συνταγματάρχη Thomas Gordon (Γκόρντον).

β. Τα καθήκοντα του Γενικού Επιθεωρητή Στρατού περιελάμβαναν τον έλεγχο της ετοιμότητας, εκπαίδευσης, οπλισμού, υλικού, πειθαρχίας και ηθικού του στρατεύματος, αλλά και την υποβολή σχετικών προτάσεων στο Γραμματέα επί των Στρατιωτικών.

γ. Τα θέματα των στολών των αξιωματικών και οπλιτών του στρατού, όπως παρακάτω:

(1) Πεζικού Γραμμής: Η στολή αποτελούταν από χιτώνιο (ιμάτιο) μάλλινο, χρώματος μπλε, όμοιο με αυτό των ευρωπαϊκών στρατών εκείνης της εποχής. Επίσης, από παντελόνι μάλλινο, χρώματος μπλε για το χειμώνα και πάνινο χρώματος άσπρου το καλοκαίρι. Εκτός υπηρεσίας, τόσο οι αξιωματικοί όσο και οι οπλίτες, φορούσαν πηλήκιο με το βασιλικό στέμμα, ενώ την ώρα υπη-

⁶² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 28.

ρεσίας έφεραν το λεγόμενο «Κύβαρον» (είδος πηληκίου από μάλλινο ύφασμα), στο μπροστινό μέρος του οποίου υπήρχε μεταλλικός ήλιος. Στο μέσο του ήλιου, υπήρχε το γράμμα «Ο» (Όθων) και πάνω από αυτόν, το στέμμα.

(2) Τα διακριτικά του βαθμού αποτυπώνονταν με μικρά σιρίτια στο κάθε άκρο του περιλαίμιου. Των αξιωματικών ήταν χρυσά των ανωτάτων και αργυρά για των κατωτέρων. Οι ανθυπασπιστές, φορούσαν στολή αξιωματικού, χωρίς διακριτικά βαθμού. Τα σιρίτια των υπαξιωματικών ήταν μάλλινα λευκά ή κίτρινα. **Διακριτικό χρώμα του Πεζικού ορίστηκε το κόκκινο.** Οι Επίλεκτοι είχαν ως διακριτικό έμβλημα τη λευκή φλογοφόρο, ενώ οι Εύζωνοι το λευκό κέρασ.

δ. Την ίδια περίοδο καθιερώθηκε ο κυανόλευκος κύκλος, ως εθνόσημο (εθνικό διακριτικό έμβλημα), το οποίο προστέθηκε στο πηληκίο των στρατιωτικών, κάτω από το στέμμα, ενώ με ΒΔ της 4/16 Απριλίου 1833 ρυθμίστηκαν τα θέματα της σημαίας του βασιλείου για την ξηρά και τη θάλασσα⁶³.

ε. Η στολή των ακροβολιστών αποτελούνταν από, τσόχινο σιδηρόχρωμο ιματίδιο, φουστάνελα, μάλλινες περικνημίδες στο χρώμα του ιματίδιου και φέσι κόκκινο, κουμπιά κίτρινα με χαραγμένο τον αριθμό του τάγματος. Στο φέσι φέρουν όλοι άσπρο σταυρό σε μπλε φόντο από τσόχα. Οι αξκοί φέρουν σταυρό αργυρόχρωμο και πάνω σε αυτόν το βασιλικό στέμμα χρυσό, ενώ οι υπαξιωματικού και οι στρατιώτες φέρουν στέμμα από κίτρινη τσόχα⁶⁴.

5. Το Σεπτέμβριο του 1835, συστήθηκε ένα τιμητικό σώμα η «**Φάλαγγα**»⁶⁵, στην οποία εντάχθηκαν όσοι από τους αξιωματικούς και οπλαρχηγούς του Αγώνα δεν κατατάχθηκαν στον τακτικό στρατό ή βρίσκονταν χωρίς κάποια θέση, μετά τη διάλυση των ατάκτων σωμάτων. Κάθε φάλαγγα συγκροτούνταν από τετραρχίες και κάθε τετραρχία από λόχους. Κάθε λόχος αποτελούνταν από λοχαγό, 1 αξκό α΄ τάξεως (ισότιμος αντισυνταγματάρχη), 1 αξκό β΄ τάξεως (ισότιμο ταγματάρχη), 1 σημαιοφόρο (ισότιμος λοχαγού), επιλοχία (ισότιμο λοχαγού) και 54 φαλαγγίτες (ισότιμοι ανθυπολοχαγού) και δεκανείς (ισότιμοι υπολοχαγού). Στους εντασσόμενους στη φάλαγγα, απονέμονταν «τιμής ένεκεν», οι βαθμοί. Οι φαλαγγίτες απολάμβαναν τις ίδιες αποδοχές, τιμές και διακρίσεις με τους ομοιοβάθμους τους αξιωματικούς του στρατού.

ΤΜΗΜΑ 15

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1836 - 1843

1. Οργάνωση - Σύνθεση Πεζικού το 1836 - Συγκρότηση Οροφυλακής

α. Τον Ιανουάριο του 1836, η σύνθεση του Πεζικού τροποποιήθηκε όπως παρακάτω:

⁶³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 21 / 3 Ιουνίου 1833.

⁶⁴ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 6 / 8 Μαρ 1833.

⁶⁵ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 6 / 18 Σεπ 1835.

(1) Τα υπάρχοντα οκτώ τάγματα Πεζικού «γραμμής», μειώθηκαν σε τέσσερα (2 ελληνικά και 2 βαυαρικά) συνολικής δύναμης **3.360 ανδρών** (δύναμη τάγματος 840 άνδρες), ενώ προβλέφθηκε η σταδιακή αποχώρηση των Βαυαρών και η καθολική επάνδρωσή τους με Έλληνες⁶⁶.

(2) Τα δέκα τάγματα Ακροβολιστών, συγχωνεύθηκαν σε τέσσερα «ελαφρά τάγματα».

(3) Κάθε τάγμα αποτελούνταν από το επιτελείο του και 6 λόχους. Η δύναμη του λόχου για το τάγμα γραμμής ήταν 140 άνδρες και για το ελαφρύ τάγμα ήταν 162 άνδρες.

β. Το Νοέμβριο του 1837 **αυξήθηκε η θητεία των κληρωτών από 3 σε 4 χρόνια**, με τον Νόμο «περί Απογραφής και Στρατολογίας των Πολιτών».

γ. Δύο χρόνια αργότερα, με το ΒΔ της 20ης Ιουνίου 1838⁶⁷, τα τάγματα γραμμής μειώθηκαν σε τρία μετά τη διάλυση του τέταρτου και την κατανομή των ανδρών του στα άλλα τρία. Τα τάγματα μετονομάστηκαν σε 1ο, 2ο και 3ο τάγμα Πεζικού (γραμμής). Τα τάγματα ακροβολιστών μειώθηκαν σε δύο με τη συγχώνευσή τους ανά δύο (1ο με 2ο) και μετονομάστηκε 4ο τάγμα Πεζικού (ακροβολιστών) και (3ο με 4ο) και πήρε τον αριθμό 5ο τάγμα Πεζικού (ακροβολιστών). Κάθε ένα από τα τάγματα γραμμής αποτελούνταν από επιτελείο, 4 λόχους οπλιτών, 1 λόχο επιλέκτων και 1 λόχο Ευζώνων, ενώ κάθε τάγμα ακροβολιστών αποτελούνταν από επιτελείο, 2 λόχους εκλεκτών και 4 λόχους ακροβολιστών. Η δύναμη κάθε τάγματος ανερχόταν σε 31 αξιωματικούς και 822 οπλίτες και 5 ίππους αξκών. Το χαρακτηριστικό της νέας συγκρότησης είναι η πρόβλεψη λογιστή, στρατιωτικού ιερέως και οπλοποιοίου στο επιτελείο του τάγματος, ενώ στα στρατόπεδα καθορίζεται ότι παρίστανται μόνο οι υποδεκανείς και στρατιώτες που είναι αναγκαίοι για τη φύλαξη και οι υπόλοιποι είναι σε άδεια.

2. Οροφυλακή⁶⁸

Τον Ιανουάριο του 1838 (Β.Δ της 25ης Ιανουαρίου 1838 «περί Σχηματισμού Πεζικού») συγκροτήθηκαν οκτώ τάγματα Οροφυλακής. Σκοπός της συγκρότησης αυτών των ταγμάτων ήταν η διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας και η φρούρηση των συνόρων της χώρας. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από επιτελείο και τέσσερις λόχους με δύναμη 16 αξιωματικών και 299 οπλιτών. Για τη διοίκηση των ταγμάτων αυτών συγκροτήθηκαν, με ΒΔ της 11ης Φεβρουαρίου 1838, τρία Αρχηγεία Οροφυλακής. Επικεφαλής, σε κάθε ένα από αυτά, ήταν συνταγματάρχης ή αντισυνταγματάρχης, με επιτελείο από ένα λοχαγό, ένα υπολοχαγό - υπασπιστή, ένα ιατρό και ένα ιερέα.

⁶⁶ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 36 / 22 Ιουλ 1836.

⁶⁷ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 26 / 4 Ιουλ 1838.

⁶⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 29.

Εικόνα 12: Εύζωνοι με τον οπλισμό τους

3. Οργάνωση – Σύνθεση Πεζικού Έτους 1842-1843

Στο τέλος του 1842 το Πεζικό είχε δύναμη **6.240 ανδρών** (επί συνόλου στρατεύματος 7.941, **αναλογία Πεζικού 78,6%**), και 20 ίππων και η σύνθεσή του ήταν η ακόλουθη:

- α. Πέντε τάγματα Πεζικού (των έξι λόχων).
- β. Τρία Αρχηγεία Οροφυλακής.
- γ. Οχτώ τάγματα Οροφυλακής (των τεσσάρων λόχων).

ΤΜΗΜΑ 16

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1843 – 1863

1. Μεταβολές Ετών 1843 – 1852

α. Τον Ιούνιο του 1843, τα υπάρχοντα 5 τάγματα Πεζικού περιορίστηκαν (Β.Δ. 27ης Ιουλίου 1843)⁶⁹ σε 4, από τα οποία τα 2 ονομάστηκαν τάγματα **Γραμμής** (1ο, 2ο) και τα άλλα δύο τάγματα **Ακροβολιστών** (3ο, 4ο). Κάθε τάγμα γραμμής αποτελούνταν από επιτελείο και οχτώ λόχους [έναν Επιλέκτων, έξι οπλιτών (Κέντρου) και έναν Ευζώνων], ενώ κάθε τάγμα ακροβολιστών αποτελούνταν από επιτελείο και τέσσερις λόχους (ένα Εκλεκτών και τρεις Ακροβολιστών). Η δύναμη κάθε λόχου τάγματος Γραμμής ή Ακροβολιστών ήταν 140 άνδρες. (λοχαγός, υπολοχαγός, ανθυπολοχαγός, επιλοχίας, σπιστής, 2 λοχίες, 6 δεκανείς, 2 τυμπανιστές και 125 στρατιώτες). Στους λόχους Ευζώνων αντί των τυμπανιστών υπηρέτουσαν σαλπικτές.

β. Κάθε τάγμα Πεζικού γραμμής είχε δύναμη **1.135 άνδρες και 4 ίππους αξκών** (33 αξκοί, 84 υπαξκοί, 17 μουσικοί και 1.001 υποδεκανείς

⁶⁹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 24 / 27 Ιουλ 1843.

και στρατιώτες). Το επιτελείο του τάγματος αποτελούνταν, από 9 αξκούς, 4 υπαξκούς, 1 μουσικό, 1 στρατιώτη και 4 ίππους αξκών. (αντισυνταγματάρχης-διοικητής, ταγματάρχης-πρόεδρος οικονομίας, υπολοχαγός ή ανθυπολοχαγός-υπασπιστής, υπλγός ή ανθυπολοχαγός εισηγητής, ιατρός α΄ τάξεως, 2 ιατροί β΄ τάξεως, στρατιωτικός ιερέας, καταλυματίας, ανθυπασπιστής, λογιστής α΄ τάξεως, αρχιτυμπανιστής, οπλοποιοός, δεσμοφύλακας, υποδεσμοφύλακας)

γ. Κάθε τάγμα ακροβολιστών είχε δύναμη **564 άνδρες και 3 ίππους αξκών** (20 αξκοί, 44 υπαξκοί, 9 μουσικοί και 501 υπαξκοί, 1 μουσικός, 1 στρατιώτης και 4 ίπποι αξκών. (αντισυνταγματάρχης ή ταγματάρχης-διοικητής, λοχαγός α΄ τάξεως πρόεδρος οικονομίας, υπολοχαγός ή Ανθυπολοχαγός υπασπιστής, υπολοχαγός ή ανθυπολοχαγός εισηγητής, ιατρός α΄ τάξεως, ιατρός β΄ τάξεως, στρατιωτικός ιερέας, καταλυματίας, ανθυπασπιστής, λογιστής β΄ τάξεως, αρχιτυμπανιστής, οπλοποιοός, δεσμοφύλακας, υποδεσμοφύλακας).

δ. Σύμφωνα με το ΒΔ της 27ης Ιουλίου 1843,⁷⁰ η συνολική οργανική δύναμη του Πεζικού ανέρχεται σε **3.366 άνδρες και 14 ίππους αξκών**:

(1) 106 ανώτερους και κατώτερους αξκούς συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών υπαλλήλων εκ των οποίων 84 μάχιμοι (3 αντισυνταγματάρχες, 3 ταγματάρχες, 78 κατώτεροι) και 22 υπάλληλοι, μη μάχιμοι,

(2) 256 υπαξκούς συμπεριλαμβανομένων και των στρατιωτικών υπαλλήλων εκ των οποίων 208 μάχιμοι και 48 μη μάχιμοι (32 σιπιστές υπαξιωματικοί, 8 οπλοποιοί και δεσμοφύλακες υπαξκοί και 4 υπάλληλοι).

(3) 3.004 υποδεκανείς και στρατιώτες εκ των οποίων 3.000 μάχιμοι και 4 στρατιώτες υποδεσμοφύλακες.

(4) Κατά μέσο όρο μέσα στο έτος δεν μπορούσε η υπηρετούσα δύναμη να υπερβαίνει τους 2.550 άνδρες και γι' αυτό στο επιπλέον προσωπικό δίνονταν άδειες.

ε. Ως έδρες καθορίστηκαν των μεν 2 ταγμάτων γραμμής η Αθήνα και το Ναύπλιο, των δε ταγμάτων ακροβολιστών, το Μεσολόγγι και το Νεόκαστρο. Για τις ανάγκες ασφαλείας του κράτους όμως, κατανέμονταν διλοχίες ή λόχοι, σε διάφορες πόλεις. Κανένα τάγμα γραμμής η ακροβολιστών δεν έμενε πάνω από 4 χρόνια στην ίδια έδρα αλλά εναλλάσσονταν με το αντίστοιχο τάγμα στην άλλη πόλη.

στ. Το 1852, οι λόχοι των ταγμάτων ακροβολιστών αυξήθηκαν σε 6, βάσει του Β.Δ της 11ης Οκτωβρίου 1852. Τελικά η δύναμή τους καθορίστηκε, για το μεν τάγμα γραμμής σε 1.135 άνδρες και για το τάγμα ακροβολιστών σε 854.

ζ. Με Β.Δ της 18ης Αυγούστου 1852⁷¹ καθορίστηκε το κράνος ως κάλυμμα κεφαλής, για το Πεζικό, το Πυροβολικό και το Μηχανικό και ορίστηκαν οι προδιαγραφές κατασκευής του, καθώς και οι προδιαγραφές κατασκευής της εξάρτυσης του Πεζικού (σακίδιο, ζώνη, αορτήρας όπλου, πυριτοθήκη).

⁷⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 21 / 29 Ιουν 1843.

⁷¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 40 / 11 Σεπ 1852.

η. Οροφυλακή

(1) Το έτος 1843, δημιουργήθηκαν ένας ελαφρύς λόχος και μια ελαφριά διλοχία, επιπλέον των υπαρχόντων οκτώ ταγμάτων Οροφυλακής. Τα τμήματα αυτά, συνενώθηκαν το 1844 σε μια μονάδα, η οποία ονομάστηκε «Παραπληρωματικό Σώμα Οροφυλακής».

(2) Η Οροφυλακή εντάχθηκε στο Υπουργείο Στρατιωτικών, ενώ καταργήθηκαν τα Αρχηγεία. Με Β.Δ της 12ης Οκτωβρίου 1852, η Οροφυλακή συγκροτήθηκε σε τέσσερα συντάγματα, από δύο τάγματα το κάθε ένα.

(3) Μετά τις παραπάνω μεταβολές, η δύναμη του Πεζικού στα τέλη του 1852 ήταν **6.151 άνδρες** (επί συνόλου στρατεύματος 7.575 ανδρών, **αναλογία Πεζικού 81,2%**) και η σύνθεσή του, ήταν η ακόλουθη:

(α) Δύο Τάγματα Γραμμής των οκτώ λόχων.

(β) Δύο Τάγματα Ακροβολιστών των έξι λόχων.

(γ) Τέσσερα Συντάγματα Οροφυλακής των δύο ταγμάτων.

θ. Εθνοφυλακή⁷²

Επιπλέον τον Ιούλιο του 1843 ιδρύθηκε ένα νέο σώμα, η εθνοφυλακή ως όργανο δημόσιας ασφάλειας, η οποία οργανώθηκε κατά Δήμο και υπήχθη στο Υπουργείο Εσωτερικών αλλά για θέματα στρατιωτικής υπηρεσίας υπήχθη στο Υπουργείο Στρατιωτικών.

3. Οργάνωση – Σύνθεση Πεζικού Ετών 1854-1863

α. Τον Αύγουστο του 1854, το Πεζικό αποτελούνταν από έξι τάγματα γραμμής και τρία τάγματα ακροβολιστών. Τα τάγματα ακροβολιστών σχηματίστηκαν από τη συγχώνευση των ταγμάτων Οροφυλακής. Κάθε τάγμα γραμμής και ακροβολιστών είχε επιτελείο και 6 λόχους. Αργότερα, με το Β.Δ της 11ης Φεβρουαρίου 1856, τα τάγματα γραμμής έγιναν τρία συντάγματα των δύο ταγμάτων το καθένα.

β. Όλες αυτές οι μονάδες διαλύθηκαν με βάση το Β.Δ της 6ης Σεπτεμβρίου 1860⁷³ και αντί αυτών δημιουργήθηκαν δέκα τάγματα Πεζικού ομοιόμορφης σύνθεσης, τα οποία αποτελούνταν από επιτελείο και 6 λόχους, εκ των οποίων ένας λόχος Ευζώνων των 110 ανδρών. Το τάγμα διέθετε επιτελείο αποτελούμενο από 8 αξιωματικούς, 5 υπαξιωματικούς, 4 μουσικούς, 1 υποδεκανέα και 4 ίππους αξκών. Κάθε λόχος αποτελούνταν από 3 αξιωματικούς, 12 υπαξιωματικούς, 3 σαλπικτές και 92 υποδεκανείς και στρατιώτες.

γ. Με το ίδιο ΒΔ ορίστηκαν 2 συνταγματάρχες ως **Επιθεωρητές Πεζικού** με ζώνη ευθύνης του ενός την Πελοπόννησο και την Αιτωλοακαρνανία και του δεύτερου την υπόλοιπη Στερεά Ελλάδα, με την υποχρέωση να επιθεωρούν τις Μονάδες της ΠΕ τους τακτικά μια φορά το χρόνο και εκτάκτως όποτε διαταχθούν από τον υπουργό στρατιωτικών. Επιπρόσθετα προβλέφθηκε ότι

⁷² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 29.

⁷³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 46 / 23 Σεπ 1860.

οποτεδήποτε απαιτούνταν η συγκέντρωση στρατού να συγκροτούσαν συντάγματα Α', Β', Γ' αναθέτοντας διοίκηση και στους 2 επιθεωρητές και στα οποία θα κατανέμονταν τα 6 τάγματα Γραμμής με την αριθμητική τους σειρά ενώ τα τάγματα των ακροβολιστών θα λάμβαναν την αρίθμηση 7ο, 8ο, 9ο και το 10ο θα αποτελούσε τάγμα πρότυπο. Επίσης καθορίστηκε ότι όλο το πεζικό θα φέρει την ίδια στολή, αυτήν του Πεζικού Γραμμής.

δ. Το Σεπτέμβριο του 1860 με Β.Δ της 4ης Σεπτεμβρίου 1860⁷⁴, δημιουργήθηκαν δέκα τάγματα εφεδρείας, λαμβάνοντας τους αριθμούς από το 1 έως το 10⁷⁵ με έδρα κάθε τάγματος την πρωτεύουσα του νομού (πλην του 10^{ου} που είχε έδρα τον Πειραιά) και με σκοπό τη στρατολόγηση και την εκπαίδευση εφέδρων και εθνοφυλάκων. Τα τάγματα αυτά αποτελούνταν από επιτελείο μόνιμου προσωπικού (διοικητής, υπασπιστής, οικονόμος, σαλπικτής) και 4 λόχους, με λοχαγό, υπολοχαγό 2 λοχίες εκ των οποίων ο ένας σπιστής 2 δεκανείς και σαλπικτή. **Οι αξιωματικοί που υπηρετούσαν στα τάγματα εφεδρείας ελάμβαναν τα ¾ του μισθού των αξκών των ενεργών ταγμάτων, εκτός και εάν τα τάγματα επιστρατεύονταν οπότε ελάμβαναν το σύνολο των αποδοχών τους.**

ε. Εθνοφυλακή

Τον Αύγουστο του 1862 αναδιοργανώθηκε η εθνοφυλακή και διαιρέθηκε σε δύο κατηγορίες, «την ενεργό» (ηλικίες 20 έως 50 έτη) και την «των διαθεσίμων» (ηλικίες 18-20 και 50-60 έτη). Κάθε μονάδα Εθνοφυλακής αποτελούνταν από 4 λόχους και κάθε λόχος από 4 ουλαμούς των 30-35 ανδρών. Αποκλείονταν δε... **«της τιμής της Εθνοφυλακής, οι καταδικασθέντες για πλημμελήματα ή κακουργήματα και οι κριθέντες ανίκανοι να υπηρετήσουν στο στρατό».**

στ. Κατόπιν των παραπάνω τροποποιήσεων, το Πεζικό κατά το 1863, αριθμούσε **7.204 άνδρες** (επί συνόλου στρατεύματος 8.650 ανδρών, **αναλογία Πεζικού 83,3%**), 44 ίππους και είχε την παρακάτω σύνθεση:

- (1) Δύο Επιθεωρητές Πεζικού.
- (2) Δέκα τάγματα γραμμής των έξι λόχων.
- (3) Δέκα τάγματα εφεδρείας των τεσσάρων λόχων.

3. Στρατολογία – Οπλισμός – Εκπαίδευση Πεζικού

α. Με τον Νόμο ΦΞΕ' της 29ης Μαΐου 1859⁷⁶, η στρατιωτική θητεία μειώθηκε από τέσσερα σε **3 χρόνια**. Οι απολυόμενοι στρατιώτες εντάσσονταν στην εφεδρεία για τρία χρόνια, κατά τη διάρκεια των οποίων καλούνταν περιοδικά για εκτέλεση ασκήσεων.

β. Μέχρι το έτος 1855, υπήρχε στο στράτευμα ποικιλία οπλισμού, όπως τυφέκια με επικρουστήρα, γαλλικά, βελγικά και άλλων τύπων και μόνο

⁷⁴ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 46 / 23 Σεπ 1860.

⁷⁵ Τάγματα : 1^ο Αττικής-Βοιωτίας, 2^ο Ευβοίας, 3^ο Φθιώτιδας-Φωκίδας, 4^ο Αιτωλοακαρνανίας, 5^ο Αργολίδος-Κορινθίας, 6^ο Αχαΐας-Ηλείας, 7^ο Αρκαδίας, 8^ο Μεσσηνίας, 9^ο Λακωνίας, 10^ο Κυκλάδων.

⁷⁶ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 33 / 13 Αυγ 1859.

για τους επίλεκτους είχε καθιερωθεί το τυφέκιο Μινιέ. Από τον Ιούνιο του 1855, όλα τα τάγματα Πεζικού και Ακροβολιστών εφοδιάστηκαν με τυφέκια ραβδωτής κάνης.

γ. Με εγκύκλιο διαταγή του Υπουργείου Στρατιωτικών της 3ης Οκτωβρίου 1859, εφαρμόστηκε από τον Ελληνικό Στρατό, ο γαλλικός κανονισμός ασκήσεων Πεζικού.

δ. Τον Αύγουστο του 1861, καθορίστηκε η εκπαίδευση του Πεζικού όπως παρακάτω:

(1) Στη βασική εκπαίδευση των νεοσυλλέκτων συμπεριλήφθηκαν η γυμναστική και η λογχομαχία και η εκπαίδευση πραγματοποιούνταν κοντά στην έδρα των ταγμάτων.

(2) Την άνοιξη και το φθινόπωρο, ετησίως, λειτουργούσε στρατόπεδο εκπαίδευσης, στο οποίο συγκεντρώνονταν αριθμός ταγμάτων με το ανάλογο Ιππικό και Πυροβολικό για εκτέλεση ασκήσεων διάρκειας ενός μήνα. Στο στρατόπεδο λάμβαναν χώρα διαγωνισμοί σκοποβολής με την επίδοση βραβείων στους νικητές.

ε. Το Μάρτιο και τον Αύγουστο του 1861, δημιουργήθηκε στην Αθήνα «Σχολείο Ριπής» για την εκπαίδευση των αξιωματικών και υπαξιωματικών στις βολές Πεζικού, στην κατασκευή και συντήρηση των πυριτιδοβολών και μελέτη της βλητικής των φορητών όπλων. Η διάρκεια της εκπαίδευσης στο συγκεκριμένο σχολείο ήταν τρεις μήνες (1 Νοεμβρίου - 31 Ιανουαρίου).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΕΖΙΚΟΥ – ΠΟΛΕΜΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ (1863 – 1903)

ΤΜΗΜΑ 17
ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1864 έως 1876

1. Γενικά

α. Μετά την εκθρόνιση του Βασιλιά Όθωνος, στις 10 Οκτωβρίου 1862, επακολούθησε μια περίοδος με εμφανές το έλλειμμα εξουσίας. Η τάξη τηρήθηκε από το Στρατό, το Ναυτικό και την Εθνοφυλακή, που ήταν υπό τις διαταγές της Εθνοσυνέλευσης, μέχρι την άφιξη του νέου Βασιλιά Γεωργίου του Α΄ (εικόνα 13), στις 10 Οκτωβρίου 1863. Από το 1864 ξεκινά η νέα οργάνωση του στρατού.

Εικόνα 13: Ο Βασιλεύς Γεώργιος ο Α΄

β. Κατά τη χρονική αυτή περίοδο έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, η παραχώρηση των Επτανήσων (1864) και η Κρητική Επανάσταση (1866-1868).

2. Οργάνωση - Σύνθεση Πεζικού Ετών 1864-1867

α. Το 1864 με τον Νόμο ΛΘ⁷⁷ δημιουργήθηκε ένα ημιτάγμα Ευζώνων δυνάμει 400-682 ανδρών, αποτελούμενο από επιτελείο και 4 λόχους, στο οποίο τοποθετήθηκαν να υπηρετήσουν οι πλεονάζοντες ανθυπασπιστές, επιλοχίες και λοχίες του στρατού. Το ημιτάγμα Ευζώνων διαλύθηκε το 1866 και οι ανθυπασπιστές τέθηκαν σε αόριστη αργία (όσοι απέτυχαν στις εξετάσεις που διενεργήθηκαν), ή αόριστη άδεια (οι νεώτεροι όσων επέτυχαν στις εξετάσεις)⁷⁸.

β. Με βάση τον Νόμο ΜΙΘ΄ του 1864, καταργήθηκαν τα δέκα εφεδρικά τάγματα. Το Δεκέμβριο του 1867, συγκροτήθηκαν τέσσερα τάγματα

⁷⁷ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 12 / 15 Μαρ 1864.

⁷⁸ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 7 / 24 Ιαν 1866.

Ευζώνων με ταυτότητες 1 έως 4, αποτελούμενα από επιτελείο και 4 λόχους έκαστο. Δύναμη τάγματος **500 άνδρες και 2 ίπποι αξκών** και εξοπλίσθηκαν με το κοντόκανο τυφέκιο της χωροφυλακής. Αποστολή τους ήταν η φύλαξη της μεθορίου και η παροχή συνδρομής στη χωροφυλακή.⁷⁹

γ. Με το Β.Δ της 4ης Μαρτίου 1868⁸⁰, δημιουργήθηκαν και τέσσερις ανεξάρτητοι λόχοι Ευζώνων με αριθμούς από 1 έως 4, των 141 ανδρών έκαστος (λοχαγός, υπολοχαγός, ανθυπολοχαγός, ανθυπασπιστής, επιλοχίας, 5 λοχίες, 8 δεκανείς, 3 σαλπικτές, 8 υποδεκανείς και 112 στρατιώτες) και οι οποίοι επανδρώνονταν μόνο από εθελοντές και όχι από κληρωτούς. Αργότερα προσκολλήθηκαν στα τάγματα Ευζώνων, το κάθε ένα από τα οποία πλέον, αποτελούνταν από πέντε λόχους.

δ. Ο φορητός οπλισμός του Πεζικού αποτελούνταν από τυφέκια υποδείγματος 1857. Το έτος 1868, διανεμήθηκαν στις μονάδες δοκιμαστικά, τυφέκια Σασεπώ, υποδείγματος 1866 (εικόνα 14).

Εικόνα 14: Τυφέκιο Σασεπώ

ε. Τον Απρίλιο του 1864⁸¹, ρυθμίστηκαν τα στοιχεία των σημαιών των ταγμάτων Πεζικού και Ευζώνων (εικόνα 15), και τον Σεπτέμβριο του 1867⁸² επήλθαν μικρές αλλαγές. Χρώματα και σχήματα των σημαιών που καθορίστηκαν με αυτά τα δύο Β.Δ ισχύουν ακόμη και σήμερα.

Εικόνα 15: Σημαία περιόδου 1864

⁷⁹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 15 / 11 Μαρ 1867.

⁸⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 37 / 10 Αυγ 1868.

⁸¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 16 / 25 Απρ 1864.

⁸² Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 61 / 19 Οκτ 1867.

στ. Τον Απρίλιο του 1864, δημιουργήθηκε στη Λαμία στρατόπεδο εκπαίδευσης των διαφόρων μονάδων, το οποίο έπαψε να λειτουργεί μετά από ένα εξάμηνο. Από τότε η εκπαίδευση συνεχιζόταν σε προσωρινά στρατόπεδα, που συγκροτούνταν κάθε έτος ανάλογα με τα διαθέσιμα τάγματα. Η διάρκεια της εκπαίδευσης ήταν ένας μήνας.

ζ. Από το 1868 αποφασίζεται, ειδικότερα για τα τάγματα Πεζικού και Ευζώνων, καθώς και για τα τμήματα της Χωροφυλακής, να εκπαιδεύονται κάθε χρόνο για ορισμένο χρονικό διάστημα, στην Αθήνα. Επίσης, με το Β.Δ της 24ης Μαΐου 1868⁸³ καθορίστηκαν οι λεπτομέρειες της στολής του Πεζικού (μπλε χιτώ-νιο, γκρι περισκελίδα) καθώς και των λοιπών μερών ενδύσεως, υποδήσεως και εξαρτύσεως των ανδρών του Πεζικού.

η. Κατόπιν των αλλαγών αυτών, η δύναμη του Πεζικού στο τέλος του 1876, ανέρχονταν σε **11.264 άνδρες** (επί συνόλου στρατεύματος 14.109 ανδρών, **ποσοστό 79,8%**) και 20 ίππους, οργανωμένους σε 10 τάγματα Πεζικού (8.700 άνδρες και 20 ίππους) και 4 τάγματα Ευζώνων των πέντε λόχων έκαστο (2.564 άνδρες)⁸⁴.

ΤΜΗΜΑ 18

ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1877 έως 1897

1. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο έλαβαν χώρα:

- α. Ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος 1877-1878.
- β. Οι Επιστρατεύσεις 1880, 1881 και 1885.
- γ. Ο Ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897.

2. Ρωσοτουρκικός Πόλεμος 1877-1878

α. Η κήρυξη του πολέμου με την Τουρκία από τη Ρωσία (12/24 Απριλίου 1877), έθετε ήδη το πρόβλημα του διαμελισμού της οθωμανικής αυτοκρατορίας και της τύχης του αλύτρωτου ελληνισμού. Η τότε κυβέρνηση προέβη στη λήψη επειγόντων οργανωτικών μέτρων. Ιδρύθηκαν δύο μόνιμα στρατόπεδα ανατολικής και δυτικής Ελλάδος και προβλέφθηκε η πρόσκληση εκτάκτου εφεδρείας. Ολόκληρος ο στρατός αποτελούνταν από δύο μεραρχίες, (Μεραρχία Πελοποννήσου και Μεραρχία Στερεάς). Ο οπλισμός των μονάδων αυτών ήταν ελλιπής, καθώς και η επαγγελματική κατάρτιση των στελεχών.

β. Την 21η/Ιανουαρίου/2α Φεβρουαρίου 1878⁸⁵, ο Δηλιγιάννης ανήγειρε την εισβολή στην Τουρκία. Οι ελληνικές δυνάμεις (8.000 άνδρες), υπό το Στρατηγό Σκαρλάτο Σούτσο, πέρασαν τα σύνορα της Όθρουσ από τις τρεις

⁸³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 23 / 30 Μαΐ 1868.

⁸⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1997, 53.

⁸⁵ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. ΙΓ', Αθήνα 1977, 330-333.

διαβάσεις που οδηγούν από Φθιώτιδα προς Θεσσαλία, Δερβέν – Φούρκας, Σούρπης και Γιαννιτσούς. Οι δυνάμεις αυτές δεν είχαν οργανωθεί για επιχειρήσεις διαρκείας, ούτε μεταφορικά μέσα είχαν, ούτε διοικητική μέριμνα είχε εξασφαλισθεί. Επιπλέον, το σύνολο του ελληνικού κράτους ήταν ανέτοιμο να δεχθεί μια προσβολή από το τουρκικό ναυτικό. Έπειτα από μερικές ασήμαντες συγκρούσεις μέχρι το Δομοκό, την 24η Ιανουαρίου/5η Φεβρουαρίου, η φάλαγγα εισβολής διατάχθηκε από την κυβέρνηση να επανέλθει στην αφετηρία της, κατόπιν απειλής της Τουρκίας ότι θα κηρύξει πόλεμο κατά της Ελλάδας. Η ήττα αυτή και η απόπειρα της Ρωσίας να δημιουργήσει μεγάλο βουλγαρικό κράτος με τη συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, θέτοντας υπό Βουλγαρική κατοχή όλους τους ελληνικούς πληθυσμούς βορείως Αλιάκμονα ποτ., κατέδειξε την ανάγκη στρατιωτικής οργάνωσης. Γι' αυτό, αμέσως μετά την παραχώρηση της Θεσσαλίας και μέρους της Ηπείρου, ξεκινά η πρώτη σοβαρή προσπάθεια για τη δημιουργία οργανωμένου στρατού.

3. Οργάνωση – Σύνθεση Πεζικού Ετών 1877–1882

α. Με τον Νόμο ΧΘ' της 18ης Μαρτίου 1877⁸⁶, αποφασίσθηκε η συγκρότηση εκτάκτου εφεδρείας για το Πεζικό δυνάμεως 20.000 ανδρών. Αυτοί θα κατατάσσονταν για εκπαίδευση διάρκειας 6 μηνών και θα παρέμεναν στην εφεδρεία για 7 χρόνια. Αφορούσε άνδρες από 22 έως και 26 ετών. Θα κατατάσσονταν σε δύο σειρές των 10.000 ανδρών εκάστη και θα συγκροτούσαν 10 τάγματα των 4 λόχων με 250 άνδρες κάθε λόχος. Προκειμένου να επανδρωθούν τα τάγματα αυτά με ενεργό προσωπικό, αποσπάσθηκαν για τα δύο αυτά εξάμηνα σε κάθε λόχο εφέδρων 10 στρατιώτες του ενεργού στρατού, ενώ αξκοί και υπαξιωματικοί τοποθετήθηκαν από τα τάγματα Πεζικού γραμμής και Ευζώνων.

β. Με τον ψηφισθέντα το 1877⁸⁷ προσωρινό οργανισμό του στρατού, καθορίστηκε η παρακάτω σύνθεση των διαφόρων μονάδων:

(1) Συγκροτήθηκαν 2 μεραρχίες κάθε μία από τις οποίες αποτελούνταν από επιτελείο και δυο ταξιαρχίες.

(2) Κάθε ταξιαρχία αποτελούνταν από δύο συντάγματα Πεζικού, ένα τάγμα Ευζώνων και ανάλογα τμήματα Ιππικού, Πυροβολικού, Μηχανικού και βοηθητικές υπηρεσίες.

(3) Κάθε σύνταγμα Πεζικού αποτελούνταν από δυο τάγματα και κάθε τάγμα από τέσσερις λόχους.

(4) Κάθε τάγμα Ευζώνων διέθετε επίσης, τέσσερις λόχους.

(5) Η δύναμη των μονάδων Πεζικού, σε άνδρες και κτήνη, καθορίστηκαν όπως παρακάτω:

1/ Σύνταγμα Πεζικού: Άνδρες 2.019 και κτήνη 9.

2/ Τάγμα Ευζώνων: Άνδρες 1.009 και κτήνη 4.

⁸⁶ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 21 / 18 Μαρ 1877.

⁸⁷ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 48 / 30 Ιουν 1877.

Εικόνα 16: Τυφέκιο Γκρα

(6) Το Δεκέμβριο του 1877, ως ατομικό τυφέκιο για τα τάγματα Πεζικού και Ευζώνων, καθορίστηκε το τυφέκιο Γκρα⁸⁸ (εικόνα 16).

(7) Η ονομασία, η σύνθεση και η στάθμευση των Μονάδων που συγκροτήθηκαν με τον νέο οργανισμό, είχε όπως παρακάτω⁸⁹:

(α) **Μεραρχία Στερεάς Ελλάδας** με έδρα την Αθήνα. Αποτελούνταν από τις Ταξιαρχίες, Αθηνών με έδρα την Αθήνα και Μεσολογγίου με έδρα τη Λαμία. Οι έδρες των μονάδων φαίνονται στον επόμενο πίνακα.

Ταξιαρχία Αθηνών	1 ^ο Σύνταγμα (Αθήνα)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Αθήνα)
	2 ^ο Σύνταγμα (Χαλκίδα)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Χαλκίδα –Θήβα)
	3 ^ο Τάγμα Ευζώνων	(Υπάτη)
Ταξιαρχία Μεσολογγίου	3 ^ο Σύνταγμα (Λειβαδιά)	1 ^ο -2 ^ο Τάγμα (Άμφισσα-Λειβαδιά)
	4 ^ο Σύνταγμα (Λαμία)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Λαμία-Στυλίδα)

(β) **Μεραρχία Πελοποννήσου** με έδρα την Πάτρα. Αποτελούνταν από τις Ταξιαρχίες Πατρών με έδρα την Τρίπολη και Κέρκυρας με έδρα το Μεσολόγγι. Οι έδρες των Μονάδων φαίνονται στον επόμενο πίνακα.

Ταξιαρχία Πατρών	5 ^ο Σύνταγμα (Πάτρα)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Πάτρα-Καλαμάτα)
	6 ^ο Σύνταγμα (Ναύπλιο)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Ναύπλιο-Τρίπολη)
	1 ^ο Τάγμα Ευζώνων	(Αμφιλοχία)
Ταξιαρχία Κέρκυρας	7 ^ο Σύνταγμα (Μεσολόγγι)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Μεσολόγγι-Αγρίνιο)
	8 ^ο Σύνταγμα (Κέρκυρα)	1 ^ο – 2 ^ο Τάγμα (Κέρκυρα –Λευκάδα)
	2 ^ο Τάγμα Ευζώνων	(Καρπενήσι)

⁸⁸ Το τυφέκιο Γκρας Mle 1874 άρχισαν να παραλαμβάνονται από τον Ελληνικό Στρατό την περίοδο 1877-1878, από τα εργοστάσια της Steyr. Μετά το 1886 είναι πιθανό να παραλήφθηκε ποσότητα όμοιων όπλων και από τη Γαλλία. Μέχρι το 1906 είχαν αγοραστεί περί τα 150.000 όπλα (τυφέκια και αραβίδες), ενώ κατά τη διάρκεια του Α΄ΠΠ παραχωρήθηκε από τους Γάλλους μικρή ποσότητα τυφεκίων Gras Mle 1874/14 (1874/80/14). Τα παραπάνω όπλα παρέμειναν σε υπηρεσία μέχρι και το Β΄ ΠΠ, αν και ως κύρια όπλα χρησιμοποιήθηκαν ουσιαστικά μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Με το τυφέκιο εξοπλίστηκαν τα Τάγματα Πεζικού και Ευζώνων, με την αραβίδα το Πυροβολικό, οι Νοσοκόμοι και οι Λόχοι Αγωγέων.

⁸⁹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 61 /21 Ιουλ 1877.

Εικόνα 17: Εύζωνας με τυφέκιο Γκρα

γ. Με τον Οργανισμό του 1878⁹⁰, το Πεζικό αποτελούνταν από δεκα-έξι ανεξάρτητα τάγματα Πεζικού των 4 λόχων και τέσσερα τάγματα Ευζώνων των 4 λόχων επίσης. Κάθε τάγμα Πεζικού, αποτελούνταν από επιτελείς (3 αξιωματικούς και 3 ίππους), υποτελείς (15 υπαξιωματικούς) και 4 λόχους των 250 ανδρών (λοχαγό, υπολοχαγό, 2 ανθυπολοχαγούς, επιλοχία, σιπιστή, 2 λοχίες, 4 δεκανείς, 216 υποδεκανείς και στρατιώτες. Κάθε τάγμα Ευζώνων αποτελούνταν από επιτελείς (3 αξιωματικούς και 5 ίππους), υποτελείς (6 υπαξιωματικούς) και 4 λόχους των 250 ανδρών (λοχαγό, υπολοχαγό, 2 ανθυπολοχαγούς, επιλοχία, σιπιστή, 2 λοχίες, 4 δεκανείς, 216 υποδεκανείς και στρατιώτες). Οι μεραρχίες και οι ταξιαρχίες καταργούνται και στη θέση τους συστήνονται 3 αρχηγεία (Ανατολικής, Δυτικής Ελλάδος και Καρπενησίου)⁹¹.

δ. Με αυτή την οργάνωση η συνολική δύναμη ήταν:

- (1) Τάγματα Πεζικού **16** (16.288 άνδρες και 48 ίπποι).
- (2) Τάγματα Ευζώνων **4** (4.044 άνδρες και 12 ίπποι).
- (3) **Σύνολο Πεζικού, 20.038 άνδρες και 50 ίπποι.**

ε. Πλέον των ανωτέρω, με τον Νόμο ΨΙΣΤ⁹² καθορίστηκε ότι κάθε Έλληνας είναι υποχρεωμένος να υπηρετεί στο στρατό για 3 χρόνια, στην εφεδρεία για 6 χρόνια και στην εθνοφρουρά για 10 χρόνια.

⁹⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, Νόμος ΧΚΕ', ΦΕΚ 2 / 4 Ιουν 1878.

⁹¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 11 / 2 Φεβ 1878.

⁹² Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 69 / 4 Δεκ 1878.

στ. Οργανισμός 1879⁹³

(1) Τα τάγματα Πεζικού αυξήθηκαν κατά τέσσερα και από δεκάξι έγιναν είκοσι, ενώ τα τάγματα των Ευζώνων παρέμειναν τέσσερα. Ταυτόχρονα όμως υπεισέρχεται και ένας νέος παράγοντας στην επάνδρωση των Μονάδων. Καθορίζεται διαφορετική επάνδρωση στην ειρήνη (μικρότερη) από τον πόλεμο. Επιπλέον, για να συμπληρωθεί το τάγμα στην εμπόλεμη δύναμη προβλέπεται, σκευοφορική υπηρεσία αποτελούμενη από ανθυπασπιστή, λοχία, δεκανέα, 25 στρατιώτες και 50 ημίονους και 1 ίππο για τον υπίατρο της μονάδας. Το τάγμα Πεζικού διέφερε από αυτό των Ευζώνων διότι διέθετε επιπλέον 1 ανθυπολοχαγό επί του υλικού, 2 αρβυλοποιούς (δεκανέα, στρατιώτη) και 7 μουσικούς.

(2) Κάθε λόχος Πεζικού ή Ευζώνων στην ειρήνη αποτελούνταν από 120 άνδρες ενώ στον πόλεμο από 250 άνδρες. Η δύναμη του Πεζικού, συμπληρώνονταν από κληρωτούς, εθελοντές και εφέδρους.

ΜΟΝΑΔΕΣ	ΕΙΡΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ			ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ		
	Άνδρες	Ίπποι	Ημίονοι	Άνδρες	Ίπποι	Ημίονοι
Είκοσι τάγματα Πεζικού (των τεσσάρων λόχων)	10.040	60	-	21.000	80	1.000
Τέσσερα τάγμα Ευζώνων (των τεσσάρων λόχων)	1.968	12	-	4.160	16	200
ΣΥΝΟΛΟ	12.008	72	-	25.160	96	1.200
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΡΑΤΟΥ	16.021	1.173	288	31.926	1800	3.299
Πεζικό % του Στρατού	75%			78,8%		

ζ. Με τον οργανισμό του στρατού που καθορίστηκε με το ΒΔ της 29ης Απριλίου 1880⁹⁴ το Πεζικό αποτελούνταν από:

(1) Τρία συντάγματα Πεζικού, από τα οποία τα δύο αποτελούνταν από τρία τάγματα και το τρίτο από 4 τάγματα. Κάθε τάγμα ήταν των τεσσάρων λόχων (**σύνολο ταγμάτων 10**).

(2) Έντεκα ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων των 4 λόχων με αποστολή, την υπηρεσία στη μεθόριο και την παροχή συνδρομής στη χωροφυλακή.

(3) Ένα ανεξάρτητο τάγμα εκπαίδευσεως.

η. Με το ίδιο ΒΔ καταργήθηκαν τα Αρχηγεία Στρατού και το Σώμα Γενικών Επιτελών και οι αξκοί επέστρεψαν στα Όπλα από τα οποία προέρχονταν. Ενώ καθορίστηκε οι υπηρετούντες αξκοί και υπαξκοί στα τάγματα Ευζώνων να εναλλάσσονται (μετατίθενται) με τους αξκούς και υπαξκούς των ταγμάτων Πεζικού. Επίσης προβλέφθηκε ότι εφόσον γίνεται εφικτή η μείωση των ταγμάτων Ευζώνων που αναγκαιούν για συνδρομή της χωροφυλακής, αυτά θα μετατρέπονται σε Πεζικού με ΒΔ.

⁹³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 85 / 31 Δεκ 1878.

⁹⁴ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 46 / 2 Μαΐ 1880.

θ. Κατόπιν των παραπάνω τροποποιήσεων έχουμε την ακόλουθη σύνθεση του Πεζικού:

ΜΟΝΑΔΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΙΠΠΟΙ
3 συντάγματα Πεζικού (10 τάγματα των 4 λόχων)	2.855	32
11 ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων (των 4 λόχων)	3.850	11
Ένα ανεξάρτητο τάγμα Εκπαιδεύσεως	95	3
ΣΥΝΟΛΟ	6.800	46
ΣΥΝΟΛΟ ΣΤΡΑΤΟΥ	9.792	939
Πεζικό ως ποσοστό του στρατού	69,5%	

ι. Ένα μήνα αργότερα, υπεγράφη το διάταγμα της επιστρατεύσεως⁹⁵ του στρατού, με το οποίο αυξάνονταν τα τάγματα Πεζικού και Ευζώνων κατά οκτώ, ώστε να ανέλθουν σε **τριάντα**⁹⁶, συγκροτούνταν **13** έμπεδοι ουλαμοί Πεζικού με δύναμη 34 άνδρες έκαστος, καθώς και **30** μεταγωγικοί ουλαμοί (1 για κάθε τάγμα Πεζικού), με δύναμη 74 άνδρες έκαστος και καθορίζονταν η δύναμη κάθε λόχου Πεζικού ή Ευζώνων σε 251⁹⁷ άνδρες και 1 ίππο αξκού.

ια. Κάθε έμπεδος ουλαμός αποτελούνταν από, ανθυπολοχαγό, ανθυπασπιστή, 8 λοχίες, δεκανέα δεσμοφύλακα, λοχία σιτιστή, δεκανέα βοηθό σιτιστή, 16 δεκανείς, 3 σαλπικτές). Κάθε μεταγωγικός ουλαμός αποτελούνταν από ανθυπολοχαγό, ανθυπασπιστή, 2 λοχίες, 4 δεκανείς, δεκανέα σιτιστή, σαλπικτή, όλοι με ίππους, ξιλουργό, σιδηρουργό, πεταλωτή με όνο, σαγματοποιοί, 60 ημιονοδηγούς και 60 όνους.

ιβ. Το επόμενο έτος (1881), με το ΒΔ της 27ης Δεκεμβρίου 1880⁹⁸ το Πεζικό αποτελούνταν από:

(1) **31** ανεξάρτητα (αυθύπαρκτα) τάγματα Πεζικού των τεσσάρων λόχων. Κάθε τάγμα Πεζικού αποτελούνταν από επιτελείο (13 άνδρες, 4 ίπποι) και κάθε λόχος αποτελούνταν πλέον από 300 άνδρες.

(2) **9** ανεξάρτητα (αυθύπαρκτα) τάγματα Ευζώνων των τεσσάρων λόχων. Κάθε τάγμα Ευζώνων αποτελούνταν από επιτελείο (12 άνδρες, 4 ίπποι) και κάθε λόχος αποτελούνταν πλέον από 300 άνδρες.

(3) **13** έμπεδους λόχους Πεζικού, με δύναμη 300 άνδρες και σύνθεση όπως και ο λόχος Πεζικού.

(4) **40** μεταγωγικούς ουλαμούς Υλικού Στρατού και τροφίμων, με δύναμη 55 άνδρες, 6 ίπποι, 44 ημίονοι.

⁹⁵ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 79 / 24 Ιουλ 1880.

⁹⁶ Με ΒΔ της 24 Ιουλίου 1880 το τάγμα εκπαίδευσεως μετονομάστηκε σε 11ο Πεζικού, ενώ το 9ο Ευζώνων σε 17ο Πεζικού. Σύνολο ταγμάτων Πεζικού και Ευζώνων 22. Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 82 / 26 Ιουλ 1880.

⁹⁷ Σε σχέση με τον προηγούμενο ισχύοντα οργανισμό, το διάταγμα της επιστράτευσης έχει προσθέσει 1 Δνέα βοηθό σιτιστή στο λόχο Πεζικού αυξάνοντας τη δύναμη κατά 1 άνδρα.

⁹⁸ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 3 / 7 Ιαν 1881.

(5) **40** μεταγωγικούς ουλαμούς πολεμοφοδίων Πεζικού, με δύναμη 75 άνδρες, 6 ίππτοι, 60 ημίονοι.

(6) Μετά τις παραπάνω αλλαγές η δύναμη του Πεζικού ανήλθε σε: **Άνδρες: 57.611** (επί συνόλου στρατεύματος 77.448 ανδρών, **ποσοστό 74,4%**), **Ίππτοι: 640, Ημίονοι: 4.160.**

ιγ. Οργανισμός 1882

Το Πεζικό, με τον οργανισμό του 1882⁹⁹, συγκροτούσε **27 ανεξάρτητα τάγματα Πεζικού και 9 ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων**. Κάθε τάγμα Πεζικού ή Ευζώνων αποτελούνταν από τέσσερις λόχους. Στα τάγματα Ευζώνων κατατάσσονται μόνο εθελοντές από 2 έως 6 χρόνια, ενώ τα τάγματα Πεζικού συμπληρώνονται με εφέδρους. Η σύνθεση του επιτελείου των ταγμάτων δεν διαφοροποιείται από την σύνθεση που προβλέπονταν στον προηγούμενο οργανισμό, αλλά η επάνδρωση των λόχων Πεζικού περιορίζεται στους 110 άνδρες με 2 ημίονους και των λόχων Ευζώνων στους 130 άνδρες με 2 ημίονους. Η δύναμη του Πεζικού με αυτή την οργάνωση ανέρχονταν σε: **Άνδρες: 17.071** (επί συνόλου στρατεύματος 24.505, **ποσοστό 69,6%**), **Ίππτοι: 108 και Ημίονοι: 288.**

4. Οργάνωση Μονάδων Πεζικού κατά Συντάγματα

α. Με ΒΔ του έτους 1885, τα οποία εκδόθηκαν από Ιούλιο μέχρι Οκτώβριο, τα είκοσι επτά υπάρχοντα τάγματα Πεζικού αποτέλεσαν δέκα συντάγματα. Το Πεζικό αποτελούνταν από δέκα συντάγματα και οκτώ ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων.

β. Με εγκύκλιους διαταγές του Υπουργείου Στρατιωτικών των ετών 1884, 1885 και 1886, τέθηκαν σε εφαρμογή ο νέος κανονισμός ασκήσεων Πεζικού (μετάφραση από το γαλλικό), ο κανονισμός της υπηρεσίας στην εκστρατεία (μετάφραση από το γαλλικό) και ο κανονισμός μεταφορών.

γ. Το 1886, για την εκπαίδευση των οπλιτών στη βολή, το Υπουργείο Στρατιωτικών ίδρυσε στην Αθήνα Σχολείο Βολής. Σε αυτό φοιτούσε αριθμός αξιωματικών και υπαξιωματικών διαδοχικά από όλες τις μονάδες.

δ. Μέχρι την ίδρυση του σχολείου, το Υπουργείο Στρατιωτικών είχε διατάξει, όπως τα συντάγματα και τάγματα Ευζώνων να αποστέλλουν ανά ένα λοχαγό ή υπολοχαγό στην Αθήνα για παρακολούθηση μαθημάτων σχετικών με τη μέθοδο στη βολή, από αξιωματικό της γαλλικής αποστολής.

5. Οργάνωση – Σύνθεση Πεζικού Ετών 1887-1896

α. Το 1887 ψηφίστηκε ο νόμος ΑΦΛΓ΄ με τον οποίο τροποποιούνταν ο οργανισμός του στρατού¹⁰⁰ και με τον οποίο καθορίστηκε ότι το Πεζικό θα αποτελείται από δέκα ανεξάρτητα συντάγματα Πεζικού των τριών ταγμάτων και οκτώ ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων. Κάθε τάγμα Πεζικού ή Ευζώνων, αποτελείται από 3 λόχους. Το ένα τάγμα κάθε συντάγματος και τα δύο από τα οκτώ τάγματα Ευζώνων θα αποτελούνται μόνο από στελέχη.

⁹⁹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 57 / 28 Ιουν 1882.

¹⁰⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 153 / 17 Ιουν 1887.

β. Η συγκρότηση αναλυτικά περιελάμβανε επιτελείο συντάγματος με 35 άνδρες και 4 ίππους αξκών. Σε κάθε τάγμα Πεζικού, επιτελείο 6 ανδρών (ταγματάρχη-διοικητή, λοχαγό-επιτελή, υπίατρο, 2 ανθυπασπιστές, σαλπικτή), 2 ίππους και 8 ημίονους και σε κάθε τάγμα Ευζώνων επιτελείο 13 ανδρών (αντισυνταγματάρχη-διοικητή, ταγματάρχη-υποδιοικητή, λοχαγό-επιτελή, ιατρό, υπίατρο, υπολοχαγό της οικονομίας επί του χρηματικού, ανθυπολοχαγός οικονομίας επί του υλικού, 2 ανθυπασπιστές, λοχίας-δεσμοφύλακας, λοχίας-οπλοδιορθωτής, δεκανέας-σαλπικτής, υποδεκανέας-βοηθός οπλοδιορθωτή), 3 ίππους και 10 ημίονους. Κάθε λόχος Πεζικού αποτελούνταν από 139 άνδρες (λοχαγός, υπολοχαγός, 2 ανθυπολοχαγοί, επιλοχίας, 5 λοχίες εκ των οποίων ο ένας σιπιστής, 9 δεκανείς εκ των οποίων ο ένας βοηθός σιπιστή, 8 υποδεκανείς και 109 στρατιώτες), ενώ κάθε λόχος Ευζώνων από 132 άνδρες (είχε 7 στρατιώτες λιγότερους). Σε κάθε σύνταγμα ανήκε και ένα τμήμα Μουσικής.

γ. Επίσης, επανακαθορίστηκαν τα σχολεία του στρατού γενικότερα και άλλες μικρές ρυθμίσεις για την απόσπαση από το Πεζικό σε άλλα σώματα και τη χωροφυλακή. Νωρίτερα με άλλο νόμο (ΑΦΚΗ)¹⁰¹ η υπηρετήση στο στρατό έγινε υποχρεωτική για άτομα από 21 έως 51 έτη, διαρκούσε 3 χρόνια και απαγορεύονταν η αντικατάσταση των στρατευσίμων από άλλους.

δ. Μεταξύ των σχολών, οι οποίες είχαν δημιουργηθεί κατά τη χρονική περίοδο 1887-1890, ήταν και το Σχολείο Βολής Πεζικού. Σε εκτέλεση του Νόμου ΑΘΠΤ' δημιουργήθηκε με ΒΔ της 15ης Μαΐου 1889 Σχολείο Βολής στην Αθήνα. Σκοπός του σχολείου, ήταν η θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση στη βολή με φορητά όπλα, υπολοχαγών και ανθυπολοχαγών, οι οποίοι προορίζονταν να χρησιμοποιηθούν ως εκπαιδευτές στα συντάγματα Πεζικού και τάγματα Ευζώνων, καθώς επίσης και υπαξιωματικών (επιλοχιών, λοχιών). Το 1893 με ΒΔ της 31ης Μαρτίου 1893¹⁰² θεσπίστηκε ο οργανισμός λειτουργίας του σχολείου και οι λεπτομέρειες εκπαίδευσης των αξκών και υπαξκών (αντικείμενα, εκπαίδευσης, βαθμολογίες, αξιολόγηση, καθήκοντα προσωπικού, κλπ) του Πεζικού και καταργήθηκαν τα προηγούμενα ΒΔ του 1889 και 1890 με τα οποία καθορίστηκε η λειτουργία του σχολείου βολής.

6. Ελληνοτουρκικός Πόλεμος 1897

α. Γενικά

(1) Ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897 αποτελούσε, την πρώτη μετά την επανάσταση του 1821, δυναμική αναμέτρηση της μικρής και ανίσχυρης τότε Ελλάδας με την ισχυρή ακόμα Οθωμανική Αυτοκρατορία. Παρά την ατυχή έκβασή του, έδωσε στους Έλληνες τη δυνατότητα να αντιληφθούν τις πολλές ελλείψεις τους και να αποκομίσουν πολύτιμη πείρα στα ζητήματα της προπαρασκευής και διεξαγωγής του πολέμου.

(2) Στις αρχές του 1897, η κυβέρνηση κάλεσε σταδιακά, από 1 Φεβρουαρίου μέχρι 9 Απριλίου, δέκα κλάσεις εφέδρων και την 1^η Μαρτίου έθεσε

¹⁰¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 151 / 15 Ιουν 1887.

¹⁰² Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 82 / 4 Μαΐ 1893.

τον ενεργό στρατό σε επιστράτευση¹⁰³, καθόσον προέβλεπε πιθανή εισβολή των Τούρκων στη Θεσσαλία.

(3) Συγχρόνως, στις 2 Φεβρουαρίου, με την πρόσκληση δύο κλάσεων, έστειλε στην Κρήτη Εκστρατευτικό Σώμα υπό το Συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσσο, δύναμης δυο ταγμάτων Πεζικού (I/1 και I/7), ενός λόχου Ευζώνων (3/II Τάγμα), ενός τάγματος Μηχανικού, ενός αποσπάσματος του λόχου Τηλεγραφητών, μιας Ορειβατικής πυροβολαρχίας (1/1) και λοιπών βοηθητικών υπηρεσιών¹⁰⁴.

(4) Το σώμα αυτό, αποβιβάστηκε την 2300 της 2ας Φεβρουαρίου, στα δυτικά των Χανίων, στον όρμο Κολυμπαρίου της επαρχίας Κισσάμου, συγκρούστηκε την 6 Φεβρουαρίου στις Βουκολιές Κισσάμου και την επομένη (7 Φεβρουαρίου) στο Κάστελο, Λειβάδια – Αγιά με τμήματα τακτικού Τούρκικου Στρατού και Τουρκοκρητικών, τα οποία απωθήθηκαν προς Χανιά. Εν τω μεταξύ, τη νύχτα της 27 προς 28 Μαρτίου, 1.800 αντάρτες προσπάθησαν να εισέλθουν από την περιοχή της Καλαμπάκας Θεσσαλίας στο τουρκικό έδαφος, από όπου εκδιώχθηκαν μετά από δύο μέρες, από τα εκεί τουρκικά συνοριακά τμήματα. Τη νύχτα της 4^{ης} Απριλίου, μετά την απώθηση των ανταρτών, σημειώθηκε ανταλλαγή πυρών μεταξύ δύο συνοριακών σταθμών (φυλακίων), η οποία επεκτάθηκε σε όλη τη μεθοριακή γραμμή της περιοχής Νεζέρου.

(5) Τα παραπάνω επεισόδια, ήταν η αφορμή για να κηρύξει η Τουρκία τον πόλεμο στην Ελλάδα, την 6η Απριλίου.

β. Ο Ελληνικός στρατός πριν την έναρξη των επιχειρήσεων είχε σταδιακά τροποποιήσει την οργάνωσή του, ως εξής:

(1) Με ΒΔ της 8ης Μαρτίου 1897 αποφασίστηκε η συγκρότηση τριών μεραρχιών των 2 ταξιαρχιών εκάστη, δύο για το στρατό της περιοχής της Θεσσαλίας και μία για το στρατό της περιοχής της Ηπείρου και Αιτωλοακαρνανίας.

(2) Με το ίδιο ως άνω προστέθηκαν στην οργάνωση δέκα νέα τάγματα Πεζικού ανά ένα σε κάθε σύνταγμα, ανεβάζοντας τον αριθμό των ταγμάτων σε 4 ανά σύνταγμα και 2 τάγματα Ευζώνων με αριθμούς 10ο και 11ο.

(3) Την επόμενη ημέρα με νέο ΒΔ (9 Μαρτίου 1897) τα νέα τάγματα των 2ο, 4ο, 5ο, και 6ο, 9ο, 10ο συντάγματα Πεζικού, συγκροτούν ανά τρία, δύο νέα συντάγματα το 10ο και το 11ο¹⁰⁵.

γ. Ο στρατός ήταν κατανεμημένος στις 29 Ιανουαρίου σε 3 Αρχηγεία ως εξής:¹⁰⁶

(1) **Α΄ Αρχηγείο** με έδρα τη Λάρισα (2°, 4°, 5° ΣΠ, τα IV, VI, VII, VIII, X τάγματα Ευζώνων, 2 ίλες ιππικού και τμήματα πυροβολικού).

¹⁰³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 35 / 3 Μαρ 1897.

¹⁰⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897*, Αθήνα 1993, 40-41.

¹⁰⁵ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 38 / 10 Μαρ 1897.

¹⁰⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνοτουρκικός Πόλεμος του 1897*, Αθήνα 1993, 84-89.

(2) **Β΄ Αρχηγείο** με έδρα το Μεσολόγγι [6^ο (Άρτα), 9^ο (Μεσολόγγι), 10^ο ΣΠ (Κέρκυρα), τα Ι (Αγρίνιο), ΙΙΙ (Πραμαντά), τάγματα Ευζώνων, και τμήματα πυροβολικού].

(3) **Γ΄ Αρχηγείο** με έδρα την Αθήνα [1^ο, 7^ο (Αθήνα), 3^ο (Καλαμάτα), 8^ο ΣΠ (Τρίπολη), τα Ι Αγρίνιο, ΙΙ τάγμα Ευζώνων, 3 συντάγματα ιππικού, τμήματα πυροβολικού, σύνταγμα μηχανικού και λοιπές μονάδες και υπηρεσίες].

(4) Το σύνολο των μονάδων Πεζικού που είχαν συγκροτηθεί μετά και την επιστράτευση 33.200 εφέδρων στο Πεζικό, ανέρχονταν σε 12 συντάγματα Πεζικού των τριών ταγμάτων (36 τάγματα), 7 ανεξάρτητα τάγματα και 10 τάγματα Ευζώνων.

δ. Από πλευράς εξοπλισμού, το Πεζικό διέθετε 120.000 τυφέκια γκρα με ξιφολόγη, 50.000 Σεσαπώ και 10.000 διαφόρων άλλων τύπων. Για κάθε τυφέκιο υπήρχαν 243 φυσίγγια, εκ των οποίων τα 78 αποτελούσαν τα μετά του όπλου, 15 μεταφέρονταν με άμαξα του τάγματος και 150 ήταν στον μεταφορικό ουλαμό πολεμοφοδίων.

ε. Από πλευράς επιμελητείας ο στρατός ήταν παντελώς απροετοίμαστος, ενώ από πλευράς εκπαίδευσης υπήρχαν σημαντικότερες ελλείψεις τόσο στην εκπαίδευση των στελεχών όσο και των Μονάδων.

στ. Στις 5 Μαρτίου τα Α΄ και Β΄ Αρχηγεία, διατάχθηκαν να συγκροτήσουν το πρώτο 2 μεραρχίες και το δεύτερο μία οι οποίες θα περιελάμβαναν 2 Ταξιαρχίες, ανάλογο Ιππικό, Πυροβολικό, Μηχανικό και βοηθητικές υπηρεσίες.

ζ. Με ΒΔ της 14ης Μαρτίου 1897 το Α΄ Αρχηγείο, μετονομάστηκε σε Αρχηγείο Στρατού Θεσσαλίας και το οποίο διέθετε 24 τάγματα Πεζικού, 7 τάγματα Ευζώνων, 1 ανεξάρτητο τάγμα Πεζικού, Ιππικό, Πυροβολικό, Μηχανικό, κλπ. Το Β΄ Αρχηγείο μετονομάστηκε σε Αρχηγείο Στρατού Ηπείρου και το οποίο διέθετε συνολικά, 12 τάγματα Πεζικού, 3 τάγματα Ευζώνων, Ιππικό, Πυροβολικό, κλπ.

η. Ο στρατός αυτός είχε να αντιμετωπίσει 99 τουρκικά τάγματα Πεζικού στον τομέα της Θεσσαλίας και 34 Τουρκικά τάγματα στον τομέα Ηπείρου, ενώ δεν είχε γίνει καμιά σοβαρή εργασία οχύρωσης της μεθορίου με τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

θ. Και σε αυτό τον πόλεμο το Πεζικό κατέβαλε κάθε δυνατή προσπάθεια για την κατάληψη των αντικειμενικών σκοπών που του είχαν ανατεθεί, σε όλα τα θέατρα επιχειρήσεων (Θεσσαλία, Ήπειρος, Κρήνη) και πότισε με αίμα τα σκλαβωμένα ακόμη τότε ελληνικά εδάφη. Βουκολιές, Καλιπεύκη, Δαμάσι, Μάτι, Βελεστίνο, Φιλιππιάδα, Δομοκός, είναι μερικά ακόμα πεδία μαχών όπου το Πεζικό έχασε άνδρες του. Οι συνολικές απώλειες από τον πόλεμο του 1897, ανήλθαν σε **30 αξιωματικούς Πεζικού και 640 περίπου οπλίτες**. Ήταν όμως και μια ευκαιρία να γίνουν αντιληπτές οι αδυναμίες του Πεζικού, όπως και να αναληφθούν ενέργειες για τη αναδιοργάνωσή του.

7. Στολή

α. Μετά την καθιέρωση το 1868 της γαλλικού τύπου στολής, η οποία περιλάμβανε πηλήκιο, χιτώνιο, χλαίνη από εριούχο βαθύ μπλε ύφασμα, ενώ η περισκελίδα ήταν χρώματος γκρι (εικόνα 18), το 1877 καθιερώθηκε, για πρώτη φορά, ως μικρή στολή των αξιωματικών, το αυστριακού τύπου χιτώνιο.

β. Η θερινή στολή όλων των αξιωματικών ήταν ακριβώς όμοια με τη χειμερινή, κατασκευασμένη, όμως, από λινό λευκό ύφασμα και το 1892 καθορίστηκε η μικρή θερινή στολή των αξιωματικών και ανθυπασπιστών. Η μικρή στολή υπηρεσίας, περιλάμβανε μάλλινο πηλήκιο και χιτώνιο χρώματος φαιού, καθώς και λινό παντελόνι ή μάλλινο, όταν φερόταν με μπότες, επίσης χρώματος φαιού. Η μικρή στολή, εκτός υπηρεσίας, περιελάμβανε λευκό λινό πηλήκιο και χιτώνιο, καθώς και λευκό λινό παντελόνι ή μάλλινο, όταν φερόταν με μπότες.

Εικόνα 18: Στολές περιόδου 1868-1910

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄ ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

ΤΜΗΜΑ 19 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ 1900 έως 1912

1. Γενικά

α. Η ατυχής έκβαση του πολέμου του 1897, συνέπεια μη ύπαρξης ικανής στρατιωτικής δύναμης, όπως επίσης και το «Μακεδονικό Ζήτημα» που είχαν δημιουργήσει οι Βούλγαροι, κατέστησαν επιτακτική ανάγκη τη συγκρότηση ισχυρού στρατού.

β. Τα αποτελέσματα των προσπαθειών συγκρότησης ικανού στρατού, φάνηκαν στους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) που επακολούθησαν, κατά τους οποίους ο αναγεννημένος ελληνικός στρατός με τη βοήθεια των συμμάχων του αντιμετώπισε νικηφόρα τον τουρκικό στρατό και εν συνεχεία, με τη βοήθεια του Σερβικού, νίκησε τον βουλγαρικό στρατό.

2. Οριστική Οργάνωση του Στρατού κατά Μεραρχίες

α. Με την ψήφιση το 1900 του ΒΨ΄ Νόμου «περί οργανισμού του στρατού»¹⁰⁷ καθορίστηκε η εν ειρήνη συγκρότηση του στρατού, όπως παρακάτω:

(1) Ο στρατός τέθηκε υπό τη διοίκηση του Γενικού Διοικητή Στρατού, ο οποίος ήταν συγχρόνως και Γενικός Επιθεωρητής Στρατού.

(2) Τα Αρχηγεία Στρατού καταργήθηκαν και ο στρατός οργάνωθηκε σε τρεις μεραρχίες. Κάθε μεραρχία αποτελούνταν από δυο ταξιαρχίες Πεζικού και ανάλογο αριθμό μονάδων των λοιπών Όπλων. Κάθε ταξιαρχία αποτελούνταν από δύο συντάγματα Πεζικού ή Ευζώνων και ένα ανεξάρτητο τάγμα Ευζώνων. Τα ανεξάρτητα τάγματα Ευζώνων παραμένουν τελικά έξι.

β. Αργότερα ο Νόμος ΒΨ΄ τροποποιήθηκε με τον Νόμο ΒΠΟΖ΄ του 1903, η δε σύνθεση των μεραρχιών, κατόπιν της τροποποίησης αυτής καθορίστηκε όπως παρακάτω:

(1) **I Μερραρχία** με τις Α΄ Ταξιαρχία των 1ου και 2ου Συνταγμάτων Ευζώνων, Β΄ Ταξιαρχία των 4ου και 5ου Συνταγμάτων Πεζικού και το 1ο Σύνταγμα Πυροβολικού και το 1ο Τάγμα Ευζώνων.

(2) **II Μερραρχία** με τις Γ΄ Ταξιαρχία των 1ου και 7ου Συντάγματος Πεζικού, Δ΄ Ταξιαρχία των 2ου και 5ου Συνταγμάτων Πεζικού, 2ου Συντάγματος Ιππικού, 2ου Συντάγματος Πυροβολικού και το 2ο Τάγμα Ευζώνων.

(3) **III Μερραρχία** με τις Ε΄ Ταξιαρχία των 6ου και 10ου Συνταγμάτων Πεζικού, ΣΤ΄ Ταξιαρχία των 8ου και 9ου Συνταγμάτων Πεζικού 3ου Συντάγματος Ιππικού, 3ου Συντάγματος Πυροβολικού και το 3ο Τάγμα Ευζώνων.

¹⁰⁷ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 79 / 1 Απρ. 1900.

3. Μακεδονικός Αγώνας (1904 - 1908)

α. Στις αρχές του 20ού αιώνα, Βούλγαροι κομιτατζήδες προέβησαν σε βιαιότητες σε βάρος του ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας, αποβλέποντας στον εκβουλγαρισμό του. Η ελληνική πλευρά, προκειμένου να αντιμετωπίσει τη διαμορφωθείσα κατάσταση, προχώρησε ανεπίσημα στη συγκρότηση και αποστολή ένοπλων τμημάτων στην περιοχή. Η ένοπλη δράση των τμημάτων αυτών κατά των Βουλγάρων, ονομάστηκε «Μακεδονικός Αγώνας».

β. Τα εθελοντικά σώματα που μετέβησαν στη Μακεδονία, οργανώθηκαν με στρατιωτική πειθαρχία και τέθηκαν υπό τη διοίκηση επιλεγμένων αξιωματικών του στρατού. Η δράση τους στηρίχθηκε σε προσεκτικά μελετημένο σχέδιο, του οποίου η άριστη εκτέλεση οδήγησε στην αναχαίτιση της βουλγαρικής επεκτατικής πολιτικής, εξασφαλίζοντας την επιβίωση του ελληνικού στοιχείου στη Μακεδονία.

4. Οργάνωση - Σύνθεση Πεζικού

α. Με τον Νόμο 3031 του 1904,¹⁰⁸ ο Οργανισμός του Στρατού τέθηκε σε νέα βάση.

(1) Η χώρα χωρίστηκε από στρατιωτικής άποψης, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο νόμος, σε 3 στρατιωτικές περιφέρειες κάθε μια από τις οποίες υποδιαιρούνταν σε 4 διαμερίσματα. Κάθε στρατιωτική περιφέρεια αποτελούσε έδρα μεραρχίας.

(2) Η οργάνωση των Μεραρχιών είχε ως εξής:

(α) Η μεραρχία αποτελούνταν από επιτελείο (8 αξιωματικοί, 7 ίπποι αξιωματικών), 2 ταξιαρχίες, σύνταγμα Ιππικού, σύνταγμα ΠΒ, 2 τάγματα Ευζώνων [επιτελείο (22 άνδρες, 3 ίπποι αξιωματικών) και 4 λόχους (140 άνδρες, 2 ίπποι αξιωματικών)], τάγμα ΜΧ, λόχο Μεταγωγικού, λόχο Νοσοκόμων, λόχο στρατιωτικής Μουσικής

(β) Κάθε ταξιαρχία αποτελούνταν από επιτελείο (2 αξιωματικοί, 3 ίπποι αξιωματικών) και 2 συντάγματα Πεζικού.

(γ) Κάθε σύνταγμα Πεζικού αποτελούνταν από επιτελείο (25 αξιωματικοί, 3 ίπποι αξιωματικών) και 3 τάγματα Πεζικού

(δ) Κάθε Τάγμα αποτελούνταν από επιτελείο (5 άνδρες, 2 ίπποι αξιωματικών) και 4 λόχους Πεζικού (141 άνδρες, 2 ίπποι αξιωματικών)

(3) Η I Μεραρχία περιελάμβανε τις Α΄ Ταξιαρχία των 4ου και 5ου Συνταγμάτων Πεζικού, Β΄ Ταξιαρχία των 2ου και 3ου Συνταγμάτων Πεζικού, καθώς επίσης και τα 4ο και 6ο Τάγματα Ευζώνων.

(4) Η II Μεραρχία περιελάμβανε τις Γ΄ Ταξιαρχία των 1ου και 7ου Συνταγμάτων Πεζικού, Δ΄ Ταξιαρχία των 8ου και 11ου Συνταγμάτων Πεζικού, καθώς επίσης και τα 1ο και 2ο Τάγματα Ευζώνων.

¹⁰⁸ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 137 / 28 Ιουν 1904 (Νόμος 3031/1904).

(5) Η ΙΙΙ Μερραρχία περιελάμβανε τις Ε΄ Ταξιαρχία των 6ου και 10ου Συνταγμάτων Πεζικού, ΣΤ΄ Ταξιαρχία των 9ου και 12ου Συνταγμάτων Πεζικού, καθώς επίσης και τα 3ο και 7ο Τάγματα Ευζώνων.

β. Το Πεζικό εν συνόλω αποτελούνταν από δώδεκα συντάγματα Πεζικού και έξι τάγματα Ευζώνων. Σε κάθε σύνταγμα μόνο τα δύο τάγματα ήταν ενεργά, ενώ το τρίτο είχε μόνο αξιωματικούς και μόνιμους υπαξιωματικούς. Κάθε τάγμα Ευζώνων αποτελούνταν από επιτελείο και τέσσερις λόχους.

γ. Στον νόμο επίσης προβλέπεται και η λειτουργία Σχολής Βολής Πεζικού και Πυροβολικού, καθώς και προπαρασκευαστικό σχολείο εφέδρων αξκών.

5. Σχολείο Βολής Πεζικού

α. Τον Νοέμβριο του 1907, ανασυγκροτήθηκε το Σχολείο Βολής Πεζικού. Σκοπός του σχολείου αυτού ήταν η εκπαίδευση των υπολοχαγών και ανθυπολοχαγών Πεζικού, Μηχανικού και Ιππικού, καθώς και των Επιλοχιών και Λοχιών του Πεζικού, Ευζώνων, Μηχανικού και Ιππικού, σε αντικείμενα βολής φορητών όπλων Πεζικού. Το Σχολείο Βολής Πεζικού είχε διαιρεθεί σε δυο τμήματα: το τμήμα αξιωματικών και το τμήμα υπαξιωματικών.

β. Στο τμήμα αξιωματικών φοιτούσαν οι ανθυπολοχαγοί από τη σχολή Ευελπίδων του Πεζικού, Ιππικού και Μηχανικού, οι ανθυπολοχαγοί που προέρχονταν από τη σχολή υπαξιωματικών, καθώς επίσης και οι αρχαιότεροι των λοιπών υπολοχαγών και ανθυπολοχαγών Πεζικού, Μηχανικού και Ιππικού.

γ. Στο τμήμα υπαξιωματικών φοιτούσε αριθμός υπαξιωματικών Πεζικού, Μηχανικού και Ιππικού, ο οποίος ορίζονταν ανά έτος από το Υπουργείο Στρατιωτικών.

δ. Με βάση Βασιλικά Διατάγματα των ετών 1904 και 1905 επικυρώθηκαν και ενεργοποιήθηκαν οι κανονισμοί εκπαιδεύσεως και εσωτερικής υπηρεσίας του Πεζικού.

ε. Τον Φεβρουάριο του 1907, ο οπλισμός του στρατεύματος εκσυγχρονίστηκε με καινούργια επαναληπτικά τυφέκια Μάνλιχερ (εικόνα 19) υποδείγματος 1903, διαμετρήματος 6,5 χιλ. και το 1908 καθορίστηκε για πρώτη φορά στολή εκστρατείας χρώματος χακί.¹⁰⁹

στ. Οι μονάδες Πεζικού, Ευζώνων και Μηχανικού εφοδιάστηκαν με μακριά τυφέκια.

¹⁰⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913*, Αθήνα 1987, 13.

Εικόνα 19: Τυφέκιο Μάνλιχερ Μ 1903

6. Σχολείο Λοχαγών

Το Σχολείο Λοχαγών, συστήθηκε το Σεπτέμβριο του 1910 στην Αθήνα. Σκοπός του ήταν η πρακτική και η υπό ενιαίο πνεύμα μόρφωση των λοχαγών των τεσσάρων Όπλων. Η διάρκεια της εκπαίδευσης ήταν ετήσια, ενώ οι εισαγόμενοι κάθε σειράς ορίστηκαν μέχρι εξήντα (36 του Πεζικού, 8 του Ιππικού, 10 του Πυροβολικού και 6 του Μηχανικού).

7. Στρατιωτική Προεκπαίδευση

Με τη μείωση της θητείας των στρατευσίμων, ψηφίστηκε ο ΓΥΒ΄ Νόμος της 5 Νοεμβρίου 1909, για στρατιωτική προ-εκπαίδευση. Σύμφωνα με τον Νόμο αυτό, όλοι οι έφηβοι, οι οποίοι είχαν συμπληρώσει το δέκατο έκτο έτος της ηλικίας τους, ήταν υποχρεωμένοι να προσέρχονται στα κατά τόπους Κέντρα Στρατιωτικής Προεκπαίδευσης, για θεωρητική και πρακτική εκπαίδευση. Η εκπαίδευση αυτή ήταν τριετής και κάθε νέος έπρεπε να έχει λάβει μέρος σε σαράντα ασκήσεις το χρόνο. Για την οργάνωση της στρατιωτικής προεκπαίδευσης η χώρα είχε διαιρεθεί σε εκπαιδευτικές περιοχές με βάση τις περιφέρειες των μεραρχιών. Η εκπαίδευση γινόταν κατά Δήμους, όπου συγκροτούνταν κέντρα στρατιωτικής εκπαίδευσης. Ως εκπαιδευτές χρησιμοποιούνταν βαθμοφόροι του στρατού και την επίβλεψη της εκπαίδευσης είχαν οι μεραρχίες.

8. Οργάνωση – Σύσταση Πεζικού 1910-1912

α. Με το Β.Δ της 11ης Φεβρουαρίου 1910¹¹⁰, το κράτος χωρίζεται σε 3 περιοχές κάθε μια από τις οποίες αποτελεί έδρα μεραρχίας. Κάθε μεραρχία αποτελείται από 3 ταξιαρχίες και κάθε ταξιαρχία από 2 συντάγματα Πεζικού και 1 τάγμα Ευζώνων. Συνολικά το πεζικό με αυτή την αναδιοργάνωση περιελάμβανε δεκαοκτώ συντάγματα Πεζικού και εννέα τάγματα Ευζώνων.

β. Η συγκρότηση αναλυτικά περιελάμβανε επιτελείο συντάγματος με 17 άνδρες και 3 ίππους αξκών. Σε κάθε τάγμα Πεζικού, επιτελείο 5 ανδρών (ταγματάρχη-διοικητή, λοχαγό-επιτελή, 2 ανθυπασπιστές, σαλπικτή), 2 ίππους και σε κάθε τάγμα Ευζώνων επιτελείο 13 ανδρών (αντισυνταγματάρχη-διοικητή, ταγματάρχη-υποδιοικητή, λοχαγό-επιτελή, ιατρό, υπίατρο, υπολοχαγό της οικο-

¹¹⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 62 / 12 Φεβ 1910.

νομίας επί του χρηματικού, ανθυπολοχαγός οικονομίας επί του υλικού, 2 ανθυπασπιστές, λοχίας δεσμοφύλακας, λοχίας οπλοδιορθωτής, δεκανέας σαλπικτής, υποδεκανέας βοηθός οπλοδιορθωτή), 3 ίππους. Κάθε τάγμα Πεζικού ή Ευζώνων αποτελούνταν από 4 λόχους. Κάθε λόχος Πεζικού αποτελούνταν από **138 άνδρες** (λοχαγός, υπολοχαγός, ανθυπολοχαγός, επιλοχίας, 5 λοχίες εκ των οποίων ο ένας σιπιστής, 9 δεκανείς εκ των οποίων ο ένας βοηθός σιπιστή, 2 σαλπικτές, 8 υποδεκανείς και 109 στρατιώτες), ενώ κάθε λόχος Ευζώνων από **140 άνδρες** (είχε 1 στρατιώτη και 1 σαλπικτή επιπλέον). Σε κάθε σύνταγμα ανήκε και ένα τμήμα Μουσικής.

γ. Δύο χρόνια αργότερα με το Β.Δ της 7ης Ιανουαρίου 1912¹¹¹ γίνεται νέα αναδιοργάνωση με την οποία οι στρατιωτικές περιοχές γίνονται 4 και κατ' επέκταση και οι μεραρχίες γίνονται τέσσερις (I,II,III,IV) κάθε μία από τις οποίες αποτελείται πλέον από τρία συντάγματα Πεζικού των τριών ταγμάτων έκαστο. Επίσης, συγκροτούνται έξι τάγματα Ευζώνων. Κάθε τάγμα αποτελείται από 3 λόχους.

δ. Η σύνθεση του ενεργού στρατού, ως προς το πεζικό, ήταν δώδεκα συντάγματα Πεζικού και έξι τάγματα Ευζώνων. Το σύνταγμα Πεζικού, είχε τρία τάγματα των τριών λόχων και δυο ουλαμούς πολυβόλων. Το τάγμα Ευζώνων, είχε τέσσερις λόχους και δυο ουλαμούς πολυβόλων.

9. Ουλαμοί Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού

α. Βάσει του οργανισμού του στρατού του 1911 και του Νόμου Γ' της 7ης Ιανουαρίου 1912 «περί Συνθέσεως του Στρατού», δημιουργήθηκαν ουλαμοί Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών (ΥΕΑ), ένας σε κάθε μεραρχία.

β. Η διάρκεια κάθε εκπαιδευτικής σειράς ορίστηκε σε έντεκα μήνες, (1η Μαρτίου έως 31η Ιανουαρίου). Οι ουλαμοί των ΥΕΑ Πεζικού προσκολλούνταν σε ένα από τα συντάγματα της μεραρχίας. Στους ουλαμούς αυτούς φοιτούσαν, κατόπιν εξετάσεων, κληρωτοί ή εθελοντές οπλίτες, οι οποίοι το πρώτο δεκαήμερο του Μαρτίου θα έπρεπε να έχουν συμπληρώσει πέντε μήνες στρατιωτικής θητείας και να έχουν επιδείξει, κατά τη διάρκεια της θητείας τους, σχετικά προσόντα. Ο Υπουργός των Στρατιωτικών, ανάλογα με τις προβλεπόμενες ανάγκες, καθόριζε τον αριθμό των εισαχθέντων στους ουλαμούς, κατά σειρά επιτυχίας, έπειτα από εισαγωγικές εξετάσεις.

γ. Οι απόφοιτοι των ουλαμών επέστρεφαν στις μονάδες τους ως λοχίες. Μετά από ένα μήνα υπηρεσίας στο βαθμό αυτό, ονομάζονταν ανθυπολοχαγοί και υπηρετούσαν μέχρι της λήξης της θητείας τους, για περίπου τρεις μήνες.

δ. Όσοι δεν κατάφεραν να αποφοιτήσουν, δεν ονομάζονταν έφεδροι ανθυπολοχαγοί, άλλα επέστρεφαν στις μονάδες τους με το βαθμό που είχαν πριν εισαχθούν στους ουλαμούς (δεκανέα ή στρατιώτη). Αυτοί είχαν τη δυνατότητα να προαχθούν στο βαθμό του λοχία, κατόπιν σχετικής πρότασης του διοικητή συντάγματος, στον οποίο ήταν προσκολλημένος ο ουλαμός, που είχε φοιτήσει.

¹¹¹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 15 / 17 Ιαν 12.

ΤΜΗΜΑ 20 ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

1. Η προς Πόλεμο Προετοιμασία του Πεζικού¹¹²

α. Η περίοδος από την επανάσταση του 1909 (Γουδή) μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους, υπήρξε περίοδος σημαντικής αναδιοργάνωσης του ελληνικού στρατού γενικότερα και κατ'επέκταση του Πεζικού που αποτελούσε την πλειονότητα των μονάδων.

β. Ειδικότερα, την περίοδο αυτή διατέθηκαν 32.000.000 δραχμές μόνο για προμήθεια οπλισμού και πυρομαχικών Πεζικού (παραγγέλθηκαν 60.000 τυφέκια Μάνλινχερ), ενώ πολλά χρήματα από το Ταμείο εθνικής Άμυνας (ιδρυθέν το 1904) διατέθηκαν για την προμήθεια ίππων, πυροβόλων, βλημάτων, ιματισμού, υλικών σαγής, οχύρωσης, κ.α.

γ. Ταυτόχρονα εντατικοποιήθηκε η εκπαίδευση των Μονάδων με σκοπό, οι στρατιώτες να εξοικειωθούν με τις μεθόδους του πολέμου (χρησιμοποίηση πυρών και εδάφους, ανάπτυξη επιθετικού πνεύματος, κλπ και οι ηγήτορες, στη διοίκηση των τμημάτων τους υπό πολεμικές συνθήκες. Κάθε έτος τη θερινή περίοδο εκτελούνταν ασκήσεις οι οποίες αύξησαν τη μαχητική ικανότητα των Μονάδων.

δ. Με την επιστράτευση του 1912, το Πεζικό διέθετε 115.000 τυφέκια Μανλινχερ (μακρύκανα και αραβίδες), τα απαραίτητα πιστόλια και περιστροφά, επαρκή αριθμό τυφεκίων γκρα για τον εξοπλισμό της εθνοφρουράς και των υπηρεσιών μετόπισθεν, καθώς και τα απαραίτητα πυρομαχικά. Ταυτόχρονα έγιναν αξιόλογα οχυρωματικά έργα στη Θεσσαλία και την Ήπειρο για την επαύξηση της ισχύος του εδάφους στο συνοριακό τομέα.

ε. Στις 7 Ιανουαρίου 1912 δημοσιεύθηκε ο νέος οργανισμός του στρατού, ο οποίος καθόρισε το τριαδικό σύστημα στην οργάνωση του. Ο στρατός αποτελούνταν πλέον, από τέσσερις μεραρχίες Πεζικού, των τριών συνταγμάτων κάθε μία, ενώ γινόταν ελαφρότερες και προσαρμόζονταν καλλίτερα στο ελληνικό ορεινό έδαφος. Κάθε σύνταγμα αποτελούνταν, από τρία τάγματα των τριών λόχων και 2 ουλαμών πολυβόλων. Κάθε τάγμα Ευζώνων είχε 4 λόχους και 2 ουλαμούς πολυβόλων.

2. Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος 1912¹¹³

α. Κατόπιν μυστικών συνθηκών μεταξύ Σερβίας και Βουλγαρίας, περί κοινής ανάληψης στρατιωτικών επιχειρήσεων κατά της Τουρκίας, η Ελλάδα κήρυξε γενική επιστράτευση στις 17 Σεπτεμβρίου 1912 και στη συνέχεια τον πόλεμο στην Τουρκία στις 5 Οκτωβρίου¹¹⁴. Το σχέδιο των επιχειρήσεων προέβλεπε τη συγκρότηση δυο στρατηγείων, του Στρατηγείου Στρατού Θεσσαλίας και το Στρατηγείο Στρατού Ηπείρου.

¹¹² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Α', Αθήνα 1988, 10-30.

¹¹³ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Α', Αθήνα 1988, 31.

¹¹⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Α', Αθήνα 1988, 33.

β. Η κύρια δύναμη ήταν ο Στρατός Θεσσαλίας ο οποίος σύμφωνα με τα σχέδια προβλέπονταν να ενεργήσει, για τη συντριβή του Τουρκικού στρατού στη Μακεδονία. Το Στρατηγείο του Στρατού Θεσσαλίας είχε στη διάθεσή του 100.000 άνδρες, κατανεμημένους σε **63 τάγματα Πεζικού και Ευζώνων**, 8 ίλες Ιππικού, 6 ημιλαρχίες, 26 πεδινές και 6 ορειβατικές πυροβολαρχίες, 7 λόχους σκαπανέων, 2 λόχους τηλεγραφητών, 2 λόχους γεφυροποιών και στολίσκο 14 αεροπλάνων. Από πλευράς οπλισμού διέθετε 70 πολυβόλα, 96 πεδινά, 24 ορειβατικά και 54 τοπομαχικά πυροβόλα. Αρχιστράτηγος του Στρατού Θεσσαλίας, ήταν ο Διάδοχος Κωνσταντίνος.

γ. Ο Στρατός Ηπείρου, υπό τον Αντιστράτηγο Σαπουντζάκη Κωνσταντίνο, (εικόνα 20) είχε αποστολή την ενεργητική άμυνα στην περιοχή της ηπείρου και αποτελούνταν από 10.500 άνδρες κατανεμημένους σε **8 τάγματα Πεζικού και Ευζώνων**, 1 ίλη Ιππικού, 1 λόχο Σκαπανέων, 12 πεδινά, 12 ορειβατικά και 18 τοπομαχικά πυροβόλα.

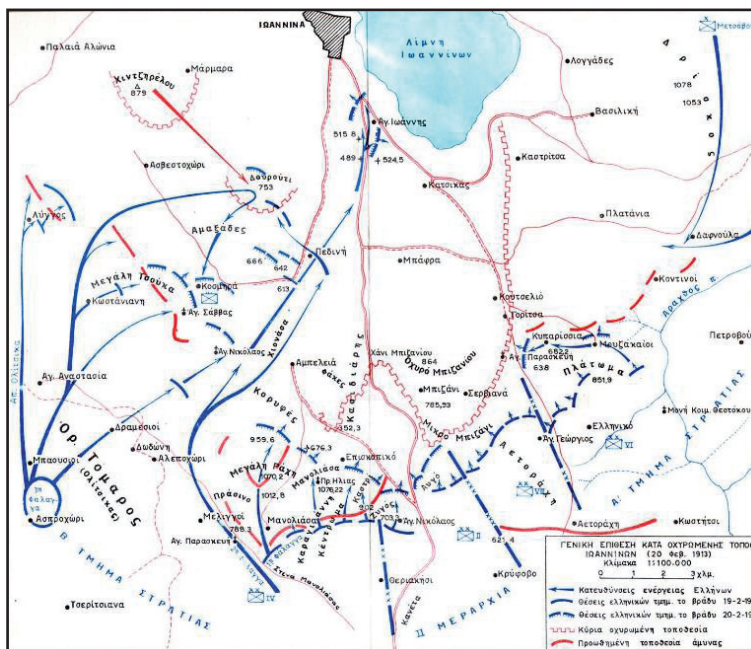
Εικόνα 20: Ο Αντιστράτηγος Κωνσταντίνος Σαπουντζάκης

δ. Ο Ελληνικός Στρατός, κατόπιν ταχείας προελάσεως, απελευθέρωσε την Ελασσόνα και τη Δεσκάτη (6 Οκτωβρίου), το Σαραντάπορο (9 Οκτωβρίου), τα Σέρβια (10 Οκτωβρίου), την Κοζάνη (11 Οκτωβρίου), και στράφηκε προς τη Θεσσαλονίκη. Όλες αυτές τις ημέρες οι μονάδες Πεζικού και Ευζώνων είχαν σοβαρές απώλειες και σε αξιωματικούς και μάλιστα διοικητές, ταγμάτων, συνταγμάτων. Το γεγονός ότι στις 19 Οκτωβρίου, στον τομέα της VI ΜΠ τραυματίστηκε ο διοικητής του 18ου ΣΠ, ο διοικητής του Ι/18 ΣΠ, και σκοτώθηκε ο διοικητής του 9ου τάγματος Ευζώνων, αποδεικνύει τα αναφερόμενα στην εισαγωγή του παρόντος κανονισμού ότι οι ηγέτες του Πεζικού είναι στην πρώτη γραμμή του πυρός και οδηγούν τους άνδρες τους, αδιαφορώντας για τον κίνδυνο.

ε. Μετά την απελευθέρωση των Γιαννιτών (19-20 Οκτωβρίου 1912) κατόπιν αιματηρής μάχης (188 νεκροί αξικοί και οπλίτες), ο κύριος όγκος των Ελληνικών δυνάμεων κατευθύνθηκε στη Θεσσαλονίκη, όπου εξανάγκασε το εχθρικό στράτευμα των 26.000 ανδρών με τα όπλα του, τα πολυβόλα του (30) και τα πυροβόλα του (70), να παραδοθεί (26 Οκτωβρίου 1912). Στις 26 2300 Οκτωβρίου, υπογράφηκε το πρωτόκολλο παράδοσης της πόλης και την επόμενη τα πρώτα τμήματα του ελληνικού στρατού (Απόσπασμα Ευζώνων Κωνσταντινόπουλου)¹¹⁵ εισήλθαν στην πόλη της Θεσσαλονίκης απελευθερώνοντάς την, μετά από αιώνες δουλείας. Τη μεθεπομένη, έκανε θριαμβευτική είσοδο ο Αρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντίνος με το επιτελείο του και στις 29 του ίδιου μήνα, ο Βασιλιάς Γεώργιος Α΄.

στ. Μετά από τα παραπάνω, τμήματα της Στρατιάς Θεσσαλίας απελευθέρωσαν τη Φλώρινα (7 Νοεμβρίου) και την Κορυτσά (7 Δεκεμβρίου).

ζ. Η Στρατιά Ηπείρου, υπό τις διαταγές του Αντιστράτηγου Σαπουντζάκη, είχε ανατρέψει τις εχθρικές δυνάμεις, απελευθερώνοντας τη Φιλιππιάδα στις 12 Οκτωβρίου, την Πρέβεζα στις 21 Οκτωβρίου και είχε φτάσει προ των Ιωαννίνων. Υπό τις διαταγές του Αρχιστράτηγου διαδόχου Κωνσταντίνου ο οποίος είχε αναλάβει τη διοίκηση των επιχειρήσεων στην Ήπειρο τον Ιανουάριο του 1913 διέκρηξε την οχυρή τοποθεσία Μπιζανίου (εικόνα 21) και απελευθέρωσε την πόλη των Ιωαννίνων στις 21 Φεβρουαρίου 1913.

Εικόνα 21: Μάχη Μπιζανίου – Ιωαννίνων

¹¹⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Α', Αθήνα 1988, 123.

η. Συνθήκη Λονδίνου (17 Μαΐου 1913)

Στις 17 Μαΐου 1913, έπειτα από μακρές διαπραγματεύσεις, υπογράφηκε στο Λονδίνο, η συνθήκη ειρήνης. Σύμφωνα με αυτήν, η Τουρκία περιοριζόταν στην Ανατολική Θράκη δυτικά της γραμμής Αίνου-Μηδείας, έχοντας απολέσει συγχρόνως και την Κρήτη.

θ. Το κόστος σε έμψυχο υλικό, που πλήρωσε η Ελλάδα για την επίτευξη των εθνικών της στόχων και το οποίο κατά το μείζον πληρώθηκε από το Πεζικό, ανήλθε σε:¹¹⁶

(1) Νεκρούς αξιωματικούς 150 εκ των οποίων **130 του Πεζικού (87%)** και οπλίτες **2.231** κατά το πλείστον από το Πεζικό.

(2) Τραυματίες αξιωματικούς 261 και οπλίτες 9.034 η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ήταν άνδρες του Πεζικού.

3. Β΄ Βαλκανικός Πόλεμος

α. Από την επομένη της λήξης της εμπόλεμης κατάστασης μεταξύ των συμμάχων με την Τουρκία, εμφανίστηκαν σημαντικοί κίνδυνοι ενδοσυμμαχικής ρήξης. Σημαντικές διαφωνίες υπήρξαν για τη διανομή των εδαφών που είχαν απελευθερωθεί, από τους Συμμάχους. Στο μεταξύ λόγω της δολοφονίας του Βασιλιά Γεωργίου του Α΄ στη Θεσσαλονίκη (5 Μαρ 1913), είχε ανέλθει στο θρόνο ο Κωνσταντίνος. Η ελληνική Κυβέρνηση, η οποία προέβλεπε την επικείμενη ρήξη με τη Βουλγαρία, προέβη σε μυστικές διαπραγματεύσεις με τη Σερβία, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την υπογραφή συνθήκης φιλίας και συμμαχίας μεταξύ των δυο χωρών, εξασφαλίζοντας την από κοινού ενέργεια του ελληνικού και του σερβικού στρατού σε περίπτωση επίθεσης του βουλγαρικού.

β. Γεγονότα Πολέμου

(1) Μετά από άκαρπες προσπάθειες και μάταιες διαπραγματεύσεις για φιλική και ειρηνική διευθέτηση των διαφορών, περί της διανομής των εδαφών στη Μακεδονία και αιματηρές συγκρούσεις στη Νιγρίτα (20-24 Φεβρουαρίου) και στο Παγγαίο (25-26 Απριλίου και 9-17 Μαΐου), ξέσπασε ακήρυκτος πόλεμος από την πλευρά της Βουλγαρίας με γενική επίθεση των βουλγαρικών στρατιωτικών δυνάμεων εναντίον του σερβικού και ελληνικού στρατού (16 και 17 Ιουν 1913).¹¹⁷

(2) Ο ελληνικός στρατός, μετά από την εκκαθάριση της πόλης της Θεσσαλονίκης από τα βουλγαρικά στρατεύματα (17-18 Ιουνίου) με τη II ΜΠ, ξεκίνησε την προέλασή του προς βορρά με τις I, II, III, IV, V, VI, VII και X Μεραρχίες και Ταξιαρχία Ιππικού. Επιτέθηκε κατά του εχθρού και τον ανέτρεψε, μετά από τριήμερη πολύνεκρη μάχη στις οχυρωμένες θέσεις στη γραμμή Κιλκίς - Λαχανά (19-21 Ιουνίου). Στη μάχη αυτή, η II ΜΠ ενήργησε νυχτερινή επίθεση,

¹¹⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ.Α', Αθήνα 1988, 289 και τ.Β', Αθήνα 1991 355.

¹¹⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Γ', Αθήνα 1992, 70-71.

τακτική την οποία βλέπουμε ότι αποφεύγεται σε όλη τη διάρκεια των βαλκανικών πολέμων και η επέλευση του σκότους συντελεί στη διακοπή της επαφής με τον εχθρό και χαλάρωση της πίεσης επί αυτού. Η μάχη του Κιλκίς - Λαχανά αποτελεί χαρακτηριστική μάχη για τον αγώνα του Πεζικού. Η κίνηση των συνταγμάτων Πεζικού για την κατάληψη διαδοχικών γραμμών αμύνης (τριών) και η τελική εκδίωξη των Βουλγάρων από την οχυρή τοποθεσία του **υψώματος 272**¹¹⁸ με την λόγχη, χωρίς την υποστήριξη πυροβολικού, αποτελεί ύμνο στον αγώνα του Πεζικού με τον οποίο τελικά απελευθερώθηκε η πόλη του Κιλκίς¹¹⁹.

(3) Τις επόμενες ημέρες, μετά από τις νικηφόρες μάχες στη Δοϊράνη (23 Ιουνίου), Κωστούρινου (25 Ιουνίου) και Δεμίρ Ισάρ (Σιδηροκάστρου), προέλασε προς την κοιλάδα του Στρούμνιτσα ποταμού, πετυχαίνοντας με αυτόν τον τρόπο, αφενός να βοηθήσει την προέλαση των Σέρβων, αφετέρου να αποκόψει τη γραμμή υποχώρησης των Βουλγάρων προς την κοιλάδα του Στρυμόνα. Συνεχίζοντας την προέλασή του προς βορρά.

(4) Η αναστολή της προέλασης πραγματοποιήθηκε στις 18 Ιουλίου 1913 με τη σύναψη πενθημερης ανακωχής.

γ. Συνθήκη Βουκουρεστίου

Οι αντιπρόσωποι των χωρών, που είχαν λάβει μέρος στον πόλεμο αυτό, συναντήθηκαν στο Βουκουρέστι, όπου μετά από διαπραγματεύσεις υπέγραψαν την τελική συνθήκη στις 28 Ιουλίου, βάσει της οποίας η Ελλάδα εξασφάλιζε την ανατολική Μακεδονία και διπλασίασε τα εδαφικά της όρια.

δ. Νεκροί Πεζικού¹²⁰

Το κόστος σε έμψυχο υλικό, που πλήρωσε η Ελλάδα στο Β' Βαλκανικό Πόλεμο για την επίτευξη των εθνικών της στόχων και το οποίο κατά το μείζον πληρώθηκε από το Πεζικό, ανήλθε σε:¹²¹

(1) Νεκρούς αξιωματικούς 197 εκ των οποίων **189 Πεζικού** δηλαδή το **96%** των απωλειών του στρατού προέρχονται από το Πεζικό και οπλίτες **2.397**, σχεδόν το σύνολο των οποίων προέρχονται από το Πεζικό.

(2) Τραυματίες αξιωματικούς 429 και οπλίτες 18.872 η συντριπτική πλειοψηφία των οποίων ήταν άνδρες του Πεζικού.

¹¹⁸ Στο ύψωμα 272 οι Βούλγαροι είχαν κατασκευάσει ισχυρό αμυντικό έργο σχήματος προμαχώνα. Ο Δκτης του 1^{ου} ΣΠ Τχης Νικόλαος Χριστοδούλου ενήργησε έφοδο με 3 λόχους, με λόγχη εφ' όπλου. Πρώτος μπήκε στον προμαχώνα ο στρατιώτης Δουκάκης Κων/νος ο οποίος σκότωσε τον διοικητή του προμαχώνα, ενώ ταυτόχρονα ο αγώνας γενικεύθηκε σώμα με σώμα μέσα στα ορύγματα, με την είσοδο και των υπολοίπων στρατιωτών του 1^{ου} ΣΠ μέχρι που εξουδετερώθηκαν οι υπερασπιστές του προμαχώνα και καταδιώχθηκαν με πυρά όσοι διέφυγαν.

¹¹⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Γ', Αθήνα 1992, 108-109.

¹²⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ. Γ', Αθήνα 1992, 462-469

¹²¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός κατά τους Βαλκανικούς πολέμους 1912-1913*, τ.Α', Αθήνα 1988, 289 και τ.Β', Αθήνα 1991, 355.

4. Τακτική Πεζικού κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους

α. Τα βασικά χαρακτηριστικά της περιόδου από πλευράς τακτικής ήταν:

(1) Η κατά μέτωπο επίθεση και η παντελής απουσία σοβαρών και συντονισμένων υπερκερωτικών ενεργειών.

(2) Η παντελής απουσία νυχτερινών ενεργειών γεγονός που προκαλούσε απώλεια επαφής με τον εχθρό (Μάχη Σαρανταπόρου).

(3) Η απουσία του ελιγμού από τις διαταγές του γενικού στρατηγείου, όπως στη μάχη του Κιλκίς –Λαχανά.

(4) Η ασυντόνιστη δράση των Μεραρχιών (βλέπε νυχτερινή επίθεση μόνο από τη II ΜΠ στη μάχη του Κιλκίς Λαχανά).

(5) Η απουσία της εκμετάλλευσης της επιτυχίας και η καταδίωξη του εχθρού, γεγονός που παρέτεινε τις επιχειρήσεις επί μακρόν.

β. Αναμφισβήτητη όμως η επιτυχία των ελληνικών όπλων τη περίοδο αυτή ήταν μεγάλη και εν πολλοίς οφείλονταν:

(1) Στο υψηλό ηθικό των ανδρών του Πεζικού και η πίστη τους στο δίκαιο του αγώνα.

(2) Στην υψηλή ποιότητα των αξκών του Πεζικού οι οποίοι οδηγούσαν τα τμήματά τους στη μάχη, κινούμενοι μπροστά από όλους τους άνδρες και δίνοντας το παράδειγμα.

(3) Η καλή προπαρασκευή για πόλεμο που είχε γίνει τα προηγούμενα χρόνια (εξοπλισμός, εκπαίδευση, κ.α).

ΤΜΗΜΑ 21

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟΝ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

1. Μετά τη λήξη των Βαλκανικών Πολέμων και τη λήξη της επιστράτευσης τον Νοέμβριο του 1913, επακολούθησε μια μικρή περίοδος ειρήνης, η οποία χρησιμοποιήθηκε για την αναδιοργάνωση της χώρας λόγω της προσάρτησης των νέων εδαφών και των στρατιωτικών της δυνάμεων. Ειδικότερα:

α. Με Β.Δ της 17/30ης Αυγούστου 1913¹²² καθορίστηκε να διατηρηθούν οι μεραρχίες που είχαν συγκροτηθεί για τις ανάγκες των Βαλκανικών Πολέμων με τα συντάγματα Πεζικού που τις αποτελούσαν και επιπλέον να συγκροτηθεί μία ακόμη Μεραρχία η XI από τα 27ο, 28ο ΣΠ και λοιπές μονάδες και υπηρεσίες και να οργανωθούν 6 Σώματα Στρατού στα οποία να ενταχθούν οι έντεκα μεραρχίες. Η διάταξη του στρατού μετά την υπογραφή του παραπάνω Β.Δ, η οποία και διατηρήθηκε μέχρι τον Δεκέμβριο του ιδίου έτους, οπότε και ετέθη σε εφαρμογή ο νέος οργανισμός του στρατού, ήταν:

¹²² Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 155 / 17 Αυγ 1913.

- 1^ο ΣΣ με έδρα τη Λάρισα (I ΜΠ Λάρισα)
- 2^ο ΣΣ με έδρα την Αθήνα (II ΜΠ Αθήνα)
- 3^ο ΣΣ με έδρα τα Ιωάννινα (III ΜΠ Μεσολόγγι, VIII ΜΠ Κορυτσά, IX ΜΠ Ιωάννινα)
- 4^ο ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη (IV ΜΠ Θεσ/νίκη, V ΜΠ Κιλκίς)
- 5^ο ΣΣ με έδρα τη Δράμα (VI ΜΠ Σέρρες, VII Δράμα)
- 6^ο ΣΣ με έδρα την Κοζάνη (X ΜΠ Βέροια, XI ΜΠ Κοζάνη)

β. Με το ΒΔ της 23 Δεκεμβρίου 1913¹²³, ετέθη σε εφαρμογή ο νέος οργανισμός του στρατού, ο οποίος προέβλεπε την παρακάτω συγκρότηση:

- (1) Α΄ ΣΣ με έδρα την Αθήνα
 - **I ΜΠ** με έδρα τη Λάρισα (4ο ΣΠ Λάρισα - 5ο ΣΠ Τρίκαλα - 1/38ο ΣΕ Καρδίτσα)
 - **II ΜΠ** με έδρα την Αθήνα (1ο ΣΠ - 7ο ΣΠ - 34ο ΣΠ Αθήνα)
 - **XIII ΜΠ** με έδρα τη Χαλκίδα (2ο ΣΠ - 3ο ΣΠ Χαλκίδα - 5/42ο ΣΕ Λαμία)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (2) Β΄ ΣΣ με έδρα την Πάτρα
 - **III ΜΠ** με έδρα την Πάτρα (6ο ΣΠ - 12ο ΣΠ Πάτρα - 2/39ο ΣΕ Μεσολόγγι)
 - **IV ΜΠ** με έδρα το Ναύπλιο (8ο ΣΠ Ναύπλιο - 11ο ΣΠ Τρίπολη - 35ο ΣΠ Κόρινθος)
 - **XIV ΜΠ** με έδρα Καλαμάτα (9ο ΣΠ - 36ο ΣΠ Καλαμάτα - 1/14ο ΣΚ Χανιά)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (3) Γ΄ ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη
 - **X ΜΠ** με έδρα τη Βέροια (29ο ΣΠ Έδεσσα - 30ό ΣΠ Γιαννιτσά - 4/41ο ΣΕ Βέροια)
 - **XI ΜΠ** με έδρα τη Θεσσαλονίκη (13ο ΣΠ - 27ο ΣΠ - 28ο ΣΠ Θεσσαλονίκη)
 - **XII ΜΠ** με έδρα την Κομοτηνή (31ο ΣΠ Κοζάνη - 32ο ΣΠ Λαψίστα - 33ο ΣΠ Φλώρινα)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (4) Δ΄ ΣΣ με έδρα την Καβάλα
 - **V ΜΠ** με έδρα τα Δράμα (22ο ΣΠ - 23ο ΣΠ - 3/37ο ΣΚ Δράμα)
 - **VI ΜΠ** με έδρα τις Σέρρες (16ο ΣΠ - 17ο ΣΠ Σέρρες - 18ο ΣΠ Δεμίρ Ισάρ) [Σιδηρόκαστρο].

¹²³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 264 / 24 Δεκ 1913.

• **VII ΜΠ** με έδρα την Καβάλα (19ο ΣΠ Καβάλα - 20ό ΣΠ Πράβι [Ελευθερούπολη] - 2/21ο ΣΚ Καβάλα)

• Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων

(5) Ε΄ ΣΣ με έδρα τα Ιωάννινα

• **VIII ΜΠ** με έδρα την Πρέβεζα (10ο ΣΠ Κέρκυρα - 15ο ΣΠ Λευκάδα - 24ο ΣΕ Πρέβεζα)

• **IX ΜΠ** με έδρα τα Ιωάννινα (25ο ΣΠ - 26ο ΣΠ - 3/40ό ΣΕ Ιωάννινα)

• Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων

(6) Το Πεζικό εκ των υπάρχοντων την ημέρα υπογραφής του ΒΔ, ταγμάτων Πεζικού και Ευζώνων, ανασυγκροτήθηκε σε **42 Συντάγματα** εκ των οποίων, τα 5 Ευζώνων (1/38, 2/39, 3/40, 4/41, 5/42) και τα 3 Κρητών (1/14, 2/21, 3/37). Το καθένα από τα συντάγματα αποτελούνταν από 3 τάγματα, εκ των οποίων τα 2 ενεργά. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από 4 λόχους (των 3 διμοιριών) και μιας διμοιρίας πολυβόλων. Τα συντάγματα αυτά κατανεμήθηκαν σε 14 μεραρχίες, όπως φαίνεται αναλυτικά παραπάνω, κάθε μια από τις οποίες αποτελούνταν από 3 συντάγματα Πεζικού, Ευζώνων ή Κρητών.

(7) Η ανωτέρω συγκρότηση αποφασίσθηκε διότι εκτιμήθηκε ότι, με την υπάρχουσα τότε επιστρατευόμενη δύναμη, μπορούσαν να συγκροτηθούν **140 Τάγματα Πεζικού**. Τα 126 ήταν οργανικά των **42 συνταγμάτων** και επιπλέον 1 επιστρατευόμενο τάγμα για τη φύλαξη του στρατηγείου, 4 τάγματα για τη φύλαξη της μεθορίου στα σημεία που δεν θα διεξάγονται επιχειρήσεις και 5 τάγματα διετέθησαν ως ανεξάρτητα τάγματα για τη φρούρηση των νησιών Λήμνου, Μυτιλήνης, Χίου και Σάμου. Τα υπόλοιπα 4 δεν θα συγκροτούνταν, λόγω έλλειψης διαθέσιμου οπλισμού Πεζικού. Ο υπάρχον τότε οπλισμός ανέρχονταν σε 166.000 τυφέκια Μανλινχερ-Σενάουερ, 44.000 Μάουζερ και Μανλινχερ βουλγαρικά προερχόμενα από λάφυρα, 77.00 τυφέκια Γκρά. Επιπλέον διατίθεντο 240 πολυβόλα Σβαρτλότζε, 34 Μαξίμ και μεγάλος αριθμός διαφόρων τύπων, προερχόμενα από λάφυρα του πολέμου.¹²⁴

(8) Το Φεβρουάριο και τον Απρίλιο του 1914, καθορίστηκε ως οπλισμός του Πεζικού για τους λοχίες, δεκανείς, σαλπικτές και στρατιώτες (πλην πολυβολητών) το τυφέκιο Πεζικού με ξιφολόγχη, ενώ οι οπλίτες υπηρέτες πολυβόλων, αραβίδα και ξιφολόγχη. Οι τυμπανιστές, περίστροφο.

(9) Το 1914, με τον Νόμο «Περί της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων», συστήθηκαν και τα Σχολεία Εφαρμογής Πεζικού, Πυροβολικού και Μηχανικού. Η φοίτηση στα σχολεία αυτά ήταν διάρκειας εννέα μηνών και είχαν σκοπό να προσδώσουν την αναγκαία ειδική εκπαίδευση στους νέους ανθυπολοχαγούς της Σχολής Ευελπίδων. Τον Ιανουάριο του 1917, συστήθηκε και Σχολείο Εφαρμογής Ιππικού, λίγους, όμως, μήνες αργότερα κηρύχθηκε η επιστράτευση και τα Σχολεία Εφαρμογής διέκοψαν την λειτουργία τους. Το Σχολείο των λοχαγών λειτούργησε μέχρι την επιστράτευση του 1915, οπότε και διεκόπη οριστικά.

¹²⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ελλάδα και ο Πόλεμος εις τα Βαλκάνια 1914-1918*, τ. Α', Αθήνα 1987, 5-6.

Σε αυτό φοιτούσαν λοχαγοί των Όπλων, της Επιμελητείας και του Μεταγωγικού. Η φοίτησή τους ήταν προαιρετική, όμως, όσοι δήλωναν ότι δεν επιθυμούσαν να φοιτήσουν, καθώς και αυτοί που δεν αποφοιτούσαν ευδόκιμα, δεν είχαν δικαίωμα προαγωγής.

2. Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914 - 1918)

α. Στρατός Εθνικής Άμυνας¹²⁵

(1) Από το Σεπτέμβριο του 1916 η προσωρινή Κυβέρνηση Εθνικής Άμυνας, η οποία είχε έδρα τη Θεσσαλονίκη, αποφάσισε τη συγκρότηση τεσσάρων Μεραρχιών (Σερρών, Κρήτης, Αρχιπελάγους και Θεσσαλονίκης), των 10.000 ανδρών εκάστη, με σκοπό να συμμετάσχει στο πόλεμο στο πλευρό των συμμάχων και κήρυξε τον πόλεμο κατά της Βουλγαρίας (10/23 Νοεμβρίου 1916) και της Γερμανίας (11/24 Νοεμβρίου 1916).

(2) Η **Μεραρχία Σερρών** αποτελούνταν από 3 συντάγματα Πεζικού (1ο, 2ο, 3ο), τα οποία συγκροτήθηκαν από τα υπολείμματα άλλων συνταγμάτων Πεζικού.

(3) Η **Μεραρχία Κρήτης** συμπληρώθηκε σε προσωπικό και υλικό από την επιστράτευση που έγινε στην Κρήτη και αποτελούνταν από 3 συντάγματα Πεζικού (7ο, 8ο και 9ο).

(4) Η **Μεραρχία Αρχιπελάγους** συγκροτήθηκε από τους ελάχιστους στρατιώτες που βρέθηκαν στα νησιά (Λήμνο, Μυτιλήνη, Χίο, Σάμο) με άδεια ή φύλλο πορείας και αργότερα με επιστράτευση των κλάσεων 1915 και 1916. Στη Μεραρχία Αρχιπελάγους συγκροτήθηκαν το 4ο ΣΠ με 2 τάγματα στη Μυτιλήνη, το 5ο ΣΠ με 2 τάγματα (ένα στη Μυτιλήνη και ένα στη Λήμνο), και το 6ο ΣΠ με 2 τάγματα (ένα στη Σάμο και ένα στη Χίο). Το τρίτο τάγμα κάθε ΣΠ συγκροτήθηκε στις 20 Δεκεμβρίου / 2 Ιανουαρίου 1917.

(5) Η εκπαίδευση άρχισε αμέσως, παρουσίαζε δε σοβαρές δυσχέρειες λόγω έλλειψης αξκών και υπαξκών. Γι' αυτό δημιουργήθηκε σχολή υπαξιωματικών στη Μυτιλήνη η οποία απέδωσε 200 υπαξιωματικούς μετά ένα 4μηνο. Η εκπαίδευση των πολυβολητών και των πυροβολητών έγινε στη Θεσσαλονίκη όπου ιδρύθηκαν σχετικά σχολεία. Το Φεβρουάριο του 1917 επιστρατεύθηκαν και οι κλάσεις 1906-1913α οπότε συμπληρώθηκαν και οι μεραρχίες με μονάδες υγειονομικού και σωμάτων. Ταυτόχρονα ιδρύθηκε στη Μυτιλήνη ουλαμός εφέδρων αξιωματικών από 180 υπαξιωματικούς. Η συμπλήρωση του εξοπλισμού έγινε με τη βοήθεια των Γάλλων.

(6) Όλες οι ανωτέρω δυνάμεις υπήχθησαν σε δύο Σώματα Στρατού (ΣΣ), το 1ο ΣΣ (Μεραρχία Σερρών, Μεραρχία Αρχιπελάγους) και 2ο ΣΣ (Μεραρχία Κρήτης, Μεραρχία Κυκλάδων και Μεραρχία Θεσσαλονίκης), οι δύο τελευταίες μεραρχίες ουδέποτε συγκροτήθηκαν και αποτελούνταν μόνο από ένα έμπεδο η κάθε μια. Στις 3/16 Σεπτεμβρίου 1916 συγκροτήθηκε το Σώμα Στρατού Εθνικής Άμυνας (ΣΣΕΑ) υπό τον Αντιστράτηγο Εμμανουήλ Ζυμβρακάκη. Άρχισε

¹²⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ελλάδα και ο Πόλεμος εις τα Βαλκάνια 1914-1918*, τ. Α', Αθήνα 1987, 181-185.

να ενισχύει τις συμμαχικές δυνάμεις της Αντάντ, αρχικά με τη Μερραρχία Σερρών, η οποία μέχρι το τέλος του 1916 είχε εισέλθει ολόκληρη στον τομέα του Αξιού ποτ. και την 1/14 Μαΐου 1917, ανέλαβε την τακτική επιχείρηση του Ραβινέ. Κατά τον ίδιο μήνα, δύο ακόμη ελληνικές Μερραρχίες (Αρχιπελάγους και Κρήτης) εισήλθαν στο μακεδονικό μέτωπο. Τον Ιούνιο του 1917 έφθασαν στη Θεσσαλονίκη και τρία ακόμη συντάγματα το 10ο που επιστρατεύθηκε στη Σύρο, το 11ο στην Τήνο και το 13ο στη Ζάκυνθο. Τέλος Δεκεμβρίου 1917 αφίχθη στη Θεσσαλονίκη και η Ι ΜΠ από τη Λάρισα. Στις 17/30 Μαΐ 1918, η Μερραρχία Αρχιπελάγους, η οποία είχε ενταχθεί στην 1η Ομάδα Μερραρχιών, επιτέθηκε κατά τμήματος του γερμανοβουλγαρικού μετώπου, στα νότια αντερείσματα της Τζένας, βοηθούμενη και από τις Μερραρχίες Κρήτης και Σερρών. Η επίθεση αυτή, γνωστή και ως Σκρα ντι Λέγκεν από το ομώνυμο ύψωμα, είχε πλήρη επιτυχία, απέδειξε τη μαχητικότητα των Ελλήνων και ενδυνάμωσε την εμπιστοσύνη της συμμαχικής διοίκησης προς το αξιόμαχο του ελληνικού στρατού.

Εικόνα 22: Πεζικό επιτίθεται σε ακάλυπτο έδαφος

(7) Οι παραπάνω τρεις μεραρχίες θα ενισχυθούν, αργότερα, από επτά επιστρατευόμενες, η συμμετοχή των οποίων θα έχει σημαντική επίδραση στο μέλλον, αφού θα ανατρέψει την αναλογία δυνάμεων υπέρ των συμμάχων και θα συμβάλλει στην επιτυχή έκβαση του πολέμου στο ανατολικό μέτωπο.

β. Η Μάχη του Σκρά¹²⁶

(1) Η Μάχη του Σκρα θεωρείται μια από τις σημαντικότερες νικηφόρες μάχες του ελληνικού στρατού και ιδιαίτερα του ελληνικού Πεζικού στη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (ΠΠ). Συγκεκριμένα, κατά τον Α΄ ΠΠ, η περιοχή του Σκρα, της ομώνυμης σήμερα περιοχής στο Νομό Κιλκίς, είχε οργανωθεί αμυντικά από τους Βουλγάρους, οι οποίοι και παρενοχλούσαν τα συμμαχικά στρατεύματα, ιδίως στην περιοχή δυτικά του Αξιού ποταμού. Έτσι, αποφασίσθηκε από τον Γάλλο επικεφαλής, Αρχιστράτηγο Γκυγιωμά, η κατάληψη της περιοχής από μονάδες του ελληνικού Σώματος Στρατού Εθνικής Αμύνης, διοικητής των οποίων ήταν ο Υποστράτηγος Εμμανουήλ Ζυμβρακάκης. Η επίθεση

¹²⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ελλάδα και ο Πόλεμος εις τα Βαλκάνια 1914-1918*, τ. Β΄, Αθήνα 1988, 27-45.

διεξήχθη από 8 συνολικά συντάγματα Πεζικού, το 5ο και το 6ο της Μεραρχίας Αρχιπελάγους και το 1ο της Μεραρχίας Σερρών (υπό τον Υποστράτηγο Δημήτριο Ιωάννου), πλαισιωμένα δεξιά (Ανατολικά), από το 7ο και 8ο της Μεραρχίας της Κρήτης και το 29ο της Ι ΜΠ (υπό τον Υποστράτηγο Παναγιώτη Σπηλιάδη) και αριστερά (Δυτικά) από το 2ο και 3ο ΣΠ της Μεραρχίας Σερρών (υπό τον Υποστράτηγο Επαμεινώνδα Ζυμβρακάκη). Το σώμα διέθετε 24 τάγματα Πεζικού και 44 πυροβόλα, συνολικής δύναμης 53.740 ανδρών. Οι Βούλγαροι διέθεταν επτά συντάγματα, 140 πυροβόλα και εφεδρεία. Στην κυρία προσπάθεια ενεργούσε η Μεραρχία Αρχιπελάγους.

(2) Την 16/29 Μαΐου του 1918 άρχισε η προπαρασκευή του ελληνικού Πυροβολικού για την καταστροφή των διαφόρων αμυντικών εγκαταστάσεων, ενώ τα συντάγματα που ήταν έτοιμα για την επίθεση εξόρμησαν το πρωί της επομένης (17 Μαΐου), καλυπτόμενα από κινητό φραγμό πυροβολικού. Η βουλγαρική αντίδραση ήταν επίσης ισχυρή, πλην όμως, η ορμή του Ελληνικού Πεζικού ήταν τέτοια, που υπερφαλάγγισε την βουλγαρική αντίσταση και στις 0630, το ύψωμα 1097 (Σκρα) είχε καταληφθεί. Βέβαια, οι Βούλγαροι υπερασπίστηκαν με πείσμα τις θέσεις τους και το απόγευμα της 17ης Μαΐου επιχείρησαν λυσσωδεις αντεπιθέσεις, ιδίως κατά του 5ου Συντάγματος της Μεραρχίας Αρχιπελάγους, που όλες όμως τελικά αποκρούστηκαν.

(3) Οι απώλειες για το Πεζικό σε αυτή τη μάχη, υπήρξαν βαρύτερες. Ο συνολικός αριθμός των απωλειών ήταν, νεκροί: **29 αξιωματικοί και 407 οπλίτες**, και τραυματίες: 69 αξιωματικοί και 2.135 οπλίτες.¹²⁷ Το μεγαλύτερο αριθμό απωλειών είχε η Μεραρχία Αρχιπελάγους με αξιωματικούς: 24 νεκρούς, 54 τραυματίες και οπλίτες: 310 νεκρούς και 1.723 τραυματίες.

(4) Η νίκη του Σκρα εξέπληξε τόσο τους συμμάχους όσο και τους εχθρούς. Με δεδομένο την πολύ καλή οχύρωση των βουλγαρικών θέσεων, που υποστηριζόταν με πολυάριθμο πυροβολικό, η τοποθεσία θεωρούνταν αδύνατο να διασπασθεί και ύστερα μάλιστα από την αποτυχία που είχε σημειώσει ένα χρόνο πριν, τον Μάρτιο του 1917, η 122η Γαλλική Μεραρχία στη προσπάθειά της να τη διασπάσει. Κανείς από τους συμμάχους δεν περίμενε να δει να διασπάται, από την ορμή των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων, μια τόσο οχυρωμένη τοποθεσία σε ένα μέτωπο μήκους 12 χλμ και βάθους 1-2 χλμ. Η απώλεια του Σκρα θεωρήθηκε ισχυρότατο πλήγμα για τους Βουλγάρους και μέγα κατόρθωμα του Ελληνικού Στρατού. Συγκεκριμένα ο Αρχιστράτηγος των Συμμαχικών Δυνάμεων Στρατηγός Guillaumat (Γκυγιωμά), χαρακτήρισε το Ελληνικό Πεζικό ως «Πεζικό απαράμιλλης ανδρείας και έξοχης ορμητικότητας».

γ. Διάσπαση Μακεδονικού Μετώπου

(1) Την παραμονή της γενικής επίθεσης για τη διάσπαση του μακεδονικού μετώπου από τις ελληνικές δυνάμεις, το Α' Σώμα Στρατού, με τις Ι, ΙΙ, και ΧΙΙΙ Μεραρχίες, ανέλαβε το μέτωπο του Στρυμόνα, το Σώμα Στρατού

¹²⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ελλάδα και ο Πόλεμος εις τα Βαλκάνια 1914-1918*, τ. Β', Αθήνα 1988, 218-219.

Εθνικής Άμυνας, με τις Μεραρχίες Αρχιπελάγους, Σερρών και Κρήτης, διέθεσε τη Μεραρχία Αρχιπελάγους στην 1η Ομάδα Μεραρχιών, στον τομέα της Λουμνίτσας και τις Μεραρχίες Σερρών και Κρήτης στη βρετανική Στρατιά, στον τομέα της Δοϊράνης. Τέλος, το Β΄ Σώμα Στρατού με τις III, IV και XIV Μεραρχίες, διέθεσε την III Μεραρχία στη 2η Ομάδα Μεραρχιών στον τομέα της καμπίης του Εριγώνα, την IV Μεραρχία στην 1η Ομάδα Μεραρχιών, στον τομέα της Λουμνίτσας (αριστερά της Μεραρχίας Αρχιπελάγους) και τη XIV Μεραρχία, η οποία εισήλθε στον αγώνα τελευταία, στο XVI Βρετανικό Σ.Σ για να καταδιώξει τον εχθρό στην κοιλάδα της Στρώνιτσας. Η IX Μεραρχία παρέμεινε στη Φλώρινα ως εφεδρεία.

(2) Η ελληνική αυτή δύναμη, η οποία αποτελούσε το 34% της συνολικής δύναμης του Συμμαχικού Στρατού, επέτρεψε στο Διοικητή των Συμμαχικών Στρατευμάτων Ανατολής, να διατάξει γενική επίθεση (2/15 Σεπτεμβρίου 1918) κατά του γερμανοβουλγαρικού μετώπου.

(3) Το Α΄ Σώμα Στρατού, απασχολούσε και κατάφερε να καθηλώσει την II Βουλγαρική Στρατιά, οι δε Μεραρχίες Σερρών και Κρήτης πολέμησαν με τους Άγγλους στη λίμνη της Δοϊράνης, άλλα είχαν πολύ σοβαρές απώλειες.¹²⁸ Οι Μεραρχίες Αρχιπελάγους και η IV προέλασαν προς τη γενική κατεύθυνση του όρους Πλασκόβιτσα και συνέβαλαν σημαντικά στη διάσπαση του Γερμανοβουλγαρικού μετώπου. Η III Μεραρχία συνέβαλε στην αιχμαλωσία της XI Γερμανικής Στρατιάς. Ακολούθησε η ανακωχή (17/30 Σεπτεμβρίου 1918) με τη Βουλγαρία και ο συμμαχικός στρατός, κινήθηκε κατά της Αυστροουγγαρίας, η οποία συνθηκολόγησε την 21 Οκτωβρίου/3Νοεμβρίου. Μετά την ανακωχή με τη Βουλγαρία και μέχρι την 29 Οκτωβρίου/11 Νοεμβρίου, οπότε συνθηκολόγησε και η Γερμανία, το Α΄ΣΣ προχώρησε στην ανακατάληψη της Ανατολικής Μακεδονίας.

δ. Εκστρατεία Ουκρανίας 1919¹²⁹

(1) Η συμμαχική επέμβαση στη Μεσημβρινή Ρωσία, στηρίχτηκε στην ενεργό συμβολή της Ελλάδας, η οποία ανέλαβε να ενισχύσει τη συμμαχική προσπάθεια με το Α΄ ΣΣ, αποτελούμενο από τις I, II και XIII Μεραρχίες.

(2) Η μεταφορά των μονάδων του Α΄ Σώματος Στρατού στην Ουκρανία πραγματοποιήθηκε σταδιακά. Άρχισε στις αρχές του Ιανουαρίου του 1919 και μετά από ογδόντα ημέρες είχε μεταφερθεί μέρος του Στρατηγείου του ΣΣ, δύο Στρατηγεία Μεραρχιών (II, XIII), 18 τάγματα Πεζικού, 1 τάγμα Μετόπισθεν, 4 ορειβατικές πυροβολαρχίες, και σημαντικός αριθμός Σωμάτων και Υπηρεσιών. Η εκστρατεία αυτή, η οποία είχε οργανωθεί από τη συμμαχική διοίκηση, δε διέθετε τα κατάλληλα μέσα για να επιτύχει τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η μεταφορά και η εμπλοκή στη μάχη των ελληνικών μονάδων (συνταγμάτων) γίνονταν σταδιακά, πλημμελώς, και χωρίς ολοκληρωμένο σχέδιο. Σε πολλές περιπτώσεις τα ελληνικά συντάγματα υπήγοντο στη διοίκηση νεώτερων Γάλλων αξι-

¹²⁸ Νεκρούς αξιωματικούς 44 και οπλίτες 523, τραυματίες αξιωματικούς 177 και οπλίτες 2.425, όλοι από τα ΣΠ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ελλάς και ο Πόλεμος εις τα Βαλκάνια 1914-1918*, τ. Α΄, Αθήνα 1987, 222-223

¹²⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα εις Μεσημβρινή Ρωσία*, Αθήνα 1955.

ωματικών. Πολλά ελληνικά τμήματα αποβιβάστηκαν, χωρίς τα μεταγωγικά τους και τα πυροβόλα τους, με αποτέλεσμα την αργοπορημένη άφιξή τους στο μέτωπο. Είναι χαρακτηριστικό ότι το στρατηγείο του ΣΣ, μεταφέρθηκε στο Γαλάζιο (Ρουμανίας) 1/14 Ιουνίου 1919, μετά το πέρας της εκστρατείας και λίγο πριν αρχίσει η επιβίβαση των στρατευμάτων μας στα πλοία (12/25 Ιουνίου 1919).

(3) Τα συντάγματα Πεζικού και Ευζώνων κατά την εκστρατεία αποτελούνταν από:

(α) Ομάδα Διοικήσεως (επιτελείο, την ομάδα συνδέσμων και διαβιβάσεων, μια διμοιρία σκαπανέων, υγειονομική υπηρεσία, θρησκευτική υπηρεσία και τα μεταγωγικά μάχης), 3 τάγματα Πεζικού και τα μεταγωγικά του συντάγματος. Το Επιτελείο αποτελούσαν ο διοικητής, ο υπασπιστής, ο ιατρός, ο διαχειριστής, ο ταμίας, ο αξιωματικός σκαπανέων, ο αξιωματικός πληροφοριών, ο αξιωματικός τηλεφώνων, ο αξιωματικός στρατολογίας, ο ανθυπασπιστής συντάγματος και ο αξιωματικός εφοδιασμού και διοικητής μεταγωγικών μάχης του μικρού επιτελείου. Το κατώτερο προσωπικό της ομάδος διοικήσεως αποτελούσε μονάδα διοικητικά και οικονομικά ανεξάρτητη, έφερε τον τίτλο «μικρό επιτελείο» και διοικούσαν από τον υπασπιστή του συντάγματος.

(β) Κάθε τάγμα αποτελούνταν από επιτελείο (διοικητής τάγματος, λοχαγός επιτελής, ανθυπασπιστής γραμματέας, 2 ιατροί), 3 λόχους Πεζικού, λόχο πολυβόλων και τα μεταγωγικά μάχης του τάγματος και των λόχων.

(γ) Ο λόχος Πεζικού αποτελούνταν από ομάδα διοικήσεως και 4 διμοιρίες των τριών ομάδων μάχης (**13 άνδρες κάθε ομάδα**). Ο οπλισμός της κάθε διμοιρίας ήταν τυφέκια Μάνλιχερ-Σενάουερ, 3 οπλοπολυβόλα C.S.R υποδ.1915, τρία όπλα Λεμπέλ μετά χροάνης για τη ρίψη οπλοβομβίδας V.B, χειροβομβίδες επιθετικές και αμυντικές.

(δ) Ο Λόχος πολυβόλων αποτελούνταν από ομάδα διοικήσεως και 3 διμοιρίες των δύο Ομάδων εκάστη. Ο οπλισμός της διμοιρίας πολυβόλων ήταν τυφέκια Μάνλιχερ - Σενάουερ, πιστόλια και 4 πολ/λα Saint Etienne ή Schwartzarlose.

(4) Με αυτή τη συγκρότηση τα ελληνικά συντάγματα έγραψαν σελίδες δόξας και ηρωισμού στην εκστρατεία αυτή. Ήταν ιδιαίτερα αξιόμαχα και εμπειροπόλεμα, διέθεταν υψηλή πειθαρχία, διοικούνταν από ικανότατους αξιωματικούς και ενίσχυσαν την αντίληψη των συμμάχων για την υψηλή αξία του Ελληνικού Στρατού, με αποτέλεσμα να του ανατεθεί η εντολή για τη διατήρηση της ασφάλειας στην περιοχή της Σμύρνης, όπου άρχισε να αποβιβάζεται στις 2 Μαΐου 1919, η Ι ΜΠ. Από την ημέρα αυτή άρχισε η Μικρασιατική Εκστρατεία.

(5) Και αυτή η επιχείρηση κόστισε σε αίμα για το Πεζικό¹³⁰.
Νεκροί, **αξιωματικοί 18** και **οπλίτες 380**
Τραυματίες, αξιωματικοί 30 και οπλίτες 627

¹³⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα εις Μεσημβρινή Ρωσία*, Αθήνα 1955, 261.

ΤΜΗΜΑ 22
ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ (1919-1922)

1. Οι Πρώτες Μονάδες Πεζικού στη Σμύρνη¹³¹

α. Στις 2 Μαΐου 1919, η I Μεραρχία αποτελούμενη από το **4ο, 5ο ΣΠ** και **1/38 ΣΕ**, και δύο μοίρες ορειβατικού πυροβολικού, κατόπιν έγκρισης των συμμάχων, αποβιβάστηκε στη Σμύρνη. Ήταν ο πρώτος σχηματισμός που έφθασε στην περιοχή (στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλοι) για να υλοποιήσει την προστασία αρχικά και την απελευθέρωση στη συνέχεια των ελληνικών πληθυσμών που κατοικούσαν στη μικρασιατική γη.

β. Η ελληνική απόβαση στη Σμύρνη δεν πραγματοποιήθηκε χωρίς αντίσταση. Από την πρώτη στιγμή το ευζωνικό σύνταγμα αναγκάστηκε να πολεμήσει για να διαλύσει τις τουρκικές δυνάμεις στρατιωτών και πολιτών οι οποίοι άρχισαν να βάλουν εναντίον του ενώ παρήλαυε στην προκουμαία της Σμύρνης.

γ. Η ελληνική Διοίκηση όμως, δεν είχε την απόλυτη ελευθερία κινήσεων για να την καταστείλει. Αργότερα, δόθηκε από τους συμμάχους στις ελληνικές δυνάμεις, η άδεια να μεταφέρουν επιπλέον δυνάμεις ώστε να εξασφαλίσουν όλο το παραλιακό μέτωπο από Κυδωνιές έως Αγιασουλούκ. Για να εξασφαλίσουν τη νέα περιοχή, μεταφέρθηκαν στη Σμύρνη στο πρώτο δεκαήμερο του Μαΐου, το **6ο Σύνταγμα Αρχιπελάγους**, το **8ο Σύνταγμα Κρητών** και τάγμα Χωροφυλακής 500 ανδρών, το δεύτερο δεκαήμερο το 3ο Σύνταγμα Ιππικού, το 1ο τάγμα μετόπισθεν της Μεραρχίας και τάγμα ασφαλείας της Σμύρνης, ενώ στο τέλος του μηνός αφίχθηκε και το **5ο Σύνταγμα Αρχιπελάγους**.

δ. Η τουρκική αντίδραση πολύ γρήγορα άρχισε να γίνεται οργανωμένα και με συνδυασμένες επιθέσεις να προσβάλλουν συνεχώς τα ελληνικά τμήματα αλλά και αμάχους. Η ελληνική Διοίκηση έκρινε ότι οι δυνάμεις του στρατού κατοχής ήταν ανεπαρκείς και γι αυτό ζήτησε την ενίσχυσή τους.

ε. Τέλος Ιουνίου 1919 η διάταξη του ελληνικού στρατού στη Σμύρνη είχε ως εξής:

(1) **Α΄ΣΣ στη Σμύρνη**

I ΜΠ (Αιδίνιο) στις κοιλάδες Μαιάνδρου και Καύστρου ποτ.

II ΜΠ στην περιοχή της Σμύρνης

XIII ΜΠ (Μαγνησία) στην κοιλάδα του Έρμου ποτ.

(2) **Μεραρχία Αρχιπελάγους** (Πέργαμος) στις περιοχές Περγάμου και Κυδωνιών.

(3) **Μεραρχία Σμύρνης** (Σμύρνη) με το 8ο Σύνταγμα Κρητών στην περιοχή Κυδωνιών – Αγιασουλούκ και το 27ο στη Σμύρνη, ως εφεδρεία του Α΄ΣΣ. Τέλος Νοεμβρίου 1919 είχε αφιχθεί στη Σμύρνη το 28ο ΣΠ της μεραρχίας ενώ ξεκίνησε η μεταφορά από τη Μακεδονία του 30ού ΣΠ για την αντικατάσταση του 8ου Συντάγματος Κρητών.

(4) Οι Μεραρχίες Αρχιπελάγους και Σμύρνης υπάγονταν κατευθείαν στον Αρχιστράτηγο.

¹³¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 19-51.

στ. Στις 12 Δεκεμβρίου 1919 έφθασε στη Σμύρνη ο Υποστράτηγος Μηλιώτης Κομνηνός, ο οποίος ανέλαβε τη διοίκηση της **Στρατιάς Κατοχής Μ. Ασίας** (ΣΚΜΑ), η οποία περιελάμβανε δύο Σώματα Στρατού (Α΄ΣΣ και ΣΣ Σμύρνης). Στο Α΄ΣΣ ανήκαν οι οργανικές του μεραρχίες I, II και XIII, ενώ στο ΣΣ Σμύρνης ανήκαν οι Μεραρχίες Αρχιπελάγους και Σμύρνης.

ζ. Αρχές Ιανουαρίου 1920 η συνολική δύναμη της ΣΚΜΑ, ανέρχονταν σε **2.400 αξιούχους, 62.743 οπλίτες** εκ των οποίων 5.705 απολυόμενοι των κλάσεων 1913α και 1913β και 22.285 κτήνη. Η δύναμη υπολείπονταν της εμπόλεμου προβλεπόμενης κατά 15.000 άνδρες περίπου. Για την αντιμετώπιση της μειωμένης επάνδρωσης των Μονάδων, ανεστάλησαν οι άδειες του προσωπικού και η απόλυση της κλάσεως 1914.

η. Η επιμελητεία του ελληνικού στρατού ακόμα και αυτή την περίοδο χωρίς διεξαγωγή επιχειρήσεων και εγγύς της βάσεως ανεφοδιασμού ήταν ελλιπέστατη. Οι άνδρες τρέφονταν με κρέας εξ επιτοπίων πόρων και όσπρια από τη βάση εφοδιασμού της Σμύρνης.

θ. Αρχές Φεβρουαρίου 1920 άρχισε η συγκρότηση στη Θεσσαλονίκη της νέας **Μεραρχίας Κυδωνίων** η οποία αργότερα έφθασε στη Σμύρνη (τέλη Μαΐου 1920), ενώ έφθασε στη Σμύρνη το τάγμα εθελοντών Πόντου δυνάμει 1.000 ανδρών.

ι. Το Μάρτιο του 1920 αναλαμβάνονται ενέργειες για τη βελτίωση της μαχητικής ικανότητας των μονάδων. Ήτοι:

(1) Για να συμπληρωθούν τα κενά στις μονάδες, κλήθηκαν υπό τα όπλα οι κλάσεις 1910, 1911, 1912, 1913α, 1913β, 1914 οι οποίοι ήταν έλληνες υπήκοοι και κατοικούσαν στην κατεχόμενη από τη Στρατιά ζώνη καθώς και όσοι από τις κλάσεις 1910-1920 ήταν Έλληνες στην καταγωγή και κατοικούσαν στην ίδια ζώνη.

(2) Εκπονήθηκαν νέοι ΠΟΥ με μειωμένη εμπόλεμη δύναμη για εξοικονόμηση προσωπικού και επάνδρωση νέων μονάδων.

(3) Για την εκπαίδευση των νέων στρατιωτών δημιουργήθηκαν τρία **έμπεδα Πεζικού II ΜΠ, Μυτιλήνης και Σμύρνης**, υπό το Γενικό Στρατηγείο.

(4) Συγκροτήθηκε Σύνταγμα Ασφαλείας Σμύρνης, το οποίο μετονομάστηκε σε 17ο ΣΠ.

(5) Το Παράρτημα Όρχου Αυτοκινήτων αναβαθμίστηκε σε Όρχο Αυτοκινήτων Σμύρνης.

(6) Για τη βελτίωση του ανεφοδιασμού των μεραρχιών συγκροτήθηκαν σε κάθε μεραρχία εφοδιοπομπές 500 κτηνών.

(7) Η Μεραρχία Σμύρνης προωθήθηκε στην περιοχή Μαγνησίας.

(8) Με αυτά τα μέτρα η δύναμη του στρατού που βρίσκονταν στη Μ. Ασία έφθασε στις αρχές Απριλίου 1920 σε **3.248 αξιούχους, 91.063 οπλίτες**, 28.804 κτήνη, 3.042 ιππήλατα οχήματα πάσης φύσεως και 937 αυτοκίνητα.

ια. Όλη αυτή την περίοδο (μέχρι τέλη Μαΐου 1920) οι ελληνικές δυνάμεις αντιμετώπιζαν μικροεπιθέσεις τουρκικών δυνάμεων, συνεχείς παρενοχλή-

σεις με πυρά πυροβολικού και πολυβόλων και δολιοφθορές εφαρμόζοντας παθητική άμυνα.

2. Έναρξη Επιχειρήσεων¹³²

α. Η έναρξη των επιχειρήσεων (9 Ιουν 1920), βρίσκει τα στρατεύματα της Μ. Ασίας να αποτελούνται από 2 ΣΣ, 1 ανεξάρτητη μεραρχία, 1 ταξιαρχία ιππικού και τάγματα μετόπισθεν. Ήτοι δύναμη, **52 τάγματα Πεζικού**, 14 ίλες ιππικού, 96 ορειβατικά, 72 πεδινά και 36 βαρέα πυροβόλα.

β. Το Πεζικό και σε αυτές τις επιχειρήσεις προχωράει μπροστά, επιτίθεται, άρει αντιστάσεις, απελευθερώνει πόλεις και χωριά και βέβαια αφήνει νεκρούς ήρωες στα πεδία των μαχών. Απελευθερώνονται όμως διαδοχικά, το Αξάριο, ή Σόμα, η Φιλαδέλφεια, η Πάνορμος και η Προύσα. Στη συνέχεια ακολουθούν οι επιχειρήσεις προς Ουσάκ, Τσεντίζ όπου οι ελληνικές δυνάμεις δέχονται την πρώτη οργανωμένη και σε μεγάλη κλίμακα τουρκική επίθεση (Χαν 14 Οκτωβρίου 1920)¹³³.

γ. Οι επιτυχίες όμως των μονάδων του στρατού συντέλεσαν στη μεγάλη επέκταση του μετώπου. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού το Γενικό Στρατηγείο (ΓΣ), πρόέβη στη συγκρότηση 5 νέων τμημάτων μετόπισθεν για τη φρούρηση των συγκοινωνιών, ενώ συγκρότησε μια ακόμη μεραρχία την **Μεραρχία Μαγνησίας** αποτελούμενη από το 17ο ΣΠ (πρώην σύνταγμα ασφαλείας Σμύρνης) το 18ο ΣΠ και το 9ο Σύνταγμα Κρητών.

δ. Στις επιχειρήσεις που διεξήχθησαν την εξεταζόμενη περίοδο το ελληνικό πεζικό διεξήγαγε επιθέσεις κατά μέτωπο και νυχτερινές επιθέσεις, ενώ εγκαθίσταντο και οργάνωναν διαδοχικές τοποθεσίες άμυνας.

Εικόνα 23: Στολές ελληνικού στρατού 1919 - 1922

¹³² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 52-72

¹³³ Στις μάχες Χαν και Τσεντίζ, έλαβε μέρος μια τουρκική ομάδα μεραρχιών, (61η Μεραρχία, 11η Μεραρχία, 168 ΣΠ), τάγμα εφόδου, ομάδες ατάκτων (400 πεζοί και 1500 ιππείς). Σύνολο 7.300 άνδρες, 29 πολυβόλα και 18 πυροβόλα.

3. Χειμερινές Επιχειρήσεις 1920¹³⁴

α. Στις 9 Νοεμβρίου 1920 ο Αντιστράτηγος Παπούλας ανέλαβε τα καθήκοντα του Δκτή της Στρατιάς Μ. Ασίας (ΣΜΑ) όπως μετονομάσθηκε η ΣΚΜΑ. Η κατάσταση των Μονάδων είχε όπως παρακάτω:

- (1) Α΄ΣΣ (I, II, XIII ΜΠ)
- (2) Β΄ΣΣ (III, Κρήτης ΜΠ)
- (3) ΣΣ Σμύρνης (Αρχιπελάγους(-), Σμύρνης)¹³⁵
- (4) Μεραρχία Μαγνησίας
- (5) Μεραρχία Κυδωνιών¹³⁶
- (6) Ταξιαρχία Ιππικού
- (7) Συνολική δύναμη 3.805 αξκούς, 111.861 οπλίτες, 115 πεδινά πυροβόλα των 75, 37 ορειβατικά των 75, 109 ορειβατικά των 65, 24 βαρέα των 120, 12 οβιδοβόλα των 155.

(8) Τα κενά σε προσωπικό και πάλι μεγάλα 850 αξκοί και 16.000 οπλίτες λιγότεροι από τους προβλεπόμενους ενώ στο τέλος του μήνα Νοέμβρη οι οπλίτες υπολείπονταν κατά 30.000 της εμπολέμου δυνάμεως των μονάδων.

(9) Οι ελλείψεις στον εξοπλισμό του Πεζικού μεγάλες. Υπήρχε ανεπάρκεια πυρομαχικών Πεζικού και παντελής έλλειψη φυσιγγίων Λεμπέλ, καθώς και ανταλλακτικών πολυβόλων.

β. Στις 24 Δεκεμβρίου 1920 το ΣΣ Σμύρνης μετονομάζεται σε Γ΄ΣΣ και οι Μεραρχίες Αρχιπελάγους και Σμύρνης σε VII ΜΠ και X ΜΠ αντίστοιχα.

γ. Την περίοδο αυτή οι ελληνικές Μονάδες παρά τα προβλήματα οργάνωσαν το κατεχόμενο έδαφος ώστε να μην επιτρέπουν διεισδύσεις εχθρικών δυνάμεων στα μετόπισθεν. Στο τέλος Δεκεμβρίου η Στρατιά ενήργησε επιθετική αναγνώριση με το Γ΄ΣΣ και παραπλανητική ενέργεια με το Α΄ΣΣ.

4. Εαρινές Επιχειρήσεις 1921¹³⁷

α. Την παραμονή της ενάρξεως των επιχειρήσεων οι ελληνικές δυνάμεις ήταν χωρισμένες σε δύο μέτωπα, χωρίς δυνατότητα συνδέσμου μεταξύ τους, το βόρειο (Προύσας) με το Γ΄ΣΣ και το νότιο (Οουσάκ) με το Α΄ΣΣ. Μεταξύ τους παρεμβάλλονταν η οροσειρά του Ολύμπου και απείχαν 200 χλμ σε ευθεία γραμμή.

β. Στις αρχές Απριλίου 1921 η δύναμη της Στρατιάς Μ. Ασίας, ανέρχονταν σε **4.364 αξκούς και 122.164 οπλίτες**.

¹³⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 73-85.

¹³⁵ Το ένα σύνταγμα είχε μεταφερθεί στην Ελλάδα για τις εκλογές.

¹³⁶ Είχε μεταφερθεί στην Ελλάδα για τις εκλογές.

¹³⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 90-134.

Εικόνα 25: Γυμνάσια στην αμυντική τοποθεσία Αφίον Καραχισάρ

γ. Για την προέλαση προς Εσκή Σεχίρ, το Γ'ΣΣ διέθεσε 27 τάγματα Πεζικού δυνάμει 16.190 τυφεκιοφόρων και 228 πολυβόλων. Για την προέλαση προς Αφίον Καραχισάρ το Α'ΣΣ διέθεσε 16 τάγματα Πεζικού δυνάμει 10.500 τυφεκιοφόρων και 128 πολυβόλων. Την μεταξύ των δύο ΣΣ ζώνη και πίσω από αυτά, εξασφάλιζε το Β'ΣΣ το οποίο είχε στη διάθεσή του δώδεκα τάγματα Πεζικού δυνάμει 7.165 τυφεκιοφόρων.

δ. Ο αγώνας πλέον είναι σκληρός, οι Τούρκοι μάχονται σε οργανωμένες τοποθεσίες άμυνας και ο πεζός στρατιώτης κερδίζει έδαφος με πολύ προσπάθεια και με κυρίως με τη λόγχη του.

5. Επιχειρήσεις Θέρους 1921¹³⁸

α. Πριν την έναρξη των επιχειρήσεων έγινε προσπάθεια ενίσχυσης των Μονάδων σε προσωπικό και υλικό. Ειδικότερα:

(1) Επιστρατεύτηκαν οι κλάσεις 1912, 1913α, 1913β, 1914 και 1915 ώστε να συμπληρωθούν οι Μονάδες.

(2) Αφίχθησαν στο μέτωπο οι IV και IX ΜΠ.

(3) Έγινε προμήθεια πυρομαχικών Πεζικού, πολυβόλων και τυφεκίων.

(4) Συγκροτήθηκε η Γενική Στρατιωτική Διοίκηση Ενδιαμέσου Ζώνης (μεταξύ μετώπου και ζώνης μετόπισθεν).

(5) Εφοδιάστηκε η Στρατιά με 1.000 βαρέα, 500 ελαφρά και 250 νοσοκομειακά οχήματα, ενώ βελτιώθηκε η μεταφορική ικανότητα του σιδηροδρόμου με τη μεταφορά τροχαίου υλικού από την «Παλαιά Ελλάδα».

β. Στις 16 Ιουνίου 1921 οι δυνάμεις Πεζικού που είχε στη διάθεσή της η Στρατιά Μ. Ασίας για να διεξαγάγει την μεγάλη επίθεση ήταν 106.007 τυφέ-

¹³⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 135-268.

κια και 908 πολυβόλα. Με αυτές τις δυνάμεις συνέχισε τις επιθετικές της επιχειρήσεις και κατέλαβε μεταξύ άλλων το σημαντικό συγκοινωνιακό κόμβο του ΕΣΚΗ ΣΕΧΗΡ πλην όμως δεν επέτυχε τους αντικειμενικούς της σκοπούς που ήταν η καταστροφή των τουρκικών δυνάμεων.

Εικόνα 24: Παρασημοφόρηση σημαιών Συνταγμάτων Πεζικού πάνω – Επίθεση Πεζικού στις επιχειρήσεις Δορυλαίου – Σεϊντή Γαζή κάτω

γ. Μέχρι την 24 Αυγ 1921, τα συντάγματα Πεζικού είχαν προωθηθεί «**διά της λόγχης**», Ανατολικά του Σαγγάριου ποτ., ανατρέποντας διαδοχικά με σκληρούς αγώνες τις τουρκικές αντιστάσεις, που πλέον αμύνονταν λυσσαλέα καθόσον ο ελληνικός στρατός πλησίαζε στην Άγκυρα. Οι έλληνες αξιωματικοί και στρατιώτες έδωσαν επικές μάχες, (Καλέ Γκρότο, Γιλντίζ Ντάγ, Ταμπούρ Ογλού, Αρτίζ Νταγ, Τσαλ Νταγ, Ουλού Νταγ, Σαπάντζας, Πολατλί, κ.α.). Η ανδρεία τους υπήρξε απαράμιλλη. Αλλά και οι απώλειες ήταν πολύ μεγάλες. Μόνο κατά την εξαήμερη μάχη του Καλέ Γκρότο το Β΄ΣΣ (2 μεραρχίες σε α΄ κλιμάκιο/ 5-6 συντάγματα, έχασε 3.408 άνδρες εκ των οποίων νεκροί ήταν 35 αξκοί και 529 σπλίτες). Μόνο για την κατάληψη δια της λόγχης του Ουλού Νταγ το 3/40 ΣΕ έχασε τους μισούς αξκούς του και 350 στρατιώτες.¹³⁹

δ. Πλέον όμως οι ελληνικές μονάδες είχαν απομακρυνθεί πάρα πολύ από τις βάσεις ανεφοδιασμού τους και οι ελλείψεις ήταν εμφανείς. Επιπλέον, το ανάπτυγμα των δυνάμεων επέτρεπε σε τουρκικούς σχηματισμούς να εισχωρούν και να προσβάλλουν τις βάσεις ανεφοδιασμού και τις φάλαγγες, επιτείνοντας έτσι το πρόβλημα.¹⁴⁰

¹³⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 251.

¹⁴⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομη Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας*, Αθήνα 2001, 269.

Εικόνα 25: Διάβαση Σαγγαρίου ποταμού

ε. Η Στρατιά είχε φτάσει πλέον στο μέγιστο της απόδοσής της. Νικώντας τακτικά τον εχθρό παντού, δεν είχε τα μέσα να μετατρέψει την τακτική αυτή νίκη σε στρατηγική. Για την ανασυγκρότηση των δυνάμεών της, την εξασφάλιση του κατακτηθέντος εδάφους και εν αναμονή εντολών από την Κυβέρνηση, η Στρατιά μετέπεσε σε αμυντική κατάσταση οργανώνοντας τις θέσεις που είχε καταλάβει. Λίγο αργότερα αναγκάστηκε να συμπυκνωθεί δυτικά του Σαγγαρίου ποταμού και να εγκατασταθεί αμυντικά 45 χλμ ανατολικά του Εσκή Σεχήρ.

Εικόνα 26: Άμυνα Πεζικού στην περιοχή Ακάρ Ντάγ

6. Τακτική Χρησιμοποίηση του Πεζικού στον Επιθετικό Αγώνα

Η Τακτική που χρησιμοποίησαν τα ελληνικά τμήματα στο κλιμάκιο του τάγματος και του συντάγματος ήταν η κατά μέτωπο επίθεση για τη διάσπαση της

τοποθεσίας. Ο νυχτερινός αγώνας χρησιμοποιήθηκε όποτε κρίθηκε απαραίτητο, αλλά δεν ήταν ευρεία η χρήση του, με αποτέλεσμα οι τουρκικές δυνάμεις που απώλεσαν την τοποθεσία να διαρρέουν συνήθως ανενόχλητες τη νύχτα. Σε επίπεδο όμως μεραρχιών έγινε κατ' επανάληψη προσπάθεια απλής ή και διπλής υπερκέρασης των τουρκικών δυνάμεων (χαρακτηριστική η προσπάθεια από 10 Αυγούστου 1921, του Β'ΣΣ για υπερκέραση από ανατολικά, των τουρκικών δυνάμεων που βρίσκονταν στην τοποθεσία Ιντζιρλί, ενώ ταυτόχρονα το Α'ΣΣ επιτίθονταν μετωπικά, η οποία όμως δεν επέτυχε).

Εικόνα 27: Επίθεση για την κατάληψη του Καλέ Γκρότο

7. Το Τέλος της Εκστρατείας

α. Μετά τις επιχειρήσεις του θέρους του 1921, η Στρατιά Μ. Ασίας έχασε μεγάλο μέρος των εμπειροπόλεμων αξκών και οπλιτών της, **(έχασε στις επιχειρήσεις προς Άγκυρα το 50% της εμπολέμου δυνάμεώς της)** χωρίς να επιτύχει την καταστροφή των τουρκικών δυνάμεων και την κατάληψη της Άγκυρας. Γι' αυτό συμπύχθηκε και εγκαταστάθηκε αμυντικά ανατολικά του Εσκή Σεχίρ. Παρόλα αυτά, το μέτωπο το οποίο είχε να καλύψει ανερχόταν σε 713 χιλιόμετρα, ενώ απείχε από τις ακτές του Αιγαίου 700 περίπου χιλιόμετρα. Παρουσίαζε επίσης αδυναμίες και στη διατήρηση της τάξης στα μετόπισθεν.

β. Πριν την έναρξη της τουρκικής επίθεσης υπήρχε μόνο μια μεραρχία (VII) ως εφεδρεία, σε αυτό το τεράστιο μέτωπο των 700 χλμ, ενώ κάθε μεραρχία κάλυπτε από 20 (IV) έως και 80 χλμ μετώπου (V) μέρος του οποίου δεν κατεχόταν (υπήρχε και κενό πλάτους 75 χλμ. εκ των οποίων τα 25 χλμ ήταν μη επιτηρούμενα). Για την κάλυψη αυτού του τομέα αμύνονταν σε α' γραμμή **37 τάγματα Πεζικού ή Ευζώνων** και αλλά **46** ήταν εφεδρεία.

γ. Επιπλέον, ο κακός εφοδιασμός, οι κακουχίες και η μη επίτευξη των στόχων των επιχειρήσεων επέδρασαν επί της πειθαρχίας του στρατεύματος, αξκών και οπλιτών. Η αβεβαιότητα για την εξέλιξη των επιχειρήσεων και η πεποίθηση ότι όλες αυτές οι θυσίες θα απέβαιναν μάταιες, μείωνε καθημερινά το ηθικό των ανδρών. Τα πολιτικά πάθη και μίση εισχώρησαν στις τάξεις του στρατεύματος. Οι λιποτάκτες αυξήθηκαν σημαντικά και περιφέρονταν στα μετόπισθεν ληστεύοντας, ενώ άλλοι στρατιώτες έπαιρναν άδεια και παρέμεναν στην παλαιά Ελλάδα.

δ. Αυτή η κατάσταση της Στρατιάς όπως αναφέρθηκε παραπάνω, δε θύμιζε σε τίποτε τη Στρατιά που επιτίθονταν στο Καλέ Γκρότο 3 μήνες πριν. Αυτή η Στρατιά όμως, απορρόφησε όσο ήταν δυνατόν την τουρκική επίθεση και συμπίτυχθηκε στα παράλια του Αιγαίου. Ο πεζός ο οποίος 2 χρόνια πριν περπάτησε 700 χλμ. φθάνοντας έξω από την Άγκυρα πολεμώντας και κερδίζοντας κάθε σπιθαμή εδάφους με τη λόγχη του, αυτός ο πεζός κινήθηκε και πάλι τον Αύγουστο του 1922 περπατώντας 700 χλμ. και πολεμώντας αλλά υπό τις πλέον δυσμενείς συνθήκες τώρα, επιστρέφοντας στα παράλια του Αιγαίου. Η προηγηθείσα της επίθεσης χαλάρωση της πειθαρχίας και η πτώση του ηθικού, σε συνδυασμό με την αντικατάσταση των Δκτών των Σχηματισμών, δεν επέτρεψε τη συγκροτημένη σύμπτυξη όλων των Μονάδων της Στρατιάς, όπως έκανε η Ανεξάρτητος Μεραρχία, το 5/42 ΣΕ και άλλοι σχηματισμοί. Ο ιστορικός όμως θα εστιάσει στα άνευ προηγουμένου τακτικά σφάλματα που οδήγησαν στην αιχμαλωσία χιλιάδες άνδρες.

8. Απώλειες στη Μικρασιατική Εκστρατεία

Οι απώλειες στις τριετείς επιχειρήσεις ήταν φοβερές για το Πεζικό. Έχασε σχεδόν το σύνολο των εμπειροπόλεμων αξκών του και πολλές χιλιάδες στρατιωτών. Νεκροί **αξιωματικοί 1.240** και **οπλίτες 49.485**.¹⁴¹

9. Αλλαγές στον Εξοπλισμό και την Οργάνωση του Πεζικού

Αξιόλογες τροποποιήσεις στην οργάνωση του Πεζικού κατά τα έτη 1917-1923 υπήρξαν οι παρακάτω:

α. Η εισαγωγή των οπλοπολυβόλων και βομβιδοβόλων στον οπλισμό του Πεζικού.

β. Η οργάνωση των δυο ημιδιμοιριών Πεζικού, η καθεμιά από μια ενωμοτία τυφεκιοφόρων, στην οποία ανήκε και το οπλοπολυβόλο και από μια ενωμοτία από ακροβολιστές, στην οποία ανήκε το βομβιδοβόλο.

γ. Η αύξηση του αριθμού των πολυβόλων Πεζικού κάθε τάγματος, το οποίο είχε αντί μιας διμοιρίας, ένα λόχο πολυβόλων από τέσσερις διμοιρίες (οχτώ πολυβόλα).

¹⁴¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Επίτομος Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας 1919-1922*, Αθήνα 2001, 486-488.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΑΠΟ ΤΟ 1923 ΕΩΣ ΤΟ 1939

ΤΜΗΜΑ 23 ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

1. Η Ελλάδα, μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, τον Ιούλιο του 1923, επιδόθηκε στην οργάνωση και ανόρθωση της χώρας από τα ερείπια του μακροχρόνιου πολέμου και την ατυχή έκβαση της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Κύριο μέλημά της ήταν να αντιμετωπίσει τις πιεστικές οικονομικές και κοινωνικές ανάγκες, την ανόρθωση της χώρας και την αποκατάσταση περίπου ενάμισι εκατομμυρίου ομογενών προσφύγων από την Ανατολική Θράκη και τη Μικρά Ασία. Τη λήξη της εμπόλεμης κατάστασης, το καλοκαίρι του 1923, ακολούθησε επιστροφή των μονάδων στις έδρες τους και αποστράτευση των εφέδρων. Στον στρατιωτικό τομέα, η προσπάθεια αναδιοργάνωσης, εξαιτίας των συνεχών στρατιωτικών κινημάτων, της αλλαγής του πολιτεύματος και της ενεργής αναμείξεως του στρατού στην πολιτική, ήταν σχεδόν μηδαμινή. Έγιναν μόνο περιορισμένες προμήθειες οπλισμού και μετακλήθηκε Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή για τη συστηματική οργάνωση της εκπαίδευσως.

2. Οργάνωση – Σύνοψη (1925-1929)

α. Με το ΝΔ της 30ης Δεκεμβρίου 1925 «περί Οργανισμού του Στρατού»¹⁴², η χώρα διαιρέθηκε σε 38 στρατολογικά διαμερίσματα, ένα ανά σύνταγμα Πεζικού ή Ευζώνων. Τα 38 συντάγματα υπήχθησαν σε 12 Μερραρχίες και μια Ταξιαρχία και οι 10 Μερραρχίες υπήχθησαν σε 5 Σώματα Στρατού όπως παρακάτω:

(1) Α΄ΣΣ με έδρα την Αθήνα

- **II ΜΠ** με έδρα την Αθήνα (1ο ΣΠ - 2ο ΣΠ Αθήνα - 34ο ΣΠ Πειραιά)
- **VII ΜΠ** με έδρα τη Λαμία (3ο ΣΠ Θήβα - 7ο ΣΠ Χαλκίδα - 42ο ΣΕ Λαμία)

- I, II, IV Τάγματα Δημοκρατικής Φρουράς Αθηνών
- Τάγμα Βαρέων πολυβόλων Αθηνών
- Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων

(2) Β΄ΣΣ με έδρα τη Λάρισα

- **I ΜΠ** με έδρα τα Τρίκαλα (4ο ΣΠ Λάρισα - 5ο ΣΠ Τρίκαλα - 38ο ΣΕ Τύρναβος)
- **X ΜΠ** με έδρα τη Βέροια (16ο ΣΠ Εξισού - 27ο ΣΠ Κοζάνη - 30ό ΣΠ Έδεσσα)
- Τάγμα Βαρέων πολυβόλων Λάρισας
- Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων

¹⁴² Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 427 / 30 Δεκ 1925.

- (3) Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη
- **VI ΜΠ** με έδρα τις Σέρρες (19ο ΣΠ – 20ό ΣΠ Σέρρες – 21ο ΣΠ Σιδηρόκαστρο)
 - **XI ΜΠ** με έδρα τη Θεσσαλονίκη (13ο ΣΠ Κιλκίς - 50ο ΣΠ - 59ο ΣΠ Θεσσαλονίκη)
 - III Τάγμα Δημοκρατικής Φρουράς Θεσσαλονίκης
 - Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων Θεσσαλονίκης
 - Διοίκηση Φρουρίου Θεσσαλονίκης με Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (4) Δ΄ΣΣ με έδρα την Καβάλα
- **IX ΜΠ** με έδρα τη Δράμα (24ο ΣΠ Δράμα - 25ο ΣΠ Πράβι - 26ο ΣΠ Δράμα)
 - **XII ΜΠ** με έδρα την Κομοτηνή (17ο ΣΠ - 29ο ΣΠ Κομοτηνή - 41ο ΣΠ Ξάνθη)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (5) Ε΄ΣΣ με έδρα την Κόρινθο
- **III ΜΠ** με έδρα την Πάτρα (6ο ΣΠ Κόρινθο - 12ο ΣΠ Πάτρα - 39ο ΣΕ Μεσολόγγι)
 - **IV ΜΠ** με έδρα το Ναύπλιο (8ο ΣΠ Ναύπλιο - 9ο ΣΠ Καλαμάτα - 11ο ΣΠ Τρίπολη)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (6) **V ΜΠ** με έδρα τα Χανιά (14ο ΣΠ Χανιά - 43ο ΣΠ Ρέθυμνο - 44ο ΣΠ Χανιά)
- (7) **VIII ΜΠ** με έδρα τα Ιωάννινα (10ο ΣΠ Πρέβεζα - 15ο ΣΠ Ιωάννινα - 40ό ΣΕ Ιωάννινα)
- (8) **Ταξιαρχία Αρχιπελάγους** (22ο ΣΠ Μυτιλήνη - 23ο ΣΠ Χίος)
- (9) Επίσης συγκροτήθηκαν, ένα Σύνταγμα Προκαλύψεως με έδρα το Διδυμότειχο, 6 συντοριακοί τομείς VI, VIII, IX, X, XI, XII υπό τις ταυτάριθμες Μεραρχίες και ο Λόχος Φρουράς Προέδρου Δημοκρατίας. Στο ίδιο ως άνω ΝΔ καθορίστηκε ως έδρα της Επιθεώρησης Πεζικού η Αθήνα, όπως επίσης και η λειτουργία της Σχολής Εφαρμογής Πεζικού στην Αθήνα.

β. Το 1926 με το ΠΔ «περί Οργανισμού του κατά Γήν Στρατού»,¹⁴³ επαναλαμβάνεται η οργάνωση του στρατού όπως αναφέρεται παραπάνω και επιπλέον, καθορίζονται οι οργανικές θέσεις κατά βαθμό των αξιωματικών.¹⁴⁴

¹⁴³ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 296 / 14 Ιουλ 1926.

¹⁴⁴ **Έξι αντιστράτηγοι** οποιοδήποτε Όπλου (Αρχηγός ΓΕΣ και 5 διοικητές μεραρχιών), **17 υποστράτηγοι** οποιοδήποτε Όπλου (υπαρχηγός ΓΕΣ, 12 διοικητές μεραρχιών, διοικητές ΣΣΕ, Σχολής πολέμου, ΓΥΣ και Φρουρίου Θεσσαλονίκης), **2 Υποστράτηγοι εκ του ΠΖ** (Επιθεωρητής Πεζικού και Φρούραρχος Αθηνών), **53 συνταγματάρχες**, **103 αντισυνταγματάρχες**, **247 ταγματάρχες**, **715 λοχαγοί**, **786 υπολοχαγοί**, **743 ανθυπολοχαγοί**, **131 ανθυπασπιστές**.

γ. Ο ενεργός στρατός περιελάμβανε συνολικά πέντε σώματα στρατού (δώδεκα μεραρχίες Πεζικού) και μια ανεξάρτητη ταξιαρχία Πεζικού (Ταξιαρχία Αρχιπελάγους). Συνολικά, ο αριθμός των συνταγμάτων Πεζικού ανερχόταν σε 38, εκ των οποίων 4 Ευζώνων. Το χαρακτηριστικό της νέας συγκρότησης των μονάδων Πεζικού ήταν η οργάνωση των μεν διμοιριών Πεζικού σε τρεις ομάδες, όπου κάθε ομάδα περιλάμβανε ένα στοιχείο οπλοπολυβολητών και ένα στοιχείο ακροβολιστών, των δε διμοιριών πολυβόλων Πεζικού σε δύο ομάδες, των δύο πολυβόλων η κάθε μία.

δ. Το έτος 1925 η θητεία των οπλιτών στο στρατό ορίστηκε στους 18 μήνες, ενώ το 1926 καθορίστηκε η δυνατότητα λήψης 2μήνου αδειάς μετά τη συμπλήρωση 16 μηνών πραγματικής υπηρεσίας. Το 1927 η διάρκεια της αδειάς αυξήθηκε σε 3 μήνες οπότε η θητεία περιορίστηκε στους 15 μήνες.

3. Μείωση Δυνάμεως του Στρατού (1929 - 1930)

α. Με τον Νόμο 4321 του 1929¹⁴⁵, καθορίστηκε νέος οργανισμός του στρατού, με τον οποίο η χώρα διαιρέθηκε σε 4 περιοχές αντιστοιχούσες σε 4 σώματα στρατού, 11 περιφέρειες αντιστοιχούσες σε 11 μεραρχίες Πεζικού και σε 37 στρατολογικά διαμερίσματα, ένα-τρία, ανά σύνταγμα ή τάγμα Πεζικού ή Ευζώνων. Με αυτόν τον νόμο, μειώθηκαν τα ΣΣ από 5 σε 4 (καταργήθηκε το Ε'ΣΣ)¹⁴⁶, οι μεραρχίες από 12 σε 11 (καταργήθηκε η VII) και τα συντάγματα από 38 σε 24, ενώ άλλαξαν και οι έδρες τους. Συνολικά συγκροτούνταν 24 συντάγματα Πεζικού, 1 τάγμα Πεζικού και 3 τάγματα Ευζώνων, υπαγόμενα σε 11 μεραρχίες Πεζικού, εκ των οποίων 2 ανεξάρτητες ως εξής:

(1) Α'ΣΣ με έδρα την Αθήνα

- **II ΜΠ** με έδρα την Αθήνα (1ο ΣΠ Αθήνα - 2ο ΣΠ Λαμία - 34ο ΣΠ Αθήνα)
- **III ΜΠ** με έδρα την Πάτρα (6ο ΣΠ Κόρινθο - 12ο ΣΠ Πάτρα - 39ο Τάγμα Ευζώνων Μεσολόγγι)
- **IV ΜΠ** με έδρα το Ναύπλιο (8ο ΣΠ Ναύπλιο - 9ο ΣΠ Καλαμάτα - 11ο ΣΠ Τρίπολη)
- I, II, IV Τάγματα Δημοκρατικής Φρουράς Αθηνών
- Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων Αθηνών
- Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων

(2) Β'ΣΣ με έδρα τη Λάρισα

- **IX ΜΠ** με έδρα την Κοζάνη (24ο ΣΠ Πρέβεζα - 27ο ΣΠ Κοζάνη)
- **X ΜΠ** με έδρα τη Βέροια (16ο ΣΠ Βέροια - 30ο ΣΠ Έδεσσα)

¹⁴⁵ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 282 / 16 Αυγ 1929.

¹⁴⁶ Το Ε'ΣΣ και η VII ΜΠ είχαν ήδη καταργηθεί ουσιαστικά από το 1926 στην διαδικασία κύρωσης υπό της Βουλής του σχετικού νόμου για τον Οργανισμό του Στρατού.

- Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων Λάρισας
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (3) Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη
- **I ΜΠ** με έδρα τα Λάρισα (4ο ΣΠ Λάρισα - 5ο ΣΠ Τρίκαλα - 42ο Τάγμα Ευζώνων Λαμία)
 - **XI ΜΠ** με έδρα τη Θεσσαλονίκη (13ο ΣΠ Κιλκίς – 50ό ΣΠ Θεσσαλονίκη)
 - III Τάγμα Δημοκρατικής Φρουράς Θεσσαλονίκης
 - Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων Θεσσαλονίκης
 - Διοίκηση Φρουρίου Θεσσαλονίκης με Τάγμα Βαρέων Πολυβόλων
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (4) Δ΄ΣΣ με έδρα την Καβάλα
- **XII ΜΠ** με έδρα την Κομοτηνή (29ο ΣΠ Κομοτηνή - 41ο ΣΠ Ξάνθη)
 - **VI ΜΠ** με έδρα τις Σέρρες (19ο ΣΠ Σέρρες - 26ο ΣΠ Δράμα)
 - Μονάδες ΠΒ, Ιππικού, Μηχανικού και Σωμάτων
- (5) **V ΜΠ** με έδρα τα Χανιά (14ο ΣΠ Χανιά - 43ο ΣΠ Ηράκλειο)
- (6) **VIII ΜΠ** με έδρα τα Ιωάννινα (15ο ΣΠ Ιωάννινα - 40ό Τάγμα Ευζώνων Άρτα – 10ο Τάγμα Πεζικού Κέρκυρα)
- (7) **Ταξιαρχία Αρχιπελάγους** (22ο ΣΠ Μυτιλήνη με ένα Τάγμα στη Χίο
- (8) Επίσης συγκροτήθηκαν, 8 συνοριακοί τομείς I, IV, VI, VIII, IX, X, XI, XII υπό τις ταυτάριθμες μεραρχίες και ο Λόχος Φρουράς Προέδρου Δημοκρατίας.

β. Το επόμενο έτος με τον Νόμο 4532¹⁴⁷ του έτους 1930, εξουσιοδοτήθηκε ο υπουργός των στρατιωτικών (Θεμιστοκλής Σοφούλης) να προβεί σε αναδιοργάνωση του στρατού μετά από πρόταση του αρχηγού του ΓΕΣ (Αντιστράτηγος Μαζαράκης - Αινιάν Αλέξανδρος). Κατόπιν αυτού οι μεραρχίες έγιναν πάλι δώδεκα με την επανασύσταση της VII ΜΠ με έδρα της Δράμα, Ιδρύθηκε Στρατιωτική Διοίκηση Αρχιπελάγους, ο αριθμός των μονάδων Πεζικού ορίσθηκε σε είκοσι τέσσερα συντάγματα (εκ των οποίων ένα Ευζώνων) και δέκα τάγματα Πεζικού (εκ των οποίων δύο Ευζώνων). Με τον ίδιο νόμο τα Αρχηγεία Πεζικού των Μεραρχιών έγιναν ανεξάρτητες Διοικήσεις Πεζικού.

γ. Λίγο αργότερα (25 Ιουλίου 1930) εξεδόθη ο Νόμος 4838¹⁴⁸ για τη λειτουργία **Σχολής Εφαρμογής Πεζικού** με έδρα την Αθήνα και Παράρτημα στη Θεσσαλονίκη. Η σχολή λειτουργούσε τρία τμήματα:

¹⁴⁷ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 111 / 14 Απρ 1930.

¹⁴⁸ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 257 / 29 Ιουλ 1930.

(1) **Ανθυπολοχαγών**, στην Αθήνα, στο οποίο φοιτούσαν υποχρεωτικά για 5 μήνες, οι προερχόμενοι από τη ΣΣΕ και παράρτημα αυτού στη Θεσσαλονίκη στο οποίο φοιτούσαν για 5 μήνες όσοι Ανθυπολοχαγοί δεν προέρχονταν από τη ΣΣΕ. Σκοπός του σχολείου ήταν η εκπαίδευση των ανθυπολοχαγών ώστε να καταστούν ικανοί για την εκπαίδευση και «χρησιμοποίηση στη μάχη» των μικρών μονάδων Πεζικού μέχρι και του λόχου.

(2) **Οπλισμού και Βολής Πεζικού**, στο οποίο φοιτούσαν όλοι οι αξικοί Πεζικού μετά την έξοδό τους από τη σχολή Ευελπίδων, καθώς και όλοι οι κατώτεροι αξιωματικοί που μέχρι τότε δεν είχαν αποφοιτήσει από αυτό. Στη Θεσσαλονίκη επίσης λειτουργούσε παράρτημα του τμήματος για την εκπαίδευση αξιωματικών μη προερχομένων από τη ΣΣΕ.

(3) **Λοχαγών**, στο οποίο φοιτούσαν, κατά σειρά αρχαιότητας, υποχρεωτικά για 5 μήνες όλοι οι λοχαγοί ΠΖ, πλην αυτών που είχαν ευδοκίμως αποφοιτήσει από τη Σχολή Πολέμου. Σκοπός του σχολείου ήταν η εκπαίδευση των λοχαγών στην εκτέλεση των καθηκόντων του βαθμού τους στη γνώση της τακτικής ενέργειας του Πεζικού και η δια εφαρμογών εξάσκηση στη χρησιμοποίηση των μονάδων Πεζικού στη μάχη. Επίσης, μπορούσαν να φοιτήσουν λοχαγοί ΠΖ και ΜΧ κατόπιν εξετάσεων εφόσον επιθυμούσαν να αποκτήσουν εγκαίρως τα προσόντα για συμμετοχή στις εξετάσεις της Σχολής Πολέμου. Ταγματάρχες ΠΖ κατόπιν προτάσεως της Επιθεωρήσεως Πεζικού. Λοχαγοί Ιππικού και Πυροβολικού, εφόσον είχαν αποφοιτήσει από τις οικείες σχολές εφαρμογής του Όπλου τους και οι οποίοι είχαν τα προσόντα και σκόπευαν να συμμετάσχουν στις εξετάσεις της Σχολής Πολέμου μπορούσαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα στη Σχολή Εφαρμογής Πεζικού για να προετοιμαστούν για τη Σχολή Πολέμου. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο νόμος στο άρθρο 12 παράγραφος 25, «**Η εις το τμήμα Λοχαγών της Σχολής Εφαρμογής του Πεζικού φοίτησις των Λοχαγών των λοιπών όπλων, αποβλέπει κυρίως στην γνώσιν της ενεργείας του Πεζικού, θεωρούμενου ως βασικού όπλου στον κοινόν αγώνα**»¹⁴⁹.

(4) **Πρότυπο Τμήμα**. Το πρότυπο τμήμα ήταν τάγμα οργανικό της σχολής για την πρακτική εξάσκηση των αντικειμένων που διδάσκονταν στα διάφορα τμήματα της σχολής.

δ. Το έτος 1930 η θητεία περιορίστηκε στους 14 μήνες και 4 μήνες υποχρεωτική άδεια. Το 1932 η θητεία καθορίστηκε σε 14 μήνες συμπεριλαμβανομένης και της υποχρεωτικής άδειας που ήταν δύο δίμηνες, περιοριζόμενη έτσι της πραγματικής θητείας σε 12 μήνες. Το 1933 καταργήθηκαν οι άδειες και η θητεία ορίστηκε στους 12 μήνες. Όταν η διάρκεια της θητείας μειώθηκε σε κάτω από 24 μήνες, ήταν αδύνατο να καλούνται ταυτόχρονα όλοι οι στρατεύσιμοι μιας κλάσεως υπό τα όπλα, καθόσον πριν ολοκληρωθεί η εκπαίδευσή της, είχε απολυθεί η προηγούμενη. Οπότε καθορίστηκε η πρόσκληση κάθε κλάσεως σε 2 τμήματα. Όταν η θητεία περιορίστηκε στους 12 μήνες η πρόσκληση της κλάσεως γινόταν σε τρία τμήματα για τους ίδιους λόγους.

¹⁴⁹ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 257 / 29 Ιουλ 1930.

4. Γαλλική Στρατιωτική Αποστολή

α. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής δόθηκε μεγάλη σημασία στη μετεκπαίδευση των αξιωματικών, στην οποία συνέβαλε καθοριστικά η μετακλήθεισα το 1925, γαλλική οργανωτική στρατιωτική αποστολή, υπό τον Στρατηγό Ζιράρ.

β. Η εκπαίδευση, όμως, αυτή περιοριζόταν στο θεωρητικό, κυρίως, μέρος. Ασκήσεις ευρείας κλίμακας με συμμετοχή όλων των όπλων δε λάμβαναν χώρα, λόγω αδυναμίας συγκρότησης μονάδων με πολεμική σύνθεση, καθώς επίσης και για οικονομικούς λόγους. Η αδυναμία συγκρότησης μονάδων οφειλόταν στην έλλειψη ανδρών, λόγω μείωσης της θητείας.

γ. Από το έτος 1936 και μετά, λόγω αύξησης της στρατιωτικής θητείας, η εκπαίδευση των στελεχών και του στρατεύματος έλαβε πιο ρεαλιστική μορφή, προσομοίαζε τις συνθήκες της μάχης και ήταν προσαρμοσμένη στις νέες συνθήκες οργάνωσης του στρατού.

δ. Εκτός της εκπαίδευσης επί του συνόλου, η οποία γινόταν στις μονάδες, κατά τη διάρκεια του έτους λάμβαναν χώρα ασκήσεις κατά μεραρχία ευρύτερης κλίμακας, διάρκειας δεκαπέντε ημερών. Πρέπει να σημειωθεί ότι η προμήθεια νέου υλικού άρχισε από το έτος 1926 και ολοκληρώθηκε κατά τα τελευταία έτη, λίγο πριν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ο οπλισμός Πεζικού περιελάμβανε: Τυφέκια και αραβίδες Μάλινχερ, οπλοπολυβόλα, ελαφρά και βαρέα πολυβόλα ΧΟΤΣΚΙΣ (εικόνα 28) και όλμους ΜΠΡΑΝΤ.

Εικόνα 28: Πολυβόλο Χότσκις

5. Οργανισμός του 1935

α. Το έτος 1935, εκδόθηκε το από 4ης Σεπτεμβρίου Νομοθετικό Διάταγμα «περί Οργανισμού του Στρατού»¹⁵⁰, με το οποίο καθορίζονταν η νέα οργάνωση του στρατού ξηράς και τα θέματα επιστρατεύσεως καταργούμενης κάθε προγενέστερης σχετικής διάταξης.

β. Με τον νόμο αυτόν χωρίστηκε η Ελλάδα σε 50 διαμερίσματα έκαστο των οποίων αποτελούσε τη στρατολογική περιφέρεια Συντάγματος ή

¹⁵⁰ Εθνικό Τυπογραφείο, ΦΕΚ 389 / 4 Σεπ 1935.

Τάγματος Πεζικού ή Ευζώνων. Η συγκρότηση και η διάταξη του Πεζικού ήταν η εξής:

- (1) Α΄ΣΣ με έδρα την Αθήνα
- (2) Β΄ΣΣ με έδρα τη Λάρισα
- (3) Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη
- (4) Δ΄ΣΣ με έδρα την Καβάλα
- (5) Συντάγματα – Τάγματα Πεζικού και Ευζώνων 1ο ΣΠ (Αθήνα), 2ο ΤΠ (Βόλος), 4ο ΣΠ (Λάρισα), 5ο ΣΠ (Τρίκαλα), 6ο ΣΠ (Κόρινθο), 7ο ΣΠ (Χαλκίδα), 8ο ΣΠ (Ναύπλιο), 9ο ΣΠ (Καλαμάτα), 10ο ΤΠ (Κέρκυρα), 11ο ΣΠ (Τρίπολη), 12ο ΣΠ (Πάτρα), 14ο ΣΠ (Χανιά), 15ο ΣΠ (Ιωάννινα), 16ο ΣΠ (Βέροια), 18ο ΤΠ (Σάμος), 19ο ΣΠ (Σέρρες), 21ο ΤΠ (Σιδηρόκαστρο), 22ο ΣΠ (Μυτιλήνη), 23ο ΤΠ (Χίος), 24ο ΣΠ (Πρέβεζα), 25ο ΤΠ (Ελευθερούπολη με Λόχο στην Καβάλα), 26ο ΣΠ (Δράμα), 27ο ΣΠ (Κοζάνη), 28ο ΤΠ [Σόροβιτς (Αμύνταιο)], 29ο ΣΠ (Κομοτηνή), 30ό ΣΠ (Έδεσσα), 31ο ΣΠ (Θεσσαλονίκη), 34ο ΣΠ (Αθήνα), 39ο Τάγμα Ευζώνων (Μεσολόγγι), 40ό Τάγμα Ευζώνων (Άρτα), 41 ο ΣΠ (Ξάνθη), 42ο ΣΕ (Λαμία), 43ο ΣΠ (Ηράκλειο), 44ο ΤΠ (Ρέθυμνο), 50ό ΣΠ (Θεσσαλονίκη), 65ο ΣΠ (Γιαννιτσά). **Σύνολο συνταγμάτων Πεζικού – Ευζώνων 7 και ταγμάτων Πεζικού - Ευζώνων 10.**

(6) Φρούρια Δκση Φρουρίου Θεσσαλονίκης, Δκση Φρουρίου Καβάλας.

(7) Συνοριακοί Τομείς VI Συνοριακός Τομέας (Σιδηρόκαστρο), VII Συνοριακός Τομέας (Δράμα), VIII Συνοριακός Τομέας (Ιωάννινα), IX Συνοριακός Τομέας (Φλώρινα), IXα Συνοριακός Τομέας (Καστοριά), X Συνοριακός Τομέας (Αρδέα), XI Συνοριακός Τομέας (Κιλκίς), XII Συνοριακός Τομέας (Κομοτηνή), Συνοριακός Τομέας Έβρου (Διδυμότειχο). Σύνολο συνοριακών τομέων 9.

(8) Λόχος Ευζώνων Φρουράς Προέδρου Δημοκρατίας (Αθήνα).

(9) Σχολές Σχολή Εφαρμογής Πεζικού (Αθήνα), Στρατιωτική Σχολή Εφέδρων Αξκών Πεζικού Σύρου, Στρατιωτική Σχολή Εφέδρων Αξκών Πεζικού Κερκύρας.

γ. Με το διάταγμα αυτό, δινόταν η εξουσιοδότηση στον Υπουργό Στρατιωτικών, να αναπτύξει τα 21ο, 25ο, και 28ο ΤΠ σε Συντάγματα εφόσον από την πρόοδο της επιστρατεύσεως κρινόταν αυτό αναγκαίο και να συστήσει τμήματα πολυβόλων και αρμάτων επιπέδου λόχου και τάγματος ή συντάγματος εφόσον κρινόταν απαραίτητο, κατόπιν προτάσεως του Αρχηγού του ΓΕΣ. Για να υλοποιηθεί η διάταξη των Μονάδων όπως αναφέρθηκε παραπάνω, διατάσσονταν επίσης και οι αναγκαίες μετασταθμεύσεις Μονάδων αφού εξασφαλιζόταν ο στρατωνισμός τους στη νέα έδρα.

δ. Το 1937 με τον Αναγκαστικό Νόμο AN 776¹⁵¹ τα στρατολογικά διαμερίσματα αναβαθμίστηκαν όλα σε διαμερίσματα συνταγμάτων Πεζικού ή

¹⁵¹ Εθνικό Τυπογραφείο ΦΕΚ 264 / 14 Ιουλ 1937.

Ευζώνων, ενώ θεσπίστηκε λεπτομερής νόμος περί ιεραρχίας και προαγωγών του στρατού.

ε. Με ΑΝ της 16ης Οκτωβρίου 1935¹⁵² η θητεία των στρατευσίμων αυξήθηκε στους 24 μήνες είχε δε δικαίωμα ο υπουργός Στρατιωτικών να χορηγεί άδεια μέχρι 6 μήνες. Το έτος 1936 αυξήθηκε η πραγματική παραμονή των στρατευσίμων από 18 μήνες σε 21. Με νεώτερη διάταξη η θητεία αυξήθηκε τελικά για όλους σε 24 μήνες πραγματικής υπηρεσίας.

6. Μεταβολές Οργανώσεως Πεζικού

α. Το έτος 1939, εκδόθηκε ο ΑΝ 2005 «περί Οργανισμού του Στρατού», έτσι όπως ίσχυε τον Οκτώβριο του 1940, κατά την κήρυξη του Ελληνοϊταλικού πολέμου.

β. Οι κυριότερες μεταβολές, οι οποίες επήλθαν με τον νέο νόμο στην οργάνωση του στρατού από πλευράς Πεζικού, ήταν οι ακόλουθες:¹⁵³

- (1) Α΄ΣΣ με έδρα την Αθήνα
- (2) Β΄ΣΣ με έδρα τη Λάρισα
- (3) Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη
- (4) Δ΄ΣΣ με έδρα την Καβάλα
- (5) Ε΄ΣΣ με έδρα την Αλεξανδρούπολη
- (6) Μεραρχίες Πεζικού

I (Λάρισα), II (Αθήνα), III (Πάτρα), IV (Ναύπλιο), V (Χανιά), VI (Σέρρες), VII (Δράμα), VIII (Ιωάννινα), IX (Κοζάνη), X (Βέροια), XI (Θεσσαλονίκη), XII (Κομοτηνή), XIII (Μυτιλήνη), XIV (Ξάνθη).

- (7) Συντάγματα – Τάγματα Πεζικού και Ευζώνων

1ο ΣΠ (Αθήνα), 2ο ΣΠ (Βόλος), 3ο ΣΠ (Χαλκίδα), 4ο ΣΠ (Λάρισα), 5ο ΣΠ (Τρίκαλα), 6ο ΣΠ (Κόρινθος), 8ο ΣΠ (Ναύπλιο), 9ο ΣΠ (Καλαμάτα), 10ο ΣΠ (Κέρκυρα), 11ο ΣΠ (Τρίπολη), 12ο ΣΠ (Πάτρα), 14ο ΣΠ (Χανιά), 15ο ΣΠ (Ιωάννινα), 16ο ΣΠ (Βέροια), 18ο ΣΠ (Σάμος), 19ο ΣΠ (Σέρρες), 21ο ΣΠ (Σιδηρόκαστρο), 22ο ΣΠ (Μυτιλήνη), 23ο ΣΠ (Χίος), 24ο ΣΠ (Πρέβεζα), 25ο ΣΠ (Ελευθερούπολη), 26ο ΣΠ (Δράμα), 27ο ΣΠ (Κοζάνη), 29ο ΣΠ (Κομοτηνή), 30ό ΣΠ (Έδεσσα), 31ο ΣΠ (Θεσσαλονίκη), 32ο ΣΠ (Καστοριά), 33ο ΣΠ (Φλώρινα), 34ο ΣΠ (Αθήνα), 37ο ΣΠ (Σταυρούπολη), 39ο ΣΕ (Μεσολόγγι), 40ό ΣΕ (Άρτα), 41ο ΣΠ (Ξάνθη), 42ο ΣΕ (Λαμία), 43ο ΣΠ (Ηράκλειο), 44ο ΣΠ (Ρέθυμνο), 50ό ΣΠ (Θεσσαλονίκη), 65ο ΣΠ (Γιαννιτσά), 81ο ΣΠ (Αλεξανδρούπολη). **Σύνολο συνταγμάτων Πεζικού - Ευζώνων 39.**

(8) Το 12ο ΣΠ είχε μονίμως μια διλοχία αποσπασμένη στο Αργοστόλι, το 22ο ΣΠ μονίμως έναν λόχο στη Λήμνο, το 25ο ΣΠ μονίμως έναν λόχο στην Καβάλα και το 28ο ΣΠ μονίμως έναν λόχο στο Αμύνταιο.

¹⁵² Εθνικό Τυπογραφείο ΦΕΚ 477 / 17 Οκτ 1935.

¹⁵³ ΓΕΣ/ΔΙΣ *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, σελ 132-133.

- (9) Διοίκηση Φρουρίου Θεσσαλονίκης
- (10) Μονάδες Προκαλύψεως
- (α) VIα Συνοριακός Τομέας (Νέο Πετρίτσι), VIIα Συνοριακός Τομέας (Κάτω Βροντού), ισοδύναμοι με διοίκηση μεραρχίας.
- (β) VII Συνοριακός Τομέας (Δράμα), VIII Συνοριακός Τομέας (Ιωάννινα), IX Συνοριακός Τομέας (Φλώρινα), IXα Συνοριακός Τομέας (Καστοριά), X Συνοριακός Τομέας (Αρδέα), XI Συνοριακός Τομέας (Κιλκίς), XII Συνοριακός Τομέας (Κομοτηνή), XIV Συνοριακός Τομέας (Ξάνθη), Συνοριακός Τομέας Έβρου (Διδυμότειχο), Συνοριακός Τομέας Σουφλίου (Σουφλί), ισοδύναμοι με διοίκηση Συντάγματος Πεζικού. Σύνολο συνοριακών τομέων 12.
- (11) Σύνταγμα Ευζώνων Φρουράς Αθηνών, Λόχος Ευζώνων Βασιλικής φρουράς (Αθήνα).
- (12) Σε κάθε μεραρχία συγκροτείται Διοίκηση Πεζικού Μεραρχίας, ως ανεξάρτητη αρχή. Ειδικά στις I, IX και XII Μεραρχία προστέθηκε και δεύτερη διοίκηση Πεζικού ως εξής: Α΄ Διοίκηση Πεζικού I ΜΠ (Λάρισα), Β΄ Διοίκηση Πεζικού I ΜΠ (Τρίκαλα), Α΄ Διοίκηση Πεζικού IX ΜΠ (Κοζάνη), Β΄ Διοίκηση Πεζικού IX ΜΠ (Φλώρινα), Α΄ Διοίκηση Πεζικού XII ΜΠ (Αλεξανδρούπολη), Β΄ Διοίκηση Πεζικού XII ΜΠ (Σουφλί).
- γ. Στις 5 Δεκεμβρίου 1939 αποφασίσθηκαν τροποποιήσεις στο σχέδιο επιστρατεύσεως του στρατού του 1939 οι οποίες αποτέλεσαν το σχέδιο **1939β**¹⁵⁴ και ήταν αυτό με το οποίο επιστρατεύθηκε ο στρατός ξηράς το 1940.
- (1) Α΄ΣΣ με έδρα την Αθήνα [II ΜΠ (Αθήνα) III ΜΠ (Πάτρα), IV ΜΠ (Ναύπλιο), 3η ΤΑΞ (Χαλκίδα)]
- (2) Β΄ΣΣ με έδρα τη Λάρισα [I (Λάρισα), IX (Κοζάνη), 4η ΤΑΞ (Φλώρινα), 5η ΤΑΞ (Τρίκαλα), XVI ΤΑΞ (Λαμία)].
- (3) Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη [VI ΜΠ (Σέρρες), X ΜΠ (Βέροια), XI ΜΠ (Θεσσαλονίκη)].
- (4) Δ΄ΣΣ με έδρα την Καβάλα [VII ΜΠ (Δράμα), XIV ΜΠ (Ξάνθη)].
- (5) Ε΄ΣΣ με έδρα την Αλεξανδρούπολη [XII ΜΠ (Κομοτηνή), XIII ΜΠ (Μυτιλήνη)].
- (6) Ανεξάρτητες Μεραρχίες Πεζικού [V ΜΠ (Χανιά), VIII ΜΠ (Ιωάννινα)].

¹⁵⁴ Το σχέδιο επιστρατεύσεως του 1938 αναθεωρήθηκε το 1939 μετά τις αλλαγές που επήλθαν στον Οργανισμό του Στρατού με κυριότερη τη συγκρότηση του Ε΄ΣΣ στην Αλεξανδρούπολη. Η συγκρότηση του Ε΄ΣΣ έγινε μετά την υπογραφή του Συμφώνου της 17ης Ιουλίου 1938 με την Τουρκία και την εξ αυτής άρση των περιορισμών της Συνθήκης της Λωζάνης για αφοπλισμένη ζώνη δυτικά του Έβρου ποτ. Το σχέδιο τέθηκε σε ισχύ τέλη Μαρτίου 1939. Όταν τον Απρίλιο του 1939 κατελήφθη η Αλβανία από τους Ιταλούς κρίθηκε σκόπιμο να γίνουν κάποιες τροποποιήσεις στο σχέδιο επιστρατεύσεως του 1939 για την περίπτωση πολέμου εναντίον της Ιταλίας. Το νέο σχέδιο ονομάστηκε 1939β. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Προς Πόλεμο Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940*, Αθήνα 1969, 109,110.

(7) Συνολικά επιστρατεύονταν **56 συντάγματα Πεζικού** (39 ενεργά και 17 επιστρατεύόμενα) και 4 ανεξάρτητα τάγματα, συνολικά 170 τάγματα Πεζικού. Κάθε σύνταγμα αποτελείτο από 3 τάγματα και έναν λόχο μηχανημάτων με 4 όλμους 81 χιλ. και 2 ορειβατικά πυροβόλα των 65 χιλ. Πλέον των συνταγμάτων επιστρατεύονταν:

(α) 2 τάγματα Πεζικού και 4 λόχοι με διμοιρία πολυβόλων για την άμυνα των νήσων Κεφαλληνίας, Αιγίνης, Μήλου, Σκύρου, Κυθήρων.

(β) 15 λόχοι προκαλύψεως των ΙΧ, ΙΧα, Χ, ΧΙ συνοριακών τομέων και του υποτομέα Βεύης.

(γ) 20 λόχοι ασφαλείας συγκοινωνιών.

(δ) 4 τάγματα πολυβόλων θέσεως και 5 τάγματα πολυβόλων κινήσεως, τα οποία αποτελούσαν μέρος των στοιχείων της Στρατιάς.

(8) Τα αποτελέσματα των εν γένει προσπαθειών για την αύξηση της μαχητικής ικανότητας του στρατού επιβεβαιώθηκαν με τη σθεναρή και νικηφόρα αντιμετώπιση της Ιταλικής επίθεσης στις 28 Οκτωβρίου 1940 και στη συνέχεια με τη Μάχη των Οχυρών και την αντίσταση κατά των Γερμανών.

7. Εκπαίδευση¹⁵⁵

α. Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών

Για την κάλυψη των αναγκών σε εφέδρους αξιωματικούς, λειτούργησαν, μέχρι το 1926, οι Ουλαμοί Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών, όπως είχαν συσταθεί από το 1914. Το 1926, όμως, θεσπίστηκε η εκπαίδευση όλων των υποψηφίων εφέδρων αξιωματικών των διαφόρων Όπλων να γίνεται σε μία σχολή, η οποία λειτούργησε αρχικά στην Αθήνα και στη συνέχεια στη Χαλκίδα με μονοετή και αργότερα με 9μηνη φοίτηση. Η σχολή λειτούργησε μέχρι το 1934, οπότε δημιουργήθηκαν ιδιαίτερες σχολές για κάθε Όπλο. Για το Πεζικό λειτούργησαν δύο, στη Σύρο και την Κέρκυρα. Από το 1936, οι αποφοιτούντες μετά 9μηνο εκπαίδευση από αυτές τις σχολές, ονομάζονταν ανθυπασπιστές Πεζικού και μετά την ολοκλήρωση της θητείας τους (απολυόμενοι) ονομάζονταν ανθυπολοχαγοί. Από το 1936 άρχισε η εκπαίδευση στις σχολές εφέδρων αξικών των εφέδρων αξικών παλαιότερων κλάσεων (1919 και εντεύθεν) για ένα μήνα πλην των εφέδρων των κλάσεων από 1935-1940 οι οποίοι εκπαιδεύτηκαν για 45 ημέρες.

β. Σχολή Εφαρμογής Όπλου Πεζικού

Αρχικά, είχε έδρα την Αθήνα και από το Δεκέμβριο του 1932 έδρα τη Θεσσαλονίκη και σκοπό είχε την τεχνική και τακτική εκπαίδευση των κατώτερων αξιωματικών του Πεζικού. Η διάρκεια της φοίτησης ήταν από τρεις μέχρι δέκα μήνες. Στη Σχολή Εφαρμογής στη Θεσσαλονίκη υπαγόταν το Πρότυπο Τάγμα Πεζικού και το Τάγμα Αρμάτων Μάχης που συστήθηκε με Προεδρικό Διάταγμα της 7ης Οκτωβρίου 1934.

¹⁵⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821*, Αθήνα 1997, 209-213.

8. Εξοπλισμός¹⁵⁶

α. Μετά τη Μικρασιατική Εκστρατεία το Πεζικό έμεινε με παλαιό υλικό, μέρος του οποίου ήταν εύχρηστο. Με αυτό το υλικό και την προσθήκη μικρού αριθμού οπλοπολυβόλων Υποδ. 1915, εξοπλίστηκε ο στρατός του Έβρου.

β. Η πρώτη σοβαρή προμήθεια νέου οπλισμού έγινε το 1926, οπότε παρελήφθησαν **1.752** πολυβόλα **Χότσκις των 7,92, 6.000** οπλοπολυβόλα **Χότσκις των 6,5, 100.000** τυφέκια **Μάνλινχερ** και **25.000** αραβίδες **Μάνλινχερ**. Παράλληλα, μεγάλο μέρος του παλαιού οπλισμού 1.300 πολυβόλα Σαιντ-Ετιέν, 4.000 οπλοπολυβόλα V1915 και όλα τα τυφέκια Μάουζερ) έχρηζε επισκευών. Με αυτό τον οπλισμό βρέθηκε το Πεζικό το 1935.

γ. Από το 1935 έως το 1940 παρελήφθησαν ακόμη **50.000 βραχύκαννα τυφέκια Μάουζερ των 7,92¹⁵⁷**, ενώ είχαν παραγγελθεί συνολικά 100.000. **400 πολυβόλα Χότσκις**, υποδείγματος του γαλλικού στρατού, τα οποία ήταν βαρύτερου τύπου από τα υπάρχοντα ελληνικά. **200 οπλοπολυβόλα Χότσκις 7.92, τρίποδες οπλοπολυβόλων** Σαιντ-Ετιέν, **800 τηλέμετρα, 777 ειδικόι οκρίβαντες** για τα οχυρά, **1570 πιστόλια φωτοβολίδων**. Παραλήφθηκαν 35.600.000 φυσίγγια οπλοπολυβόλου Χότσκις των 6,5, 30.550.000 φυσίγγια πολυβόλου Χότσκις των 7,92, 21.500.000 φυσίγγια τυφεκίου Μάουζερ των 7,92, 21.735.000 φυσίγγια τυφεκίου Λεμπέλ, 555.440 φυσίγγια τροχιοδεικτικά διαφόρων όπλων, με συνολικό κόστος 445.557.147 δρχ

δ. Σημαντικό επίσης στοιχείο της προπαρασκευής του στρατού ήταν η δημιουργία των προϋποθέσεων, ώστε η εγχώρια εταιρεία κατασκευής πυρομαχικών, είχε τη δυνατότητα κατά την ημέρα της επιστρατεύσεως, ημερήσιας παραγωγής 800.000-1.000.000 φυσιγγίων και 2.500-3.000 οβίδων όλων των διαμετρημάτων, με διατιθέμενες πρώτες ύλες όμως, μόνο για ένα τρίμηνο.

¹⁵⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Προς Πόλεμο Προπαρασκευή του Ελληνικού Στρατού 1923-1940*, Αθήνα 1969, 43-59.

¹⁵⁷ Το διαμέτρημα των 7,92 χιλ. είχε προκριθεί ως το πλέον αποτελεσματικό στο πεδίο της μάχης και αποφασίσθηκε η γενίκευση του διαμετρήματος σε όλα τα φορητά όπλα του Πεζικού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ 24

ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

1. Γενικά

Η αιφνιδιαστική επίθεση των Ιταλών τις πρωινές ώρες της 28ης Οκτωβρίου 1940 ευνόησε την προέλασή τους στο ελληνικό έδαφος. Συναντώντας, όμως, την αντίσταση των τμημάτων προκάλυψης στην Πίνδο και στην Ήπειρο, οι ιταλικές δυνάμεις δεν κατόρθωσαν να διαρρήξουν την τοποθεσία Ελαία – Καλαμά στην Ήπειρο και να φτάσουν στο Μέτσοβο. Οι Έλληνες, πραγματοποιώντας επιστράτευση και συγκέντρωση των μεραρχιών, όχι μόνο αναχαίτισαν την ιταλική προέλαση, αλλά και ανέλαβαν από την 14η Νοεμβρίου γενική αντεπίθεση σε ολόκληρο το μέτωπο, από τα Γιουγκοσλαβικά σύνορα μέχρι το Ιόνιο Πέλαγος.

Εικόνα 29: Στρατιώτες του Πεζικού το 1940

2. Δυνάμεις

α. **Τμήμα Στρατιάς Ηπείρου**, το οποίο περιελάμβανε το Α΄ Σώμα Στρατού (II, III, VIII Μεραρχίες και αρχικά η 3η Ταξιαρχία και το Απόσπασμα Θεσπρωτίας, διαλύθηκαν και κατανεμήθηκαν αργότερα στις μονάδες του Α΄ ΣΣ) και το Β΄ Σώμα Στρατού (I, IV, V, VI, XI, XV και XVII Μεραρχίες και αρχικά η 5η Ταξιαρχία, η οποία διαλύθηκε και κατανεμήθηκε αργότερα στις μονάδες του Β΄ ΣΣ λόγω απωλειών).

β. **Τμήμα Στρατιάς Δυτικής Μακεδονίας**, το οποίο περιελάμβανε το Γ΄ Σώμα Στρατού (IX, X, XIII Μεραρχίες Πεζικού), τις Μεραρχίες Ιππικού, τη XVI Μεραρχία Πεζικού και την 21η Ταξιαρχία Πεζικού.

3. Επιχειρήσεις

α. Το Πεζικό και σε αυτό τον αγώνα στάθηκε αντάξιο των παραδόσεων και της αποστολής του. Οι νίκες διαδέχονταν η μια την άλλη προς κατάπληξη όλου του τότε ελεύθερου κόσμου, ο οποίος παρακολουθεί με θαυμασμό τον αγώνα ενός μικρού έθνους εναντίον μιας αυτοκρατορίας, για την υπεράσπιση της ανεξαρτησίας του. Ο Έλληνας πεζός στρατιώτης οδηγούμενος από τον αξιωματικό του, με τη λόγχη εξεδίωξε τους Ιταλούς από κάθε σπιθαμή εδάφους που είχε αρχικά παραχωρήσει μέχρι να ολοκληρωθεί η επιστράτευση του συνόλου του στρατεύματος, υλοποιώντας στο έδαφος ένα αριστοτεχνικό σχέδιο που είχε εκπονηθεί από την ηγεσία του.

β. Στις 22 Νοεμβρίου, τα ελληνικά στρατεύματα εισέρχονται στην Κορυτσά και το Λεσκοβίκι. Στις 24 Νοεμβρίου, καταλαμβάνεται η Μοσχόπολη. Στις 30 Νοεμβρίου, φτάνουν στο Πόγραδετς. Στις 4 Δεκεμβρίου, εισέρχονται στην Πρεμετή, στις 7 στο Δέλβινο και στις 8 στο Αργυρόκαστρο. Στις 22 Δεκεμβρίου, καταλαμβάνουν τη Χειμάρα. Στις 10 Ιανουαρίου 1941, φτάνουν στην Κλεισούρα. Κατά το διάστημα αυτό και μέχρι τις 8 Μαρ 1941, έλαβαν χώρα λυσσαλέες αντεπιθέσεις των Ιταλών με τις εκλεκτότερες δυνάμεις, όπως π.χ. «Λύκος της Τοσκάνης», τους «Μελανοχιτώνες» κλπ, οι οποίες καταλήγουν σε θρίαμβο των Ελλήνων, σύλληψη πολλών χιλιάδων αιχμαλώτων και περαιτέρω προώθηση του ελληνικού στρατού.

Βολή με Όλμο από στρατιώτες πεζικού το 1940

γ. Η συνεχής αυτή επιθετική ενέργεια του ελληνικού Πεζικού, έφερε τα ελληνικά τμήματα μετά από μια σειρά σκληρότατων αγώνων μέχρι της γενικής γραμμής, **Πόγραδετς - Σουχαγκόρα - Τσερεβόντε - Μπρένζτανι - Βράνιτσα - Χειμάρα**. Η καθημερινότητα του πεζού αξκού και στρατιώτη και σε αυτό τον αγώνα επιβεβαιώνει για μια ακόμα φορά τα αναγραφόμενα, στα στρατιωτικά εγχειρίδια, ως χαρακτηριστικά του Πεζικού.

δ. Την περίοδο αυτή, ισχυρός αντίπαλος στάθηκε και ο βαρύς χειμώνας. Οι πολικές θερμοκρασίες, οι συχνές χιονοθύελλες και η χαμηλή ορατότητα δυσκόλεψαν τις μετακινήσεις των πεζοπόρων τμημάτων και επέτειναν τις δυσκολίες στον εφοδιασμό των μονάδων με τρόφιμα και πυρομαχικά. Το πλήθος των απωλειών (25.000 παγόπληκτοι) από κρουπαγήματα κυρίως στα κάτω άκρα, καταδεικνύει το μέγεθος της προσπάθειας που κατέβαλε για μια ακόμη φορά το Πεζικό.

ε. Οι Ιταλοί, ενισχυόμενοι διαρκώς με νέες μονάδες, κατόρθωσαν μέχρι τέλους Δεκεμβρίου να αυξήσουν τη δύναμή τους σε 15 μεραρχίες Πεζικού και μια τεθωρακισμένη μεραρχία, πετυχαίνοντας τεράστια αριθμητική υπεροχή, την οποία διατήρησαν μέχρι τέλους της εκστρατείας.

στ. Μια μεγάλη αντεπίθεση των Ιταλών εκδηλώθηκε στα μέσα Φεβρουαρίου, αλλά ο ελληνικός στρατός, έπειτα από σκληρό αγώνα εναντίον αριθμητικά υπέρτερων δυνάμεων, κράτησε όλες τις θέσεις του. Στις 28 Φεβρουαρίου η ιταλική επίθεση είχε τερματιστεί με πλήρη επιτυχία για τα ελληνικά όπλα, αφού συνετρίβησαν πολλά μηχανοκίνητα οχήματα του εχθρού και καταρρίφθηκαν σαράντα δύο αεροπλάνα.

ζ. Κατά τη μεγάλη και σπουδαία ιταλική επίθεση που επακολούθησε την άνοιξη, δώδεκα ιταλικές μεραρχίες ενισχυμένες με πολυάριθμα τάγματα Μελανοχιτώνων, Βερσαλιέρων και Αλβανών, υποστηριζόμενοι από μεγάλο όγκο πυροβολικού και από πολυάριθμη αεροπορία, επιτίθονταν από 9 έως 15 Μαρτίου στον τομέα μεταξύ Αώου και Αψού ποταμών, εναντίον έξι ελληνικών μεραρχιών, χωρίς καμία επιτυχία. Δέκα μέρες διήρκησε η μεγάλη αυτή επίθεση, κατά την οποία οι ελληνικές μεραρχίες έγραψαν σελίδες δόξας και ηρωισμού, αποκρούοντας υπερδιπλάσιο εχθρό, ο οποίος υποστηρίχθηκε από μεγάλο όγκο πυρών και έχοντας απόλυτη υπεροχή στον αέρα.

η. Η εισβολή των Γερμανών εντός του ελληνικού εδάφους και η διαγραφόμενη απειλή αποκοπής των δυνάμεων στην Αλβανία, είχε ως αποτέλεσμα τη σύμπτυξη των ελληνικών δυνάμεων στη γραμμή Ολύμπου - Καλαμά στις 12 Απριλίου 1941.

4. Ύψωμα 731 «Η εποποιία του Πεζικού»

α. 9 Μαρτίου - 15 Μαρτίου 1941. Επτά ημέρες στις οποίες εκτοξεύθηκαν δεκαοκτώ ιταλικές επιθέσεις κατά του υψώματος 731, υπό την προσωπική επίβλεψη του Μουσολίνι. Μόνο τις πρώτες 2,5 ώρες της προπαρασκευής της επίθεσης έπεσαν στο ύψωμα 100.000 βλήματα πυροβολικού, αμέτρητα βλήματα όλμων από τους 60 σωλήνες κάθε επιτιθέμενης μεραρχίας και μεγάλος αριθμός βομβών αεροπλάνων. Οι ιταλικές δυνάμεις είχαν όμως την ατυχία να συναντήσουν στο ύψωμα αυτό τους «πεζικάριους» του ΙΙου τάγματος του 5ου ΣΠ, οι οποίοι ήταν αποφασισμένοι, και έδωσαν τον **«νυν υπέρ πάντων αγώνα»**. Την εικόνα των ανδρών του ΙΙ/5 ΤΠ, μετά από τους ανηλεείς βομβαρδισμούς του υψώματος 731 από το Πυροβολικό και της Αεροπορία των Ιταλών, περιγράφει γλαφυρά ο λογοτέχνης Άγγελος Τερζάκης:

«Εκείνοι που στέκονταν τώρα γαντζωμένοι εκεί πάνω, δεν έμοιαζαν πια με στρατό, δεν έμοιαζαν με πλάσματα ανθρώπινα. Ήταν κάτι σκέλεθρα ντυμένα με κουρέλια, επιδέσμους, φαντάσματα μαυριδερά και αγριεμένα, όλο χύμα και ιδρώτα που παγώνει, μάτι γυαλιστερό από την πείνα, την αγωνία, τη πάλη με το χάρο».

β. Οι αξικοί και στρατιώτες του Πεζικού, που αμύνονταν το πρωινό της 9ης Μαρτίου 1941 στο ύψωμα 731, αλλά και στα διπλανά υψώματα, όπως το 711, δεν έκαναν απλά το καθήκον τους, έδωσαν με τη θυσία και τη νίκη τους, νόημα στην έννοια κατοχή εδάφους, όπως μόνο ο πεζός την αντιλαμβάνεται. Με τη λόγχη τους σταμάτησαν πολλαπλάσιο, καλύτερα εξοπλισμένο και άριστα υποστηριζόμενο με πυρά εχθρό. Δε δείλιασαν ούτε στιγμή... είπαν απλά ότι δε θα περάσει από το 731 εχθρός και δεν πέρασε.

5. Τακτική Πεζικού στον Ελληνο-Ιταλικό Πόλεμο

α. Η λεπτομερής μελέτη των ενεργειών των ελληνικών μονάδων Πεζικού, μας δείχνει ότι πρόκειται για μονάδες καλά εκπαιδευμένες, και ηγήτορες οι οποίοι πέραν του ηρωισμού έχουν διαφορετική τακτική αντίληψη του πεδίου της μάχης, ενεργούν με σχέδιο, προληπτικά και κυρίως μελετούν τον αντίπαλο. Τα σχέδια είναι προσαρμοσμένα στο έδαφος και γίνεται κατάλληλη χρήση αυτού για την εφαρμογή του ελιγμού.

β. Στις επιχειρήσεις αυτές, οι μονάδες Πεζικού:

(1) Επιβράδυναν τον εχθρό μέχρι την αμυντική τοποθεσία, με υποδειγματική εκτέλεση των σχεδίων.

(2) Εκμεταλλεύτηκαν άριστα το έδαφος, ώστε να μειώσουν τις απώλειές τους (Υψωμα 731).

(3) Ενήργησαν νυχτερινές επιχειρήσεις για προκατάληψη εδαφών τακτικής σημασίας (νύχτα 2/3 Μαρτίου προς αποκοπή της οδού Κλεισούρας Δραγκότι).

(4) Έκαναν ευρεία χρήση του αγώνα εκ του συστάδην (κατάληψη υψ. Γκραμπάλα (ν.2/3 Νοεμβρίου), αγώνας στο υψ. 731 (9-19 Μαρ. 41), κατάληψη υψ. 739 (8 Μαρ. 41) στον οποίο φάνηκε ότι ήταν ιδιαίτερα εκπαιδευμένες.

(5) Έκανε ευρεία χρήση της επιθετικής αναγνώρισης (13 Νοεμβρίου 1940 υψ. Αγ. Μαρίνας Νεοχωρίου).

(6) Η Διοικήσεις επενέβαιναν στον αγώνα και με την προσωπική τους παρουσία όποτε κρινόταν απαραίτητο (30 Οκτ 41 ο Δκτης της Ι ΜΠ έφθασε στο Επταχώρι και ανέλαβε τη διοίκηση του τομέα Πίνδου, όπου το Απόσπασμα που ενεργούσε εκεί είχε καταπονθηθεί. Λόγω σοβαρότητας της κατάστασης, την επόμενη ημέρα, τη διεύθυνση των επιχειρήσεων στον τομέα ανέλαβε το Β΄ΣΣ).

ΤΜΗΜΑ 25

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

1. Δυνάμεις

α. Στην κεντρική Μακεδονία το τμήμα Στρατιάς Κεντρικής Μακεδονίας (ΤΣΚΜ), περιλαμβάνοντας τις XII και XX Μεραρχίες Πεζικού.

β. Στα σύνορα προς τη Βουλγαρία βρισκόταν αναπτυγμένο και προσανατολισμένο το τμήμα της Στρατιάς Ανατολικής Μακεδονίας (ΤΣΑΜ), περιλαμβάνοντας την ομάδα Μεραρχιών, από τις XIV και XVIII Μεραρχιών, την VII Μεραρχία Πεζικού, τη XIX Μηχανοκίνητη Μεραρχία, την Ταξιαρχία του Νέστου και την Ταξιαρχία Έβρου. Στο ΤΣΑΜ υπάγονταν και τα προς τη Βουλγαρία συγκροτήματα των οχυρών.

2. Επιχειρήσεις

α. Τα οχυρά των ελληνοβουλγαρικών συνόρων, αν και δέχονταν πυρά από το πυροβολικό και από την αεροπορία, άντεξαν την πίεση και συνέχιζαν τον αγώνα. Ωστόσο, οι Γερμανοί, έχοντας εξοντώσει τη μικρή γιουγκοσλαβική αντίσταση, προχώρησαν προς τα δάση της νοτίου Σερβίας. Από αυτή την πλευρά των συνόρων (ελληνογιουγκοσλαβικών), δεν υπήρχε καμία οργανωμένη άμυνα. Οι γερμανικές φάλαγγες διήλθαν από την κοιλάδα του Αξιού και τα υψώματα του Μοναστηρίου και στις 8 Απριλίου κατέλαβαν τη Θεσσαλονίκη. Ο ελληνικός στρατός της Ανατολικής Μακεδονίας, αφού βρέθηκε από παντού περικυκλωμένος εξαναγκάστηκε σε παράδοση.

β. Στις 12 Απριλίου, διατάχθηκε σύμπτυξη του μαχόμενου κατά των Ιταλών στρατού μας για να αποσοβηθεί η κύκλωση από τους Γερμανούς. Αλλά, ήδη οι Γερμανοί είχαν προσβάλλει από τα νότια τις ελληνικές δυνάμεις που υποχωρούσαν από την Καστοριά και τα Γρεβενά. Η καταδίωξη από μεγάλες μηχανοκίνητες γερμανικές μονάδες και ισχυρή αεροπορία δεν επέτρεψε την εκτέλεση του σχεδίου ανασύνταξης και οργάνωσης γραμμής άμυνας ούτε στον Όλυμπο, αλλά ούτε και νοτιότερα.

γ. Στις 20 Απριλίου 1941, διατάχθηκε η κατάπαυση του πυρός και τελείωσε έτσι, ο επικός αγώνας του ελληνικού Πεζικού, το οποίο αντιμετώπισε νικηφόρα το στρατό και τα μέσα δύο μεγάλων τότε αυτοκρατοριών.

3. Η Μάχη της Κρήτης¹⁵⁸

α. Μετά την κατάληψη της ηπειρωτικής χώρας οι Γερμανοί έθεσαν σε ενέργεια το σχέδιο κατάληψης και της Κρήτης, κάνοντας ευρεία χρήση αερομεταφερόμενων δυνάμεων. Για την άμυνα της Κρήτης, μετά και τη μεταφορά της V ΜΠ στο Αλβανικό μέτωπο δεν είχαν μείνει αξιόλογες δυνάμεις.

β. Το σύνολο των ελληνικών δυνάμεων τις παραμονές της Γερμανικής επίθεσης ανέρχονταν σε:

- (1) Οκτώ τάγματα εκπαιδύσεως νεοσύλλεκτων οπλιτών.
- (2) Τρία έμπεδα τάγματα (Χανιά, Ρέθυμνο, Ηράκλειο).
- (3) Η Σχολή Ευελπίδων.
- (4) Η Σχολή Χωροφυλακής.
- (5) Διάφοροι μεμονωμένοι στρατιώτες και αξκοί οι οποίοι έφυγαν από την ηπειρωτική Ελλάδα μετά τη συνθηκολόγηση.
- (6) Πολιτοφυλακή.
- (7) Οι περισσότεροι άνδρες ήταν ανεκπαιδευτοι και πεινιχρά εξοπλισμένοι.¹⁵⁹

¹⁵⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Μάχη της Κρήτης*, Αθήνα 1993, 23-30.

¹⁵⁹ **1° ΣΠ:** 1030 άνδρες, 1000 τυφέκια, 5 πολυβόλα, **2° ΣΠ:** 930 άνδρες, 500 τυφέκια, 200 φυσ./τυφέκιο. **3° ΣΠ:** 656 άνδρες, 600 τυφέκια, 10 πολ/λα, 15 φυσ./τυφέκιο. **4° ΣΠ:** 1300 άνδρες, 850 τυφέκια, 4 πολ/λα, 15 φυσ./τυφέκιο. **5° ΣΠ:** 1200 άνδρες, 800 τυφέκια, 15 φυσ./τυφέκιο. **6° ΣΠ:** 1389 άν-

γ. Διοικητής των δυνάμεων της νήσου ορίστηκε ο Στρατηγός Φρευμπεργκ, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του στις 30 Απριλίου 1941. Στη διάταξη μάχης της νήσου τα τάγματα εκπαιδεύσεως μετονομάστηκαν σε συντάγματα (1ο-8ο) στα οποία προσκολλήθηκαν ανά ένας λόχος νεοσυλλέκτων οπλιτών από τα έμπεδα. Κάθε σύνταγμα ανέπτυξε σταδιακά λόχους και τάγματα αναλόγως των διατιθεμένων οπλιτών. Κάθε τάγμα αποτελούνταν από 4 λόχους των 120 ανδρών έκαστος και λόχο μηχανημάτων (όλμοι, πολυβόλα, κλπ). Με τους παλιούς στρατιώτες συγκροτήθηκε ένας λόχος ανά σύνταγμα ο οποίος ήταν αμέσως ετοιμότητας.

δ. Ο εξοπλισμός ήταν ελλιπέστατος αλλά και για όσα τυφέκια είχαν οι άνδρες δεν υπήρχαν αρκετά πυρομαχικά. Στο 20ήμερο που είχε στη διάθεσή του ο Φρευμπεργκ, έγινε προσπάθεια προμήθειας φυσιγγίων για τυφέκια Μάνλινχερ και Μάουζερ, αλλά επειδή η προμήθεια θα καθυστερούσε, αποφασίστηκε ο εφοδιασμός με βρετανικά τυφέκια υποδ. 0,303 από την 20η Μαΐου 1941.

ε. Στις 20 Μαΐου 1941, η γερμανική αεροπορία εξαπέλυσε τη μεγάλη επίθεση κατά της Κρήτης. Ύστερα από ένα φοβερό, από αέρα, βομβαρδισμό, τάγματα αλεξιπτωτιστών κατέλαβαν ορισμένα σημεία, μεταξύ των οποίων και το αεροδρόμιο του Μάλεμε. Οι λίγες συμμαχικές (Βρετανοί, Αυστραλοί, Νεοζηλανδοί) και ελληνικές δυνάμεις, οι οποίες ενισχύθηκαν από τον Κρητικό λαό, που έλαβε ενεργό μέρος στον αγώνα, αμύνθηκαν γενναία για πολλές μέρες, παρά τη συντριπτική υπεροχή της αεροπορίας, προξενώντας μεγάλες απώλειες σε έμψυχο και άψυχο υλικό.

στ. Το τίμημα και πάλι βαρύ για τη χώρα, για το στρατό, για το Πεζικό (27 αξιωματικοί και μεγάλος αριθμός οπλιτών)¹⁶⁰. Αλλά ήταν ιδιαίτερα βαρύ και για τους επιτιθέμενους, τόσο βαρύ που μέχρι τέλος του πολέμου ο Χίτλερ δεν ξαναχρησιμοποίησε του αλεξιπτωτιστές στις επιχειρήσεις αλλά τους μετέτρεψε σε μονάδες Πεζικού.

4. Τακτική Πεζικού στον Ελληνο-Γερμανικό Πόλεμο

Στο σύντομο, αλλά εξίσου επικό αγώνα κατά των γερμανικών μεραρχιών, οι ελληνικές μονάδες Πεζικού, εκτέλεσαν υποδειγματικά στατική άμυνα τηρώντας όμως την επιθετική τους στάση, προκειμένου να απαγορεύσουν την είσοδο του γερμανικού στρατού σε ελληνικό έδαφος. Η συντριπτική υπεροχή ισχύος, το εκτεταμένο του μετώπου σε συνδυασμό με την απασχόληση του κύριου όγκου του στρατού στην Αλβανία δεν τους επέτρεψε να φθάσουν στην τελική νίκη.

δρες οι μισοί άοπλοι. 7° ΣΠ: 897 άνδρες, 800 τυφέκια, 15 φυσ./τυφέκιο. 8° ΣΠ: 840 άνδρες, 800 τυφέκια, 4 πολ/λα, 50 φυσ./τυφέκιο. ΣΣΕ: 337 άνδρες, 320 τυφέκια, 5 οπλ/λα, 80 φυσ./τυφέκιο, 150 φυσ./οπλ/λο, 200 χειρ/δες.

¹⁶⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Μάχη της Κρήτης*, Αθήνα 1993, 161,186.

ΤΜΗΜΑ 26

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΕΖΙΚΟΥ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1941 έως 1944

1. Γενικά¹⁶¹

α. Το πρώτο τμήμα, το οποίο συγκροτήθηκε στη Μέση Ανατολή από τους διαφυγόντες από Ελλάδα και ομογενείς της Αιγύπτου ήταν η I Ελληνική Ταξιαρχία, της οποίας η συγκρότηση άρχισε από το τρίτο δεκαήμερο του Ιουνίου 1941 και υπαγόταν υπό βρετανική διοίκηση. Τον Ιούνιο του 1942, η δύναμή της ανερχόταν σε 6.018 άνδρες. Από το τέλος του Μαΐου του 1942, άρχισε η συγκρότηση των μονάδων της II Ταξιαρχίας. Μέχρι το τέλος Ιανουαρίου 1943 είχε επιτευχθεί η συμπλήρωση αυτής με συνολική δύναμη 5.583 άνδρες.

β. Τον Αύγουστο του 1942, αποφασίστηκε συγκρότηση λόχου από τους πλεονάζοντες αξιωματικούς, μετά την πλαισίωση των μονάδων, η οποία και πραγματοποιήθηκε. Ο λόχος αυτός ονομάστηκε Ιερός Λόχος.

γ. Το Νοέμβριο του 1942, αποφασίστηκε η οργάνωση μιας ελληνικής μεραρχίας, στην οποία θα υπάγονταν οι I και II Ταξιαρχίες, ο Ιερός Λόχος, Το Γενικό Κέντρο Εκπαίδευσης και Σχολών καθώς και το 4ο Τάγμα Φρουρών που είχαν ήδη συγκροτηθεί.

δ. Η ολοκλήρωση της οργάνωσης της μεραρχίας δεν κατέστη δυνατή, αφενός λόγω της μη ύπαρξης δυνατοτήτων συγκρότησης και τρίτης ταξιαρχίας, αφετέρου δε λόγω του στασιαστικού κινήματος που σημειώθηκε στις 6 Ιουλίου 1943 στην II Ταξιαρχία, αποτέλεσμα του οποίου υπήρξε η διάλυση της Ταξιαρχίας αυτής και επομένως η διάλυση της υπό συγκρότηση μεραρχίας.

ε. Τον Αύγουστο του 1943, και μετά την καταστολή των στάσεων στις μονάδες του στρατού της Μέσης Ανατολής και διάλυση των δύο ταγμάτων της II Ταξιαρχίας, διατάχθηκε η συμπλήρωση της δύναμης της I Ταξιαρχίας.

στ. Η II Ταξιαρχία παρέμεινε μόνο με ένα τάγμα, δύναμης 200 - 250 ανδρών, ενώ αντιθέτως η I Ταξιαρχία είχε δύναμη 4.718 ανδρών. Το τελευταίο και σοβαρότερο κίνημα εκδηλώθηκε στις 6 Απριλίου 1944 στην I Ταξιαρχία.

ζ. Μετά από αυτό το κίνημα το οποίο επεκτάθηκε και σε άλλα ελληνικά τμήματα, διατάχθηκε η διάλυση της Ταξιαρχίας αυτής, όπως επίσης και άλλων μονάδων. Αντί της I Ταξιαρχίας, συγκροτήθηκε τότε η III Ορεινή Ταξιαρχία, η οποία μετονομάστηκε αργότερα σε III Ορεινή Ταξιαρχία «Ρίμινι», λόγω της συμμετοχής της στο μέτωπο της Ιταλίας.

η. Έτσι στις αρχές Οκτωβρίου 1944, παραμονές της απελευθέρωσης της Ελλάδας, υπήρχαν οι κάτωθι μονάδες ελληνικού στρατού:

(1) Στη Μέση Ανατολή, το Γενικό Επιτελείο Στρατού (Κάιρο), ο Ιερός Λόχος, το 6ο Τάγμα Φρουρών και διάφοροι Σχηματισμοί.

(2) Στην Ιταλία, η III Ορεινή Ταξιαρχία, η οποία μετείχε στις εκεί επιχειρήσεις με τους Συμμάχους, η οποία ανήκε στην 8η Βρετανική Στρατιά.

¹⁶¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1997, 248-257

2. Το Ελληνικό Πεζικό στις Πολεμικές Επιχειρήσεις των Συμμάχων

α. Το ελληνικό Πεζικό συμμετείχε στη Μάχη του Ελ Αλαμίν (23/10/1942 έως 19/12/1942), με την I Ταξιαρχία Πεζικού και τον Ιερό Λόχο. Η I ελληνική Ταξιαρχία κινήθηκε από 9 Σεπτεμβρίου 1942, προς τη ζώνη επιχειρήσεων στο Ελ Αλαμίν, όπου τέθηκε αρχικά υπό τη διοίκηση της 50ης βρετανικής Μεραρχίας και στη συνέχεια υπό την 44η βρετανική Μεραρχία. Από τις 4 Οκτωβρίου, η ελληνική Ταξιαρχία επιδόθηκε στην εκτέλεση πολλών περιπολιών και επιθετικών αναγνωρίσεων, τη διάνοιξη διόδων μέσα στα εχθρικά ναρκοπέδια και τη διείσδυση στις εχθρικές θέσεις, προκαλώντας σοβαρή παρενόχληση και πολλές απώλειες στον αντίπαλο. Κατά την κύρια συμμαχική επίθεση, που άρχισε τη νύχτα 23/24 Οκτωβρίου 1942, η I Ταξιαρχία ενήργησε αλληπάλληλες επιθέσεις κατά των εχθρικών θέσεων, με απόλυτη επιτυχία. Από τις 3 Νοεμβρίου, όταν άρχισε η υποχώρηση του εχθρού, η Ταξιαρχία συμμετείχε στη σύντομη καταδίωξή του και προωθήθηκε σε μεγάλο βάθος μέσα στη λιβυκή έρημο. Τελικά στις 19 Δεκεμβρίου, η I Ταξιαρχία αποσύρθηκε από τη ζώνη επιχειρήσεων και επέστρεψε στην Αίγυπτο. Η δράση της στην μάχη του Ελ Αλαμίν, επαινέθηκε από όλα τα προϊστάμενα κλιμάκιά της και τα αποτελέσματα των επιχειρήσεων της κρίθηκαν ευμενέστατα από όλες τις βρετανικές διοικήσεις, στις οποίες υπαγόταν.

Εικόνα 30: (Επίθεση ελληνικού Πεζικού στη μάχη του Ελ Αλαμίν αριστερά, Υποστήριξη με όλμους δεξιά)

β. Στις επιχειρήσεις στην Ιταλία συμμετείχε η III ελληνική Ορεινή Ταξιαρχία. Η III ελληνική Ορεινή Ταξιαρχία μεταφέρθηκε, τον Αύγουστο του 1944, στον Τάραντα της Ιταλίας, προκειμένου να συμμετάσχει στις εκεί συμμαχικές επιχειρήσεις. Αρχικά, εντάχθηκε στη 2η νεοζηλανδική Μεραρχία και στις 8 Σεπτεμβρίου, διατέθηκε στον παραλιακό τομέα (περιοχή Ριτσιόνε), προκειμένου να ενισχύσει την 1η καναδική Μεραρχία στην ενέργειά της προς την κατεύθυνση του Ρίμινι. Με την έναρξη των επιχειρήσεων, στις 14 Σεπτεμβρίου 1944, η ελληνική ταξι-

αρχία, κινήθηκε δραστήρια και μετά από σκληρούς αγώνες κατόρθωσε να κάμψει την σθεναρή εχθρική αντίσταση, να προωθηθεί και να καταλάβει το αεροδρόμιο και στη συνέχεια να καταλάβει την πόλη του Ρίμινι, την 21η Σεπτεμβρίου 1944.

γ. Ο Ιερός Λόχος, ο οποίος αποτελούνταν κυρίως από αξιωματικούς, συμμετείχε αρχικά στις επιχειρήσεις της Βορείου Αφρικής (Τυνησία), από 25 Ιανουαρίου 1943 μέχρι 2 Μαΐου 1943, σε πολλές καταδρομικές επιχειρήσεις στα νησιά του Αιγαίου και στα Δωδεκάνησα και κατέλαβε από αέρα την Σάμο, την οποία εκκένωσε αργότερα ύστερα από διαταγή του Γενικού Συμμαχικού Στρατηγείου Μέσης Ανατολής.

δ. Οι συνολικές απώλειες του Ελληνικού Στρατού Μέσης Ανατολής ανήλθαν σε νεκρούς **αξκούς 23 και οπλίτες 194**. Τραυματισθέντες αξκούς 81 και οπλίτες 522.¹⁶²

¹⁶² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ο Ελληνικός Στρατός στη Μέση Ανατολή 1941-1945*, Αθήνα 1995, 316.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

ΤΜΗΜΑ 27 ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1945 έως 1949

1. Γενικά¹⁶³

α. Μετά την απελευθέρωση των Αθηνών στις 12 Οκτωβρίου 1944, στην Αθήνα έφθασαν τα πρώτα βρετανικά στρατιωτικά τμήματα και τμήματα του Ιερού Λόχου. Αποβιβάστηκαν στις 13 και 14 Οκτωβρίου 1944 και πριν ακόμη ολοκληρωθεί η απελευθέρωση της βόρειας Ελλάδας, άρχισε η οργάνωση των πρώτων ελληνικών στρατιωτικών τμημάτων.

β. Συγκροτήθηκε μια Διοίκηση Εθνοφυλακής, καθώς και 3 υποδιοικήσεις Εθνοφυλακής στις οποίες εντάχθηκαν 14 τάγματα Εθνοφυλακής, με αποστολή την αποκατάσταση της τάξης και την απελευθέρωση και της υπόλοιπης Ελλάδας, από τα στρατεύματα κατοχής.

γ. Τα 14 τάγματα Εθνοφυλακής, τα οποία συγκροτήθηκαν στοιχειωδώς μέχρι τον Δεκέμβριο του 1944, χωρίς σχεδόν καθόλου οπλισμό, αυτοδιαλύθηκαν από τις πρώτες μέρες της έναρξης της μάχης των Αθηνών (Δεκεμβριανά), πλην ενός τάγματος στην Αθήνα και ενός στην Πάτρα.

2. Συγκρότηση Εθνοφυλακής και οι Πρώτες Μονάδες του Στρατού¹⁶⁴

α. Για την επικράτηση του στρατού στη «Μάχη των Αθηνών» αποφασίστηκε και πάλι η συγκρότηση ταγμάτων Εθνοφυλακής. Τα μη διαλυθέντα τάγματα επανδρώθηκαν με στελέχη και συμπληρώθηκαν με εφέδρους. Συγκροτήθηκαν καινούργια τάγματα με κλάσεις από τις εκκαθαρισμένες συνοικίες της Αθήνας από τα βρετανικά τμήματα και από την ΙΙΙ Ορεινή Ταξιαρχία «Ρίμινι», αποτελούμενη από τρία τάγματα Πεζικού, ένα σύνταγμα πεδινού Πυροβολικού και σχηματισμών προερχόμενων από την Αίγυπτο από το 6ο Τάγμα Φρουρών.

β. Έτσι διατάχθηκε η συγκρότηση των παρακάτω Στρατηγείων και Μονάδων:

- (1) Ανώτερη Στρατιωτική Διοίκηση Αθηνών (ΑΣΔΑ).
- (2) Στρατιωτική Διοίκηση Πειραιά.
- (3) Τρεις μεραρχίες Εθνοφυλακής (δέκα ταξιαρχίες στην Ηπειρωτική Ελλάδα και τρεις στην Κέρκυρα).
- (4) Εξήντα πέντε τάγματα Εθνοφυλακής διαφόρων άλλων Σχηματισμών και βοηθητικών Μονάδων.
- (5) Οι αφιχθείσες από Ιταλία και Μέση Ανατολή μονάδες στρατού (ΙΙΙ Ορεινή Ταξιαρχία, 6ο Τάγμα Φρουρών και τμήματα του Ιερού Λόχου).

¹⁶³ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 143-145.

¹⁶⁴ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 146-147.

γ. Όλες οι παραπάνω μονάδες αποτέλεσαν το σύνολο των οργανωμένων στρατιωτικών δυνάμεων, από τον Δεκέμβριο του 1944 έως τον Μάρτιο του 1945.

δ. Κατά την αμέσως επόμενη χρονική περίοδο το ΓΕΣ, με τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή (ΒΣΑ), μελέτησε το σχέδιο ανάπτυξης της Εθνοφυλακής. Κατά το σχέδιο αυτό έπρεπε να οργανωθούν έξι Στρατηγεία Ανωτάτων Στρατιωτικών Διοικήσεων (ΑΣΔ), δεκαοχτώ Στρατηγεία Στρατιωτικών Διοικήσεων (ΣΣΔ), εξήντα τάγματα Εθνοφυλακής και άλλες μονάδες και σχηματισμούς.

ε. Εκτός των παραπάνω μονάδων Εθνοφυλακής αποφασίστηκε η συγκρότηση και μονάδων εκστρατείας.

στ. Έτσι, από το Μάρτιο 1945, άρχισε να οργανώνεται με πυρήνα την ΙΙΙ Ορεινή Ταξιαρχία «Ρίμινι», η ΙΙ Μεραρχία, η οποία περιελάμβανε τρεις ταξιαρχίες, εννέα τάγματα και λοιπά όπλα υποστηρίξεως και σχηματισμούς.

ζ. Αργότερα, συγκροτήθηκαν και οι ΧΙ και ΙΧ Μεραρχίες της ίδιας σύνθεσης με τη ΙΙ Μεραρχία.

η. Τελικά, εκτός των παραπάνω μονάδων εκστρατείας συγκροτήθηκαν ή αναδιοργανώθηκαν από πλευράς Εθνοφυλακής τα παρακάτω:

(1) Έξι ΑΣΔ: Στερεάς Ελλάδας **1η**, ΝΔ Ελλάδας **2η**, Θεσσαλίας και Δυτικής Μακεδονίας **3η**, Ηπείρου **4η**, Κεντρικής Μακεδονίας **5η** και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης **6η**.

(2) Δεκαπέντε ΣΔ: Αττικής, Λαμίας, Πατρών, Τρίπολης, Βόλου, Θεσσαλονίκης, Βέροιας, Σερρών, Αλεξανδρούπολης, Δράμας, Ξάνθης, Πρέβεζας, Δυτικής Μακεδονίας, Νήσων Αιγαίου, Κρήτης, 1 ταξιαρχία Εθνοφυλακής (Φλώρινας) και 13 Τάγματα Εθνοφυλακής (προκάλυψης).

3. Οργάνωση Στρατού Εκστρατείας

α. Το Μάρτιο του 1946, αποφασίστηκε η συγκρότηση τριών σωμάτων στρατού (Α', Β', Γ'), τριών πεδινών μεραρχιών (9 ταξιαρχίες, 27 τάγματα), τεσσάρων ορεινών μεραρχιών (7 ταξιαρχίες, 21 τάγματα), δυο ανεξαρτήτων ταξιαρχιών (6 τάγματα) και αριθμού μονάδων άλλων όπλων, σωμάτων και υπηρεσιών, με τη μετάπτωση των υφισταμένων ήδη διοικήσεων και μονάδων Εθνοφυλακής στις παραπάνω μονάδες Στρατού Εκστρατείας.

β. Με τις διαταγές που είχαν εκδοθεί κατά καιρούς καθορίστηκαν τα παρακάτω:

(1) Η ανασυγκρότηση και μετονομασία των υφισταμένων Ανωτέρων Στρατιωτικών Διοικήσεων και Στρατιωτικών Διοικήσεων στα προβλεπόμενα σώματα στρατού, μεραρχίες, ταξιαρχίες και διοικήσεις (Περιοχές).

(2) Η ανασυγκρότηση και μετονομασία των ταγμάτων Εθνοφυλακής σε τάγματα Στρατού Εκστρατείας.

(3) Η οργανική υπαγωγή των ταγμάτων Πεζικού.

(4) Ο τρόπος αναδιοργάνωσης των παραμεθορίων μονάδων, ο οπλισμός, τα οχήματα και τα παντός είδους υλικά, τα οποία απαιτούνταν για τη συγκρότηση του νέου στρατού, θα προέρχονταν από βρετανική πηγή.

γ. Η οργάνωση ενός νέου στρατού στην μόλις απελευθερωθείσα χώρα, ξεκίνησε από την οργάνωση μονάδων Πεζικού, ως τις πλέον κατάλληλες για τη διεξαγωγή του αγώνα που μόλις άρχιζε, εξαιτίας του Εμφυλίου Πολέμου. Δυνάμεις ικανές να διεξάγουν αγώνα σε κατοικημένους τόπους, σε ορεινά και δύσβατα εδάφη, σε δάση, κ.α, δηλαδή δυνάμεις Πεζικού.

4. Εκπαίδευση

α. Για την εκπαίδευση των διαδοχικών σειρών των στρατευμάτων συγκροτήθηκαν κέντρα εκπαίδευσης, τα οποία ονομάστηκαν Κέντρα Βασικής Εκπαίδευσης (ΚΒΕ). Τα Κέντρα Βασικής Εκπαίδευσης είχαν προορισμό την υποδοχή, κατάταξη, συντήρηση και εκπαίδευση των νεοσυλλέκτων. **Με την καινοτομία αυτή, οι μονάδες απαλλάσσονταν από το φόρτο της ατομικής εκπαίδευσης των νεοσυλλέκτων, την οποία θα αναλάμβαναν τα ΚΒΕ.**

β. Για το σκοπό αυτό οργανώθηκαν εννέα ΚΒΕ, με έδρες την Αλεξανδρούπολη, Δράμα, Βόλο, Αθήνα, Κόρινθο, Τρίπολη, Καλαμάτα, Πάτρα και Ηράκλειο. Κάθε ΚΒΕ συγκροτούνταν από ένα λόχο διοικήσεως και ανάλογο, με τον αριθμό των κατατασσόμενων νεοσυλλέκτων, αριθμό λόχων εκπαίδευσεως. Οι λόχοι ήταν οργανωμένοι σε τάγματα. Μετά το τέλος της εκπαίδευσης στα ΚΒΕ, οι νεοσύλλεκτοι κατανέμονταν τελικά και οριστικά στα διάφορα Όπλα και Σώματα, τα οποία είχαν επιλεγεί από τα Κέντρα Επιλογής Οπλιτών (ΚΕΟ). Η τελική κατανομή γινόταν με επιλογή από το Γενικό Επιτελείο Στρατού, ανάλογα με τις παρουσιαζόμενες εκάστοτε ανάγκες.

γ. Οι οπλίτες του Πεζικού μετέβαιναν απευθείας στις μονάδες Πεζικού (τάγματα), όπου συνέχιζαν την εκπαίδευσή τους πλην των χειριστών Βαρέων Όπλων, οι οποίοι συνέχιζαν την εκπαίδευσή τους στο ΚΕΒΟΠ. Το Νοέμβριο του 1948 συγκροτήθηκε στην Αθήνα το **Κέντρο Εκπαίδευσεως Βαρέων Όπλων Πεζικού (ΚΕΒΟΠ)** στο οποίο εκπαιδεύονταν οι στρατιώτες χειριστές βαρέων όπλων πριν τοποθετηθούν στις μονάδες Πεζικού.

δ. Πέραν των ΚΒΕ λειτούργησαν και Ειδικά Κέντρα Εκπαίδευσης για κάθε Ο-Σ, στα οποία εξειδικεύονταν οι οπλίτες όλων των Όπλων και Σωμάτων πριν μεταβούν στις μονάδες τους.

ε. Οι υποψήφιοι έφεδροι αξιωματικοί εκπαιδεύονταν στα Κέντρα Εκπαίδευσεως Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών της Σύρου και της Κέρκυρας, τα οποία στη συνέχεια μετονομάστηκαν σε Σχολές Εφέδρων Αξιωματικών.

5. Περίοδος 1946 έως 1948

α. Από το Σεπτέμβριο του 1946, ξεκίνησε η δράση του Εθνικού Στρατού. Εκείνη την περίοδο διεξάγονταν μια σειρά από συσκέψεις μεταξύ αξιω-

ματικών του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΓΕΣ) και της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής (ΒΣΑ) για τον καθορισμό νέας «Διάταξης Μάχης» του στρατού, διότι η δύναμη είχε κριθεί ανεπαρκής.

β. Στις συσκέψεις αυτές, αποφασίστηκε η προοδευτική αύξηση της δύναμης του Ελληνικού Στρατού, η οποία ολοκληρώθηκε μέχρι τα τέλη του 1947 για το Στρατό Εκστρατείας σε 120.000 άνδρες και την Εθνοφρουρά σε 20.000 (40 τάγματα Πεζικού).

γ. Το Δεκέμβριο του 1947, κατόπιν επανειλημμένων συσκέψεων και βάσει της εμπειρίας που αποκτήθηκε στις επιχειρήσεις μέχρι τον Οκτώβριο του 1947, το ΓΕΣ συνέταξε μελέτη, με την οποία απαιτούνταν αύξηση του Στρατού Εκστρατείας σε 150.000 περίπου άνδρες και των ταγμάτων Εθνοφρουράς σε 100 τάγματα.

δ. Με βάση την παραπάνω μελέτη και σε συνεργασία με τις συμμαχικές αποστολές, από το Φεβρουάριο του 1948 έγιναν γενικά οι παρακάτω οργανωτικές τροποποιήσεις του Ελληνικού Στρατού, η συνολική δύναμη του οποίου ανερχόταν σε 125.000 άνδρες του στρατού εκστρατείας και σε 48.000 άνδρες της εθνοφρουράς, οργανωμένους όπως παρακάτω:

- Α΄ΣΣ με έδρα την Αθήνα και ΠΕ τη Στερεά Ελλάδα
- Β΄ΣΣ με έδρα τη Λάρισα και ΠΕ τη Θεσσαλία, Ήπειρο και Δυτ.

Μακεδονία

• Γ΄ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη και ΠΕ την Κεντρική και Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη.

• Οι μεραρχίες ήταν 7 εκ των οποίων 3 πεδινές II, IX, XI και 4 ορεινές VII, VIII, X, XV, κάθε μία από τις οποίες απαρτιζόταν από 3 ταξιαρχίες. Στις 20 Μαρ 1948 συγκροτήθηκε και η I ΜΠ στην οποία διατέθηκαν 3η, η 71η και 77η Ταξιαρχίες.

• Επιπλέον υπήρχαν 4 ανεξάρτητες Ταξιαρχίες (51η, 71η, 72α, 77η) και στην Πελοπόννησο η ΣΔ Πελοποννήσου και 4 μοίρες ορεινών καταδρομών (Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄) των 10 Λόχων εκάστη.

• 6 Διοικήσεις Εθνοφρουράς και 16 στρατηγεία Εθνοφρουράς.
• Οι υπάρχοντες 40 λόχοι καταδρομών ανασυγκροτήθηκαν σε 4 μοίρες των 8 λόχων εκάστη και η διοίκησή τους ήταν επιπέδου ταξιαρχίας.

ε. Τα πολυβόλα ήταν οργανωμένα σε 7 Λόχους (1 για κάθε Μεραρχία). Ειδικά τάγματα ασχολούνταν με την ασφάλεια των γραμμών συγκοινωνιών.

στ. Η βασική διαφορά μεταξύ των πεδινών και ορεινών Μεραρχιών ήταν η δύναμη (10.500 ή 8.500 άνδρες αντίστοιχα) και τα διατιθέμενα μεταφορικά τους. Στις αρχές του 1948 άρχισε σταδιακά η μετάπτωση της σύνθεσης των Μεραρχιών (ορεινών - πεδινών) σε νέα μικτού τύπου και δύναμης 9.300 ανδρών.

ζ. Ταυτόχρονα το ίδιο έτος άρχισε και η αντικατάσταση του οπλισμού του Πεζικού. Μέχρι τότε ο οπλισμός συνίστατο σε τυφέκια 0,303, υποπολυβόλα Στεν, οπλοπολυβόλα Μπρεν και όλμους 2΄΄ και 3΄΄. Η σύνθεση ενός τάγ-

ματος Πεζικού περιελάμβανε 600 τυφέκια, 75 υποπολυβόλα, 36 οπλοπολυβόλα, 4 όλμους 3΄ και 12 όλμους 2΄. Οι λόχοι πολυβόλων διέθεταν πολυβόλα Βίκερς.

η. Συγκροτήθηκαν 97 τάγματα εθνοφρουράς δυνάμει 500 ανδρών και αρχικά εκτός των τυφεκίων, ήταν εξοπλισμένα με 84 υποπολυβόλα, 25 οπλοπολυβόλα και 12 όλμους 2΄. Κατά τη διάρκεια του 1948 ο οπλισμός τους ενισχύθηκε με 4 πολυβόλα Βίκερς, 11 οπλοπολυβόλα ακόμη (σύνολο 36) και 4 όλμους 81 χιλ. Τα τάγματα αυτά ήταν κατανομημένα, στη Θράκη 11, στην Κεντρ. και Αν. Μακεδονία 22, στη δυτική Μακεδονία 7, στην Ήπειρο 9, στη Θεσσαλία 14 στη Στερεά Ελλάδα 18, στην Πελοπόννησο 13 και στα Νησιά 3. Από τις 20 Ιουνίου 1948, άρχισε η ανανέωση των ταγμάτων Εθνοφρουράς, με την αντικατάσταση των εθνοφρουρών με στρατεύσιμους. Με αυτό τον τρόπο αναδιοργανώθηκαν ολοκληρωτικά 22 τάγματα και κατά 80% άλλα 28 τάγματα.

θ. Ο Εμφύλιος Πόλεμος γενικά βρήκε το Πεζικό ανεκπαιδευτο και με κακό εξοπλισμό, γεγονός που είχε επίδραση και επί του ηθικού του. Η εκπαίδευση των στρατευσίμων στα ΚΕΝ περιοριζόταν σε 2 μήνες από τους αρχικά 4 που είχαν προβλεφθεί, λόγω της ανάγκης επάνδρωσης των νέων μονάδων και της αναπλήρωσης των απωλειών. Ακόμα και οι αποφοιτούντες από τη ΣΣΕ μετά την εκπαίδευση 3 εξαμήνων στη ΣΣΕ και ενός εξαμήνου στα Κέντρα Εκπαίδευσης, τροφοδοτούσαν τις μονάδες με όχι καλά εκπαιδευμένους αξιωματικούς. Εξαιρέση αποτελούσαν οι μονάδες ορεινών καταδρομών των οποίων η εκπαίδευση ολοκληρώνονταν πλήρως στο ΚΕΟΚ.

6. Τελευταία Περίοδος (Αυγ 1948 έως Σεπ 1949)¹⁶⁵

Κατά την περίοδο αυτή, επήλθαν σοβαρές μεταβολές στην οργάνωση του στρατού. Ειδικότερα, οι σχετιζόμενες με το Πεζικό και τις μονάδες Καταδρομών είναι οι παρακάτω:

Εικόνα 31: Λόχος Ορεινών Καταδρομών – Ο Υποστράτηγος Ανδρέας Καλίνσκης

¹⁶⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Αθήνα 1957, 189.

α. Οι μεραρχίες τυποποιήθηκαν σε ορεινή σύνθεση και ενισχύθηκαν σε όπλα υποστήριξης.

β. Εφαρμόζεται σε όλα τα τάγματα Πεζικού η ορεινή σύνθεση.

γ. Αναδιοργανώθηκαν οι μοίρες Καταδρομών, με βάση την πείρα των επιχειρήσεων του 1948, ώστε να ανταποκρίνονται πληρέστερα στις απαιτήσεις του ιδιάζοντος αγώνα. Διαθέτουν η καθεμία πέντε λόχους Καταδρομών, αντί των οκτώ που προβλέπονταν, πλην όμως είναι ενισχυμένοι με ισχυρότερα μέσα πυρός (πολυβόλα - όλμοι).

δ. Προστέθηκε η 5η Μοίρα Καταδρομών και συγκροτήθηκαν δύο διοικήσεις ταξιαρχιών Καταδρομών, I και II.

ε. Συγκροτήθηκαν 3 Κέντρα Εκπαίδευσης Οδηγών Πεζικού, ανά ένα στα Β' και Γ' ΣΣ και ένα στην Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση Στερεάς Ελλάδος.

ΤΜΗΜΑ 28

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1946 - 1949

1. Η περίοδος αυτή ξεκινά από 30 Μαρτίου 1946 και τελειώνει στις 30 Αυγούστου 1949.

2. Σημαντικότερα Γεγονότα του 1946

α. Η πρώτη ένοπλη αντιπαράθεση υπήρξε στην περιοχή του Λιτόχωρου στις 31 Μαρ 1946.

β. Στις 5 Ιουλ 1946, σημειώθηκε η πρώτη προσβολή τμημάτων στρατού στην Ποντοκερασιά.

γ. Μέχρι το Σεπτέμβριο του 1946, ο ρόλος του στρατού περιοριζόταν στην ενίσχυση της Χωροφυλακής, εφόσον αυτή βρισκόταν σε αδυναμία και τούτο κατόπιν αιτήσεώς της. Από την 28η του ίδιου μήνα η πρωταρχική ευθύνη περιήλθε στο στρατό.

3. Τακτική του 1946

Οι ένοπλες δυνάμεις, βρισκόμενες στο στάδιο της συγκρότησης και εκπαίδευσης περιορίζονται σε καθαρά αμυντική τακτική, στην προσπάθειά τους να καλύψουν το σύνολο των κατοικημένων τόπων, τακτική, η οποία επέφερε μεγαλύτερη αδυναμία λόγω του κατακερματισμού των δυνάμεων.

4. Σημαντικότερα Γεγονότα του 1947

α. Από την 1η Απριλίου 1947 την ευθύνη της σίτισης και εφοδιασμού του ελληνικού στρατού ανέλαβαν οι Ηνωμένες Πολιτείες.

β. Ο Εθνικός Στρατός δέχθηκε ισχυρές επιθέσεις από τον Δημοκρατικό Στρατό της Ελλάδας (ΔΣΕ) τη ν. 27/28 Ιουνίου 1947 στην περιοχή Κρανιάς - Βωβούσας, στις 10 Ιουλίου, στην περιοχή δυτικά του Πεντάλοφου και

στις 25/26 Ιουλίου, στη μάχη των Γρεβενών, ενώ μέχρι τότε ο ΔΣΕ απέφευγε τον αγώνα και προσπαθούσε να διαφύγει. Για αυτόν τον λόγο, η μάχη των Γρεβενών και ο «ελιγμός της Ηπείρου» αποτελούν σταθμό μεταβολής του τρόπου ενεργείας του ΔΣΕ.

γ. Στις 8 Απριλίου 1947, η Ι Στρατιά άρχισε την εφαρμογή του σχεδίου επιχειρήσεων «**ΤΕΡΜΙΝΟΥΣ**», το οποίο προέβλεπε την εκκαθάριση όλων των περιοχών από Βορρά προς Νότο. Η επιχείρηση αυτή δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα, δηλαδή τη συντριβή των αντιπάλων και την εκκαθάριση της περιοχής, έδωσε όμως στον Εθνικό Στρατό αυτοπεποίθηση και πείρα, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν αργότερα.

δ. Στις 25 Δεκεμβρίου, προσβλήθηκε η Κόνιτσα, υποστηριζόμενη από την 75η Ταξιαρχία με δύο τάγματα, μια πυροβολαρχία και όλμους.

5. Τακτική του 1947

α. Το 1947, εφαρμόστηκε η μέθοδος του εγκλωβισμού ή του κλοιού, θεωρούμενη ως μοναδική για την επίτευξη του σκοπού των επιχειρήσεων.

β. Η μέθοδος αυτή προέβλεπε την κίνηση βαριών φαλάγγων, οι οποίες συνέκλιναν κατά μήκος των δρομολογιών ή κοντά σε αυτά και απέβλεπε στην απώθηση των αντιπάλων σε περιορισμένες περιοχές, οι οποίες είχαν επιλεγεί σαν πεδίο μάχης για την καταστροφή τους. Οι φάλαγγες όμως με τον εγκλωβισμό, λόγω ανεπάρκειας δυνάμεων, δεν είχαν βάθος και συνεπώς δεν είχαν ευχέρεια αναπροσαρμογής της διάταξής τους προς καταδίωξη εκείνων των δυνάμεων, οι οποίες διέφευγαν από τον κλοιό.

6. Σημαντικότερα Γεγονότα 1948

α. Το 1948, η δράση των μονάδων της Εθνοφρουράς υπήρξε πιο συστηματική.

β. Από 15 Απριλίου έως 15 Μαΐου, διεξήχθη η επιχείρηση «**ΧΑΡΑΥΓΗ**», η οποία απέβλεπε στην εκκαθάριση της Ρούμελης, από το ΔΣΕ νότια της γραμμής Αμβρακικός - Μέτσοβο - Μαλιακός, για να εξασφαλιστούν τα μετόπισθεν και να διευκολυνθεί η συγκέντρωση δυνάμεων για την κύρια ενέργεια κατά του Γράμμου.

γ. Στην επιχείρηση αυτή έλαβαν μέρος από πλευράς Πεζικού οι Ι, ΙΧ και Χ Μεραρχίες, οι Α΄ και Β΄ Μοίρες Καταδρομών και τα υπάρχοντα στατικά στη Ρούμελη δεκαεπτά τάγματα Εθνοφρουράς. Επιπλέον, το ΙΧ Σύνταγμα Αναγνωρίσεως και ένα τάγμα Χωροφυλακής, υπό το Α΄ ΣΣ. Οι απώλειες του Εθνικού Στρατού στη επιχείρηση ανήλθαν σε **1 αξκό και 45 οπλίτες νεκρούς**.

δ. Από 16 Ιουνίου έως 22 Αυγούστου, διεξήχθη η επιχείρηση «**ΚΟΡΩΝΙΣ**» για την εκκαθάριση του Γράμμου, η οποία αποτέλεσε την πρώτη σοβαρή μέχρι τότε επιχείρηση, δηλαδή κλασική επίθεση εναντίον ισχυρά οργανωμένης τοποθεσίας. Σε αυτή, διατέθηκαν οι Ι, ΙΙ, VIII, ΙΧ, Χ, XV ΜΠ υπό το Β΄ ΣΣ. Το μεγαλύτερο τμήμα του ΔΣΕ διέφυγε τότε προς Βίτσι, όπου άρχισε δρα-

στήρια ανασυγκρότηση των δυνάμεών του και οργάνωση της τοποθεσίας, ενώ άλλα τμήματα στράφηκαν προς τη Θεσσαλία για τη διενέργεια αντιπερισπασμών. Οι απώλειες του Εθνικού Στρατού στην επιχείρηση ανήλθαν σε **63 αξιωματικούς και 729 οπλίτες νεκρούς**.

ε. Από τις 26 Αυγούστου, άρχισαν οι επιχειρήσεις στο Βίτσι. Σε αυτές έλαβαν μέρος, αρχικά, οι 33η, 45η, 53η, 61η και 73η Ταξιαρχίες και έπειτα, οι 3η και 22η Ταξιαρχίες. Λόγω σταδιακής ενίσχυσης του ΔΣΕ και ανεπάρκειας του Εθνικού Στρατού, δεν κατέστη δυνατή η εκκαθάριση του Βιτσιού κατά το 1948.

7. Τακτική του 1948

α. Αυτή, συνίσταται στη συνεχή καταδίωξη από πολλές κατευθύνσεις με ισχυρές φάλαγγες, κλιμακούμενες κατά βάθος και συνδυαζόμενες κατά πλάτος. Με την κλιμάκωση κατά βάθος σε δύο και τρία κλιμάκια και σε απόσταση μεταξύ των κλιμακίων, πορείας μιας ημέρας, επετεύχθησαν ικανοποιητικά αποτελέσματα. Η τακτική αυτή κατέστη εφικτή μετά την πλήρη οργάνωση της Εθνοφρουράς, η οποία συντέλεσε στο να απελευθερωθούν σοβαρές δυνάμεις του στρατού εκστρατείας και να συγκεντρωθούν «εν τόπω και χρόνω».

β. Κατά τη μάχη του Γράμμου, εφαρμόστηκε η μετωπική επίθεση κατά ισχυρά οργανωμένων τοποθεσιών, με αποτέλεσμα τις μεγάλες απώλειες σε ανθρώπινο υλικό και πυρομαχικά. Δεν έγινε ευρεία χρήση των ελιγμών, αν και διευκολύνονταν λόγω των διακένων και του αβαθούς της εχθρικής διάταξης. Οι νυχτερινοί αγώνες ήταν σπάνιοι, αν και έπρεπε να αποτελέσουν τον κανόνα.

8. Σημαντικότερα Γεγονότα 1949

α. Από την 21η Ιανουαρίου 1949, αναλαμβάνει την αρχιστρατηγία των ενόπλων δυνάμεων ο Στρατηγός Αλέξανδρος Παπάγος (εικόνα 32) και από εκείνη τη στιγμή, δίνεται νέος ρυθμός στις επιχειρήσεις.

Εικόνα 32: Ο Στρατηγός Αλέξανδρος Παπάγος, αρχιστράτηγος του Ε.Σ

β. Το πρώτο τετράμηνο αναλαμβάνεται η επιχείρηση Πελοποννήσου για την αποκατάσταση της τάξης αφενός, και την εξοικονόμηση δυνάμεων και διάθεση αυτών για την κύρια προσπάθεια στο Βίτσι αφετέρου. Για την επιχείρηση αυτή διατέθηκαν τα στρατηγεία του Α΄ Σώματος Στρατού, της ΙΧ Μεραρχίας και της ΑΣΔΠ, οι Ταξιαρχίες 41η, 42η, 43η και 72η, 4η ελαφρά Ταξιαρχία Πεζικού και οι Α΄, Β΄, Γ΄ και Δ΄ ΜΟΚ. Μέχρι το τέλος Απριλίου επετεύχθη η πλήρης εξάλειψη των αντιστάσεων και η αποκατάσταση της τάξης στην Πελοπόννησο.

γ. Έπονται η επιχείρηση της Ρούμελης από τις 71, 72 Ταξιαρχίες και από το 6ο ΕΣΠ, η εκκαθάριση των Αγράφων από τις ΙΧ και XV ΜΠ και της Όθρυος από τις Γ΄ ΜΟΚ και του 8ου ΕΣΠ.

δ. Από 2 έως 8 Αυγούστου διεξάγεται η προκαταρκτική κατά του Γράμμου ενέργεια (ΠΥΡΣΟΣ Α΄) από το Α΄ΣΣ (I, VIII ΜΠ, 77 Ταξιαρχία, 8ο, 15ο, 24ο ΕΣΠ), για την επίτευξη στρατηγικής παραπλάνησης.

ε. Από 10 έως 16 Αυγούστου ενεργείται η κύρια επιχείρηση στο Βίτσι (ΠΥΡΣΟΣ Β΄), κατά την οποία εντός πέντε ημερών επετεύχθη η κατάληψη αυτού.

στ. Κατά την επιχείρηση αυτή διατέθηκαν οι παρακάτω δυνάμεις Πεζικού:

- (1) Η ΙΙ Μεραρχία (3η, 21η, 22η Ταξιαρχίες).
- (2) Η ΙΧ Μεραρχία (41η, 42η, 43η Ταξιαρχίες).
- (3) Η Χ Μεραρχία (35η, 36η και 37η Ταξιαρχίες).
- (4) Η ΧΙ Μεραρχία (31η και 33η Ταξιαρχίες).
- (5) Η ΙΙΙ Μεραρχία Καταδρομών (1η και 2η Ταξιαρχίες).
- (6) Το 12ο ΕΣΠ και έξι τάγματα Εθνοφρουράς.
- (7) Επιπλέον, η XV Μεραρχία και η 32η Ταξιαρχία, σαν εφεδρείες Αρχιστρατήγου.

ζ. Τέλος, από 24 έως 30 Αυγούστου λαμβάνει χώρα η κύρια κατά του Γράμμου επίθεση (ΠΥΡΣΟΣ Γ΄), στην οποία έλαβαν μέρος οι παρακάτω δυνάμεις Πεζικού:

- (1) Η Ι Μεραρχία (51η, 52η και 53η Ταξιαρχίες).
- (2) Η VIII Μεραρχία (74η, 75η και 76η Ταξιαρχίες).
- (3) Η ΙΧ Μεραρχία (41η, 42η και 43η Ταξιαρχίες).
- (4) Η XV Μεραρχία (45η, 61η και 73η Ταξιαρχίες).
- (5) Η ΙΙΙ Μεραρχία Καταδρομών (78η και 79η Ταξιαρχίες).
- (6) Η 77η Ταξιαρχία και
- (7) Τα 8ο, 15ο, 24ο και 40ο ΕΣΠ.

Εικόνα 33: Τμήμα Λ.Ο.Κ. από τις Μονάδες που επιχειρούν στο Σχέδιο «ΠΥΡΣΟΣ»

9. Τακτική του 1949

α. Διεξήχθησαν επιχειρήσεις ημέρα και νύχτα, όλες τις εποχές του χρόνου και σε οποιοσδήποτε συνθήκες.

β. Επικράτησε πνεύμα επιθετικότητας.

γ. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά σε ευρεία έκταση η μέθοδος της διείσδυσης, με τα διάκενα της εχθρικής τοποθεσίας και σε βάθος, όγκου δυνάμεων κατά τη νύχτα.

ΤΜΗΜΑ 29

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΜΕΤΑ ΤΗ ΛΗΞΗ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΕΩΝ

1. Μεταβολές Οργάνωσης από Οκτώβριο μέχρι Δεκέμβριο 1949

α. Κατόπιν μείωσης της προβλεπόμενης δύναμης οπλιτών, η συνολική δύναμη του στρατού ανερχόταν σε 147.000 άνδρες. Κύρια χαρακτηριστικά της περιόδου αυτής, τα οποία διατηρήθηκαν και κατά το 1950, ήταν τα κάτωθι:

(1) Η Εθνοφρουρά παύει να παρουσιάζεται ως ιδιαίτερη κατηγορία στρατού.

(2) Συγκροτείται η VI Μεραρχία από τις μέχρι τότε ανεξάρτητες Ταξιαρχίες 71η, 72η και 77η.

β. Οι μεταβολές κατά το ίδιο χρονικό διάστημα ως προς το Πεζικό ήταν οι ακόλουθες:

(1) Η ορεινή μεραρχία διαθέτει επτά τάγματα Πεζικού ενεργά. Σε κάθε τάγμα προβλέπεται διμοιρία από ενενήντα μουλάρια.

(2) Μονάδες Στρατιάς

(α) Παραμένουν δέκα ελαφρά συντάγματα Πεζικού (ΕΣΠ) και είκοσι ένα ελαφρά τάγματα Πεζικού (ΕΤΠ), ενώ όλα τα υπόλοιπα διαλύθηκαν.

(β) Από το 1946 και εξής, τα συγκροτηθέντα Τάγματα Ασφαλείας Γραμμών Συγκοινωνιών (ΤΑΓΣ) μειώνονται το καθένα κατά δύο λόχους.

(γ) Διαλύεται η Ι Ταξιαρχία Καταδρομών και η Α΄ Μοίρα Ορεινών Καταδρομών. Οι λοιπές τέσσερις ΜΟΚ μειώνονται κατά ένα λόχο και περιλαμβάνουν διοίκηση, τακτικό επιτελείο, λόχο διοικήσεως και τέσσερις λόχους καταδρομών.

2. Κέντρα Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων

α. Τα Κέντρα Βασικής Εκπαίδευσης (ΚΒΕ) μετονομάστηκαν το 1949 σε Κέντρα Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων (ΚΕΝ) και προσαρμόστηκε η σύνθεσή τους με τον νέο κύκλο εκπαίδευσεως.

β. Προς το τέλος του 1949, διαλύθηκαν τα Κέντρα Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων Αλεξανδρούπολης, Δράμας και Πατρών. Αργότερα στο τέλος του Ιουνίου 1950 διαλύθηκε το ΚΕΝ Βόλου.

γ. Από τον Μάρτιο 1950, τα εναπομείναντα ΚΕΝ αποτέλεσαν εκπαιδευτικές μονάδες Πεζικού. Αυτά υποδέχονται και εκπαιδεύουν τους στρατεύσιμους, οι οποίοι έχουν επιλεγεί από τα συμβούλια επιλογής οπλιτών πως θα υπηρετήσουν στο Πεζικό.

δ. Το 1953 διαλύθηκε το ΚΕΝ Ηρακλείου, ανασυγκροτήθηκε το ΚΕΝ Πατρών και τέλος συγκροτήθηκε το ΚΕΝ Κέρκυρας.

ΤΜΗΜΑ 30

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΗΣ ΚΟΡΕΑΣ

1. Γενικά¹⁶⁶

Η Ελλάδα, η οποία αποδέχτηκε την πρόσκληση του ΟΗΕ, έσπευσε μεταξύ των πρώτων εθνών να συμμετάσχει στον κορεατικό αγώνα, παρά τα νωπά τραύματα και τη φοβερή εξάντληση του στρατού από τον τετραετή Εμφύλιο Πόλεμο. Τον πυρήνα της συγκρότησης του ΕΚΣΕ αποτέλεσε η 42α Ταξιαρχία Πεζικού της ΙΧ ΜΠ, στην οποία μετατέθηκαν και άνδρες από τις Ι και ΙΙΙ ΜΠ. Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος, συγκροτήθηκε στη Λαμία και άρχισε την εκπαίδευσή του εκεί. Διοικητής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος (ΕΚΣΕ) τοποθετήθηκε ο Σχης (ΠΖ) Δασκαλόπουλος Ιωάννης και Διοικητής του Τάγματος ο Ανχης(ΠΖ) Αρμπουζής Διονύσιος. Επιβιβάστηκε στο πλοίο «GENERAL HAN» στον Πειραιά στις 15 Νοε 50 και έφθασε στην Κορέα (Πουσάν) στις 9 Δεκ 50. Από 1 Ιαν 51 συμμετέχει στην κορεάτικη εκστρατεία με τον Συμμαχικό Στρατό, με αξιοσημείωτη δράση.

¹⁶⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν 1950-1955*, Αθήνα 1977, 30-33

2. Συμμετέχουσες Ελληνικές Δυνάμεις

Το ΕΚΣΕ αποτελούνταν από Διοίκηση Επιτελείο και ένα Τάγμα Εκστρατευτικού Σώματος. Κατά την πρώτη περίοδο, 15 Νοεμβρίου 1950 μέχρι και 22 Αυγούστου 1951, ήταν συνολικής δύναμης 851 ανδρών με 63 οχήματα. Ακολούθως, από 23 Αυγούστου 1951 μέχρι Δεκέμβριο 1953, η ελληνική δύναμη αυξήθηκε στους 1.063 άνδρες, ενώ μετά την επίτευξη εκεχειρίας από Ιανουάριο 1954 μέχρι Μάιο 1955 στους 2.163 άνδρες. Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα τον Απρίλιο του 1955 μειώθηκε στους 850 άνδρες, ενώ από Ιούλιο 1955 μέχρι Δεκέμβριο 1955 στους 191 άνδρες. Τελικά από Ιανουάριο 1956 μέχρι Μάιο 1958 παρέμεινε στην Κορέα αντιπροσωπευτικό τμήμα αποτελούμενο από 1 αξιωματικό και 9 οπλίτες¹⁶⁷.

3. Επιχειρήσεις¹⁶⁸

α. Διακρίθηκε για την κατάληψη των υψωμάτων 381, 325 και 655 και στη συνέχεια στη μεγάλη επίθεση για την κατάληψη του ζωτικού υψώματος 313 (Σκοτς). Η επιτυχία αυτή του ΕΚΣΕ, η οποία βελτιώνει την αμυντική συμμαχική γραμμή, προκαλεί την τιμητική διάκριση μεταξύ των συμπραττουσών συμμαχικών μονάδων και τυγχάνει ηθικής αμοιβής για την απονομή ευαρέσκειας από τους Προέδρους της Δημοκρατίας των ΗΠΑ και της Νοτίου Κορέας.

β. Η αξιόλογη δράση του ΕΚΣΕ συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό και ένταση με τις επιτυχείς επιθέσεις κατά των υψωμάτων ΚΕΛΛΥ και 167. Επιπλέον, η σημαντική του δράση στη μεγάλη επίθεση κατά του ζωτικού εδάφους, του υψώματος ΜΕΓΑΛΟ ΝΟΡΙ, για την αποκατάσταση της χαμένης αμυντικής γραμμής, επισφραγίζει το πολύ αξιόλογο ρόλο του ΕΚΣΕ εντός του συμμαχικού στρατού.

γ. Οι τελευταίες μάχες του ΕΚΣΕ για την απόκρουση σφοδρότατων επιθέσεων του εχθρού, ο οποίος επιχειρεί την κατάληψη του υψώματος ΧΑΡΡΥ και τη διάσπαση της κατεχόμενης από το τάγμα αμυντικής γραμμής ΓΙΟΜΙΝΓΚ, κορυφώνουν την αίγλη και του εξασφαλίζουν τιμητική θέση μεταξύ των συμμετεχόντων εκστρατευτικών σωμάτων των διαφόρων κρατών.

4. Απώλειες Πεζικού Εκστρατείας Κορέας¹⁶⁹

Νεκροί αξιωματικοί 14 (12 του Πεζικού) και οπλίτες 168.

ΤΜΗΜΑ 31

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1950 - 1974

1. Μεταβολές Στρατού Εκστρατείας Έτους 1951

α. Οι ταξιαρχίες Πεζικού, λόγω οργάνωσης, σύνθεσης προορισμού και προπαντός για τη συνέχιση της ιστορικής πολεμικής παράδοσης, μετονομά-

¹⁶⁷ <https://www.geetha.gr>

¹⁶⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν 1950-1955*, Αθήνα 1977, 35-163

¹⁶⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν 1950-1955*, Αθήνα 1977, Πίνακες 5 και 6

στηκαν σε «Συντάγματα Πεζικού» με την ίδια σύνθεση. Το στρατηγείο μετονομάστηκε σε επιτελείο.

β. Η μεραρχία περιλαμβάνει 3 συντάγματα Πεζικού, των 2 ταγμάτων το κάθε ένα, δηλαδή συνολικά 6 τάγματα. Εφαρμόστηκε ενιαία σύνθεση για τα τάγματα αμερικάνικου και βρετανικού οπλισμού, τα οποία ενισχύθηκαν με περισσότερα βαριά όπλα. Η διαφορά των ταγμάτων αμερικάνικου και βρετανικού οπλισμού περιορίστηκε μόνο στα ατομικά όπλα και οπλοπολυβόλα (ΜΠΑΡ ή ΜΠΡΕΝ).

γ. Μονάδες Στρατιάς

(1) Τα συντάγματα προκαλύπτει αποτελούν μονάδες οικονομικά και διαχειριστικά αυτοτελείς και περιλαμβάνουν στη σύνθεσή τους διμοιρίες μεταφορών, οι οποίες διαθέτουν τα απαιτούμενα μεταφορικά μέσα (αυτοκίνητα - δίκυκλα), για κάλυψη των αναγκών των ταγμάτων προκαλύπτει που υπάρχουν στα συντάγματα.

(2) Τα τάγματα προκαλύπτει προικοδοτούνται με περισσότερα μέσα διαβίωσης, τα οποία κρίθηκαν αναγκαία για την εκπλήρωση της αποστολής τους. Τα ελαφρά συντάγματα Πεζικού, καθώς και τα ελαφρά τάγματα Πεζικού παραμένουν αμετάβλητα.

(3) Η 500η Μονάδα Αντιαρματικών, η οποία συγκροτήθηκε το 1949, μετονομάστηκε σε 500 Α-Τ Λόχο και αναδιοργανώθηκε με πεδινή σύνθεση.

(4) Συγκροτήθηκε το 520 Α/Α Τάγμα Πολυβόλων με Γερμανικά πολυβόλα από τα λάφυρα του πολέμου.

(5) Τα δύο Τάγματα Ασφαλείας Γραμμών Συγκοινωνιών (ΤΑΓΣ) μετατράπηκαν σε λόχους.

δ. Σχολές – Κέντρα

(1) Μετά την αποφοίτηση από τη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων για την εκπαίδευση των στελεχών στις νέες μεθόδους διεξαγωγής του πολέμου και τα νέα όπλα, δημιουργήθηκε στην Αθήνα, το Μάιο του 1945, το Γενικό Κέντρο Εκπαιδεύσεως Αξιωματικών (ΓΚΕΑ). Περιελάμβανε τη Σχολή Τακτικών Σπουδών Ανωτέρων Αξιωματικών, καθώς και τις Σχολές Πεζικού, Πυροβολικού, Μηχανοδηγήσεως και Φυσικής Αγωγής.

(2) Για την εκπαίδευση των υποψηφίων εφέδρων αξιωματικών, λειτούργησε, το 1945, στο Χαϊδάρι Αττικής, το Κέντρο Εκπαιδεύσεως Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών. Εκεί, εκπαιδεύτηκαν δύο σειρές, από τις οποίες η μια συνέχισε την εκπαίδευσή της στην Κέρκυρα, όπου μεταστάθμισε το Κέντρο το 1946. Το ίδιο έτος, λειτούργησε και δεύτερο Κέντρο Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών στη Σύρο. Αργότερα, τα Κέντρα αυτά μετονομάστηκαν αντίστοιχα σε Σχολές Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών Κέρκυρας και Σύρου. Τον Ιούλιο του 1953, οι δύο αυτές Σχολές συγχωνεύτηκαν σε μια με τον τίτλο «Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού» με έδρα το Ηράκλειο της Κρήτης, όπου λειτουργεί μέχρι σήμερα. Τέλος, για τη στελέχωση του στρατεύματος με κατάλλη-

λους υπαξιωματικούς από τις αρχές του 1950, επαναλειτούργησε στην Πάτρα η Προπαρασκευαστική Σχολή Υπαξιωματικών, η οποία εντός του ίδιου έτους μετονομάστηκε σε Σχολή Μονίμων Υπαξιωματικών (ΣΜΥ).

(3) Η βασική εκπαίδευση των οπλιτών πραγματοποιούνταν στα Κέντρα Βασικής Εκπαιδεύσεως ή Κέντρα Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων (ΚΕΝ), όπως μετονομάστηκαν αργότερα. Η επιλογή τους γίνονταν αρχικά κατά την κατάταξή τους, από τα αρμόδια Συμβούλια Επιλογής Οπλιτών (ΣΕΟ), τα οποία ενεργούσαν και την πρώτη επιλογή των υποψηφίων εφέδρων αξιωματικών. Μετά την ολοκλήρωση της βασικής εκπαιδεύσεως, οι οπλίτες του Πεζικού, μετέβαιναν απευθείας στις μονάδες Πεζικού, εκτός από αυτούς που είχαν ειδικότητα στα βαρέα όπλα και συνέχιζαν την εκπαίδευσή τους στο Κέντρο Εκπαιδεύσεως Βαρέων Όπλων Πεζικού (ΚΕΒΟΠ) στο Χαϊδάρι Αττικής, πριν μεταβούν στις Μονάδες τους. Από το Μάρτιο του 1950, τα Κέντρα Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων αποτέλεσαν εκπαιδευτικές μονάδες Πεζικού.

ε. Μονάδες Εθνοφυλακής Άμυνας

Στην επιστράτευση, σε καιρό πολέμου ή σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης στην ειρήνη, βάσει του νόμου 1707 της 23ης Μαρτίου 1951, δύνανται να προσκληθούν, κατόπιν πρότασης του Αρχιστρατήγου ή του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας, ιδιώτες ηλικίας 18 έως 50 χρονών για τη συγκρότηση ειδικών μονάδων, στρατιωτικά οργανωμένων, οι οποίες έχουν σαν αποστολή την τοπική άμυνα χώρων της υπαίθρου, τη φύλαξη συγκοινωνιών, κατασκευή στρατιωτικών έργων και την παθητική αεράμυνα. Αυτοί κατά τη διάρκεια της ύπαρξής τους υπάγονται στους Στρατιωτικούς Νόμους και Κανονισμούς. Στη διάταξη μάχης του έτους 1951 συμπεριελήφθησαν οι απαραίτητοι, για την πλαισίωση των Ταγμάτων Εθνοφυλακής Αμύνης (ΤΕΑ), αξιωματικοί και συγκροτήθηκαν οκτώ διοικήσεις Ταγμάτων Εθνοφυλακής Αμύνης, «Διοικήσεις ΤΕΑ», σε καθεμία από τις οποίες υπάγεται αριθμός ταγμάτων, καθοριζόμενος κάθε φορά από το Γενικό Επιτελείο Στρατού (ΓΕΣ).

2. Συγκρότηση Στρατού Εκστρατείας Έτους 1951

Ο Στρατός από πλευράς Πεζικού περιελάμβανε:

- α. Τρία Στρατηγεία ΣΣ: Α΄ - Β΄ - Γ΄ ΣΣ.
- β. Ανωτέρα Στρατιωτική Διοίκηση Αττικής και Νήσων.
- γ. Στρατηγείο Ηπείρου.
- δ. Δέκα μεραρχίες, των 6 ταγμάτων η κάθε μια, πλην της V, η οποία είχε 3 τάγματα.
- ε. Έντεκα ελαφρά συντάγματα προκαλύψεως (27 τάγματα).
- στ. Τέσσερις μοίρες Καταδρομών.

3. Μεταβολές Έτους 1953

α. Οι μεραρχίες Πεζικού δε διαθέτουν στην ειρήνη τον ίδιο αριθμό ταγμάτων Πεζικού, αλλά αυτός κυμαίνεται από τρία ως εννιά, ενιαίας σύνθεσης.

β. Βελτιώθηκε η σύνθεση του τάγματος Πεζικού, με την προσθήκη **λόχου βαρέων όπλων**, καθώς επίσης και η ισχύς πυρός της μεραρχίας με την προικοδότησή της με όλμους των 4,2΄΄.

γ. Μονάδες Στρατιάς

(1) Προς εξοικονόμηση δυνάμεων, απαραίτητων για την ανάπτυξη νέων μονάδων υποστηρίξεως, διαλύθηκαν τρεις Διοικήσεις Ελαφρών Συνταγμάτων Πεζικού (ΕΣΠ) και τρία Ελαφρά Τάγματα Πεζικού (ΕΤΠ).

(2) Μετατράπηκαν δύο τάγματα προκαλύψεως σε μεραρχιακά και διατέθηκαν στις μεραρχίες και αυξήθηκαν τα τάγματα από πενήντα επτά σε πενήντα εννέα.

δ. Σχολές – Κέντρα Εκπαιδεύσεως

(1) Το 639 Πρότυπο Τάγμα Πεζικού (ΠΤΠ) μετονομάστηκε σε 532 Τάγμα Πεζικού και αποτελούσε το οργανικό τάγμα της VII Μεραρχίας.

(2) Συγκροτήθηκε το Πειραματικό Κέντρο Εκπαιδεύσεως Μονάδων Καταδρομών και διαλύθηκαν 6 Διμοιρίες Εκπαιδεύσεως Καταδρομών.

(3) Αυξήθηκε ο αριθμός των ταγμάτων Πεζικού της II Μεραρχίας, ώστε να διαθέτει εννέα τάγματα Πεζικού.

(4) Αντίστοιχα, μειώθηκε ο αριθμός των ταγμάτων Πεζικού των VII και IX Μεραρχιών κατά ένα τάγμα.

(5) Οι δύο Σχολές Εφέδρων Αξιωματικών Κέρκυρας κα Σύρου συγχωνεύτηκαν σε μια με τίτλο «**Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού**» με έδρα το Ηράκλειο.

4. Μεταβολές 1954 έως 1960

Οι κυριότερες εξελίξεις, κατά την παραπάνω περίοδο, από πλευράς Πεζικού είναι οι ακόλουθες:

α. Το 1957, συγκροτήθηκαν τα τάγματα Α-Τ ΠΑΟ 106 χιλ., τα οποία υπάγονταν ανά ένα σε κάθε μεραρχία Πεζικού.

β. Το 1957, οι λόχοι βαρέων όλμων 4,2΄΄ των μεραρχιών μετατράπηκαν σε ΛΒΟ συνταγμάτων Πεζικού, με την ίδια σύνθεση.

γ. Στους λόχους βαρέων όπλων των ταγμάτων Πεζικού προστέθηκε μια διμοιρία Α - Τ εκτοξευτών 3,5΄΄.

ΤΜΗΜΑ 32

ΤΟ ΠΕΖΙΚΟ ΣΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

1. Συγκρότηση

Το πρωινό της 20ης Ιουλίου 1974 βρήκε την Ελληνική Δύναμη Κύπρου (ΕΛΔΥΚ) με τις παρακάτω δυνάμεις: 2 τάγματα Πεζικού των τριών λόχων έκαστο και λόχο βαρέων όπλων.

2. Τα Γεγονότα

Από τις 0605 ώρα, οπότε το στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ βομβαρδίστηκε, οι άνδρες του συντάγματος γνώριζαν ότι άρχιζε ένας νέος αγώνας τον οποίο καλούνταν αυτοί να φέρουν σε πέρας. Στις ημέρες που διήρκεσαν οι πολεμικές επιχειρήσεις αγωνίστηκαν γενναία, κράτησαν τις θέσεις τους και δεν εγκατέλειψαν τις θέσεις τους όταν ακόμα τα τουρκικά άρματα πέρασαν πάνω από τα ορύγματα. Οι Τούρκοι ήθελαν απεγνωσμένα να φτάσουν στη Λευκωσία, όμως στο δρόμο τους βρήκαν τους Έλληνες μαχητές που ήταν αποφασισμένοι να κρατήσουν τη θέση τους. Αυτοί έμειναν εκεί λόγω του φρονήματός τους και της υψηλής αίσθησης καθήκοντος προς την πατρίδα. Επιτέλεσαν το καθήκον τους και παράλληλα συνέβαλαν τα μέγιστα στη διάσωση του ελεύθερου τμήματος της Λευκωσίας από την τουρκική κατοχή.

3. Απώλειες

Η απώλειες για το Πεζικό μεγάλες. Νεκροί: αξιωματικοί 33 εκ των οποίων **32 του Πεζικού**, οπλίτες 42 εκ των οποίων οι **31 του Πεζικού**, Εξαφανισθέντες: αξιωματικοί 2 και οπλίτες 58 εκ των οποίων 43 του Πεζικού, Τραυματίες: αξιωματικοί 8 και οπλίτες 84.

ΤΜΗΜΑ 33

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΠΟ ΤΟ 1960 ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ

1. Μεταβολές 1960 έως 2014

Η εξέλιξη του Πεζικού, μετά το 1960, ακολούθησε τη γενικότερη εξέλιξη του Στρατού, λόγω της κρίσης τόσο του 1967 όσο και του 1974, και υπήρξε ραγδαία.

α. Στη δεκαετία του 1960, ολοκληρώθηκε η αντικατάσταση του βρετανικού οπλισμού και μέχρι το 1970 ο φορητός οπλισμός αμερικανικής κατασκευής και προελεύσεως ήταν ο κύριος οπλισμός του Πεζικού. Οι δύο όμως κρίσεις του Κυπριακού, το 1964 και το 1967, καθώς και η απαγόρευση χορηγήσεως αμερικανικού οπλισμού μετά το 1967, υποχρέωσαν την Ελλάδα να στραφεί, για πρώτη φορά στη μεταπολεμική της ιστορία, στην προμήθεια φορητού οπλισμού από εθνικούς πόρους. Έτσι, το 1965 αποφασίστηκε η σταδιακή αντικατάσταση του αμερικανικού ελαφρού οπλισμού του Πεζικού και η εισαγωγή στην Ελλάδα του τυποποιημένου διαμετρήματος του ΝΑΤΟ των 7,62 χιλιοστών.

β. Κατά την περίοδο 1974-2014, έγινε μεγάλη αναδιάταξη των μονάδων, συγκροτημάτων και σχηματισμών. Σε ευπαθείς περιοχές της χώρας συγκροτήθηκαν Ανώτατες Διοικήσεις Ταγμάτων Εθνοφυλακής (ΑΔΤΕ), συγκροτήματα και μετακινήθηκε αριθμός μονάδων Πεζικού.

γ. Κατά την περίοδο 1974 -1990:

(1) Άρχισε σταδιακά η αναδιοργάνωση των μονάδων Πεζικού με την είσοδο νέου υλικού και μέσων με σκοπό την ποιοτική αλλά και ουσιαστι-

κή αναβάθμιση των μονάδων με την ταυτόχρονη απόσυρση του παλαιού υλικού, τη μετατροπή ΤΠ σε Μ/Κ ΤΠ με την εισαγωγή ΤΟΜΠ Μ113, Μ113Α1 και ΤΟΜΠ ΛΕΩΝΙΔΑΣ.

(2) Εισήχθη σύγχρονος, αποτελεσματικός οπλισμός όπως ελαφρά τυφέκια της σειράς FN και G3 της Ελληνικής Βιομηχανίας Όπλων (ΕΒΟ), νέα οπλοπολυβόλα FN FALLOW και ΗΚ11, πολ/λα MAG και MG3, νέα αποτελεσματικά Α-Τ όπλα μιας χρήσεως όπως το LAW, το RPG-18.

(3) Εισήχθησαν νέα Α-Τ Κ/Β όπως το MILAN, με τη θερμική του νυχτερινή διόπτρα σκοπεύσεως, το TOW και το KORNET.

(4) Αντικαταστάθηκε το σύνολο σχεδόν των οχημάτων Μ σειράς με οχήματα 2 ½ τον. STEYR και οχήματα ¼ τ. MERCEDES 240GD καθώς ¼ τ. MERCEDES 240GD φορείς Α-Τ όπλων κλπ. της Ελληνικής Βιομηχανίας Οχημάτων (ΕΛΒΟ).

(5) Επιπλέον εισήχθησαν όργανα νυχτερινής παρατηρήσεως και σκοπεύσεως για όλους τους τύπους οπλικών συστημάτων.

δ. Κατά την περίοδο 1990-2010, μετά τις ραγδαίες πολιτικοοικονομικές και κοινωνικές αλλαγές στην Ευρώπη, το Πεζικό έλαβε νέο σύγχρονο υλικό από αυτό που κατείχαν χώρες της ανατολικής αλλά και δυτικής Ευρώπης:

(1) Παρελήφθησαν μεταχειρισμένα ΤΟΜΑ BMP-1, Α-Τ FAGOT, Α-Τ CARL GUSTAF, Α/Α όπλο ZU 23 κλπ, καθώς και αριθμός ερπυστριοφόρων Μ113Α1, Μ106 και Μ901 ΙΤΝ (φορέας ΤΟW).

(2) Εκσυγχρονίστηκαν τα Α-Τ ΤΟW σε ΤΟW2, έλαβε χώρα προμήθεια νέου τύπου πυρομαχικών ΤΟW 2, MILAN 2, FAGOT, CARL GUSTAF.

(3) Έγινε μετατροπή των πολ/λων BROWNING 0,50'' σε 0,50 Ταχείας Αλλαγής Κάνης (ΤΑΚ).

(4) Στα τάγματα Πεζικού εισήχθησαν καινούργιοι όλμοι 81 χιλιοστών ελληνικής κατασκευής και προέλευσης και πολυβομβιδοβόλα GMM. Επίσης το Πεζικό προμηθεύτηκε τυφέκια Μ16 Α2, πολυβόλα MINIMI και οχήματα HUMMER διαφόρων διαμορφώσεων.

(5) Εισήχθησαν όργανα νυχτερινής σκοπεύσεως - παρατηρήσεως παθητικού τύπου για κάθε τύπο οπλικού συστήματος που διαθέτει το Πεζικό.

(6) Αντικαταστάθηκαν τα ΠΑΟ 90χιλ με το αντίστοιχο CARL GUSTAF με διόπτρες νυχτερινής σκόπευσης.

ε. Αναλυτικές πληροφορίες για τα οχήματα και για τον οπλισμό του σύγχρονου ελληνικού Πεζικού αναφέρονται στα τμήματα 44 και 45 του Κεφαλαίου ΙΑ του παρόντος.

στ. Κατά το έτος 1995, ξεκίνησε η αναδιοργάνωση των συγκροτημάτων και μονάδων του Πεζικού και η συγκρότηση των ταξιαρχιών Πεζικού, όπως παρακάτω:

(1) Αναδιοργανώθηκαν και άλλαξαν σύνθεση οι XII και XVI Μεραρχίες Πεζικού, οι οποίες έγιναν Μηχανοκίνητες Μεραρχίες Πεζικού.

(2) Συγκροτήθηκαν οι 3η (PIMINI), 7η, 30η, 31η και 37η Μ/Κ ΤΑΞΠΖ από την αναδιοργάνωση των αντιστοίχων ΣΠ.

(3) Συγκροτήθηκαν τα 610, 650, 660, 680 και 690 ΤΠ Γ' ετοιμότητας, για τις 3η, 7η, 30η, 31η και 37η Μ/Κ ΤΑΞΠΖ αντίστοιχα, με συγκρότηση (στον πόλεμο), όπως τα τάγματα Πεζικού βασικής δομής.

(4) Καταργήθηκαν τα τάγματα προκαλύψεως και την αποστολή τους ανέλαβαν οι μονάδες Πεζικού των ταξιαρχιών.

(5) Εγκαταστάθηκαν νέες μονάδες Πεζικού η Εθνοφυλακής σε νήσους του ανατολικού Αιγαίου.

2. Μεταβολές Πεζικού 1997 μέχρι σήμερα

α. Κατά την περίοδο 1997-2014, συνεχίστηκε η αναδιοργάνωση των σχηματισμών, συγκροτημάτων και μονάδων, με σκοπό να μειωθεί η δύναμη του ενεργού στρατού και να οργανωθεί αυτός σε ταξιαρχίες.

(1) Πιο συγκεκριμένα, έγινε αναδιοργάνωση των ΙΧ - ΧV ΜΠ, 28ου - 53ου - 72ου ΣΠ και μετάπτωση αυτών σε 9η - 15η ΤΑΞΠΖ (ενεργές) και 28η - 53η - 72η ΤΑΞΠΖ (ΕΜ), καθώς και του 4ου ΣΠ σε 4η ΤΑΞΠΖ, η οποία και διαλύθηκε το 2004.

(2) Αναδιοργανώθηκε η ΙV ΜΠ και μετέπεσε σε 94 ΣΔΙ επιπέδου Ταξιαρχίας.

(3) Αναδιοργανώθηκαν η ΤΔ 289 ΤΠ σε ΤΔ 41 ΣΠ και η ΤΔ 21 ΣΠ σε ΤΔ 21 Μ/Κ ΣΠ.

(4) Η Ι ΜΠ μετέπεσε σε επιχειρησιακό στρατηγείο του Β' ΣΣ και άλλαξε η διοικητική υπαγωγή των 4ου - 5/42 ΣΠ στο Γ' ΣΣ. Το 24ο ΣΠ της VII ΜΠ απενεργοποιήθηκε και μετέπεσε σε ΕΜ.

(5) Συγκροτήθηκαν οι ΔΑΝ Μεγίστης, Τήλου, Νισύρου, Αγ. Ευστρατίου.

(6) Αναδιοργανώθηκαν οι VI - Χ - ΧI ΜΠ, ΣΠΖ και ΣΕΑΠ.

(7) Διαλύθηκαν τα 1ο - 15ο - 16ο - 19ο - 27ο - 36ο - 90ο ΣΠ, 36 - 43 ΔΤΕ.

(8) Απενεργοποιήθηκαν και έγινε η μετάπτωσή τους σε ΕΜ των 519 - 562 - 594 - 613 ΤΠ και αναδιοργανώθηκε το 586 (ΕΜ) σε τάγμα Πεζικού νέας δομής (ΚΕΝ).

(9) Ανασυγκροτήθηκαν σε Μ/Π ΤΠ οι Μονάδες των 9ης, 10ης, 15ης ΤΑΞΠΖ και της VIII ΜΠ.

(10) Ανασυγκροτήθηκε το 5/42 ΣΠ, μετονομάστηκε σε 5/42 ΣΕ μεταστάθμευσε στην ν. Κάλυμνο και άλλαξε διοικητική υπαγωγή (υπήχθη στην 80 ΑΔΤΕ «ΚΩΣ»).

(11) Συγκροτήθηκε η 71 Α/Μ ΤΑΞ ΠΖ με έδρα το Κιλκίς.

(12) Εγκαταστάθηκαν φρουρές σε πολλές μικρονήσους του Ανατολικού Αιγαίου, οι οποίες υλοποιούνται από τις Μονάδες Πεζικού των νήσων.

β. Το 2009 αποφασίστηκε η μετονομασία των Σχηματισμών – Διοικήσεων του Στρατού Ξηράς, οπότε και του Πεζικού, όπως παρακάτω:

- (1) I ΜΠ σε I ΜΠ «ΣΜΥΡΝΗ».
- (2) IV ΜΠ σε IV ΜΠ «ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ».
- (3) VIII ΜΠ σε VIII ΜΠ « ΗΠΕΙΡΟΥ – ΚΑΤΣΗΜΗΤΡΟΣ».
- (4) 95 ΑΔΤΕ σε 95 ΑΔΤΕ « ΔΙΑΓΟΡΙΔΩΝ».
- (5) 98 ΑΔΤΕ σε 98 ΑΔΤΕ «ΑΡΧΙΠΕΛΑΓΟΥΣ».
- (6) II Μ/Κ ΜΠ σε II Μ/Κ ΜΠ «ΕΛΑΣΣΩΝ».
- (7) XII Μ/Κ ΜΠ σε XII Μ/Κ ΜΠ «ΕΒΡΟΥ».
- (8) XVI Μ/Κ ΜΠ σε XVI Μ/Κ ΜΠ «ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ».
- (9) 5 ΤΑΞΠΖ σε V ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΚΡΗΤΩΝ (χωρίς να αλλάξει η σύνθεσή της).

(10) 9 ΤΑΞΠΖ σε 9 ΤΑΞΠΖ «ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΗ».

(11) 10 ΤΑΞΠΖ σε 10 ΤΑΞΠΖ «ΡΟΥΠΕΛ».

(12) 15 ΤΑΞΠΖ σε 15 ΤΑΞΠΖ «ΠΥΞΟΣ».

(13) 79 ΑΔΤΕ σε 79 ΑΔΤΕ «ΜΥΚΑΛΗ».

(14) 80 ΑΔΤΕ σε 80 ΑΔΤΕ «ΚΩΣ».

(15) 88 ΣΔΙ 88 ΣΔΙ «ΛΗΜΝΟΣ».

(16) 96 ΑΔΤΕ σε 96 ΑΔΤΕ «ΧΙΟΣ».

(17) 71 Α/Μ ΤΑΞ σε 71 Α/Μ ΤΑΞ «ΠΟΝΤΟΣ».

γ. Το 2013 αποφασίστηκε στα πλαίσια της αναδιοργάνωσης του Στρατού Ξηράς η διάλυση Σχηματισμών - Μονάδων, όπως παρακάτω:

(1) Α΄ Σώμα Στρατού.

(2) Β΄ Σώμα Στρατού.

(3) IV ΜΠ.

(4) 97 ΣΔΙ.

(5) Η IV ΜΠ μετονομάστηκε σε ΔΙΚΕ «IV ΜΠ».

3. Οργάνωση και Συγκρότηση του Πεζικού κατά το Έτος 2014

Το Όπλο, κατά το 2014 (έτος συγγραφής της παρούσας Ιστορίας Πεζικού), είναι οργανωμένο σε Διεύθυνση Πεζικού, η οποία υπάγεται στο ΓΕΣ και διοικείται από υποστράτηγο. Το Όπλο, είναι συγκροτημένο σε σχηματισμούς (μεραρχίες, ταξιαρχίες), τακτικές διοικήσεις, συντάγματα, τάγματα και ανεξάρτητες υπομονάδες, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι μηχανοκίνητο. Στη Διεύθυνση ΠΖ υπάγονται επίσης, η Σχολή Πεζικού με έδρα τη Χαλκίδα, η Σχολή

Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού (ΣΕΑΠ) με έδρα το Ηράκλειο Κρήτης και το ΚΕΝ Άρτας. Αναλυτικά έχουν όπως παρακάτω:

- 1^η Στρατιά με έδρα τη Λάρισα.
- ΑΣΔΕΝ με έδρα την Αθήνα.
- 2 ΣΣ (Γ'ΣΣ με έδρα τη Θεσσαλονίκη, Δ'ΣΣ με έδρα τη Ξάνθη).
- ΑΣΔΥΣ με έδρα την Αθήνα.
- 2 ΜΠ (I, ΔΙΚΕ «IV ΜΠ».) με έδρα τη Βέροια και την Τρίπολη αντίστοιχα.
- 3 Μ/ΚΜΠ (II, XII, XVI Μ/ΚΜΠ) με έδρες την Έδεσσα, την Αλεξανδρούπολη και το Διδυμότειχο αντίστοιχα.
- 6 ΑΔΤΕ (επιπέδου Μ/Κ ΜΠ και Μ/Κ ΤΑΞ ΠΖ) με έδρα την αντίστοιχη νήσο.
- 7 Μ/Κ ΤΑΞ.
- 1 Α/Μ ΤΑΞ.
- 2 ανεξάρτητες ΤΑΞ ΠΖ.
- 10 Συντάγματα Πεζικού και Ευζώνων.
- 2 ΤΣ Μ/Κ ΣΠ.
- 5 ΔΑΝ υπαγόμενες στις αντίστοιχες ΑΔΤΕ.

4. Εκπαίδευση

Η εκπαίδευση, κατά την περίοδο της ειρήνης, αποτελεί πρωταρχική αποστολή για το Πεζικό. Η παρεχόμενη εκπαίδευση διακρίνεται σε αυτή των στελεχών (μονίμων και εφέδρων) και σε αυτή των οπλιτών.

α. Εκπαίδευση Μονίμων Στελεχών

Η εκπαίδευση των μονίμων στελεχών, παρέχεται από τη Σχολή Πεζικού με έδρα τη Χαλκίδα, όπου εκπαιδεύονται οι αξιωματικοί και υπαξιωματικοί στον οπλισμό, την τακτική, στα καθήκοντα που θα εκτελέσουν ανάλογα με το βαθμό τους και σε θέματα διοίκησης.

β. Εκπαίδευση Εφέδρων Στελεχών

Η εκπαίδευση των εφέδρων στελεχών, παρέχεται από τη ΣΕΑΠ με έδρα το Ηράκλειο, όπου εκπαιδεύονται οι έφεδροι αξιωματικοί στον οπλισμό, την τακτική, στα καθήκοντα που θα εκτελέσουν ανάλογα με το βαθμό τους και σε θέματα διοίκησης. Στη ΣΕΑΠ επίσης εκπαιδεύονται οι ΔΕΑ χειριστές Βαρέων Όπλων Πεζικού.

Εικόνα 34: Εκπαίδευση προσωπικού στη νυχτερινή βολή με α/α πυροβόλο ZU-23

(1) Στα Κέντρα Νεοσυλλέκτων, που λειτουργούν αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, κατατάσσονται οι οπλίτες που επιλέγονται για το Πεζικό και του παρέχεται η βασική στρατιωτική εκπαίδευση.

(2) Κατόπιν μετατίθενται στις μονάδες εκστρατείας, όπου γίνεται και η εκπαίδευση μέρους των ειδικότητων. Οι οπλίτες ειδικότητας οδηγού ερπυστριοφόρου εκπαιδεύονται στο 592 Μ/Π ΤΠ (ΕΚΕ) στο Λιτόχωρο Πιερίας, οδηγού αυτοκινήτου στο 625 Μ/Π ΤΠ (ΕΚΕ) στα Ιωάννινα και χειριστή όλμου, χειριστή Α-Τ μεσαίου και μικρού βεληγεκούς στο 585 Μ/Π ΤΠ (ΕΚΕ) στο Άργος Ορεστικό. Στις μονάδες εκστρατείας διεξάγεται η επιχειρησιακή εκπαίδευση, σύμφωνα με τις ΓΟΕ/ΓΕΣ.

β. Εκπαίδευση Οπλιτών

Εικόνα 35: Εκπαίδευση Στελεχών Πεζικού

Εικόνα 36: Εκπαίδευση Πεζικού στις Μονάδες Εκστρατείας, Βολές A-T Όπλων

ΤΜΗΜΑ 34 **ΕΙΡΗΝΕΥΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ**

1. Μετά το τέλος του πολέμου στην Κορέα το 1953, όπου συμμετείχαν πολλά κράτη μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών(ΟΗΕ), μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα με το δικό της εκστρατευτικό σώμα, ακολούθησε μια σχετικά μακρά περίοδος ειρήνης. Ωστόσο, δεν έλειψαν οι περιορισμένοι τοπικοί πόλεμοι, οι εμφύλιες συγκρούσεις και οι εστίες κρίσεως, όπου η Ελλάδα κλήθηκε και αυτή να συνεισφέρει στην αποκατάσταση ή διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας, την εξασφάλιση της απαιτούμενης ανθρωπιστικής βοήθειας και την άμβλυση του ανθρώπινου πόνου, ότι επέβαλε δηλαδή η διεθνής νομιμότητα και το εθνικό συμφέρον.

2. Η συμμετοχή της Ελλάδας, ως πλήρες μέλος του ΟΗΕ, του ΝΑΤΟ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων Διεθνών Οργανισμών στις ειρηνευτικές προσπάθειες, απορρέει από διεθνείς συμφωνίες ή αποφάσεις των παραπάνω Οργανισμών και υλοποιείται, μεταξύ των άλλων, με την αποστολή ένοπλης δύναμης στρατιωτικών παρατηρητών, μονάδων και υλικής βοήθειας. Μέχρι

σήμερα τέτοιου είδους στρατιωτικά τμήματα έχουν αποσταλεί στην Κύπρο, στη Σομαλία, στη Βοσνία, στην Αλβανία, στο Κοσσυφοπέδιο και πρόσφατα στο Αφγανιστάν, ενώ στρατιωτικοί παρατηρητές έχουν μεταβεί στο Κουβέιτ, στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στο βόρειο Ιράκ, στη Δυτική Σαχάρα και στη Γεωργία – Αμπχαζία.

Εικόνα 37: Ελληνική Συμμετοχή σε Επιχειρήσεις Υποστήριξης Ειρήνης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΑ
ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

ΤΜΗΜΑ 35
ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. Το Πεζικό προβλεπόταν ως ανεξάρτητο Όπλο, ακόμα και από τον πρώτο Οργανισμό του Στρατού που εκδόθηκε στη διάρκεια του αγώνα της ανεξαρτησίας.

2. Κατά την περίοδο της αναδιοργάνωσης του στρατού και του ελεύθερου ελληνικού κράτους, υπό τη διακυβέρνηση του Ιωάννη Καποδίστρια, το Τακτικό Σώμα δημιουργήθηκε με το Πεζικό ως πυρήνα. Επειδή η δύναμη του Τακτικού Σώματος ήταν περιορισμένη, ο διοικητής του ήταν και ο διοικητής του Πεζικού με άμεσο προϊστάμενο το Γραμματέα των Στρατιωτικών, όπως ονομαζόταν τότε το Υπουργείο των Στρατιωτικών.

3. Κατά τη διάρκεια της Οθωνικής περιόδου και ενώ το Πεζικό υπαγόταν υπό τη Γραμματεία των Στρατιωτικών (Άρθρο 41 του Βασιλικού Διατάγματος της 15ης Απριλίου 1833 αναφέρεται «Εις την επί των Στρατιωτικών Γραμματειών υπάγονται άπασαι αι αρχαί, Αξιωματικοί και υπάλληλοι του Στρατού»), όλες οι Γραμματείες μετονομάστηκαν σε Υπουργεία, οπότε το Πεζικό υπήχθη στο Υπουργείο Στρατιωτικών.

4. Το 1833, το Πεζικό ήταν οργανωμένο σε οκτώ τάγματα Πεζικού και δέκα τάγματα Ακροβολιστών.

5. Το 1842, σε πέντε τάγματα Πεζικού και οκτώ τάγματα Οροφυλακής.

6. Το 1843, περιορίσθηκε σε τέσσερα τάγματα Πεζικού και δύο τάγματα Ακροβολιστών και τον Αύγουστο του 1854, η δύναμη αυξήθηκε σε έξι τάγματα Πεζικού και τρία τάγματα Ακροβολιστών.

7. Το 1863, ορίζονται για πρώτη φορά δύο επιθεωρητές Πεζικού και η δύναμη του Όπλου αυξήθηκε σε δέκα συνολικά τάγματα. Παράλληλα δημιουργούνται και δέκα τάγματα Εφεδρείας.

8. Μετά την πτώση του Όθωνος και την άνοδο του Βασιλέα Γεωργίου στο θρόνο, άρχισε μία προσπάθεια αναδιοργάνωσης του Στρατού.

9. Το 1864, το Πεζικό ήταν οργανωμένο σε τέσσερα τάγματα Ευζώνων και έξι τάγματα Πεζικού.

10. Το 1879, τα τάγματα Πεζικού έχουν αυξηθεί σε είκοσι και τα τάγματα Ευζώνων παραμένουν τέσσερα, ενώ από το 1878, υπαγόταν στο τμήμα Πεζικού, ένα από τα οκτώ τμήματα στα οποία ήταν οργανωμένο το Υπουργείο

Στρατιωτικών. Διευθυντής του τμήματος Πεζικού είναι ένας ταγματάρχης με βοηθό ανθυπασπιστή.

11. Στις 27 Δεκεμβρίου 1880, το Υπουργείο Στρατιωτικών οργανώνεται σε τέσσερα τμήματα, ένα από τα οποία ήταν το τμήμα προσωπικού, το οποίο ήταν χωρισμένο σε γραφεία. Ένα από αυτά, είναι και το γραφείο Πεζικού με επικεφαλής λοχαγό και βοηθό έναν υπολοχαγό. Είναι η πρώτη φορά που η προϊστάμενη αρχή του Πεζικού είναι γραφείο και όχι τμήμα. Η οργάνωση αυτή του Υπουργείου Στρατιωτικών διατηρήθηκε μέχρι το 1882, οπότε οργάνωθηκε και πάλι σε δέκα τμήματα. Ένα από αυτά, είναι και πάλι το τμήμα Πεζικού με επικεφαλής ταγματάρχη και προσωπικό έναν υπολοχαγό, έναν ανθυπασπιστή και έναν υπαξιωματικό γραφεία.

12. Η οργάνωση του Υπουργείου Στρατιωτικών σε τμήματα διατηρήθηκε μέχρι το 1912. Το τμήμα Πεζικού σε όλο αυτό το διάστημα είχε ως επικεφαλής ανώτερο αξιωματικό. **Στις 16 Φεβρουαρίου 1912**, το Υπουργείο Στρατιωτικών οργανώθηκε σε πέντε Διευθύνσεις: Προσωπικού, Πεζικού, Ιππικού, Πυροβολικού και Μηχανικού. Η Διεύθυνση Πεζικού έχει διευθυντή συνταγματάρχη ή αντισυνταγματάρχη και προσωπικό, έναν ταγματάρχη, έναν λοχαγό και τρεις γραφεία. **Είναι η πρώτη φορά που συνιστάται ο όρος «Διεύθυνση Πεζικού».**

13. Στις 18 Φεβρουαρίου 1926, παράλληλα με τη Διεύθυνση Πεζικού ορίζεται και Επιθεωρητής Πεζικού με βαθμό υποστράτηγου, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την άρτια εκπαίδευση του Πεζικού και υποβάλλει κατ' έτος στο Υπουργείο Στρατιωτικών, τον απολογισμό εκπαίδευσεως του Πεζικού.

14. Το έτος 1939, εκδόθηκε ο υπ' αριθ. 2005, Αναγκαστικός Νόμος «Περί Οργανισμού του Στρατού». Στις γενικές υπηρεσίες του Στρατού αναφέρεται η Επιθεώρηση Πεζικού χωρίς να καταργείται η Διεύθυνση Πεζικού.

15. Στις 10 Φεβρουαρίου 1945, και με βάση τον Αναγκαστικό Νόμο του 1939 υπ' αριθ. 2005 «περί Οργανισμού του Στρατού», στη γενική οργάνωση του Στρατού δημιουργούνται τρεις κλάδοι και νέες διευθύνσεις. Στο σκέλος της στρατιωτικής εκπαίδευσης υπάγεται η Διεύθυνση της Γενικής Στρατιωτικής Εκπαίδευσης. Η Διεύθυνση Πεζικού ανήκει στην ειδική εκπαίδευση των Όπλων, όπως και τα υπόλοιπα Όπλα του Στρατού.

16. Έκτοτε η Διεύθυνση Πεζικού έχει υποστεί αλλαγές στη σύνθεση της, αλλά ως Διεύθυνση Πεζικού υφίσταται ως σήμερα.

ΤΜΗΜΑ 36
ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ/ΓΕΣ

Α/Α	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
1	Υππγος	Γούλας Παντελής	Μάιος 1946
2	Ταξχος	Αντωνόπουλος Μιχαήλ	Ιούνιος 1947
3	Υππγος	Πετζόπουλος Θωμάς	Σεπτέμβριος 1947
4	Υππγος	Ανδρεάδης Κων/νος	Μάιος 1948
5	Υππγος	Κετσέας Θεμιστοκλής	Φεβρουάριος 1949
6	Υππγος	Περιβολιώτης Επαμεινώνδας	Απρίλιος 1949
7	Ταξχος	Μεσσηνόπουλος Φώτιος	Ιούνιος 1949
8	Υππγος	Παπαδόπουλος Νικόλαος	Αύγουστος 1949
9	Υππγος	Μεσσηνόπουλος Φώτιος	Νοέμβριος 1949
10	Υππγος	Βασιλόπουλος Θεόδωρος	Νοέμβριος 1950
11	Υππγος	Σφέτσιος Θωμάς	Νοέμβριος 1951
12	Υππγος	Βύζας Σπυριδων	Νοέμβριος 1952
13	Υππγος	Καλικουρδής Κων/νος	Αύγουστος 1955
14	Υππγος	Μιχαλόπουλος Θεμιστοκλής	Μάρτιος 1956
15	Υππγος	Πλέσσας Δημήτριος	Ιούλιος 1956
16	Υππγος	Βλάσσης Γεώργιος	Νοέμβριος 1957
17	Υππγος	Ζαρουχλιώτης Παντελής	Νοέμβριος 1958
18	Υππγος	Καραβίτης Κων/νος	Μάιος 1959
19	Υππγος	Μπούρος Κων/νος	Δεκέμβριος 1959
20	Υππγος	Γουλγουτζής Γεώργιος	Ιανουάριος 1961
21	Υππγος	Καραβίτης Κων/νος	Αύγουστος 1961
22	Υππγος	Αλεξανδράκης Μενέλαος	Ιανουάριος 1962
23	Υππγος	Γουλγουτζής Γεώργιος	Ιούλιος 1962
24	Ταξχος	Ψαρράκος Παναγιώτης	Δεκέμβριος 1963
25	Υππγος	Κρήτας Σπυριδων	Μάρτιος 1964
26	Υππγος	Μορώνης Γεώργιος	Ιούνιος 1964
27	Υππγος	Παπαδάτος Χρήστος	Απρίλιος 1965
28	Υππγος	Ψαρράκος Παναγιώτης	Νοέμβριος 1965
29	Υππγος	Μπεχράκης Δημήτριος	Ιούλιος 1966
30	Υππγος	Γερακίνης Ηλίας	Μάιος 1967
31	Υππγος	Αγγελόπουλος Νικόλαος	Φεβρουάριος 1968
32	Ταξχος	Δελλαγραμάτικας Αθανάσιος	Δεκέμβριος 1968
33	Υππγος	Καλατζής Δημήτριος	Ιανουάριος 1969
34	Υππγος	Τζουβελέκης Απόστολος	Αύγουστος 1969
35	Υππγος	Βαρνάβας Κίμων	Ιανουάριος 1970
36	Υππγος	Δάμπασης Νικόλαος	Ιούνιος 1970
37	Υππγος	Νομικός Γεώργιος	Ιούνιος 1971
38	Υππγος	Μπονιώτης Απόστολος	Ιούνιος 1972
39	Υππγος	Ραγκούσης Γεώργιος	Αύγουστος 1973
40	Υππγος	Τοπούζης Νικόλαος	Δεκέμβριος 1973

A/A	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
41	Υππγος	Κρητικός Κων/νος	Ιούνιος 1974
42	Υππγος	Αστρεϊνίδης Φλώρος	Σεπτέμβριος 1974
43	Υππγος	Μαντζόρος Νικόλαος	Μάρτιος 1975
44	Υππγος	Φουριώτης Αντώνιος	Ιούλιος 1976
45	Υππγος	Σολωμός Γεώργιος	Οκτώβριος 1976
46	Υππγος	Καραδήμας Γεώργιος	Ιανουάριος 1978
47	Υππγος	Καπελάρης Δημήτριος	Ιούνιος 1978
48	Υππγος	Καραδήμας Γεώργιος	Αύγουστος 1979
49	Υππγος	Σερέτης Γεώργιος	Ιούνιος 1980
50	Υππγος	Κεφάλας Νικόλαος	Απρίλιος 1981
51	Υππγος	Μαντάκος Παναγιώτης	Ιανουάριος 1982
52	Υππγος	Βοργιάς Γεώργιος	Μάρτιος 1982
53	Υππγος	Λιμνιάτης Δημήτριος	Μάρτιος 1983
54	Υππγος	Χρόνης Γρηγόριος	Μάρτιος 1984
55	Υππγος	Δρακακάκης Εμμανουήλ	Δεκέμβριος 1984
56	Υππγος	Μαραγκάκης Αντώνιος	Οκτώβριος 1985
57	Υππγος	Μηνιουδάκης Γεώργιος	Ιανουάριος 1987
58	Υππγος	Φανουράκης Δημήτριος	Ιανουάριος 1988
59	Υππγος	Αθανασίου Βασίλειος	Μάιος 1990
60	Υππγος	Κωστόπουλος Αχιλλέας	Μάρτιος 1991
61	Υππγος	Αγροδής Ηλίας	Μάρτιος 1992
62	Υππγος	Στεργιόπουλος Νικόλαος	Μάρτιος 1993
63	Υππγος	Μπαγιαρτάκης Νικόλαος	Φεβρουάριος 1994
64	Υππγος	Λαχανάς Γεώργιος	Μάρτιος 1994
65	Υππγος	Ραφτόπουλος Ιωάννης	Μάρτιος 1996
66	Υππγος	Καραγιάννης Παναγιώτης	Μάρτιος 1998
67	Υππγος	Καλογερόπουλος Γεώργιος	Μάρτιος 1999
68	Υππγος	Λιγουδιστιανός Νικόλαος	Μάιος 2000
69	Υππγος	Ρόκας Μελέτιος	Μάρτιος 2001
70	Υππγος	Τουρναβίτης Ιωάννης	Μάρτιος 2003
71	Υππγος	Κουζέλης Ανδρέας	Απρίλιος 2004
72	Υππγος	Νάσης Στυλιανός	Μάρτιος 2005
73	Υππγος	Κονδύλης Μιχαήλ	Μάρτιος 2006
74	Υππγος	Γιαμπουράς Ιωάννης	Μάρτιος 2007
75	Υππγος	Χουλιάρας Αλέξανδρος	Μάρτιος 2008
76	Υππγος	Ράζος Ιωάννης	Μάρτιος 2009
77	Υππγος	Κρανίτης Γεώργιος	Μάρτιος 2010
78	Ταξχος	Μαυράκης Ιωσήφ	Νοέμβριος 2011
79	Υππγος	Χρονόπουλος Ιωάννης	Μάρτιος 2013
80	Υππγος	Κωστόπουλος Απόστολος	Μάρτιος 2014

ΤΜΗΜΑ 37 ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΧΟΛΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. Το Πεζικό

α. Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις, τα σύγχρονα επιτεύγματα της επιστήμης και, κυρίως, η ανακάλυψη της πυρηνικής βόμβας, σε έναν νέο πόλεμο, τον οποίο δεν επιθυμούμε, θα μείωναν την αξία και το αξιόμαχο του προσωπικού του Όπλου μας.

β. Μερικοί μίλησαν και για πόλεμο «δια πίεσεως κομβίων». Όμως, τα συμπεράσματα των τελευταίων περιφερειακών και τοπικών πολέμων, που έλαβαν χώρα και διεξάγονται στον κόσμο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, αποδεικνύουν ότι παραμένει ηγετικός ο ρόλος του Πεζικού στο πεδίο της μάχης.

γ. Τρανή απόδειξη αυτού, αποτελεί η δήλωση του Άγγλου αντιπροσώπου στην επιτροπή εξοπλισμών του NATO, μετά τις επιχειρήσεις στα νησιά «Φώκλαντς», ότι το κυριότερο συμπέρασμα από αυτές ήταν, πως «Το Πεζικό παραμένει το κυριότερο Όπλο στο πεδίο της μάχης».

δ. Και είναι φυσικό, γιατί παραμένει αναλλοίωτη η αρχή ότι «νικητής θα είναι εκείνος που θα διατηρήσει αυτό που κατέχει ή αυτό που θα καταλάβει».

ε. Έτσι, ο πεζός με τα υπερσύγχρονα ή ακόμη και με τα λιγότερο σύγχρονα οπτικά συστήματα, βιώνει τις συγκινήσεις της μάχης, ανταπεξέρχεται τους κινδύνους που αντιμετωπίζει και περιφρονεί το θάνατο. Δε μετράει θυσίες ούτε υπολογίζει δυσχέρειες και κακουχίες. Έχει καρφωμένο το βλέμμα του σε έναν μόνο στόχο: **«τη νίκη»**. Να λοιπόν γιατί είναι σωστή η αλήθεια:

«Θέλεις να μάθεις την ιστορία του Στρατού; Διάβασε την ιστορία του Πεζικού».

στ. Οι αριθμοί των θυσιών είναι μια ακόμη απόδειξη για την πιο πάνω αναντίρρητη και αδιάφυστη αλήθεια:

ζ. Επιβάλλεται να επισημάνουμε, ότι και στην ειρήνη το Πεζικό επωμίζεται το μεγαλύτερο βάρος για την ποιότητα και τη μαχητική ισχύ του Ελληνικού Στρατού, αφού καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της δυνάμεώς του.

η. Όλα αυτά στοιχειοθετούν τις ακόλουθες διαπιστώσεις:

(1) Πρώτο: Τα στελέχη του Πεζικού πρέπει απαραίκλιτα να επιδιώκουν τη διαμόρφωση και μετεξέλιξή τους σε «Ηγήτορες υψηλής ποιότητας».

(2) Δεύτερο: Ο εκσυγχρονισμός του Όπλου επιβάλλεται να από τελεί πάντοτε την ύψιστη προτεραιότητα.

2. Θέση – Ιστορία Σχολής

α. Η Σχολή Πεζικού, βρίσκεται στη δυτική παραυφή της πόλης της Χαλκίδας, δίπλα στο λιμάνι της. Ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1926, από τη Γαλλική

Στρατιωτική Αποστολή με την επωνυμία «Σχολή Εφαρμογής Πεζικού», όπου λειτούργησε μέχρι το 1935, εγκατεστημένη στην παλαιά Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, στο Πεδίο του Άρεως.

β. Το 1935, μεταστάθμευσε στη Θεσσαλονίκη, όπου και παρέμεινε μέχρι το 1940, στο στρατόπεδο της Ανωτάτης Σχολής Πολέμου, οπότε ανεστάλη η λειτουργία της λόγω του πολέμου.

γ. Μετά την απελευθέρωση, λειτούργησε και πάλι στην Αθήνα από το 1945 μέχρι το 1946, ως τμήμα του Γενικού Κέντρου Εκπαιδεύσεως Αξιωματικών (ΓΚΕΑ), εγκατεστημένη και πάλι στην παλαιά έδρα της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων.

Εικόνα 38: Σχολή Πεζικού – Στρατόπεδο «ΤΧΗ ΙΩΑΝΝΗ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ»

δ. Το 1946, μεταστάθμευσε στη Χαλκίδα, όπου λειτουργεί από τότε συνεχώς με τον τίτλο «ΣΧΟΛΗ ΠΕΖΙΚΟΥ», εγκατεστημένη στο Στρατόπεδο «ΤΧΟΥ ΙΩΑΝΝΗ ΒΕΛΙΣΣΑΡΙΟΥ».

ε. Η ονομασία του Στρατοπέδου της Σχολής, δόθηκε προς τιμήν του ήρωα των Βαλκανικών Πολέμων Τχη (ΠΖ) Ιωάννη Βελισσαρίου, για τον οποίο κρίνεται σκόπιμο, να αναφερθούν μερικά από τα κυριότερα στοιχεία της βιογραφίας του.

στ. Βιογραφικό Ταγματάρχη Ιωάννη Βελισσαρίου

Ο Ιωάννης Βελισσαρίου, γεννήθηκε το 1861 στο Πλοέσι της Ρουμανίας, από γονείς καταγόμενους από την Κύμη Ευβοίας. Σε ηλικία δεκαέξι ετών, επέστρεψε στην Ελλάδα επιθυμώντας, παρά τη θέληση των γονέων του, να υπηρετήσει στον Ελληνικό Στρατό, στον οποίο κατατάχτηκε το 1879 ως εθελοντής στο Πεζικό. Εισήλθε στη Σχολή Υπαξιωματικών και το 1887 ονομάστηκε ανθυπολοχαγός ΠΖ. Ο ατυχής πόλεμος του 1897, βρίσκει τον νεαρό ανθυ-

πολοχαγό Βελισσαρίου να μάχεται στην πρώτη γραμμή, όπου διακρίθηκε για τον ηρωισμό και την απaráμιλλη ανδρεία του στις μάχες της Μελούνας και Φούρκας. Στην περίοδο που ακολουθεί και μέχρι τους Βαλκανικούς Πολέμους, επιδίδεται σε μελέτες ξένων στρατιωτικών δημοσιευμάτων και μετέφρασε το περίφημο, για την εποχή του, σύγγραμμα του Γάλλου Στρατάρχη Φος «Περί των Αρχών του Πολέμου», το οποίο αποτέλεσε πολύτιμο βοήθημα για όλους τους αξιωματικούς επί σειρά ετών. Κατά τους Βαλκανικούς Πολέμους 1912-1913, στη μάχη των Ιωαννίνων, Ταγματάρχης Διοικητής του 9ου Τάγματος Ευζώνων, εισέδουσε με τη μονάδα του στα νώτα της εχθρικής τοποθεσίας και χάρη στην τόλμη, πρωτοβουλία και το επιθετικό πνεύμα του, αιφνιδίασε τους Τούρκους, υποχρεώνοντάς τους σε παράδοση της πόλης. Στη μάχη Κιλκίς-Λαχανά (19-21 Ιουνίου 1913) Διοικητής του ίδιου τάγματος, συνέβαλε στη διάσπαση και κατάληψη της τοποθεσίας και αναφέρεται ως ο μόνος που με τη μονάδα του συνέχισε την επιθετική ενέργεια, καταδιώκοντας τους Βουλγάρους που υποχωρούσαν. Στις 13 Ιουλίου 1913, έπεσε ηρωικά μαχόμενος κατά των Βουλγάρων στο ύψωμα 1378 του ανατολικού Ορβήλου, κτυπημένος στο στήθος από ριπή πολυβόλου.

ζ. Σύγχρονός του ανώτατος αξιωματικός του στρατού μας, αναλυτής της ζωής και της δράσεως του Βελισσαρίου, τον περιγράφει ως εξής: «Σοβαρός, σεμνός, καλόκαρδος, εθνικά υπερήφανος, άψογος στο ήθος, γενναίος, χωρίς ίχνος ευθυνοφοβίας, πιστός και προσηλωμένος πάντα στα στρατιωτικά του καθήκοντα και την αποστολή του έλληνα αξιωματικού, στο στρατό και την κοινωνία, πολυγνώστης, ανήσυχος και υπόδειγμα αξιωματικού σε όλες του τις εκδηλώσεις και ενέργειες, αποτελεί το ιδανικότερο πρότυπο, προς μίμηση, του έλληνα αξιωματικού του Πεζικού και του στρατού μας γενικότερα. Τέλος, είχε το σπάνιο χάρισμα εκείνου του στρατιωτικού ηγέτη που εμπνέει τους υφισταμένους του να θέτουν τα ιδανικά και τις αξίες πάνω από τη ζωή τους».

ΤΜΗΜΑ 38

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. Αποστολή

α. Στον Πόλεμο

(1) Να διαλυθεί με την κήρυξη του σχετικού μέτρου του Εθνικού Συστήματος Συναγερμού (ΕΘΣΥΣΥ).

(2) Να διαθέσει το προσωπικό και υλικό σύμφωνα με τα ισχύοντα σχέδια.

β. Στην Ειρήνη

(1) Να εκπαιδεύει στελέχη μέχρι τον βαθμό του λοχαγού, για να καταστούν ικανά να εκτελέσουν τα καθήκοντα τού βαθμού τους και για ένα έως δύο ανώτερα κλιμάκια. Ειδικότερα να εκπαιδεύει:

(α) Λοχαγούς Διοικητικούς όλων των Όπλων και Σωμάτων εκτός του ΥΓ.

(β) Λοχαγούς Αρχιτεχνίτες Πεζικού και Λοιπών Σωμάτων.

(γ) Ανθυπολοχαγούς Πεζικού, Τεθωρακισμένων και Αεροπορίας Στρατού.

(δ) Ανθυπασπιστές Πεζικού - Τεθωρακισμένων Διοικητικούς και Τεχνικούς.

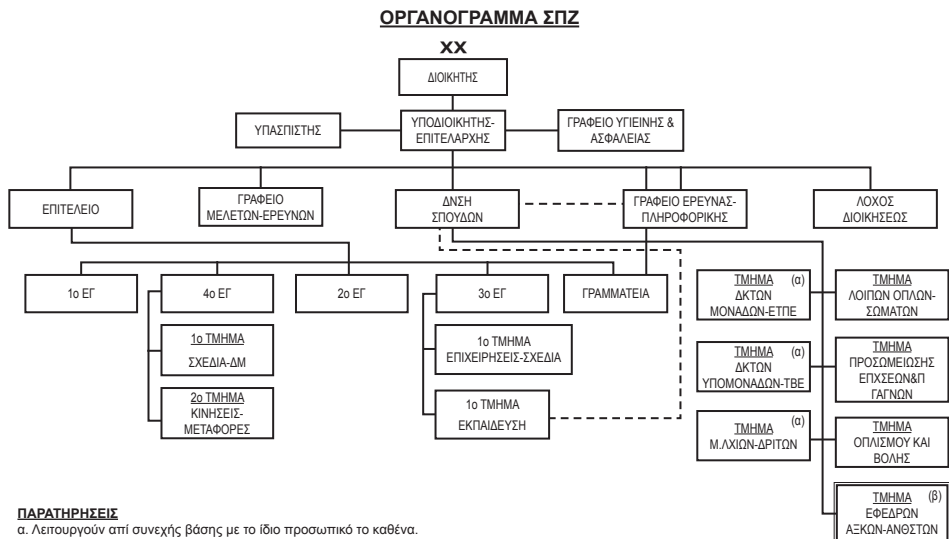
(ε) Ανθυπασπιστές Λοιπών Σωμάτων.

(στ) Μ. Λοχίες Πεζικού - Τεθωρακισμένων - Αεροπορίας Στρατού και Λοιπών Σωμάτων (Διοικητικούς και Τεχνικούς).

(ζ) Εφέδρους Αξιωματικούς Πεζικού.

(2) Να ενημερώνει περιοδικά τους ανώτερους αξιωματικούς Πεζικού επί των εξελίξεων και προόδων του Στρατού γενικά και ειδικότερα του Πεζικού, ενόψει της αναλήψεως διοικήσεως μονάδας, κατόπιν μακροχρονίου απουσίας από το Πεζικό, ανάλογα με τις υπάρχουσες ανάγκες.

2. Οργανόγραμμα ΣΠΖ

ΤΜΗΜΑ 39
ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ ΣΧΟΛΗΣ ΠΕΖΙΚΟΥ

Α/Α	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
1	Σχης	Σπάτης Λ.	1928
2	Σχης	Τζανακάκης Εμμανουήλ	1929
3	Σχης	Μπασακίδης Παναγιώτης	1930
4	Σχης	Βλάχος Σίμος	Ιούλιος 1931
5	Σχης	Δεμέστιχας Παναγιώτης	Μάρτιος 1933
6	Σχης	Τάγκας Στέφανος	Σεπτέμβριος 1934
7	Σχης	Καραβοκύρης Γεώργιος	Φεβρουάριος 1935
8	Σχης	Βραχνός Βασίλειος	1936
9	Σχης	Γεωργαντάς Κων/νος	1937
10	Σχης	Παττακωνσταντίνου Μιλτιάδης	1938
11	Ταξχος	Γεραμάνης Αθανάσιος	Ιανουάριος 1945
12	Σχης	Γερακίνης Χρήστος	Δεκέμβριος 1945
13	Σχης	Μπαλφούτης Δημήτριος	Ιούνιος 1946
14	Ανχης	Αναγνωστόπουλος Σωτήριος	Μάρτιος 1947
15	Σχης	Σπένδος Νικόλαος	Ιούλιος 1947
16	Ανχης	Οικονόμου Αθανάσιος	Απρίλιος 1948
17	Ταξχος	Καυκάς Ιωάννης	Οκτώβριος 1948
18	Σχης	Καρδάρης Κων/νος	Μάιος 1949
19	Ταξχος	Γεραμάνης Αθανάσιος	Σεπτέμβριος 1949
20	Υππγος	Πετρουτσόπουλος Παναγιώτης	Νοέμβριος 1951
21	Ταξχος	Σειραδάκης Δημήτριος	Οκτ ώβριος 1952
22	Υππγος	Καφετζόπουλος Παναγιώτης	Ιούλιος 1953
23	Ταξχος	Πλέσσας Δημήτριος	Αύγουστος 1955
24	Υππγος	Παπαγεωργακόπουλος Ελευθέριος	Οκτώβριος 1955
25	Υππγος	Ζαρουχλιώτης Παντελεήμων	Μάιος 1956
26	Ταξχος	Καραχάλιος Γεώργιος	Μάιος 1957
27	Υππγος	Μπάρτζης Σπυρίδων	Μάιος 1959
28	Υππγος	Παπαθανασίου Παναγιώτης	Ιανουάριος 1960
29	Υππγος	Γρανάς Αθανάσιος	Μάιος 1960
30	Ταξχος	Γκερέκος Αναστάσιος	Ιανουάριος 1961
31	Ταξχος	Κουβέλης Αναστάσιος	Ιούνιος 1962
32	Ταξχος	Λουμάκης Κων/νος	Ιανουάριος 1965
33	Ταξχος	Κουτσόγερας Θεόδωρος	Δεκέμβριος 1965
34	Ταξχος	Κομνηνός Ιωάννης	Αύγουστος 1966
35	Ταξχος	Μαρτίνος Ιωάννης	Μάιος 1967
36	Ταξχος	Παπαδημητρίου Παναγιώτης	Ιανουάριος 1968
37	Υππγος	Λύτης Νικόλαος	Ιούλιος 1968
38	Υππγος	Παναγόπουλος Σωτήριος	Ιανουάριος 1969
39	Υππγος	Πρωτόπαππας Ιωάννης	Ιούλιος 1970
40	Υππγος	Οικονομίδης Γεώργιος	Ιούλιος 1972

A/A	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
41	Υππγος	Βόμβας Γεώργιος	Ιανουάριος 1973
42	Ταξχος	Κοτρίκλας Αθανάσιος	Ιούνιος 1973
43	Ταξχος	Θωμαΐδης Ιωάννης	Ιούνιος 1973
44	Υππγος	Πανουτσόπουλος Δημήτριος	Σεπτέμβριος 1973
45	Υππγος	Κωστάκης Γεώργιος	Δεκέμβριος 1973
46	Υππγος	Τζωρτζάκης Κων/νος	Σεπτέμβριος 1974
47	Ταξχος	Πασούδης Αντώνιος	Μάρτιος 1975
48	Υππγος	Θώδος Ιωάννης	Μάιος 1975
49	Ταξχος	Πασούδης Αντώνιος	Σεπτέμβριος 1975
50	Υππγος	Θωμόπουλος Σταύρος	Ιανουάριος 1976
51	Υππγος	Σολωμός Γεώργιος	Ιούλιος 1976
52	Υππγος	Πισιγαυδάκης Εμμανουήλ	Οκτώβριος 1976
53	Υππγος	Σερέτης Γεώργιος	Ιούνιος 1977
54	Υππγος	Μπουτσικάρης Σωκράτης	Ιούλιος 1978
55	Υππγος	Καμπουριδής Ανδρέας	Μάιος 1979
56	Υππγος	Μαντάκος Παναγιώτης	Ιούνιος 1980
57	Υππγος	Αλιανός Λάμπρος	Μάιος 1981
58	Υππγος	Τσάφος Νικόλαος	Ιανουάριος 1982
59	Υππγος	Κολοκούρης Πέτρος	Μάρτιος 1983
60	Υππγος	Σπαρτιώτης Κοσμάς	Απρίλιος 1984
61	Υππγος	Παπαδόπουλος Γεώργιος	Δεκέμβριος 1984
62	Υππγος	Κωτσιδής Κων/νος	Απρίλιος 1985
63	Υππγος	Καλλιώρας Θεοδόσιος	Μάρτιος 1986
64	Υππγος	Κυριαζόπουλος Δημήτριος	Μάρτιος 1987
65	Υππγος	Τερζής Σοφοκλής	Ιανουάριος 1988
66	Υππγος	Δάβος Χρήστος	Ιούλιος 1988
67	Υππγος	Παπαδήμας Βασίλειος	Δεκέμβριος 1988
68	Υππγος	Τασιόπουλος Νικόλαος	Μάιος 1990
69	Υππγος	Στεργιόπουλος Νικόλαος	Μάρτιος 1991
70	Υππγος	Καζούκας Ηλίας	Μάρτιος 1992
71	Υππγος	Τασούλης Γεώργιος	Μάρτιος 1993
72	Ταξχος	Στρατής Χρήστος	Ιανουάριος 1994
73	Υππγος	Φυτάς Ιωάννης	Μάρτιος 1994
74	Υππγος	Αρτεμάκης Εμμανουήλ	Μάρτιος 1996
75	Υππγος	Πλιάκος Νικόλαος	Μάρτιος 1997
76	Υππγος	Πλατής Αθανάσιος	Μάρτιος 1998
77	Υππγος	Ηλιόπουλος Ηλίας	Μάρτιος 1999
78	Υππγος	Μάμαλης Χρήστος	Μάιος 2000
79	Υππγος	Τσαπουρνής Απόστολος	Μάρτιος 2001
80	Υππγος	Κωνσταντόπουλος Παναγιώτης	Μάρτιος 2002
81	Υππγος	Μαργαρίτης Γεώργιος	Μάρτιος 2003
82	Υππγος	Χαντζής Δημήτριος	Απρίλιος 2004
83	Υππγος	Πιπερούδης Περικλής	Μάρτιος 2005

Α/Α	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
84	Υππγος	Γιαμπουράς Ιωάννης	Μάρτιος 2006
85	Υππγος	Αλεξάνδρου Νικόλαος	Μάρτιος 2007
86	Υππγος	Χάρισμας Λουκάς	Μάρτιος 2008
87	Υππγος	Παναγιωτόπουλος Νικόλαος	Μάρτιος 2009
88	Υππγος	Δερμιτζάκης Σταύρος	Μάρτιος 2010
89	Υππγος	Γκορίτσας Ελευθέριος	Μάρτιος 2011
90	Υππγος	Μαυρομανωλάκης Γεώργιος	Μάρτιος 2013
91	Υππγος	Μήττας Δημήτριος	Μάρτιος 2014

ΤΜΗΜΑ 40

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΧΟΛΗΣ ΕΦΕΔΡΩΝ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΩΝ ΠΕΖΙΚΟΥ (ΣΕΑΠ)

1. Θέση - Ιστορία της Σχολής

α. Η Σχολή στρατωνίζεται στο Στρατόπεδο «ΔΑΣΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ», το οποίο βρίσκεται ανατολικά της πόλης του Ηρακλείου, στην περιοχή της Νέας Αλικαρνασσού.

Εικόνα 39: ΣΕΑΠ- Στρατόπεδο «Δασκαλογιάννη»

β. Το όνομά του, το στρατόπεδο, το πήρε από τον αγωνιστή της εποχής της τουρκοκρατίας, Ιωάννη Βλάχο ή Δασκαλογιάννη, ο οποίος γεννήθηκε στα Σφακιά, το 1722. Ο Δασκαλογιάννης, πήρε μέρος στην Κρητική Επανάσταση το 1770 και τη 17 Ιουν 1771 βασανίστηκε και γδάρθηκε από τους Τούρκους, σε πλατεία του Ηρακλείου, η οποία έκτοτε φέρει το όνομά του.

γ. Ίδρυση Σχολής Εφέδρων Αξιωματικών (Μάρτιος 1888)

Το έτος 1887, καθορίστηκαν οι διατάξεις, με τις οποίες καταρτίστηκε ο θεσμός της εφεδρείας. Κατά την περίοδο αυτή λειτούργησε ως Προπαρασκευαστικό Σχολείο Εφέδρων Αξιωματικών.

δ. Ίδρυση ΣΕΑΠ με Έδρα το Ηράκλειο Κρήτης (1953)

Από τον Ιούλιο του 1953 τα δύο Κέντρα Υποψηφίων Εφέδρων Αξιωματικών, στη Σύρο και την Κέρκυρα συγχωνεύτηκαν σε ένα, με την επωνυμία «Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού», με έδρα το Ηράκλειο Κρήτης, όπου και λειτουργεί μέχρι σήμερα.

ΤΜΗΜΑ 41
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΣ ΣΕΑΠ

1. Αποστολή

α. Πόλεμο

(1) Με την κήρυξη σχετικού μέτρου του Εθνικού Συστήματος Συναγερμού (ΕΘΣΥΣΥ), μεταπίπτει σε Διοίκηση επιπέδου ταξιαρχίας, αναλαμβάνοντας την άμυνα της Ν. ΚΡΗΤΗΣ.

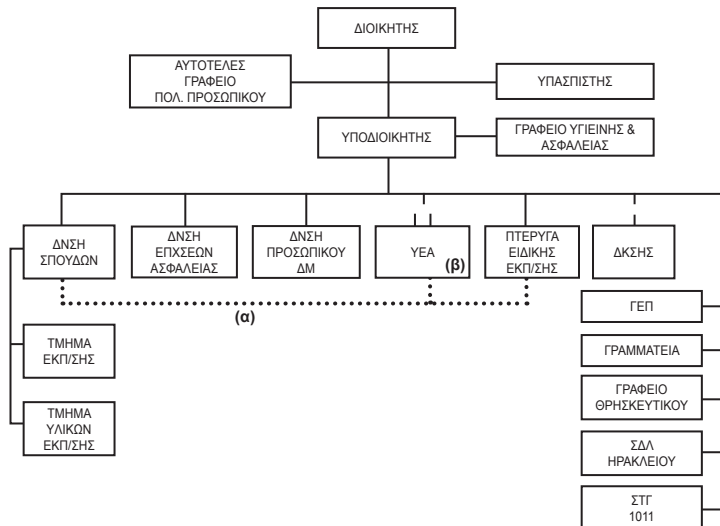
β. Στην Ειρήνη

(1) Εκπαιδεύει τους ΥΕΑ ΠΖ και των Σωμάτων του Σ.Ξ, για να καταστούν ικανοί να εκτελέσουν τα καθήκοντα του διμοιρίτη.

(2) Εκπαιδεύει τους ΔΕΑ ΠΖ και λοιπών Όπλων, χειριστών βαρέων όπλων Πεζικού, στην ειδική εκπαίδευση της ειδικότητάς τους.

2. Οργανόγραμμα ΣΕΑΠ

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΣΕΑΠ
(ΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ)

Παρατηρήσεις:

α. Υπαγωγή για συντονισμό θεμάτων εκπαίδευσης.

β. Είναι Μονάδα Πεζικού Διοικητικά και Οικονομικά ενταγμένη στη ΣΕΑΠ.

ΤΜΗΜΑ 42

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝΤΕΣ ΔΙΟΙΚΗΤΕΣ ΣΧΟΛΗΣ ΕΦΕΔΡΩΝ ΑΞΚΩΝ ΠΕΖΙΚΟΥ

Α/Α	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
1	Σχης	Μπεγιέτης Ιωάννης	1934-1935
2	Σχης	Μεταξάς Αγαμέμνων	1935-1937
3	Σχης	Σπηλιοτόπουλος Παναγιώτης	1937-1940
4	Σχης	Λαμπρόπουλος Νικόλαος	1940-1941
5	Σχης	Παπαδημητρόπουλος Ιπποκράτης	1941
6	Σχης	Δρίβας Χαρίλαος	1946-1947
7	Σχης	Καρδάρης Κων/νος	1947
8	Ταξχος	Σακελλαρόπουλος Σπυριδών	1947-1948
9	Σχης	Καρδάρης Κων/νος	1948-1949
10	Σχης	Κωσταρέλος Γεώργιος	1949
11	Ταξχος	Καρδάρης Κων/νος	1949-1951
12	Ταξχος	Αγραφιώτης Γεώργιος	1951
13	Ταξχος	Τσιτσεκλής Αντώνιος	1951-1954
14	Ταξχος	Καλλονάς Στυλιανός	1954-1956
15	Ταξχος	Βουδούρης Γεώργιος	1956-1960
16	Σχης	Παπαζώης Αλέξανδρος	1960
17	Ταξχος	Φίλιος Σωκράτης	1960-1962
18	Ταξχος	Παναγιωτάκος Γρηγόριος	1962-1964
19	Ταξχος	Λουμάκης Κων/νος	1964
20	Ταξχος	Λιάνης Κων/νος	1964-1965
21	Ταξχος	Θεοχάρης Κων/νος	1965-1966
22	Ταξχος	Τζουβελέκης Απόστολος	1966-1968
23	Σχης	Καρδάρης Νικόλαος	1969
24	Ταξχος	Συκιώτης Νικόλαος	1969-1970
25	Σχης	Πατριαρχέας Παναγιώτης	1970-1971
26	Ταξχος	Παπαργυρίου Πέτρος	1971-1973
27	Υππγος	Λιναράς Μιχαήλ	1973-1974
28	Ταξχος	Μητρόπουλος Ηλίας	1974
29	Ταξχος	Σταματάκης Εμμανουήλ	1975-1976
30	Ταξχος	Οικονομάκος Θεοφάνης	1976-1977
31	Ταξχος	Μπουτσικάρης Σωκράτης	1977-1978
32	Ταξχος	Σοφικήτης Ιωάννης	1978-1980
33	Ταξχος	Σουλελής Ιωάννης	1980-1981
34	Ταξχος	Κοκκινάκης Κων/νος	1981-1983
35	Ταξχος	Γαλατάς Δημήτριος	1983-1984
36	Ταξχος	Καλλιώρας Θεόδωρος	1984-1985
37	Ταξχος	Μηνιουδάκης Γεώργιος	1985-1986
38	Ταξχος	Ζωζωνάκης Ιωάννης	1986-1987
39	Ταξχος	Τζαγκαρουλάκης Εμμανουήλ	1987-1988
40	Ταξχος	Σκουλάς Ιωάννης	1988-1989

Α/Α	ΒΑΘΜΟΣ	ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ	ΕΤΟΣ
41	Ταχος	Αλεξάκης Ιωάννης	1989-1990
42	Ταχος	Πλατάκης Εμμανουήλ	1990-1991
43	Ταχος	Δάσης Μιχαήλ	1991-1992
44	Ταχος	Τζιφής Κων/νος	1992-1993
45	Ταχος	Παπαδάκης Χαράλαμπος	1993-1994
46	Ταχος	Καλαμπαλίκης Παναγιώτης	1994-1995
47	Ταχος	Μητσακάκης Παναγιώτης	1995-1996
48	Ταχος	Χαλκιαδάκης Μιχαήλ	1996-1998
49	Ταχος	Σπαντιδάκης Ευάγγελος	1998-1999
50	Ταχος	Χαροκόπος Παναγιώτης	1999-2001
51	Ταχος	Τσουμάνης Αριστείδης	2001-2002
52	Ταχος	Μαργαρίτης Γεώργιος	2002-2003
53	Ταχος	Παναρετάκης Παντελής	2003-2006
54	Ταχος	Στασιός Ναπολέων	2006-2007
55	Ταχος	Σόλιας Ιωάννης	2007-2008
56	Ταχος	Φραγκούλης Στυλιανός	2008-2009
57	Ταχος	Βελεγράκης Κων/νος	2009-2010
58	Ταχος	Χατζηαλεξιάδης Αδάμ	2010-2011
59	Ταχος	Μαυρομανωλάκης Γεώργιος	2011-2013
60	Ταχος	Ζαμπετάκης Γεώργιος	2013-2014
61	Ταχος	Μπουζάκης Γεώργιος	2014 -

ΤΜΗΜΑ 43

ΑΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ο ΤΡΟΠΑΙΟΦΟΡΟΣ
(Προστάτης Στρατού Ξηράς πλην Πυροβολικού)

Εικόνα 40: Ο Άγιος Γεώργιος

1. Με διαταγή του ΓΕΣ, έχει καθιερωθεί κάθε χρόνο να εορτάζεται στο στρατόπεδο της Σχολής Πεζικού, ο προστάτης του Στρατού Ξηράς (πλην Πυροβολικού) Μεγαλομάρτυρας Άγιος Γεώργιος, παρουσία της πολιτειακής, της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας και πλήθους κόσμου. Ο εορτασμός αυτός αποτελεί σημαντικό γεγονός για την πόλη της Χαλκίδας.

2. Ο Άγιος Γεώργιος, γεννήθηκε περί το 270 μ.Χ. στην Καππαδοκία, από πλούσιους και επιφανείς γονείς, απέκτησε ευρύτατη μόρφωση και σε νεαρή ηλικία κατατάχθηκε στο ρωμαϊκό στρατό, όπου χάρη στα προσόντα και την πολεμική του δράση ανήλθε γρήγορα στο βαθμό του χιλιάρχου.

3. Το μέλλον του, ως αξιωματικού, διαγραφόταν λαμπρό. Αλλά όταν ο Αυτοκράτορας της Ρώμης Διοκλητιανός κήρυξε νέο διωγμό των Χριστιανών, ο Χιλίαρχος Γεώργιος δε δέχθηκε να συλλάβει και να παραδώσει στα βασανιστήρια χριστιανούς, όπως είχε διαταχθεί. Αντίθετα, διακήρυξε και αποκάλυψε με θάρρος ότι και ο ίδιος είχε ασπασθεί τον χριστιανισμό. Ο Διοκλητιανός για να τον μεταπείσει του πρόσφερε μεγάλα αξιώματα και θέσεις στην αυτοκρατορία. Αλλά, όταν τελικά διαπίστωσε ότι μήτε με τις υποσχέσεις μήτε με τις απειλές πέτυχε να κάμψει ή έστω να κλονίσει την πίστη του στο Χριστό, διέταξε να τον βασανίσουν.

4. Υποβλήθηκε τότε ο Χιλίαρχος Γεώργιος στο μαρτύριο της πείνας, της δίψας και του μαστιγώματος. Υπέφερε με καρτερία τον πόνο από τα πυρακτωμένα πέδιλα που τον ανάγκασαν να φορέσει. Αποκήρυξε με οργή τα είδωλα και παρέμεινε πιστός στο Χριστό μέχρι τη στιγμή που θανατώθηκε με αποκεφαλισμό (23 Απριλίου του 303 μ. Χ.).

5. Η σταθερή εκείνη πίστη του Χριστιανού Χιλιάρχου Γεωργίου έδωσε θάρρος και ψυχή σε όλους τους Χριστιανούς, από τα βάθη της Ασίας μέχρι τη μακρινή, τότε, Αγγλία και την Αίγυπτο μέχρι τους βόρειους λαούς της Ευρώπης, γεγονός για το οποίο η Χριστιανοσύνη τον ανακήρυξε ΑΓΙΟ.

6. Η μετά θάνατο θαυματουργός εμφάνιση του Αγίου Γεωργίου αναφέρεται στους χρόνους μετά την άλωση της Κωνσταντινουπόλεως και συγκεκριμένα κατά την εκστρατεία των Τούρκων εναντίον του χριστιανού ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας Στεφάνου. Αυτός απειλούμενος να καταστραφεί και ζητώντας τη βοήθεια του Χριστού είδε στον ύπνο του τον Άγιο Γεώργιο, ο οποίος τον εμπύχωσε και του είπε να έχει πίστη στο Θεό και να επιτεθεί εναντίον του εχθρού τον οποίο και θα νικήσει.

7. Την άλλη ημέρα, εξήγησε το όνειρο στα στρατεύματά του και τα διέταξε να επιτεθούν κρατώντας στα χέρια την εικόνα του Αγίου. Έτσι το Θαύμα έγινε και ο εχθρός νικήθηκε και τράπηκε σε άτακτη φυγή.

8. Από τότε ο ηγεμόνας Στέφανος τοποθέτησε την εικόνα του Αγίου Γεωργίου στις σημαίες και αργότερα σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού, επικράτησε οι σημαίες του Πεζικού, που προπορεύονται στις μάχες και τις θυσίες, να φέρουν την εικόνα του Αγίου Γεωργίου.

9. Με Βασιλικό Διάταγμα το οποίο εκδόθηκε το 1864 θεσπίστηκε οριστικά από την πολιτεία να φέρουν οι πολεμικές σημαίες την εικόνα του ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ και με άλλο Βασιλικό Διάταγμα το 1953 καθιερώθηκε ως γιορτή του Πεζικού και των υπολοίπων Όπλων και Σωμάτων του Στρατού, εκτός του Πυροβολικού, η 23η Απριλίου, ημέρα που μαρτύρησε ο Άγιος Γεώργιος.

Εικόνα 41: Εκδηλώσεις εορτασμού του Αγίου Γεωργίου στη Σχολή Πεζικού στη Χαλκίδα

ΤΜΗΜΑ 44 ΟΧΗΜΑΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. ΤΡΟΧΟΦΟΡΑ ΟΧΗΜΑΤΑ		
HMMWV HUMMER M1114		Χρησιμοποιείται για την ενίσχυση της Α-Τ άμυνας των μονάδων. Εκτελεί βολές εναντίον αρμάτων και Τ/Θ οχημάτων.
ΕΛΑΦΡΥ Τ/Θ ΟΧΗΜΑ VBL		Χρησιμοποιείται κυρίως ως όχημα αναγνωρίσεως και φέρει πολυβόλο ή Α-Τ όπλο ανάλογα τη διαμόρφωσή του.

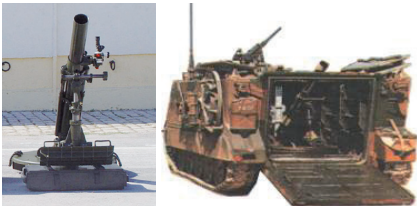
<p>MERCEDES 240 GD</p>		<p>Χρησιμοποιείται κυρίως διοικητικό όχημα, οχ. αναγνώρισης ή φορέας Α-Τ όπλου αναλόγως της διαμόρφωσης που έχει.</p>
<p>MERCEDES 290 GD</p>		<p>Χρησιμοποιείται κυρίως για μεταφορά προσωπικού – υλικών.</p>
<p>2. ΕΡΠΥΣΤΡΙΟΦΟΡΑ ΟΧΗΜΑΤΑ</p>		
<p>ΤΟΜΠ M113 Α1</p>		<p>Χρησιμοποιείται ως Τ/Θ όχημα μεταφοράς προσωπικού. Μεταφέρει μια ομάδα Πεζικού με πλήρη φόρτο εκστρατείας</p>
<p>ΤΟΜΠ G127 ΛΕΩΝΙΔΑΣ</p>		<p>Χρησιμοποιείται ως Τ/Θ όχημα μεταφοράς προσωπικού. Μεταφέρει μια ομάδα Πεζικού με πλήρη φόρτο εκστρατείας.</p>
<p>ΤΟΜΑ BMP-1</p>		<p>Χρησιμοποιείται ως Τ/Θ όχημα μεταφοράς προσωπικού. Έχει δυνατότητα να μεταφέρει μια ομάδα Πεζικού με φόρτο μάχης. Διαθέτει πυροβόλο 90 χιλ.</p>

ΤΜΗΜΑ 45
ΟΠΛΙΣΜΟΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ

1. ΕΛΑΦΡΥΣ ΑΤΟΜΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ		
ΠΙΣΤΟΛΙ 0,45		Χρησιμοποιείται ως ατομικός οπλισμός των οπλιτών με ειδικά καθήκοντα (οδηγοί – χειριστές ΒΟΠ, κ.α.)
ΤΥΦΕΚΙΟ G3A4		Χρησιμοποιείται ως ατομικός οπλισμός βαθμοφόρων. Είναι κατάλληλο για αλεξιπτωτιστές, αγώνα εντός δασών, αγώνα περιπόλων και τη νύκτα.
ΤΥΦΕΚΙΟ G3A3		Χρησιμοποιείται ως ατομικός οπλισμός του απλού στρατιώτη. Με την προσθήκη ξιφολόγης είναι κατάλληλο για αγώνα σώμα με σώμα.
ΤΥΦΕΚΙΟ M16A2		Χρησιμοποιείται ως ατομικός οπλισμός του απλού στρατιώτη. Είναι δυνατή η προσαρμογή βομβιδοβόλου M 203.
ΟΠΛΛΟ ΗΚ11A1		Χρησιμοποιείται για την υποστήριξη της ομάδας τυφεκιοφόρων σε όλες τις φάσεις του αγώνα.

<p>ΠΟΛ/ΛΟ ΜΙΝΙΜΙ</p>		<p>Ελαφρύ πολ/λο 5.56χιλ Χρησιμοποιείται για την υποστήριξη της Ομάδος τυφεκιοφόρων, σε όλες τις φάσεις του αγώνα.</p>
<p>2. ΒΑΡΥΣ (ΟΜΑΔΙΚΟΣ) ΟΠΛΙΣΜΟΣ - ΑΝΤΙΑΡΜΑΤΙΚΑ ΟΠΛΑ</p>		
<p>LAW M72A2</p>		<p>Χρησιμοποιείται για την εγγύς Α-Τ προστασία των ομάδων Τ/Φ. Είναι όπλο μιας χρήσης.</p>
<p>RPG 18</p>		<p>Χρησιμοποιείται για την εγγύς Α-Τ προστασία των ομάδων Τ/Φ. Είναι όπλο μιας χρήσης.</p>
<p>ΠΑΟ 90 M67</p>		<p>Χρησιμοποιείται για την εγγύς αντι-αρματική προστασία στο κλιμάκιο της Υπομονάδας</p>
<p>CARL GUSTAF</p>		<p>Χρησιμοποιείται για την εγγύς αντι-αρματική προστασία στο κλιμάκιο της Υπομονάδας</p>
<p>ΠΑΟ 106</p>		<p>Χρησιμοποιείται για την Α-Τ άμυνα τμημάτων - ΣΔ - θέσεων ομαδικών όπλων. Συμπληρώνει το σχέδιο Α-Τ άμυνας.</p>

A-T K/B MILAN		<p>Αποτελεί ένα από τα κύρια όπλα στα οποία στηρίζεται το σχέδιο A-T άμυνας μιας Μονάδος. Εκτελεί βολές κυρίως εναντίον αρμάτων και T/Θ οχημάτων.</p>
A-T K/B FAGOT		<p>Αποτελεί ένα από τα κύρια όπλα στα οποία στηρίζεται το σχέδιο A-T άμυνας μιας Μονάδος. Εκτελεί βολές κυρίως εναντίον αρμάτων και T/Θ οχημάτων.</p>
A-T K/B TOW 2		<p>Χρησιμοποιείται για την ενίσχυση της A-T προστασίας των Μονάδων. Εκτελεί βολές κυρίως εναντίον αρμάτων και T/Θ οχημάτων.</p>
A-T K/B KOPNETE-E		<p>Προορίζεται για εμπλοκή με σύγχρονα και εξελεγχμένα άρματα τα οποία προστατεύονται από ενεργή θωράκιση οχυρώσεις, ισχυρά σκέπαστρα και εναέριους στόχους που πετούν σε χαμηλό ύψος όπως τα αιωρούμενα ελικόπτερα.</p>

3. ΒΑΡΥΣ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ - ΟΛΜΟΙ		
ΟΛΜΟΣ 60 ΧΙΛ		<p>Παρέχει εγγύς και συνεχές πυρ άμεσης υποστήριξης (ΑΥ) στα τμήματα μονάδων Πεζικού. Έχει τη δυνατότητα δημιουργίας προπετάσματος καπνού και φωτισμού περιοχής πεδίου μάχης. Για την εκτέλεση αποστολών συγκροτούνται σε Ομάδα με 2 στοιχεία.</p>
ΟΛΜΟΣ 81 ΧΙΛ Μ1		
ΟΛΜΟΙ 81 ΧΙΛ ΕΒΟ		
ΟΛΜΟΣ 4,2''		

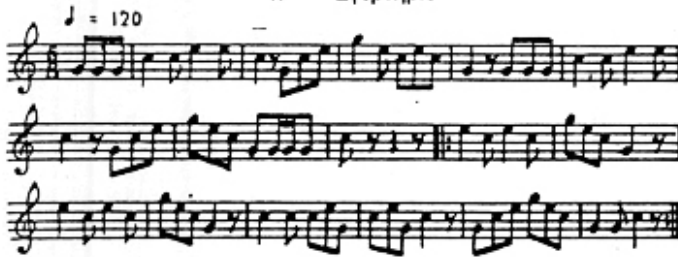
4. ΒΑΡΥΣ ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΟΠΛΙΣΜΟΣ - ΠΟΛΥΒΟΛΛΑ		
ΠΟΛ/ΛΟ MG3		Ομαδικό όπλο χρησιμοποιούμενο για την υποστήριξη των λόχων τυφεκιοφόρων σε όλες τις φάσεις του αγώνα.
ΠΟΛ/ΛΟ BRAUNING		Ομαδικό όπλο χρησιμοποιούμενο εναντίον επιγείων και εναερίων στόχων.
ΠΟΛΥΒΟ/ΛΟ GMG		Είναι όπλο υποστήριξης. Είναι αποτελεσματικό εναντίον ελαφρών θωρακισμένων και μη στόχων και συγκεντρώσεις προσωπικού.
Α/Α ΠΥΡΟΒΟΛΟ Zu-23		Ομαδικό όπλο χρησιμοποιούμενο εναντίον επιγείων, εναερίων στόχων και στόχων επιφανείας.

ΤΜΗΜΑ 46
ΣΑΛΠΙΣΜΑΤΑ ΕΜΒΑΤΗΡΙΑ

ΣΑΛΠΙΣΜΑΤΑ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ

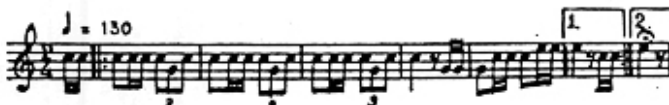
1. Εγερτήριο

2. Προετοιμασία

3. Προσκλητήριο

4. Επίσκεψη ιατρού

5. Πρόσκληση αξκών

6. Πρόσκληση υπξκών

7. Πρόσκληση επιλοχιών

8. Πρόσκληση λοχιών υπηρεσίας

9. Πρόσκληση δεκανέων υπηρεσίας

10. Πρόσκληση συτιστών

11. Πρόσκληση συσσιταρχών

12. Πρόσκληση Σαλπιγκτών και Τυμπανιστών

13. Αναφορά Συντάγματος

14. Διανομή άρτου

15. Συσσίτιο

16. Αλλαγή φρουράς

17. Πρόσκληση τιμωρημένων

18. Αντιγραφή Διαταγής

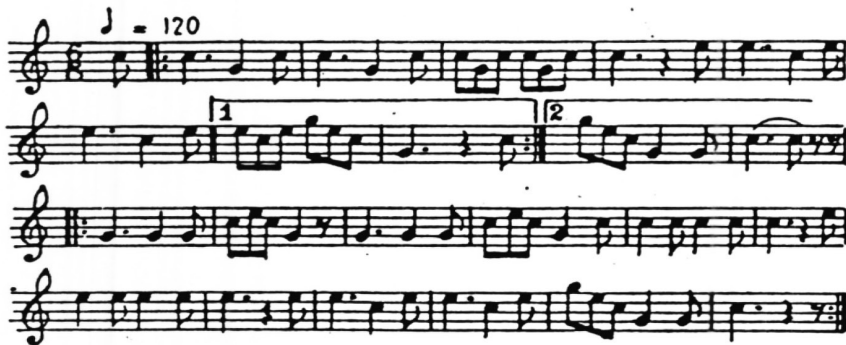
19. Πρόσκληση Μουσικών

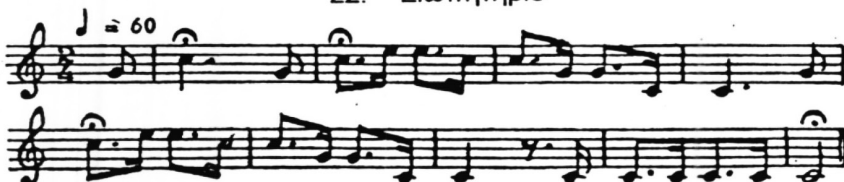
20. Εκκλησία

21. Ανακλητικό (αποχώρηση)

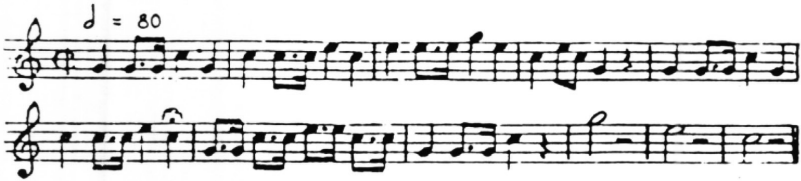

22. Σιωπητήριο

ΣΑΛΠΙΣΜΑΤΑ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑΣ

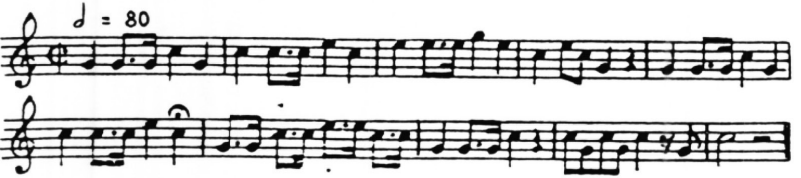
1. Θεωρία (θρησκευτικές διδασκαλίες)

2. Συγκέντρωση (σύνταξη)

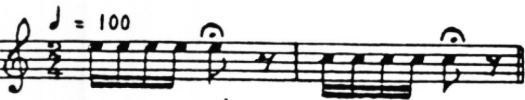
3. Γυμνάσια (πρακτικές ασκήσεις)

4. Προσοχή

5. Ημιανάπαυση

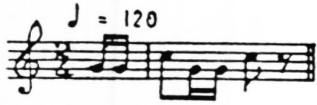
6. Έναρξη ασκήσεως (ή εκτελέσεως)

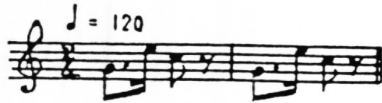
7. Προχωρείτε

8. Αλτ

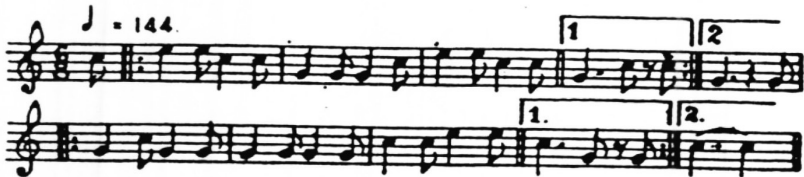
9. Εγερθείτε

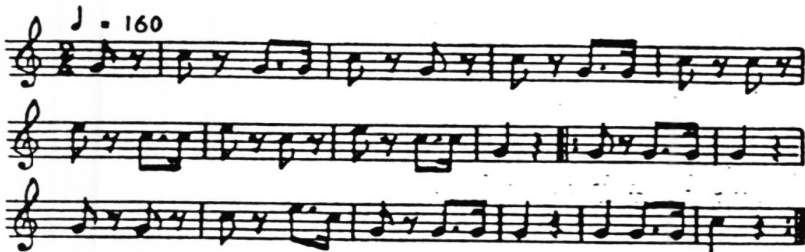
10. Πρηνηδόν

11. Έφοδος

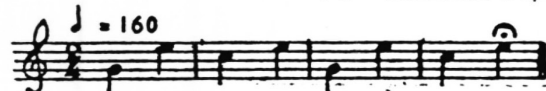
12. Τροχάδην

13. Αρχίσατε πυρ

14. Παύσατε πυρ

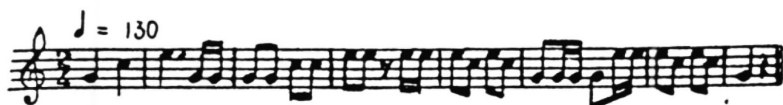
15. Προστασία από ασφυξιογόνα

16. Διάλυση (ή πέρας ασκήσεων)

17. Επιβίβαση (ή φορτώσατε)

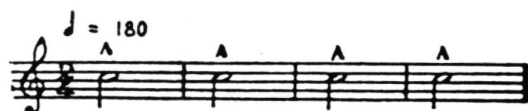
18. Αποβίβαση (ή εκφορτώσατε)

19. Εμφάνιση εχθρικού αεροπλάνου

20. Αναχώρηση εχθρικού αεροπλάνου

21. Συναγερμός

22. Πυρκαϊά

ΡΥΘΜΙΚΑ ΕΜΒΑΘΗΡΙΑ

♩ = 120 5.

Exercise 5 consists of two staves of music in 2/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The piece ends with a double bar line and a repeat sign.

♩ = 120 6.

Exercise 6 consists of two staves of music in 2/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The piece ends with a double bar line and two first/second endings.

♩ = 120 7.

Exercise 7 consists of three staves of music in 3/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower two staves. The piece ends with a double bar line and two first/second endings.

♩ = 120 8.

Exercise 8 consists of two staves of music in 3/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower staff. The piece ends with a double bar line and a repeat sign.

♩ = 120 9.

Exercise 9 consists of three staves of music in 2/4 time. The tempo is marked as quarter note = 120. The melody is on the upper staff, and the accompaniment is on the lower two staves. The piece ends with a double bar line and a repeat sign.

ΤΜΗΜΑ 47 **ΕΠΙΛΟΓΟΣ**

Το ελληνικό Πεζικό, με την τεράστια ηθική δύναμη που αντλεί από το ιστορικό του παρελθόν και την ανυπολόγιστη προσφορά του σε αίμα, συνεχώς εξελίσσεται, μεταλλάσσεται και προσαρμόζεται στις ραγδαίες εξελίξεις της τεχνικής, της τακτικής και της τεχνολογίας, παρέχοντας όλες τις εγγυήσεις ότι **θα βαδίζει και στο μέλλον στην οδό της τιμής, του καθήκοντος και της δόξας.**

Ο πεζός αξιωματικός και ο οπλίτης, στο σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον, απαιτείται να κατέχει εξειδικευμένες γνώσεις σε πληθώρα αντικειμένων. Ειδικότερα, απαιτείται να γνωρίζει τη χρήση μεγάλου αριθμού πυρομαχικών (χειροβομβίδες, οπλοβομβίδες, κλπ), ευρείας γκάμας οπλικών συστημάτων (πιστόλια, τυφεκία, οπλ/λα, πολ/λα, Α-Τ, κλπ), και μέσων (συσσκευές ασυρμάτου, ερπυστριοφόρα, κλπ). Ταυτόχρονα, όμως, πρέπει να συνεχίσει να στηρίζεται και να εκμεταλλεύεται το έδαφος, με την άριστη γνώση της ατομικής τακτικής και της τακτικής χρησιμοποίησης των τμημάτων του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΘΗΝΩΝ, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμοι Α – ΙΕ, Αθήνα 1978.
2. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Στρατιωτική Οργάνωση και Πολεμική Τέχνη των Αρχαίων Ελλήνων 1600-146 π.Χ., Αθήνα 1999.
3. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Επίτομη Ιστορία του Ελληνοϊταλικού και Ελληνογερμανικού Πολέμου, 1985.
4. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, 1957.
5. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Ιστορία της Οργανώσεως του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, 1997.
6. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Η Ελλάς και ο Πόλεμος στα Βαλκάνια 1914-1918, 1958
6. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Επίτομος Ιστορία Εκστρατείας Μικράς Ασίας 1919-1922, 1967.
7. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Η Συμμετοχή της Ελλάδος στον Πόλεμο 1918, 1961.
8. ΓΕΣ/ΔΙΣ, Η προς πόλεμο Προπαρασκευή του ελληνικού Στρατού 1923-1940, 1969.
9. Εθνικό Τυπογραφείο, Αρχείο ΦΕΚ.
13. <http://www.army.gr>
14. <http://www.geetha.gr>

ΑΙΕΝ

ΧΩΡΕΙΝ

